

Vedtak

V2022-23

Dato: 29.11.2022
Mottaker: Offentlighet

Offentlig versjon

Saksansvarlig: Gjermund Nese
Saksbehandler: Vegard Aandal-Nilsen

2017/0396-143

Vedtak V2022-23 - offentlig versjon - Bokbasen AS - Cappelen Damm AS - Vigmostad & Bjørke AS/Forlagshuset Vigmostad & Bjørke AS - Gyldendal Norsk Forlag AS/Gyldendal ASA - H. Aschehoug & Co W. Nygaard AS - pålegg om opphør og illeggelse av overtredelsesgebyr etter konkurranseloven §§ 12 og 29, jf. § 10 og EØS-avtalen artikkel 53, jf. EØS-konkurranseloven § 6 første ledd

1 Innledning

- (1) Konkurransetilsynet viser til varsel om illeggelse av overtredelsesgebyr 24. september 2020 ("varselet"), merknader til varselet fra Bokbasen AS, Cappelen Damm AS, Vigmostad & Bjørke AS/Forlagshuset Vigmostad & Bjørke AS, Gyldendal Norsk Forlag AS/Gyldendal ASA og H. Aschehoug & Co W. Nygaard AS 25. januar 2021, samt øvrig korrespondanse og kontakt i saken.
- (2) Konkurransetilsynet har funnet det bevist med klar sannsynlighetsovervekt at Bokbasen AS, Cappelen Damm AS, Vigmostad & Bjørke AS, Gyldendal Norsk Forlag AS og H. Aschehoug & Co W. Nygaard AS ("partene") har deltatt i et ulovlig samarbeid om å utveksle fremtidige priser og annen konkurransesensitiv informasjon via Bokbasen AS sin bokdatabase ("bokdatabasen") og abonnementet Mentor Forlag ("Mentor Forlag").
- (3) Forlagene er faktiske konkurrenter i et sterkt konsentrert norsk bokmarked. De har en høy samlet markedsandel, og har siden 2012 stått for rundt 90 prosent av omsetningen i markedet.
- (4) Forlagene har løpende registrert detaljert informasjon om egne utgivelser i bokdatabasen med kunnskap om at konkurrerende forlag med abonnement på Mentor Forlag kunne se informasjonen som ble registrert. Videre har forlagene kjøpt tilgang til Mentor Forlag og brukt abonnementet til å få informasjon om konkurrentenes kommende og utgitte bøker.
- (5) Informasjonen som forlagene registrerte i bokdatabasen om kommende utgivelser var ikke like tilgjengelig for alle konkurrenter og kunder, og var dermed ikke å anse som offentlig informasjon. Videre var ikke en fullstendig og oppdatert oversikt over alle priser på utgitte bøker lett tilgjengelig gjennom andre kilder. Forlagene fikk gjennom Mentor Forlag en enklere og raskere samt mer pålitelig og direkte tilgang til informasjonen enn de ville hatt gjennom andre kilder.
- (6) Informasjonen som var registrert i bokdatabasen var av konkurransesensitiv art. Forlagene fikk tilgang til en fullstendig og oppdatert oversikt over konkurrerende forlags kommende utgivelser registrert i bokdatabasen, blant annet informasjon om fremtidig pris og

utgivelsestidspunkt. I tillegg fikk forlagene tilgang til informasjon om alle utgitte bøker og dermed en fullstendig og oppdatert oversikt over det enkelte forlags fremtidige, gjeldende og veiledende priser. Oversikten gjorde at forlagene kunne få informasjon om konkurrentenes utvalg, prisnivå og prisstrategi.

- (7) Konkurransetilsynets vurdering er at forlagenes utveksling av fremtidige priser og annen konkurransesensitiv informasjon via bokdatabasen og Mentor Forlag var egnet til å begrense konkurransen mellom forlagene, ved å redusere usikkerhet om konkurrerende forlags fremtidige markedsatferd.
- (8) Forlagene kunne tilpasse sin egen markedsstrategi basert på informasjon fra Mentor Forlag om de konkurrerende forlagenes markedsatferd. Informasjonsutvekslingen økte risikoen for koordinering mellom forlagene på pris og utvalg, til skade for forbrukerne i bokmarkedet.
- (9) Det er Konkurransetilsynets vurdering at Bokbasen AS deltok som tilrettelegger for samarbeidet mellom forlagene ved å utvikle, drifte, markedsføre og tilby Mentor Forlag.
- (10) Samarbeidet mellom Bokbasen AS, Cappelen Damm AS, Gyldendal Norsk Forlag AS og H. Aschehoug & Co W Nygaard AS har pågått i perioden fra 26. november 2009 frem til bevisssikring 16. januar 2018. Forlagshuset Vigmostad & Bjørke AS tok del i det ulovlige samarbeidet fra 16. januar 2013 til 16. januar 2018.
- (11) Konkurransetilsynet har funnet at samarbeidet hadde til formål å hindre, innskrenke eller vri konkurransen i strid med konkurranseloven¹ § 10 og EØS-avtalen² artikkel 53.
- (12) På denne bakgrunn har Konkurransetilsynet i medhold av konkurranseloven § 29, jf. § 10 og EØS-avtalen artikkel 53, jf. EØS-konkurranse-loven³ § 6 første ledd, besluttet å ilegge Bokbasen AS et overtredelsesgebyr på 4 100 000 kroner, Cappelen Damm AS et overtredelsesgebyr på 131 400 000 kroner, Vigmostad & Bjørke AS/Forlagshuset Vigmostad & Bjørke AS et samlet overtredelsesgebyr på 92 600 000 kroner, Gyldendal Norsk Forlag AS/Gyldendal ASA et samlet overtredelsesgebyr på 252 100 000 kroner og Aschehoug et overtredelsesgebyr på 64 600 000 kroner.
- (13) Konkurransetilsynet pålegger også opphør av samarbeidet slik det er beskrevet i dette vedtaket og tilsvarende samarbeid, samt enhver handling eller atferd som kan ha samme eller lignende formål eller virkning i medhold av konkurranse-loven § 12, jf. § 10 og EØS-avtalen artikkel 53, jf. EØS-konkurranse-loven § 6 første ledd.

2 Sakens bakgrunn

2.1 Nærmere om partene

2.1.1 Bokbasen AS

- (14) Bokbasen AS⁴ ("Bokbasen") ble stiftet 18. januar 2007 av Gyldendal ASA og H. Aschehoug & Co.⁵
- (15) I perioden for samarbeidet utviklet og tilbød Bokbasen informasjonsløsninger til bokbransjen. Bokbasens produkter tar utgangspunkt i Den norske Bokdatabasen, som inneholder informasjon om bokutgivelser i Norge. Bokdatabasen er nærmere beskrevet i kapittel 5.3.
- (16) Bokdatabasen har eksistert siden 1980-tallet.⁶ Frem til stiftelsen av Bokbasen i 2007 var Gyldendal ASA og H. Aschehoug & Co W. Nygaard AS eiere av bokdatabasen gjennom deres felles eierskap i Forlagssentralen AS ("Forlagssentralen"). Ved stiftelsen av Bokbasen overtok Bokbasen eierskapet til bokdatabasen fra Forlagssentralen.

¹ Lov 5. mars 2004 nr. 12 om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger.

² Avtale om Det europeiske økonomiske samarbeidsområde 2. mai 1992.

³ Lov 5. mars 2004 nr. 11 om gjennomføring og kontroll av EØS-avtalens konkurranseregler mv.

⁴ Organisasjonsnummer 990 820 023, forretningsadresse Universitetsgata 2, 0164 Oslo.

⁵ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 2 og 3.

⁶ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 1–3.

- (17) I løpet av 2007 ble eierskapet til aksjene i selskapet utvidet til å omfatte flere forlag, bokhandler og distribusjonssentraler. Blant annet ble J.W Cappelens forlag AS, N.W. Damm & Søn AS og nettbokhandelen Haugen Bok AS eiere i selskapet.⁷

Vedlegg 1 Brev fra Bokbasen, 1. februar 2019

- (18) Forlagshuset Vigmostad & Bjørke AS fikk eierskap i Bokbasen da de kjøpte Haugen Bok AS i 2012.⁸ Forlagshuset Vigmostad & Bjørke AS har kun hatt eierandel og styrerepresentasjon i Bokbasen gjennom konsernets bokhandelsvirksomhet, Haugen Bok AS/VB Bok AS/Akademika AS.
- (19) Bokbasen eies av forlag, distribusjonssentraler og bokhandler. I tabellen nedenfor gis en oversikt over Bokbasens eiere med eierandeler per 1. februar 2019:

Tabell 1 Eierandeler i Bokbasen⁹

Cappelen Damm AS	15 %
Gyldendal ASA	15 %
H. Aschehoug & Co W. Nygaard AS	15 %
VB Bok AS ¹⁰	11,3 %
Norli Libris AS	10,7 %
Sentraldistribusjon AS	10 %
Forlagssentralen ANS	10 %
Bokbasen AS	5 %
Ark Bokhandel AS	5 %
Fri Bokhandel SA	3 %

- (20) Fri Bokhandel SA var i 2018 den eneste aksjonæren i Bokbasen som ikke var helt eller delvis eid av forlagene Cappelen Damm AS, Forlagshuset Vigmostad & Bjørke AS, Gyldendal Norsk Forlag AS og H. Aschehoug & Co W. Nygaard AS.
- (21) Bokbasens omsetning stammer blant annet fra ulike Mentor-abonnement, herunder Mentor Bokhandel, Mentor Forlag, Mentor Bibliotek og Mentor Skole.¹¹ I tillegg til abonnementsinntektene, har Bokbasen også hatt inntekter knyttet til forlagenes registrering av utgivelser, i form av avgift per ISBN.^{12,13} Andre viktige inntektskilder er bibliotekfaglige katalogiseringstjenester, distribusjon av e-bøker og nedlastbare lydbøker, annonsesalg, overføring av bokdata til nettbokhandler og leveranse av metadata til Nasjonalbiblioteket.¹⁴
- (22) Bokbasen hadde i 2017 en omsetning på 33 142 959 kroner. I 2021 var omsetningen på 41 171 966 kroner.¹⁵

⁷ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 3.

⁸ Hentet fra <https://www.haugenbok.no/om-haugenbokno>, 15. november 2022.

⁹ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 3.

¹⁰ Foretaket er heleid av Forlagshuset Vigmostad & Bjørke, jf. kapittel 2.1.3.

¹¹ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 4.

¹² ISBN står for "International Standard Book Number". ISBN eller EAN er en unik indikator og brukes internasjonalt til å identifisere produktet i salgsprosessen. I ISBN-systemet har hver boktittel en unik ISBN-kode for hver variasjon eller utgave av boken. Se https://support.bokbasen.no/hc/no/article_attachments/211491967/ISBN_EAN_20150915.pdf og <https://www.nb.no/tjenester/standardnummerering/isbn/>, hentet 22. november 2022.

¹³ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, bilag 18.

¹⁴ Brev fra Bokbasen 13. mai 2019, side 1.

¹⁵ Tall fra Brønnøysundregistrene.

2.1.1.1 Aksjonæravtaler i Bokbasen 2007 og 2015

- (23) Bokbasens vedtektsfestede formål i 2007 var følgende:

*"Eierskap til den norske bokdatabasen og tilhørende databaser, og inkluderer utvikling, vedlikehold og drift av de nevnte databasene, samt enhver form for kommersiell utnyttelse av disse og annen virksomhet i denne forbindelse."*¹⁶

- (24) Bokbasens virksomhet og formål ble videre beskrevet av aksjonærene i aksjonæravtalen for Den norske Bokdatabasen AS fra 3. mai 2007.

- (25) Selskapets virksomhet ble beskrevet på følgende måte i punkt 4.1:

"Selskapet eier Bokbasen og har driftsansvaret for og forestår utvikling og vedlikehold av denne.

Den redaksjonelle linjen i Bokbasen skal sikre likebehandling av alle norske utgivelser, og registrering i Bokbasen er åpen for alle utgivere. Det som registreres i Bokbasen er norske utgivelser av bøker, lydbøker, kart, spill, elektroniske ressurser og lignende, ment for ordinært salg i bokhandel, nettbokhandel, bokklubb og andre åpne salgskanaler.

Selskapet har et selvstendig, kommersielt formål med sikte på en fornuftig inntjening på kort og lang sikt, samt en tilfredsstillende avkastning for aksjonærene."

- (26) I aksjonæravtalen fra 2007 ble det også bestemt at ingen aksjonærgruppe¹⁷ skal eie mer enn 25 prosent av aksjene i selskapet.¹⁸

- (27) Styresammensetningen var regulert i aksjonæravtalen punkt 7:

"Selskapets styre skal ha 5 medlemmer. Forlagene utpeker i fellesskap 2 av styrets medlemmer (rulleres etter egen avtale). Bokhandlerkjedene utpeker i fellesskap 2 av styrets medlemmer (rulleres etter egen avtale), og Distribusjonssentralene utpeker i fellesskap 1 av styrets medlemmer (rulleres etter egen avtale).

Styrets leder utpekes av styret og rullerer på basis av toårsperioder."

Vedlegg 2 E-post med vedlegg fra B1 (Bokbasen) til V1 (ebok.no), med kopi til X1 (Schibsted Forlag), 27. august 2013

- (28) Aksjonæravtalen fra 2007 ble foreslått erstattet i 2015. I utkast til ny aksjonæravtale fra 2015 var det blant annet foreslått endringer knyttet til beskrivelsen av selskapet, styrerepresentasjon og aksjonærgrupper.

- (29) I utkast til ny aksjonæravtale fremgikk det blant annet av punkt 1:

"Selskapet er opprettet for å være et 'serviceorgan' for bokbransjen i Norge ved å tilby standardiserte løsninger som ivaretar det store antall forlag (leverandører) og bokhandlere (forhandlere) sitt behov for rasjonelle og standardiserte løsninger."

- (30) I punkt 3.1 var det foreslått en utvidelse av rammene for maksimale eierandeler for aksjonærgrupper i selskapet til 33 prosent.

- (31) I punkt 2 var det gitt følgende oversikt over aksjeeiere og aksjonærgruppene:

Eierskapet til aksjene i Selskapet er fordelt som følger:

Aksjonær	Eierandel	Antall aksjer
Gyldendal ASA	15,00 %	24 750
H. Aschehoug & Co. AS	15,00 %	24 750

¹⁶ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 2.

¹⁷ Med aksjonærgruppe forstås en aksjonær samt alle selskaper som er i samme konsern etter definisjonen i aksjeloven § 1-3, samt andre selskaper og personer som er i tilsvarende posisjoner i forhold til aksjonæren som et konsernselskap i henhold til aksjeloven § 1-3, jf. aksjonæravtalen punkt 3.1.

¹⁸ Aksjonæravtalen punkt 3.1.

Cappelen Damm AS	10,00 %	16 500
Forlagsentralen ANS	10,00 %	16 500
Sentralsdistribusjon AS	10,00 %	16 500
Ark Bokhandel AS	5,00%	8 250
Norli Libris AS	10,66 %	17 583
Fri Bokhandel SA	3,03 %	5 000
Tanum AS	5,00 %	8 250
Akademika Bergen AS	5,82 %	9 604
Haugen Bok AS	5,49 %	9 063
Bokbasen AS	5,00 %	8 250
Sum	100 %	165 000

Eierskapet til aksjene er fordelt på følgende aksjonærgrupper:

Aksjonærgruppe	Eierandel	Antall aksjer
Gyldendal-gruppen*	25,00 %	41 250
Aschehoug-gruppen*	30,66 %	50 583
Cappelen Damm-gruppen	25,00 %	41 250
Fagbokforlaget-gruppen	11,31 %	18 667
Fri Bokhandel SA	3,03 %	5 000
Bokbasen AS	5,00 %	8 250
Sum	100 %	165 000

*Aksjene til Forlagssentralen er fordelt med 5 % til Gyldendal-gruppen og 5 % til Aschehoug-gruppen

- (32) Styresammensetningen var regulert i punkt 4.2:

"Selskapets styre bør ha 5-7 medlemmer.

Styrets sammensetning skal i så stor grad som mulig reflektere eierstrukturen i selskapet. En aksjonærgruppe som har minst 10% av aksjene i selskapet har rett til minst 1 styrerepresentant.

Et styremedlems funksjonstid er to år. Styremedlemmer kan gjenvelges.

Styrets leder utpekes av styret og rullerer på basis av toårsperioder."

Vedlegg 3 Utkast til aksjonæravtale for Bokbasen datert xx.xx.2015 [sic]

- (33) Følgende styremedlemmer ble valgt av generalforsamlingen 11. mai 2015, sak 7:

"G1 (Gyldendal-gruppen) for 2 år, gjenvalg

V2 (Forlagshuset Vigmostad & Bjørke) for 2 år, ny

A1 (Aschehoug-gruppen) for 2 år, ny

X2 (Fri Bokhandel) for 2 år, gjenvalg

C1 og X3 er ikke på valg da de i 2014 ble valgt for 2 år."

- (34) C1 har i dag stillingen som direktør for undervisning i forlagsledelsen i Cappelen Damm AS.¹⁹ X3 har stillingen som økonomidirektør i Forlagssentralen.²⁰
- (35) Styret ble valgt i samsvar med valgkomiteens innstilling, som tok utgangspunkt i bestemmelsene i *"den nye aksjonæravtalen"*. Valgkomiteen innstilte også til nytt styre i tråd med *"aksjonæravtalen fra 2015 pkt 4.2"* i 2017. Styremedlemmene som var på valg i 2017 ble da gjenvalgt for en ny toårsperiode.
- Vedlegg 4** Protokoll for ordinær generalforsamling i Bokbasen, 11. mai 2015
- Vedlegg 5** Innstilling fra Valgkomiteen, 28. april 2015
- Vedlegg 6** Protokoll for ordinær generalforsamling i Bokbasen, 4. mai 2017
- Vedlegg 7** Innstilling fra Valgkomiteen, 3. april 2017
- (36) Det var også de nevnte styremedlemmene som var selskapets registrerte styremedlemmer per 16. januar 2018.²¹ C1 har vært registrert som selskapets styreleder siden 11. november 2014.²²

2.1.2 Cappelen Damm AS

- (37) Cappelen Damm AS²³ ("Cappelen Damm") ble etablert i 2007 som et resultat av en fusjon mellom forlagene J.W. Cappelens Forlag og N.W. Damm & Søn.²⁴ Cappelen Damm hadde i perioden for samarbeidet virksomhet innen forlagsdrift, og var i hele perioden medlem i Den norske Forleggerforening.²⁵
- (38) Cappelen Damm eier i sin helhet Ex Libris Forlag AS, Sentraldistribusjon AS, Tanum AS²⁶ ("Tanum"), Flamme Forlag AS, N.W. Damm & Søn AS²⁷, Bazar Forlag AS og Askeladden Förlag AB. Cappelen Damm eier også deler av Storytel AS (50 prosent), Allvit AS²⁸ (50 prosent), Bladcentralen AS²⁹ ("Bladcentralen") (20 prosent) og Bokbasen (15 prosent).³⁰
- (39) Cappelen Damm er heleid av Egmont Holding AS.^{31,32}
- (40) Cappelen Damm hadde i 2017 en omsetning på 1 484 034 000 kroner. Konsernet Cappelen Damm hadde i 2017 en omsetning på 1 574 633 000 kroner.³³ I 2021 var konsernomsetningen på 1 314 657 000 kroner.
- Vedlegg 8** E-post fra Cappelen Damm, 19. oktober 2022

¹⁹ Hentet fra <https://www.cappelendamm.no/cappelendamm/om-forlaget/ansatte/article.action?contentId=49972>, 15. november 2022.

²⁰ Hentet fra <https://forlagssentralen.no/kontakt-oss/>, 15. november 2022.

²¹ Hentet fra Brønnøysundregistrene, Kunngjøringer for Bokbasen AS.

²² Hentet fra Brønnøysundregistrene, Kunngjøringer for Bokbasen AS.

²³ Organisasjonsnummer 948 061 937, forretningsadresse Akersgata 47/49, 0180 Oslo.

²⁴ Hentet fra <https://www.cappelendamm.no/cappelendamm/om-forlaget/article.action?contentId=39309>, 9. juni 2020.

²⁵ Hentet fra <https://forleggerforeningen.no/om-oss/medlemsforlag/>, 2. juni 2019.

²⁶ Tanums bokhandelkjede ble avviklet i 2020, mens tanum.no ble avviklet i 2021. Bokhandlene ble overtatt av Ark Bokhandel AS og Norli AS. Se <https://bok365.no/artikkel/kroken-pa-dora-for-tanum-no/>, hentet 15. november 2022.

²⁷ N.W. Damm & Søn ANS frem til desember 2021.

²⁸ Inntil endring til Allvit AS var foretaksnavnet Unibok AS, jf. kunngjøring i Foretaksregisteret datert 31. mars 2022. Aschehoug opplyste 21. februar 2022 i en pressemelding at Unibok AS hadde avtalt å erverve aktiva i Allvit AS fra Bokbasen. Bokbasen lanserte tjenesten Allvit i 2019.

²⁹ Bladcentralen ANS frem til desember 2019.

³⁰ Brev fra Cappelen Damm 20. mai 2019, bilag 1, side 2 og 3 og hentet fra www.proff.no, 15. november 2022.

³¹ Cappelen Damm var inntil august 2022 heleid av Cappelen Damm Holding AS. Cappelen Damm Holding AS ble gjennom en omvendt mor-datterfusjon fusjonert inn i Cappelen Damm AS 22. august 2022. Se kunngjøring i Foretaksregisteret 22. august 2022 og Cappelen Damms årsregnskap 2021, note 20.

³² Cappelen Damm Holding AS var inntil juli 2021 eid av Bonnier Holding Norway AS (50 prosent) og Egmont Holding AS (50 prosent). Egmont Holding AS ervervet da Bonnier Holding Norway AS sine aksjer, se årsrapport fra Egmont Fonden 2021, side 64.

³³ Tall fra Brønnøysundregistrene.

2.1.3 Vigmostad & Bjørke AS og Forlagshuset Vigmostad & Bjørke AS

- (41) Forlagshuset Vigmostad & Bjørke AS³⁴ ("Forlagshuset Vigmostad & Bjørke") ble stiftet i 1992. Forlagshuset Vigmostad & Bjørke hadde i perioden for samarbeidet virksomhet innen forlagsdrift, og var medlem i Den norske Forleggerforening frem til 31. desember 2017.
- (42) Forlagshuset Vigmostad & Bjørke eies av Borgåsen AS og Bjørkehagen AS.³⁵
- (43) Forlagshuset Vigmostad & Bjørke eier i sin helhet Vigmostad & Bjørke AS³⁶ ("Vigmostad & Bjørke"), Akademika AS ("Akademika"), St Olavs gate 12 AS, Hune 6 AS, Kyrkjegt 21 AS og VB Polska Sp. z o.o. All forlagsvirksomhet i konsernet er samlet i Vigmostad & Bjørke.³⁷
- (44) Vigmostad & Bjørke omfatter Fagbokforlaget, Pedlex, Vigmostad & Bjørke³⁸, Eide Forlag, Cantando Musikkforlag, Norsk Noteservice, VB Import og John Grieg. Bokhandelvirksomheten Akademika, nettbokhandelen haugenbok.no og digitalbokhandelen EBOK.NO³⁹ er samlet i Akademika. Akademika⁴⁰ har en eierandel i Bokbasen på 11,3 prosent.⁴¹ Vigmostad & Bjørke distribuerer egne bøker gjennom Fagbokforlaget.⁴²
- (45) I 2015 kjøpte Forlagshuset Vigmostad & Bjørke 100 prosent av aksjene i Schibsted Forlag AS ("Schibsted Forlag").⁴³
- (46) Vigmostad & Bjørke hadde i 2017 en omsetning på 521 813 611 kroner. Konsernet Forlagshuset Vigmostad & Bjørke hadde i 2017 en omsetning på 981 844 461 kroner. I 2021 var konsernomsetningen på 926 349 219 kroner.⁴⁴
- (47) I det følgende blir Vigmostad & Bjørke og Forlagshuset Vigmostad & Bjørke samlet omtalt som "Vigmostad & Bjørke". Når det er nødvendig å presisere hvilket av de to aksjeselskapene som omtales, vil imidlertid selskapets fulle navn bli brukt.

2.1.4 Gyldendal Norsk Forlag AS og Gyldendal ASA

- (48) Gyldendal Norsk Forlag AS⁴⁵ ("Gyldendal") ble stiftet i 1925.⁴⁶ Gyldendal hadde i perioden for samarbeidet virksomhet innen forlagsdrift, og var i hele perioden medlem i Den norske Forleggerforening.⁴⁷
- (49) Gyldendal ASA er et børsnotert selskap. Must AS er hovedaksjonær i selskapet og eier 85,9 prosent av aksjene. Gyldendal ASA eier i sin helhet Gyldendal, Ark Bokhandel AS ("Ark

³⁴ Organisasjonsnummer 964 235 112, forretningsadresse Kanalveien 51, 5068 Bergen.

³⁵ Brev fra Vigmostad & Bjørke 14. mai 2019, side 1.

³⁶ Organisasjonsnummer 964 234 973, forretningsadresse Kanalveien 51, 5068 Bergen. Inntil endring til Vigmostad & Bjørke AS, jf. kunngjøring i Foretaksregisteret 4. januar 2016, var foretaksnavnet Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.

³⁷ Brev fra Vigmostad & Bjørke 14. mai 2019, side 1 og 2 og hentet fra www.proff.no, 15. november 2022.

³⁸ Vigmostad & Bjørke er et imprint under Forlagshuset Vigmostad & Bjørke.

³⁹ EBOK.NO tilbyr strømmetjenesten EBOK.NO Premium (tidligere ble tjenesten kalt EBOK.NO Pluss).

⁴⁰ Inntil endring til Akademika AS, jf. kunngjøring i Foretaksregisteret 26. mai 2021, var foretaksnavnet VB Bok AS. Noen steder i dette vedtaket omtales foretaket med sitt tidligere navn.

⁴¹ Brev fra Vigmostad & Bjørke 14. mai 2019, side 1 og 2.

⁴² Hentet fra <https://www.vigmostadbjorke.no/Info/For-bokhandlere>, 15. november 2022.

⁴³ Brev fra Vigmostad & Bjørke 14. mai 2019, side 2.

⁴⁴ Tall fra Brønnøysundregistrene.

⁴⁵ Organisasjonsnummer 946 163 899, forretningsadresse Sehesteds gate 4, 0164 Oslo.

⁴⁶ Hentet fra <https://www.gyldendal.no/Om-Gyldendal/Gyldendals-historie>, 9. juni 2020.

⁴⁷ Hentet fra <https://forleggerforeningen.no/om-oss/medlemsforlag/>, 2. juni 2019.

Bokhandel") og Forlagssentralen.^{48,49} Videre har Gyldendal ASA eierandeler i Fabel Lyd AS⁵⁰ (50 prosent) og De norske Bokklubbene AS ("Bokklubben") (48,5 prosent).⁵¹ Bokklubben eier nettbokhandelen Bokkilden. Fabel Lyd AS står bak strømmetjenesten Fabel.⁵²

- (50) Gyldendal ASA eier 15 prosent av aksjene i Bokbasen. I tillegg eier Ark Bokhandel 5 prosent og Forlagssentralen 10 prosent av aksjene.⁵³
- (51) Gyldendal hadde i 2017 en omsetning på 714 049 039 kroner. Konsernet Gyldendal ASA hadde i 2017 en omsetning på 1 848 356 000 kroner. I 2021 var konsernomsetningen på 2 521 092 000 kroner.⁵⁴
- (52) I det følgende blir Gyldendal og Gyldendal ASA samlet omtalt som "Gyldendal". Når det er nødvendig å presisere hvilket av de to aksjeselskapene som omtales, vil imidlertid selskapets fulle navn bli brukt.

2.1.5 H. Aschehoug & Co W. Nygaard AS

- (53) H. Aschehoug & Co W. Nygaard AS⁵⁵ ("Aschehoug") ble stiftet i 1872.⁵⁶ Aschehoug hadde i perioden for samarbeidet virksomhet innen forlagsdrift, og var i hele perioden medlem i Den norske Forleggerforening.⁵⁷
- (54) Aschehoug eier Universitetsforlaget AS ("Universitetsforlaget") og Spektrum Forlag AS. Aschehoug har eierandeler i blant annet Forlaget Oktober AS (91 prosent), Fabel Lyd AS (50 prosent), Allvit AS (50 prosent), Norli AS⁵⁸ ("Norli") (51 prosent), Bokklubben (45,5 prosent)⁵⁹ og Bokbasen (15 prosent).^{60,61,62}
- (55) Aschehoug hadde i 2017 en omsetning på 406 280 000 kroner. Konsernet Aschehoug hadde i 2017 en omsetning på 597 166 000 kroner. I 2021 var konsernomsetningen på 646 317 000 kroner.⁶³

2.2 Konkurransetilsynets saksbehandling

- (56) Gjennom arbeidet med bokmarkedet fattet Konkurransetilsynet mistanke om at konkurransesensitiv informasjon om forlagenes utgivelser kunne være tilgjengelig for konkurrenter gjennom bokdatabasen.

⁴⁸ Tidligere Forlagssentralen ANS ble opprettet i 1964 av Gyldendal og H. Aschehoug & Co W. Nygaard AS som eide 50 prosent hver. Gyldendal kjøpte 7. mai 2021 H. Aschehoug & Co W. Nygaard AS sin eierandel i selskapet. Foretaket fortsatte som aksjeselskap. Forlagssentralen AS er i dag eid av Gyldendal ASA og Gyldendal med 50 prosent hver. Se Brønnøysundregistrene og <https://forlagssentralen.no/om-forlagssentralen>, hentet 15. november 2022.

⁴⁹ Kunnskapsforlaget ANS ("Kunnskapsforlaget") var deleid (50 prosent) av Gyldendal i perioden 1975 til 31. august 2018. I denne perioden var Aschehoug deleier med 50 prosent. Kunnskapsforlaget ble fusjonert inn i Gyldendal 15. desember 2020, jf. kunngjøring i Foretaksregisteret 15. desember 2020.

⁵⁰ Inntil endring til Fabel Lyd AS, jf. kunngjøring i Foretaksregisteret 5. april 2022, var foretaksnavnet Lydbokforlaget AS ("Lydbokforlaget"). Noen steder i dette vedtaket omtales foretaket med sitt tidligere navn.

⁵¹ Gyldendal var frem til 31. august 2018 også deleier i Bestselgerforlaget AS ("Bestselgerforlaget") med en eierandel på 50 prosent.

⁵² Brev fra Gyldendal 14. mai 2019, side 1–4 og hentet fra www.proff.no, 15. november 2022.

⁵³ Brev fra Gyldendal 14. mai 2019, side 4.

⁵⁴ Tall fra Brønnøysundregistrene.

⁵⁵ Organisasjonsnummer 910 292 005, forretningsadresse Sehesteds gate 3, 0164 Oslo.

⁵⁶ Hentet fra <https://www.aschehoug.no/>, 2. juni 2019.

⁵⁷ Hentet fra <https://forleggerforeningen.no/om-oss/medlemsforlag/>, 2. juni 2019.

⁵⁸ Inntil endring til Norli AS, jf. kunngjøring i Foretaksregisteret 9. januar 2020, var foretaksnavnet Norli Libris AS.

⁵⁹ Forlaget Oktober AS eier tre prosent av aksjene i Bokklubben, Mater AS eier tre prosent og Gyldendal ASA eier de resterende 48,5 prosent. Hentet fra <https://www.proff.no/>, 21. november 2022.

⁶⁰ Aschehoug eide 50 prosent av aksjene i Bestselgerforlaget frem til oppkjøp til 100 prosent 31. august 2018. De øvrige aksjene var eid av Gyldendal ASA. Bestselgerforlaget ble nedlagt i 2019.

⁶¹ Aschehoug var frem til 31. august 2018 også deleier i Kunnskapsforlaget med 50 prosent.

⁶² Brev fra Aschehoug 20. mai 2019, bilag 1, svar på spørsmål 1 og hentet fra www.proff.no, 15. november 2022.

⁶³ Tall fra Brønnøysundregistrene.

- (57) Konkurransetilsynet fremsatte 5. januar 2018 begjæring for Bergen tingrett om adgang til å foreta bevissikring etter konkurranseloven § 25. Ved Bergen tingretts beslutninger 8. januar 2018 fikk tilsynet adgang til å gjennomføre bevissikring hos Bokbasen, Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug.

Vedlegg 9 Bergen tingretts beslutninger om bevissikring 8. januar 2018

- (58) Konkurransetilsynet gjennomførte bevissikring hos partene 16. januar 2018. Under bevissikringen ble det tatt beslag i dokumenter og elektronisk lagret materiale.
- (59) Ettersom beslaget fra Aschehoug viste seg å være ufullstendig, sendte Konkurransetilsynet begjæring om ny bevissikring 8. juni 2018, og Bergen tingrett besluttet adgang til å gjennomføre bevissikring 13. juni 2018. Tilsynet gjennomførte ny bevissikring hos Aschehoug 18. juni 2018.

Vedlegg 10 Bergen tingretts beslutning om bevissikring 13. juni 2018

- (60) Konkurransetilsynet har gjennomført forklaringsopptak med ansatte i Bokbasen, Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug. Følgende personer har avgitt forklaring til tilsynet:

Tabell 2 Forklaringsopptak og dato for gjennomføring

	Navn	Stilling på tidspunktet for forklaringsopptak	Dato
Bokbasen	B1	Daglig leder	07.02.2019
	B2	Kundeansvarlig	07.02.2019
Cappelen Damm	C2	Konsulent	10.04.2019
	C3	Salgs- og markedsdirektør	10.04.2019
	C4	Kjedeansvarlig	10.04.2019
Vigmostad & Bjørke	V3	Salgs- og markedsjef, Fagbokforlaget/Pedlex ⁶⁴	08.04.2019
	V4	Salgs- og markedsjef, Vigmostad & Bjørke	08.04.2019
Gyldendal	G2	Salgssjef, Gyldendal litteratur	05.03.2019
	G3	Forlagsdirektør, Gyldendal litteratur	05.03.2019
Aschehoug	A2	Digital konsulent, salgsavdeling Litteratur	18.03.2019
	A1	Forlagsdirektør	18.03.2019

Vedlegg 11 Forklaringsopptak B1, 7. februar 2019

Vedlegg 12 Forklaringsopptak B2, 7. februar 2019

Vedlegg 13 Forklaringsopptak C2, 10. april 2019

Vedlegg 14 Forklaringsopptak C3, 10. april 2019

Vedlegg 15 Forklaringsopptak C4, 10. april 2019

Vedlegg 16 Forklaringsopptak V3, 8. april 2019

Vedlegg 17 Forklaringsopptak V4, 8. april 2019

Vedlegg 18 Forklaringsopptak G2, 5. mars 2019

Vedlegg 19 Forklaringsopptak G3, 5. mars 2019

Vedlegg 20 Forklaringsopptak A2, 18. mars 2019

Vedlegg 21 Forklaringsopptak A1, 18. mars 2019

- (61) Konkurransetilsynet har hatt kontakt med EFTAs overvåkningsorgan ("ESA") under saksbehandlingen, i henhold til ODA-avtalen protokoll 4, kapittel II, artikkel 11. Tilsynet sendte skriftlig melding til ESA om saken 6. april 2020, jf. ODA-avtalen protokoll 4, kapittel

⁶⁴ Fagbokforlaget og Pedlex er to av merkevarene til selskapet Vigmostad & Bjørke AS, se kapittel 2.1.3.

II, artikkel 11 tredje ledd. Tilsynet fremla utkast til vedtak for ESA 4. oktober 2022 i samsvar med ODA-avtalen protokoll 4, kapittel II, artikkel 11 fjerde ledd.

- (62) Konkurransetilsynet har innhentet ytterligere informasjon fra Bokbasen, Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug gjennom deres advokater. Tilsynet har også innhentet ytterligere informasjon fra nettbokhandlerne Tanum, Ark Bokhandel, Norli, VB Bok AS/Akademika (haugenbok.no), Adlibris.com AS ("Adlibris"), Platekompaniet AS ("Platekompaniet") og Bokkilden AS.

- (63) Partene ble varslet 24. september 2020 om at Konkurransetilsynet vurderte å fatte vedtak om pålegg av opphør og ileggelse av overtredelsesgebyr i medhold av konkurranseloven § 12 og 29, jf. § 10 og EØS-avtalen artikkel 53, jf. EØS-konkurranse-loven § 6 første ledd. Partene innga kommentarer til varselet 25. januar 2021. En betenking utarbeidet av professor dr. juris Erling Hjelmeng, ved Universitetet i Oslo, på vegne av Vigmostad & Bjørke, var vedlagt forlagets merknader til varselet.

Vedlegg 22 Bokbasens merknader til varselet, 25. januar 2021

Vedlegg 23 Cappelen Damms merknader til varselet, 25. januar 2021

Vedlegg 24 Vigmostad & Bjørkes merknader til varselet, 25. januar 2021

Vedlegg 25 Betenking av Erling Hjelmeng, 21. januar 2021

Vedlegg 26 Gyldendals merknader til varselet, 25. januar 2021

Vedlegg 27 Aschehougs merknader til varselet, 25. januar 2021

- (64) Konkurransetilsynet har hatt møte med Gyldendal i etterkant av tidspunktet for bevissikring.⁶⁵ Etter at varsel ble sendt, har tilsynet hatt møter med Bokbasen, Vigmostad & Bjørke, Aschehoug og Cappelen Damm der deres merknader til varselet ble presentert.⁶⁶ I etterkant av møtet har Aschehoug oversendt et brev om bokhandlerenes forhåndsbestilling av bøker med vedlagt dokumentasjon, samt inngitt ytterligere kommentarer til saken.

Vedlegg 28 Møtepresentasjon Gyldendal, 13. juni 2018

Vedlegg 29 Møtepresentasjon Bokbasen, 21. mai 2021

Vedlegg 30 Møtepresentasjon Bokbasen, 7. juni 2022

Vedlegg 31 Møtepresentasjon Vigmostad & Bjørke, 17. juni 2021

Vedlegg 32 Møtepresentasjon Vigmostad & Bjørke, 1. juli 2022

Vedlegg 33 Møtepresentasjon Vigmostad & Bjørke, 8. juli 2022

Vedlegg 34 Møtepresentasjon Aschehoug, 16. april 2021

Vedlegg 35 Brev fra Aschehoug, med bilag, 2. juni 2021 og brev fra Aschehoug, 19. oktober 2022

- (65) Oslo Economics har på vegne av Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug 8. mars 2022 oversendt en konkurranseøkonomisk vurdering av forlagenes informasjonstilgang gjennom Mentor Forlag. Konkurransetilsynet har i etterkant av oversendelsen fått presentert denne i et møte 9. mai 2022 hvor Oslo Economics og de tre forlagene var til stede.

Vedlegg 36 Rapport "*Konkurranseøkonomisk vurdering av forlagenes informasjonstilgang gjennom Mentor Forlag*" fra Oslo Economics, 22. februar 2022

Vedlegg 37 Presentasjon fra Oslo Economics, 9. mai 2022

- (66) I etterkant av partenes merknader til varselet har Konkurransetilsynet i april 2022 oversendt dokumenter fra beslaget og ny dokumentasjon om prisendringer til Cappelen Damm,

⁶⁵ Møte ble avholdt 13. juni 2018.

⁶⁶ Møte med Aschehoug ble avholdt 16. april 2021. Møter med Bokbasen ble avholdt 25. mai 2021 og 7. juni 2022. Møter med Vigmostad & Bjørke ble avholdt 17. juni 2021, 1. juli 2022 og 8. juli 2022. Møte med Cappelen Damm ble avholdt 15. juni 2022.

Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug. Forlagene har inngitt kommentarer til dokumentasjonen som ble oversendt.

- Vedlegg 38** Konkurransetilsynets oversendelser av beslagsdokumenter og dokumentasjon om prisendringer til Cappelen Damm, 8. og 22. april 2022
- Vedlegg 39** Konkurransetilsynets oversendelse av beslagsdokumenter og dokumentasjon om prisendringer til Vigmostad & Bjørke, 8. og 22. april 2022
- Vedlegg 40** Konkurransetilsynets oversendelser av beslagsdokumenter og dokumentasjon om prisendringer til Gyldendal, 8. april og 22. april 2022
- Vedlegg 41** Konkurransetilsynets oversendelser av beslagsdokumenter og dokumentasjon om prisendringer til Aschehoug, 8. april og 22. april 2022
- Vedlegg 42** Kommentarer fra Cappelen Damm, 31. mai 2022
- Vedlegg 43** Kommentarer fra Vigmostad & Bjørke, 20. mai 2022
- Vedlegg 44** Kommentarer fra Gyldendal, 20. mai 2022
- Vedlegg 45** Kommentarer fra Aschehoug, 31. mai 2022

- (67) Vigmostad & Bjørke og Cappelen Damm har også inngitt ytterligere kommentarer til Konkurransetilsynet.

- Vedlegg 46** Kommentarer fra Vigmostad & Bjørke, 26. juli 2022
- Vedlegg 47** Kommentarer fra Cappelen Damm, 13. september 2022

2.3 Videre fremstilling

- (68) Konkurransetilsynet vil i kapittel 3 gjengi partenes hovedanførsler til varselet. I kapittel 4 vil partenes prosessuelle anførsler vurderes. Videre vil tilsynet i kapittel 5 redegjøre for sakens faktiske side. I kapittel 6 behandles påvirkning av handelen mellom avtalepartene til EØS-avtalen.
- (69) I kapittel 7 redegjøres det for hvorfor Konkurransetilsynet mener det foreligger en overtredelse av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53. I kapittel 8 redegjøres det for det rettslige grunnlaget for overtredelsesgebyr og hvilke selskaper som er ansvarlige for overtredelsen. Tilsynets utmåling av overtredelsesgebyr etter konkurranseloven § 29 følger av kapittel 9. Kapittel 10 omhandler pålegg om opphør, og vedtakets slutning fremgår av kapittel 11.

3 Partenes merknader til varselet

- (70) I det følgende gis en kort redegjørelse for partenes hovedanførsler til varselet. Øvrige og mer utførlige anførsler vil behandles fortløpende i vedtaket.

3.1 Bokbasens merknader

- (71) Bokbasen anfører prinsipalt at de ikke har deltatt i en overtredelse av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalens artikkel 53 som beskrevet i varsel om vedtak, og at Konkurransetilsynets varsel bygger på feil bevisvurdering og feil rettsanvendelse. Det anføres at verken de objektive eller subjektive vilkår for overtredelsesgebyr er til stede.
- (72) Bokbasen anfører at informasjonen i bokdatabasen ikke var konkurransefølsom, og at det følgelig ikke kan være tale om en formålsovertredelse. Det vises til at prisene som registreres i bokdatabasen er reelle priser som ligger til grunn for kjøp og salg til både bokhandlere og ulike grupper av sluttbrukere, både før og etter utgivelse. Ifølge Bokbasen er det dermed forpliktende pristilbud til bokhandlene, skoler, biblioteker og forbrukere. Etter Bokbasens oppfatning avlegger forbruker som bestiller bøker fra nettbokhandlene før utgivelsestidspunktet, sin betaling på bestillingstidspunktet. Prisene på kommende utgivelser endres heller ikke etter at de blir registrert i bokdatabasen.

- (73) Bokbasen bestrider videre at utveksling av utgivelsestidspunkt for kommende utgivelser og priser på utgitte bøker utgjør en formålsovertredelse, og viser til at gjeldende praksis ikke gir rettslig grunnlag for en slik konklusjon.
- (74) Bokbasen viser videre til at tilsvarende databaser er vanlig i internasjonal sammenheng, og at dette understøtter at informasjonen ikke kan anses som konkurransesensitiv.
- (75) Ifølge Bokbasen er informasjonen som forlagene fikk tilgang til ved bruk av Mentor Forlag, tilgjengelig for alle forlagenes kunder. Det anføres at Konkurransetilsynet i varselet har oversett at det er bokhandlene som er forlagenes primære og viktigste kunder. Informasjonen er også offentlig tilgjengelig på forlagenes og nettbokhandlenes nettsider på samme tidspunkt som informasjonen blir tilgjengelig i bokdatabasen. Prisinformasjonen er dermed etter Bokbasens oppfatning offentlig, og det kan således også av denne grunn ikke være tale om en formålsovertredelse i denne saken. Bokbasen fremholder at enhver ved enkle midler kan automatisere innhenting av opplysninger om pris og utgivelsestidspunkt fra ulike kilder på internett, eksempelvis ved nettskraping.
- (76) Bokbasen viser til at det er nødvendig at informasjonen om bøkene gjøres tilgjengelig før utgivelse. Det vises til at bøker er gjenstand for salg lenge før dette tidspunktet, og bokhandlene har behov for informasjonen for å planlegge innkjøp og markedsføringsmateriell, tilby forhåndssalg og sikre seg eksemplarene ved utgivelse. Videre vil omfanget av bokhandlenes forhåndsbestillinger kunne påvirke forlagenes beslutninger om hvor mange eksemplarer som skal trykkes.
- (77) Ifølge Bokbasen ble ikke Mentor Forlag utviklet for at forlagene skulle kunne utveksle konkurransesensitiv informasjon eller drive markedsobservasjon. Formålet med abonnementet var å sikre brukerbetaling fra forlagene for å finansiere bokdatabasen. Det vises til at bokdatabasen er en sentral infrastruktur i det norske bokmarkedet som reduserer kommunikasjons- og transaksjonskostnader, og senker etableringsbarrierer for forlag og bokhandler. Ifølge Bokbasen legger bokdatabasen slik til rette for konkurranse i bokmarkedet.
- (78) Bokbasen anfører at deres handlinger under enhver omstendighet ikke kvalifiserer for tilretteleggeransvar. Det vises til at praksis fra EU/EØS oppstiller høyere krav for tilretteleggeransvar enn det Konkurransetilsynet legger til grunn i varselet, og at Bokbasens bidrag til et eventuelt ulovlig samarbeid mellom forlagene, skiller seg vesentlig fra saksforholdet i *AC-Treuhand*.⁶⁷ Etter Bokbasens oppfatning har de ikke spilt en aktiv rolle i et eventuelt samarbeid som kan likestilles med forlagenes. Bokbasens rolle har vært begrenset til å drifte en database med legitime og konkurransefremmende formål og anvendelsesområder.
- (79) Subsidiært anfører Bokbasen at Konkurransetilsynet har ilagt et for høyt overtredelsesgebyr, og at utmålingen ikke tilfredsstiller kravene som stilles til utmåling av overtredelsesgebyr for tilretteleggerhandlinger. Bokbasen anfører i den forbindelse at tilsynet må vise de konkrete utregningene av gebyret og hvilke momenter som blir vektlagt. Det er ifølge Bokbasen ikke tilstrekkelig å vise til at det er blitt tatt hensyn til overtredelsens grovhet og varighet. På denne bakgrunn mener Bokbasen at deres rett til kontradiksjon ikke er ivarettatt.

3.2 Cappelen Damms merknader

- (80) Cappelen Damm anfører prinsipalt at beviskravet for å ilegge forlaget overtredelsesgebyr etter konkurranseloven § 29, jf. § 10, ikke er oppfylt.
- (81) Cappelen Damm bestrider at samarbeidskriteriet er oppfylt. I den forbindelse anfører forlaget at ingen av momentene Konkurransetilsynet viser til i varselet som grunnlag for etablering av det påståtte samarbeidet, beviser at forlagene hadde en felles forståelse om å oversende metadata som ledd i en koordinering av forlagenes markedsatferd. Det vises til at informasjonen ble registrert for å ivareta bokdatabasens funksjon som en nødvendig infrastruktur for bøker. Registreringen hadde dermed et annet og bredere formål enn at informasjonen skulle gjøres tilgjengelig i Mentor Forlag.

---

⁶⁷ Sak C-194/14 P *AC-Treuhand mot Kommissjonen*.

- (82) Cappelen Damm anfører at informasjonen i bokdatabasen ikke var egnet til å regulere atferden i markedet, og at verken informasjon om priser på kommende eller utgitte bøker var konkurransesensitiv. Det vises i den forbindelse til at opplysninger om både pris og utgivelsestidspunkt var offentlig tilgjengelig gjennom andre kilder.
- (83) Cappelen Damm viser til at det normalt ikke gjøres endringer i prisene på kommende utgivelser, og at prisene i praksis er å anse som bindende når de er annonsert av forlaget. Ifølge Cappelen Damm var forbruker berettiget til å få kjøpt boken til den pris forhåndssalget var inngått på, eksempelvis gjennom forlagets internettløsning. Videre fremholder forlaget at det vil være i strid med Bokavtalen å endre fastpriser som er kommunisert til markedet.
- (84) Det er Cappelen Damms vurdering at heller ikke utgivelsestidspunkt kan anses som konkurransesensitiv informasjon. Det vises til at Konkurransetilsynet ikke har begrunnet hvordan denne informasjonen kan danne grunnlag for en konkurranseskadelig koordinering mellom forlagene.
- (85) Cappelen Damm anfører videre at tilgjengeliggjøring av data gjennom Mentor Forlag ikke gir forlaget forutsigbarhet med hensyn til konkurrentenes atferd, og at Mentor Forlag eventuelt kun bidrar til en økt transparens i markedet. Det fremholdes at Cappelen Damm tar sine beslutninger på autonomt grunnlag, og at forlaget ikke har innsikt i hvilken informasjon de andre forlagene henter ut fra Mentor Forlag, eller hvordan den brukes.
- (86) Forutsatt at det foreligger et samarbeid, er Cappelen Damm uenig i at samarbeidet har et konkurransebegrensende formål.
- (87) I den forbindelse anfører Cappelen Damm at det påståtte samarbeidet ikke kan anses som et prissamarbeid. Det fremholdes at Konkurransetilsynet ikke har ført bevis for hvordan den påståtte reduksjonen i usikkerhet har gitt Cappelen Damm forutsigbarhet om de andre forlagenes prisbeslutninger og kunne føre til priskoordinering. Det vises også til at det påståtte samarbeidets skadelige natur ikke er lett å påpeke, og at økt transparens som følge av bokdatabasen, ikke har entydige negative virkninger. Ifølge Cappelen Damm har bokdatabasen positive virkninger.
- (88) Cappelen Damm anfører at samarbeidet vurdert i sin kontekst, viser at det ikke begrenser priskonkurransen i markedet. Det vises til at forlagene gjennom en rekke år har sendt metadata til Bokbasen av helt andre grunner enn at andre forlag skulle se informasjonen. Videre brukte bokhandlene informasjonen som ble lagt inn i bokdatabasen overfor sine kunder, eksempelvis i nettbokhandelen. At også forlagene fikk tilgang til informasjonen når den ble lagt inn i bokdatabasen, påvirker ifølge Cappelen Damm ikke konkurransen i markedet.
- (89) Subsidiært anfører Cappelen Damm at det varslede overtredelsesgebyret er for høyt og fremstår som en uproporsjonal reaksjon. Det vises til at samarbeidet ikke kan sammenlignes med de groveste kartellovertredelser, og at samarbeidet i høyden er et samarbeid om en infrastruktur for katalogisering av bøker for bok-Norge.

3.3 Vigmostad & Bjørkes merknader

- (90) Vigmostad & Bjørke er uenig i Konkurransetilsynets foreløpige vurderinger og konklusjoner i varselet. Det anføres at tilsynet ikke har bevist med klar sannsynlighetsovervekt at Vigmostad & Bjørke har tatt del i et samarbeid med Bokbasen, Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehoug som kan anses å ha et konkurransebegrensende formål.
- (91) Forlaget kjenner seg ikke igjen i den virkelighetsbeskrivelsen som det varslede overtredelsesgebyret baserer seg på og Konkurransetilsynets mistanke om at bokdatabasen er etablert og utviklet av forlagene som et virkemiddel for å samarbeide om prissettingen. Det vises til at tilsynet ser bort fra det faktum at bokdatabasen gir hele verdikjeden betydelige effektivitetsgevinster i forbindelse med blant annet bestilling av bøker for bokhandlene, bibliotek med flere. Det anføres at kjøp av Mentor Forlag var en ensidig handling, og at det ikke er fremlagt dokumentasjon som tilsier at forlagene hadde en felles forståelse om at abonnementet kunne benyttes som et prisingsverktøy.
- (92) Videre anfører Vigmostad & Bjørke at de har hatt en helt annen rolle enn de øvrige forlagene. Det vises til at forlaget ikke var involvert i opprettelsen, utviklingen eller utformingen av

bokdatabasen og/eller tilgangene som ble gitt, herunder Mentor Forlag. Videre har forlaget en begrenset og indirekte eierandel i Bokbasen. I tillegg påpeker forlaget at det er store forskjeller mellom Vigmostad & Bjørke og de andre forlagene når det gjelder størrelse og markedsposisjon i det markedet tilsynet vurderer i varselet. Videre er det ikke riktig slik Konkurransetilsynet legger til grunn i varselet, at Vigmostad & Bjørke har hatt Mentor Forlag i en sammenhengende periode fra januar 2013.

- (93) Vigmostad & Bjørke fremholder videre at et stort antall bøker blir bestilt fra forlagene før utgivelse. I den anledning anføres det at informasjonen utgjør faktiske priser som bokhandel og sluttkunde gjør vesentlige innkjøp basert på. Det er således ikke tale om fremtidige prisindikasjoner egnet for prissignalisering. Videre blir informasjonen som registreres i bokdatabasen, uansett tilgjengelig for alle aktører samtidig som den legges inn i bokdatabasen. I motsetning til hva Konkurransetilsynet legger til grunn, er dermed informasjonen ifølge Vigmostad & Bjørke verken skjult eller konkurransesensitiv.
- (94) Videre anfører Vigmostad & Bjørke at Konkurransetilsynet kun foretar en helhetlig vurdering av et overordnet norsk bokmarked uten å ta hensyn til den reelle markedsstrukturen og konkurranseparametrene i de konkrete ulike bokmarkedene der aktørene faktisk opererer. Det vises til at Vigmostad & Bjørke har hoveddelen av sin virksomhet i bokgruppe 1 (skolebøker) og 2 (fagbøker), og at disse ikke inngår i samme relevante marked som allmennlitteratur. Ettersom tilsynets varsel og argumentasjon er innrettet mot allmennlitteratur hensyntas ikke karakteristika ved bokgruppene som er relevante for vurderingen.
- (95) Subsidiært anfører Vigmostad & Bjørke at et eventuelt gebyr må reduseres vesentlig. Det vises til at Kommisjonen svært sjeldent benytter maksimalgebyr, og at slike sanksjoner har vært forbeholdt mangeårige globale karteller, som ikke er tilfelle i denne saken. Videre er Vigmostad & Bjørke uenig i det faktiske og rettslige grunnlaget for utmålingen og viser til at Konkurransetilsynet ikke utmåler straffen konkret basert på en vurdering av de individuelle forholdene. Det fremholdes at tilsynet ikke hensyntar Vigmostad & Bjørke sin størrelse og markedsposisjon, og det faktum at forlaget har hatt en helt annen og langt mindre rolle knyttet til Bokbasen. Videre pekes det på at de varene som overtredelsen omfatter for det enkelte foretak, vil sette skranker for hvilken omsetning som kan legges til grunn. I den anledning anføres det at en potensiell overtredelse i all hovedsak vil begrense seg til bøker i bokgruppe 2 for Vigmostad & Bjørke.

3.4 Gyldendals merknader

- (96) Gyldendal anfører at det ikke foreligger et samarbeid verken i form av avtale eller samordnet opptreden, og at det ikke er grunnlag for å kategorisere en eventuell samordning i form av informasjonsutveksling gjennom Mentor Forlag som en formålsovertredelse.
- (97) Ifølge Gyldendal var prisene på kommende utgivelser reelle priser som både bokhandlene og forbrukere kunne handle til. Forlaget viser til ESAs horisontale retningslinjer⁶⁸ fotnote 58, og at Konkurransetilsynet i varselet feilaktig legger til grunn at informasjon om kommende utgivelser utgjør fremtidig prisinformasjon, uten at det foretas en vurdering av hvorvidt informasjonen utgjorde forpliktende sanntidspriser tilbudt til forlagenes kunder.
- (98) Gyldendal anfører videre at Konkurransetilsynet feilaktig legger til grunn at det ikke var begrensninger i hvilken informasjon som kunne endres eller når forlaget kunne gjøre endringer i bokdatabasen. Ifølge Gyldendal ville det undergravd Bokavtalen om forlagene endret fastpris på en bok i fastprisperioden. Dette underbygges av at bokhandlenes innkjøpspris fastsettes med utgangspunkt i fastprisen. Gyldendal viser videre til at forlaget kun foretar prisendringer i tilfeller der bokens beskaffenhets har endret seg i forhold til plan etter lansering, og at dette høyst skjer for én til to bøker i året. Videre forholder bokhandlene seg til prisene som er lagt inn i bokdatabasen som faktiske forpliktende priser. Ifølge Gyldendal viser forhåndssalget av bøker, både fra forlag til bokhandel og fra bokhandel til forbruker, at prisene som lanseres i bokdatabasen er reelle og forpliktende pristilbud til hele markedet. ESAs horisontale retningslinjer fotnote 58 forutsetter ikke, ifølge Gyldendal, at det har forekommet

⁶⁸ EFTAs overvåkningsorgans retningslinjer for anvendelsen av EØS-avtalen artikkel 53 på horisontale samarbeidsavtaler, 2013/C 362/03 ("ESAs horisontale retningslinjer").

salg for at en pris skal være reell, eller at et produkt skal anses lansert for salg. Det har dermed ikke rettslig betydning at forhåndssalget var begrenset for en del titler.

- (99) Gyldendal anfører at all informasjon i bokdatabasen om nye bøker er offentlig tilgjengelig. Med henvisning til ESAs horisontale retningslinjer artikkel 92, fremholdes det at Konkurransetilsynet feilaktig kun har sett hen til forbrukerne knyttet til offentlighet, og at bokhandlene er forlagenes viktigste kunder. Det vises til at forbrukerne ikke inngår blant forlagenes kunder i grossistmarkedet for bøker. Det pekes på at alle forlagenes kunder og andre interesserte får tilgang til samme informasjon til samme tid om de kjøper tilgang til Bokbasens søketjenester. Videre blir informasjonen også tilgjengelig for enhver gjennom bokhandlenes automatiske import fra bokdatabasen til nettsidene. Det presiseres også at Gyldendal ikke på noe tidspunkt har lagt inn informasjon i bokdatabasen tidligere enn nødvendig ut fra bokhandlenes og forbrukernes behov.
- (100) Videre anfører Gyldendal at veiledende priser på backlistutgivelser var offentlig tilgjengelig for alle markedsaktører. Konkurransetilsynets eksempler på Gyldendals bruk av Mentor Forlag viser ifølge Gyldendal ikke samordning, men er innenfor det en rasjonell markedsaktør vil gjøre med informasjon som er offentlig tilgjengelig i markedet.
- (101) Med henvisning til *Budapest Bank*,⁶⁹ anfører Gyldendal at det skal gjøres en to-trinnsvurdering når man skal avklare om et samarbeid har konkurransebegrensende formål. Når det gjelder det første trinnet, innvender Gyldendal at det ikke foreligger solid og pålitelig erfaring for at informasjonsutvekslingen gjennom Bokbasen har som formål å begrense konkurransen, verken for utveksling av reelle priser som var tilgjengelig for alle markedsaktører, sammenstillingen av informasjonen i bokdatabasen, eller for informasjon om veiledende priser på backlistutgivelser.
- (102) I henhold til det andre trinnet anføres det at de særskilte markedsforholdene i bokbransjen medfører at Mentor Forlag ikke var egnet til å ha en viss innvirkning på markedet. Det vises blant annet til at tilsvarende informasjon som i bokdatabasen enkelt kunne bli hentet fra Nasjonalbibliotekets åpne API eller nettbokhandlene ved bruk av lovlige digitale verktøy. Gyldendal kunne også brukt Ark Bokhandels lovlige tilgang til å skaffe seg nøyaktig den samme informasjonen. Videre vises det til at bokmarkedet er karakterisert av differensierte produkter som ikke er substituerbare for kjøper, og at elementer som er vesentlige i priskonkurransen i bokmarkedene ikke avdekkes gjennom det påståtte samarbeidet. Det vises også til at det høye antallet forlag og de varierende markedsandeler fra år til år i de enkelte bokmarkedene, tilsier at informasjonen i Mentor Forlag er uegnet som instrument for å koordinere priser. Videre peker Gyldendal på at Mentor Forlag medførte effektivitetsgevinster.
- (103) Subsidiært anfører Gyldendal at det verken foreligger forsett eller uaktsomhet. Det fremholdes at Gyldendal verken kan ha vært klar over, holdt det som sannsynlig eller burde ha forstått, at å abonnere på en tjeneste som tilbys overfor enhver og er allment kjent i bransjen, utgjorde et konkurransebegrensende samarbeid.
- (104) Atter subsidiært anfører Gyldendal at overtredelsesgebyrets størrelse er utmålt på sviktende grunnlag og må reduseres vesentlig. Det vises blant annet til at den påståtte overtredelsens grovhet ikke er korrekt vurdert, at rimelig tvil med hensyn til ulovligheten av det påståtte samarbeidet taler for at boten må reduseres, og at overtredelsesgebyret ikke er proporsjonalt sett i forhold til den påståtte overtredelsen.

3.5 Aschehougs merknader

- (105) Aschehoug er uenig i de vurderinger og foreløpige konklusjoner som Konkurransetilsynet har lagt frem i varselet. Aschehoug bestrider at forlaget har avtalt eller deltatt i en samordnet opptreden med de andre forlagene om å utveksle konkurransesensitiv informasjon i strid med konkurranseloven § 10, og at det uansett ikke er grunnlag for å anse det påståtte samarbeidet som en formålsovertredelse.

---

⁶⁹ Sak C-228/18 *Budapest Bank m.fl.*

- (106) Aschehoug anfører at informasjonen som ble utvekslet om kommende utgivelser og allerede utgitte bøker, ikke var konkurransesensitiv. Ifølge Aschehoug var informasjonen ikke egnet til å redusere markedsusikkerheten, og kunne heller ikke føre til koordinering.
- (107) Aschehoug viser til at formålskategorien er reservert for informasjon om fremtidige priser eller mengder, eller opplysninger som i tilstrekkelig grad fjerner eller reduserer usikkerhet med hensyn til hvordan en konkurrent kommer til å agere i markedet fremover i tid. I den forbindelse viser Aschehoug til at prisene på kommende utgivelser ikke var planlagte fremtidige priser, men reelle nåpriser som var bindende for forlagene overfor bokhandlene, forfatterne og sluttbrukerne, fra tidspunktet de ble registrert i bokdatabasen. Ifølge Aschehoug anså både forlaget og bokhandlene at prisene var endelig fastsatt på dette tidspunktet, og bokhandlene kunne også foreta bestillinger til de registrerte prisene. Det fremholdes at det i praksis ikke forekommer endringer i fastprisen, og at atferden til forlagene og bokhandlene viser at prisene ble ansett som endelige fra tidspunktet de ble registrert i bokdatabasen. Det pekes også på at prisen dannet grunnlaget for beregningen av forfatternes royalt.
- (108) Konkurransetilsynet har ifølge Aschehoug ikke foretatt en reell vurdering av hvilken betydning forhåndssalg har for spørsmålet om prisene som legges inn i bokdatabasen er planlagte fremtidige priser eller reelle priser i markedet. Det anføres at grensen går ved tidspunktet det er mulig å foreta forhåndsbestillinger til de aktuelle prisene. I den forbindelse vises det til at nettbokhandlene automatisk importerte informasjon om samtlige utgivelser som ble registrert i bokdatabasen, til sine nettsider, og gjorde dem tilgjengelig for forhåndssalg i nettbutikk senest én dag etter at boken ble registrert i bokdatabasen.
- (109) Videre anfører Aschehoug at informasjon om utgivelsestidspunkt for kommende utgivelser, ikke kan utgjøre en formålsovertredelse. Det vises til at forlaget også var bundet av informasjonen om utgivelsestidspunkt overfor bokhandlene og forfatterne på tidspunktet for registrering i bokdatabasen.
- (110) Aschehoug fremholder at det ikke er mulig å forstå hvordan Konkurransetilsynet mener at utveksling av informasjon om veiledende priser skal føre til en koordinering på forhandlerleddet. Forlaget anfører at veiledende priser ikke er konkurransesensitiv informasjon ettersom det er bokhandlene som setter utsalgsprisen. Forlaget viser dessuten til at backlistutgivelser i hovedsak selges på kampanjer, hvor kampanjeprisen ikke kan anses å ha noen sammenheng med de veiledende prisene forlagene registrerer. Ifølge Aschehoug er hypotesen i varselet om at veiledende priser benyttes som et signaliseringsverktøy for prisønsker på frontlistutgivelser, ubegrunnet.
- (111) Utveksling av informasjon om allerede utgitte bøker, kan heller ikke etter Aschehougs vurdering utgjøre en formålsovertredelse. Det vises til at den rettspraksis som Konkurransetilsynet viser til i varselet ikke gir grunnlag for en slutning om at priser på utgitte titler kan gi uttrykk for markedssignaler og indikasjoner relatert til kommende prissetting. Dette gjelder ifølge Aschehoug selv om prisinformasjonen skulle være bedre systematisert og lettere tilgjengelig.
- (112) Aschehoug fremholder videre at Konkurransetilsynet ikke foretar en konkret vurdering av hvor enkelt informasjonen i bokdatabasen er tilgjengelig gjennom andre kilder, og at uttalelsene i varselet om at deling av offentlig tilgjengelig informasjon også kan gi grunnlag for koordinering, er misvisende. Ifølge Aschehoug var all informasjonen i bokdatabasen offentlig tilgjengelig gjennom andre markedskanaler. Informasjonen var dermed etter Aschehougs vurdering ikke strategisk, særlig ettersom kundene kunne handle basert på informasjonen. Det vises til at utveksling av offentlig tilgjengelig informasjon normalt ikke utgjør en formålsovertredelse.
- (113) Aschehoug bestrider at Mentor Forlag var et verktøy for å overvåke markedet fremover i tid. Det vises til at begrepet markedsovervåkning refererer til funksjonaliteten som gjør det lettere å trekke ut og sammenstille historisk informasjon. Bevisene i saken, herunder søkehistorikken, viser at Mentor Forlag ikke har vært benyttet som et slikt verktøy. Aschehoug anfører at tilgangen til informasjonen i Mentor Forlag var konkurransefremmende og førte til økt samfunnsøkonomisk overskudd, snarere enn at Mentor Forlag begrenset konkurransen.

- (114) En analyse av den økonomiske og rettslige konteksten tilsier etter Aschehougs vurdering at informasjonsdelingen gjennom Mentor Forlag ikke vil kunne lede til koordinering. Det vises til at markedsforholdene ikke lå til rette for koordinering, og at informasjonen var tilgjengelig gjennom andre kilder. Ifølge Aschehoug er det realistiske alternativscenariet at forlagene, i fravær av Mentor Forlag, enkelt ville hatt tilgang til tilsvarende informasjon gjennom andre markedskanaler. Aschehoug anfører på denne bakgrunn at kravet til årsakssammenheng ikke er oppfylt.

4 Konkurransetilsynets vurdering av prosessuelle anførsler

- (115) Partene har fremsatt prosessuelle anførsler knyttet til Konkurransetilsynets varsel og saksbehandling.
- (116) Vigmostad & Bjørke anfører at Konkurransetilsynet ikke har utredet saken i tilstrekkelig grad, både når det gjelder faktum og tilsynets skadehypoteser. Ifølge Vigmostad & Bjørke inneholder ikke varselet en klar beskrivelse av hvilke ulovlige handlinger overtredelsen består i, og at foretakenes rett til kontradiksjon dermed ikke er ivarettatt.
- (117) Tilsvarende anfører Aschehoug at Konkurransetilsynet ikke oppfyller utredningsplikten i forvaltningsloven § 17, og at tilsynet misforstår sentrale forhold i faktum. Aschehoug anfører videre at tilsynets bevisvurdering er ensidig og spekulativ, og at det tidvis er vanskelig å følge varselets resonnementer. Manglene ved vurderingene av faktum er ifølge forlaget så store at varselet ikke oppfyller de kontradiksjonshensyn som ligger til grunn for forvaltningsloven § 16.
- (118) Ifølge Gyldendal er Konkurransetilsynets varsel mangelfullt både når det gjelder faktumfremstilling og juss.
- (119) Bokbasen anfører at Konkurransetilsynet underveis i etterforskningen har gitt partene begrenset informasjon om hva saken gjelder, og viser til at tilsynet har avslått Bokbasens anmodninger om møter underveis i prosessen. Dette har, slik Bokbasen ser det, ført til at tilsynet både har oversett og misforstått flere sentrale faktiske forhold.
- (120) Konkurransetilsynet viser til at forvaltningsloven § 17 stiller krav til at forvaltningsorganet skal påse at saken er så godt opplyst som mulig før vedtak treffes. Tilsynet har innhentet omfattende informasjon fra partene i form av databaseslag, forklaringsopptak og etterfølgende informasjonspålegg. Tilsynet har også innhentet informasjon fra flere bokhandler. I tillegg til at partene har inngitt merknader til varselet, har det vært avholdt møter hvor partene har fått redegjøre for sitt syn på saken.⁷⁰ Aschehoug har også fremlagt informasjon for tilsynet på eget initiativ. Videre har Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug fremlagt en konkurranseøkonomisk vurdering av saken og presentert denne i møte.⁷¹ Videre har Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke og Aschehoug inngitt ytterligere kommentarer.⁷² Tilsynet har også på bakgrunn av partenes merknader til varselet innhentet ny informasjon fra flere bokhandler samt innhentet ny dokumentasjon i saken. Denne informasjonen har blitt grundig gjennomgått og analysert, og danner grunnlaget for tilsynets faktiske og rettslige vurderinger og konklusjoner, slik de fremkommer i varselet og dette vedtaket.
- (121) Det faktum som legges til grunn for Konkurransetilsynets vurderinger baserer seg på et betydelig antall dokumentbevis og forklaringsopptak. Det er foretatt en konkret vurdering av de ulike dokumentenes bevisverdi. Vurderingene og konklusjonene i saken, slik de fremkommer i dette vedtaket, er basert på en konkret vurdering av det samlede bevisbildet.
- (122) Konkurransetilsynet viser videre til at gjennomgangen av sakens bevis i kapittel 3 i varselet og kapittel 5 i vedtaket er en kronologisk fremstilling av de bevis som tilsynet har vektlagt i saken. Den nærmere vurdering av de enkelte bevis og hvordan disse vektlegges, fremgår av tilsynets konkrete vurderinger under henholdsvis samarbeidskriteriet og konkurransebegrensningskriteriet. Det vises i denne sammenheng til varselet kapittel 5 og

⁷⁰ Se avsnitt (64).

⁷¹ Se avsnitt (65).

⁷² Se avsnitt (64) og (67).

vedtaket kapittel 7. Det er derfor tilsynets vurdering at kravene til både utredningsplikt og forhåndsvarsel i forvaltningsloven §§ 16 og 17 er oppfylt.

- (123) Når det gjelder partenes merknader knyttet til kontradiksjon, viser Konkurransetilsynet til at partene har fått tilgang til samtlige bevis som tilsynet har lagt vekt på i saken, og som partene etter forvaltningsloven §§ 18 og 19 har rett til å gjøre seg kjent med. Tilsynet har hatt dialog med partene under hele saksbehandlingen, og partenes informasjonsbehov har løpende blitt vurdert. Partene har videre redegjort for sitt syn på saken i møter med tilsynet, i merknader til varselet og i øvrig korrespondanse. Tilsynet har i den anledning også hatt møter med Bokbasen i mai 2021 og juni 2022. Det understrekes også at partene har hatt mulighet til å inngi opplysninger på ethvert tidspunkt under tilsynets saksbehandling.
- (124) Vigmostad & Bjørke anfører at Konkurransetilsynet ikke vurderer hver enkelt aktørs handlinger opp mot forbudsbestemmelsene, men i stedet subsumerer gjennomgående forlagenes atferd samlet. Vigmostad & Bjørke viser til at det ville blitt avdekket store forskjeller mellom forlagene dersom tilsynet, slik regelverket krever, hadde vurdert hvert enkelt foretak konkret. I den sammenheng påpekes det at Vigmostad & Bjørke har hatt en helt annen rolle, og at dette får konsekvenser for vurderingen av om de subjektive og objektive vilkårene for å sanksjonere foretaket er oppfylt. Ifølge Vigmostad & Bjørke er det også i strid med kravet til likebehandling og forholdsmessighet at tilsynet ved utmålingen ikke hensyntar de store forskjellene mellom forlagene knyttet til Bokbasen og bruken av databasen.
- (125) Konkurransetilsynet viser til at hvert enkelt forlags handlinger er vurdert individuelt. Bakgrunnen for at det trekkes felles slutninger er at tilsynet finner det godtgjort, etter en konkret vurdering, at det foreligger klar sannsynlighetsovervekt for at den enkelte aktør deltok i et ulovlig samarbeid, og at samarbeidet har hatt et konkurransebegrensende formål. Det vises i denne sammenheng til kapittel 7 nedenfor. Vigmostad & Bjørkes konkrete anførsler som knytter seg til at forlaget har hatt en annen rolle enn de øvrige forlagene, vil bli vurdert nærmere under tilsynets vurdering av overtredelsen i kapittel 7, skyldkravet i kapittel 8.3 og ved utmålingen av overtredelsesgebyr i kapittel 9.
- (126) Gyldendal fremholder at det er uklart hvorfor Konkurransetilsynet velger å sende varsel til fire av 16 brukere av Mentor Forlag. Det vises til at alminnelig forvaltningsrett forbyr usaklig forskjellsbehandling av forlagene i utøvelsen av tilsynets skjønn. Cappelen Damm viser også til at det er flere forlag enn eierforlagene i Bokbasen som sender metadata og abonnerer på Mentor Forlag, som ikke har mottatt varsel. Ifølge Cappelen Damm er det vanskelig å forstå hvordan tilsynet kan mene at eierforlagenes innsending av informasjon og bruk av Mentor Forlag er i strid med konkurranseloven § 10, mens øvrige forlags tilsvarende bruk ikke er det.
- (127) Det følger av konkurranseloven § 12 jf. § 29 at Konkurransetilsynet har en skjønnsmessig adgang til å selv vurdere hvilke foretak som skal etterforskes for mulig brudd på konkurransereglene. Det vises i den sammenheng til at de fire forlagene er de eneste forlagene som har vært eiere av Bokbasen i tillegg til å abonnere på Mentor Forlag i overtredelsesperioden. Muligheten til å foreta etterforskningsskritt må etter en konkret helhetsvurdering avpasses tilsynets ressurser hvor blant annet effektivitetshensyn får betydning. På denne bakgrunn foreligger det etter tilsynets vurdering ikke usaklig forskjellsbehandling.
- (128) Bokbasen er kritisk til Konkurransetilsynets kommunikasjonsstrategi i etterkant av varselet. Bokbasen anfører at det er i strid med god forvaltningsskikk at et tilsynsorgan driver forhåndsprosedyre av en pågående sak i media, og viser i den anledning til uskyldspresumsjonen.
- (129) Konkurransetilsynet viser til at tilsynet i denne saken ikke har ført en annen kommunikasjonsstrategi enn i tidligere saker. Tilsynet har besvart henvendelser fra media og andre aktører som har vært nødvendige for å kunne gi avklaringer på konkrete spørsmål knyttet til blant annet varselets rekkevidde herunder at varselet er knyttet til abonnementet Mentor Forlag. Det bemerkes videre at tilsynet i øvrig kommunikasjon har vært tydelig på at saken var på varselsstadiet og at det ikke var truffet endelig beslutning i saken. Kommunikasjonen har således ikke vært preget av forhåndsprosedyre fra tilsynets side.

- (130) Bokbasen og Cappelen Damm anfører at Konkurransetilsynet hadde kjennskap til bokdatabasen og forlagenes tilgang til denne gjennom behandling av foretakssammenslutningen som gjaldt Aschehougs og Gyldendals kjøp av Universitetsforlaget i 1999.⁷³ Ifølge Bokbasen har det derfor vært full åpenhet om forlagenes tilgang. Cappelen Damm viser til at det allerede i 1999 var mulig å få tilgang til hele bokdatabasen, inkludert priser. Bokbasen viser til at tilsynet i flere år har benyttet seg av bestillingsmuligheter i bokdatabasen ved behandling av saker i tilknytning til bokbransjen. Tilsynet burde tatt opp sitt endrede syn på bokdatabasen med eierforlagene senest når antall eiere i Bokbasen ble utvidet i 2006.
- (131) Konkurransetilsynet understreker at det er foretakenes eget ansvar å opptre i samsvar med konkurranseloven. Tilsynet kan verken aktivt eller passivt godkjenne et samarbeid. Tilsynet har for øvrig ikke funnet opplysninger om at fremtidige priser ble delt mellom forlagene i sakens dokumenter knyttet til foretakssammenslutningen som gjaldt Aschehougs og Gyldendals kjøp av Universitetsforlaget i 1999. Det bemerkes også at tilsynets bestillinger av ulike utdrag av bokdatabasen i forbindelse med behandling av saker i bokmarkedet, har knyttet seg til utgitte bøker.⁷⁴
- (132) Konkurransetilsynet er på denne bakgrunn av den oppfatning at partenes prosessuelle anførsler som gjelder feil og mangler knyttet til tilsynets varsel og saksbehandling, ikke kan føre frem. Disse anførselene blir ikke ytterligere berørt i fortsettelsen av dette vedtaket.

5 Nærmere om sakens faktiske side

5.1 Innledning

- (133) Med bakgrunn i det beslaglagte materialet og informasjon fremkommet i etterfølgende forklaringsopptak og informasjonsinnhenting, er det Konkurransetilsynets vurdering at det har funnet sted et samarbeid om informasjonsutveksling mellom Bokbasen, Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehoug i perioden 26. november 2009 til 16. januar 2018, og at Vigmostad & Bjørke tok del i dette samarbeidet fra 16. januar 2013 til 16. januar 2018. Forlagene har utvekslet informasjon om fremtidige priser og annen konkurransesensitiv informasjon via bokdatabasen og Mentor Forlag.
- (134) Det er Konkurransetilsynets vurdering at samarbeidet har hatt et konkurransebegrensende formål i strid med konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53, jf. kapittel 7. På denne bakgrunn er det ikke nødvendig å foreta en endelig avgrensning av det relevante markedet.⁷⁵ Av hensyn til den videre fremstillingen vil tilsynet likevel gi en beskrivelse av det norske bokmarkedet.

5.2 Om det norske bokmarkedet

- (135) I det følgende gis det en overordnet beskrivelse av bokmarkedet og verdikjeden i markedet for perioden 26. november 2009 til 16. januar 2018. Deretter omtales bransjens unntak fra konkurranseloven § 10, og Bokavtalen som er en samarbeidsavtale inngått på bakgrunn av unntaket. Videre gis det en beskrivelse av rammevilkårenes betydning for prissettingen i markedet.

5.2.1 Overordnet om omsetning av bøker

- (136) Det norske bokmarkedet omfatter salg av norske og utenlandske bøker i Norge. I 2018 ble det omsatt bøker for over 5,1 milliarder kroner.⁷⁶
- (137) Bøker grupperes i ni ulike bokgrupper:

⁷³ Konkurransetilsynets sak 1999/0662 *Aschehoug og Gyldendals aksjeerverv i Universitetsforlaget – konkurranseloven § 3-11*.

⁷⁴ Ordlyden i Konkurransetilsynets bestillinger er: "Alle bokposter (dvs. i praksis alle bøker utgitt) i perioden f.o.m. år 2000 t.o.m. dags dato."

⁷⁵ Se forente saker T-71/03 m.fl. *Tokai Carbon m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 90 og sak T-38/02 *Groupe Danone mot Kommisjonen*, avsnitt 99 med videre henvisninger. Underrettens avgjørelse i forente saker T-71/03 m.fl. *Tokai Carbon m.fl. mot Kommisjonen* ble opprettholdt av EU-domstolen i sak C-338/05 P *SGL Carbon mot Kommisjonen*.

⁷⁶ Forleggerforeningens bransjestatistikk 2018, side 5.

Tabell 3 Bokgrupper

1	Skolebøker
2	Fagbøker og lærebøker
3	Sakprosa
4	Skjønnlitteratur
5	Billigbøker (heftet/pocketbøker)
6	Verk
7	Kommisjonsbøker, lover, forskningsrapporter og tilsvarende
8	Lydbøker og elektroniske innholdsprodukter
9	Annen litteratur

- (138) Bokgruppe 3–9 regnes for å være såkalt allmennlitteratur.⁷⁷ Fagbøker (bokgruppe 2) og allmennlitteratur (bokgruppe 3–9) utgjorde omtrent 84 prosent av totalmarkedet i 2018.⁷⁸
- (139) Bøker utgis som tradisjonelle innbundne papirbøker, men gis også ut i billigutgaver, i elektronisk format (e-bøker) og som lydbøker. En utgivelse som kommer i ulike formater, vil derfor finnes i flere bokgrupper. Den innbundne utgaven av en skjønnlitterær bok vil for eksempel være i bokgruppe 4, mens en pocketutgave av den samme boken vil være i bokgruppe 5. E-bok- og lydbokutgaver vil være i bokgruppe 8.
- (140) De siste årene har også strømming av lyd- og e-bøker gjennom tjenester som blant annet Storytel, Fabel og EBOK.NO Pluss økt i omfang.⁷⁹ Strømming inngår i bokgruppe 8.
- (141) Forlagenes prissetting av bøker skjer i faste prispunkter. Bøker er differensierte produkter. Dette innebærer at forlagene gir ut bøker som konkurrerer med hverandre, selv om ingen forlag gir ut nøyaktig den samme boken. Hvilke utgivelser som konkurrerer med hverandre, avhenger av hvilke preferanser sluttkunden har, herunder hvilke substitusjonsmuligheter det er mellom de ulike utgivelsene.

5.2.2 Verdikjeden i bokmarkedet

- (142) Verdikjeden i bokmarkedet kan deles inn i fire ledd: i) forfatter, ii) forlag, iii) distribusjon fra forlag til salgskanal og iv) salgskanal til forbruker. Forlagene var vertikalt integrerte i verdikjeden. Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehoug hadde, i tillegg til forleggevirkksomheten, eierandeler i distribusjons- og salgssleddet, jf. kapittel 2.1.2, 2.1.4 og 2.1.5. Vigmostad & Bjørke hadde, i tillegg til forleggevirkksomheten, eierandeler i salgssleddet og egen distribusjon gjennom Fagbokforlaget, jf. kapittel 2.1.3.

5.2.2.1 Forfatter og forlag

- (143) Forlagene inngår avtaler med forfattere og får rettigheter til å gi ut innholdet i ulike bokformater. Forlagene bearbeider og redigerer innholdet fra forfatterne, samt publiserer og markedsfører bøkene. Det ble utgitt omtrent 8 800 bøker i Norge i 2017.⁸⁰

⁷⁷ Forleggerforeningens bransjestatistikk 2018, side 6.

⁷⁸ Forleggerforeningens bransjestatistikk 2018, side 6. Basert på estimert utsalgssverdi. Vigmostad & Bjørkes omsetning er ikke inkludert i denne beregningen.

⁷⁹ Forleggerforeningens bransjestatistikk 2018, side 6, samt Forleggerforeningens kvartalsrapport for allmennmarkedet inklusive strømming, side 1.

⁸⁰ Hentet fra <https://www.ssb.no/kultur-og-fritid/artikler-og-publikasjoner/flere-utgitte-boktitler-men-faerre-solgte-boker>, 19. juli 2019.

- (144) Det varierer hvor lang tid det tar fra et bokprosjekt starter og til den ferdige boken utgis. Et bokprosjekt kan ha en varighet på alt fra noen måneder til flere år. Forlagene planlegger i hovedsak utgivelsene i et vårsemester og et høstsemester. Dette innebærer at vårens utgivelser planlegges om høsten, og høstens utgivelser planlegges om våren.
- (145) Før hvert semester avholdes det bokråd for bokhandlene. For vårens utgivelser gjennomføres bokråd normalt i oktober og november, mens bokråd for høstens utgivelser vanligvis gjennomføres i april og mai. Bokråd er bilaterale møter mellom det enkelte forlag og den enkelte bokhandel hvor forlagene presenterer utgivelser for kommende semester. Utgivelser presenteres også i bokkataloger som forlagene gir ut i begynnelsen av hvert semester.⁸¹
- (146) Per 2016 var det totalt 1 300 ulike forlag som hadde bøker registrert i bokdatabasen.⁸² Cappelen Damm, Gyldendal, Aschehoug og Vigmostad & Bjørke, som var de fire største forlagene i markedet, stod for 89 prosent av den totale omsetningen i markedet i 2017. Tabell 4 gir en oversikt over markedsandelene til de fire forlagene i perioden 2011–2017.

Tabell 4 Markedsandeler beregnet på grunnlag av forlagenes nettoomsetning i totalmarkedet (alle bokgrupper) 2011–2017⁸³

Forlag	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Cappelen Damm	30 %	31 %	30 %	31 %	28 %	29 %	28 %
Vigmostad & Bjørke	8 %	10 %	11 %	13 %	15 %	16 %	17 %
Gyldendal	26 %	27 %	27 %	26 %	25 %	25 %	24 %
Aschehoug	24 %	24 %	22 %	22 %	21 %	20 %	20 %
Sum fire forlag	87 %	92 %	91 %	93 %	89 %	90 %	89 %

- (147) Tabell 4 viser at den samlede omsetningen til forlagene har vært omtrent 90 prosent av totalmarkedet i perioden 2011–2017. Markedsandelene til Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehoug har vært stabile i perioden, mens Vigmostad & Bjørke har økt sin markedsandel, blant annet som følge av oppkjøpet av Schibsted Forlag i 2015, jf. avsnitt (45). Markedsandelene kan variere noe på årsbasis, særlig på bokgruppenivå, blant annet som følge av betydningen særlig populære utgivelser har for omsetningen.

5.2.2.2 Distribusjon av bøker

- (148) Det er flere aktører som distribuerer bøker til salgskanalene. Forlagenes valg av distributør avhenger blant annet av hvilken salgskanal bøkene skal selges i.
- (149) Forlagssentralen og Sentraldistribusjon AS er de største distributørene av bøker til bokhandler. De distribuerer også bøker for bokklubber og nettbutikker. Gyldendal og Aschehoug eide Forlagssentralen i fellesskap, mens Cappelen Damm eier Sentraldistribusjon AS, jf. kapittel 2.1.2, 2.1.4 og 2.1.5. Vigmostad & Bjørke distribuerer sine bøker gjennom Fagbokforlaget, jf. kapittel 2.1.3

⁸¹ Forklaringsopptak B2 (Bokbasen), avsnitt 72. Se også forlagenes uttalelser om dette i kapittel 5.4.

⁸² Hentet fra <https://www.boknett.no/Nyheter/2017/Januar/2016-oppsummert-med-tall-fra-Mentor>, 11. juli 2019.

⁸³ Markedsandelene er beregnet ut fra omsetning fra forlagsvirksomhet i de fire forlagenes konsern. Omsetningen er justert for eierandeler i foretak i konsernet. Nevneren er hentet fra Forleggerforeningens bransjestatistikk. Vigmostad & Bjørkes omsetning er lagt til i nevneren for 2017. Forleggerforeningens bransjestatistikk inkluderer tall fra medlemsforlag og ikke-medlemsforlag som har rapportert tall til foreningen. Markedsandelene er derfor noe overvurdert. Brev fra Cappelen Damm 20. mai 2019, bilag 2; brev fra Vigmostad & Bjørke 14. mai 2019, bilag 2; brev fra Gyldendal 14. mai 2019, bilag 2; brev fra Aschehoug 20. mai 2019, bilag 1 og Forleggerforeningens bransjestatistikk 2017, side 58.

- (150) Bøker til massemarkedet⁸⁴ blir i hovedsak distribuert av Bladcentralen, som er eid av flere forlag i fellesskap.⁸⁵

5.2.2.3 Salgskanaler

- (151) Bøker selges i ulike salgskanaler, herunder hos bokhandler (både fysiske bokhandler og nettbokhandler), gjennom bokklubber og i massemarkedet. Noen forlag selger også egne bøker direkte til sluttkunden. Digitale bøker tilbys også gjennom strømmetjenester. I tillegg selger forlagene bøker til biblioteker, som tilbyr bøkene for utlån.
- (152) Innkjøpsbetingelsene mellom forlag og bokhandler fastsettes gjennom forhandlinger mellom det enkelte forlag og den enkelte bokhandel. Innkjøpsbetingelsene kan derfor variere mellom ulike forlag og bokhandler. Innkjøpsbetingelsene kan, i tillegg til innkjøpspris eller rabattsatser, også inkludere andre reguleringer som for eksempel mulighet til å returnere og få kreditert returnerte bøker.
- (153) De fleste fysiske bokhandlene i Norge er helt eller delvis eid av forlag. Gyldendal eier Ark Bokhandel, jf. kapittel 2.1.4, og Aschehoug eier 51 prosent av Norli,⁸⁶ jf. kapittel 2.1.5. Cappelen Damm eide Tanum, som var en bokhandelkjede med både fysiske utsalg og nettbokhandel, frem til 2020 og deretter kun nettbokhandelen tanum.no frem til 2021, jf. kapittel 2.1.2. Vigmostad & Bjørke eier bokhandelkjeden Akademika som hovedsakelig selger fagbøker og lærebøker, jf. kapittel 2.1.3.
- (154) I tillegg selges bøker av lokale, kjedeuavhengige bokhandlere. Mange av disse er organisert gjennom Fri Bokhandel som er en sammenslutning for små og mellomstore bokhandler i Norge. Sammenslutningen har i 2022 om lag 60 utsalgssteder i Norge.⁸⁷
- (155) Flere av de største norske nettbokhandlene er også helt eller delvis eid av forlag. Ark Bokhandel selger for eksempel bøker gjennom ark.no og Norli gjennom norli.no. Aschehoug og Gyldendal eier Bokklubben som igjen eier nettbokhandelen Bokkilden, jf. kapittel 2.1.4 og 2.1.5. Vigmostad & Bjørke eier nettbokhandlene haugenbok.no og akademika.no, jf. kapittel 2.1.3. Det finnes også aktører uten fysisk bokhandelsvirksomhet som ikke eies av forlag, eksempelvis Adlibris og Platekompaniet. I tillegg selger store internasjonale internettaktører, som Amazon og Google, bøker til norske kunder.
- (156) Bøker blir også tilbudt i massemarkedet. I massemarkedet tilbys et betydelig snevrere produktutvalg enn hos tradisjonelle bokhandler. Dette er i hovedsak billigbøker, serie- og underholdningsromaner, samt enkelte bestselgere.⁸⁸
- (157) De siste årene har det vært stor vekst i strømming av lydbøker og e-bøker. De største strømmetjenestene har også forlag som eiere. Cappelen Damm eier 50 prosent av Storytel AS, mens Gyldendal og Aschehoug eier Fabel gjennom sitt felles eierskap i Fabel Lyd AS, jf. kapittel 2.1.2, 2.1.4 og 2.1.5. Vigmostad & Bjørke eier EBOK.NO, jf. kapittel 2.1.3.

5.2.3 Rammevilkår i bokmarkedet

- (158) Bokmarkedet er underlagt ulike typer reguleringer som har til formål å oppfylle politiske målsetninger innen kultur- og litteraturpolitikk. En slik regulering er bransjens unntak fra konkurranseloven § 10 i forskrift 19. desember 2014 nr. 1716 om unntak fra konkurranseloven § 10 for samarbeid ved omsetning av bøker ("bokforskriften"), jf. kapittel 5.2.3.1.⁸⁹ Med

⁸⁴ Massemarkedet omfatter utsalgssteder som ikke er tradisjonelle bokhandler, slik som kiosker, dagligvarebutikker og bensinstasjoner.

⁸⁵ Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Bonnier Publications International AS, Aller Media AS og Story House Egmont AS eier 20% av aksjene hver i Bladcentralen, hentet fra www.proff.no, 15. november 2022.

⁸⁶ De resterende aksjene i selskapet eies av Norgesgruppen Retail AS med 49 prosent. Opplysninger om eierskap for Norli AS hentet fra www.proff.no, 15. november 2022.

⁸⁷ Hentet fra https://www.fribokhandel.no/om_oss, 16. november 2022.

⁸⁸ Konkurransetilsynets vedtak i V2017-18 (*Interpress*), avsnitt 128.

⁸⁹ Bokforskriften avløste forskrift 29. april 2005 nr. 367 om unntak fra konkurranseloven § 10 for samarbeid ved omsetning av bøker.

bakgrunn i unntaket fra konkurranse-loven som bokforskriften gir, har Forleggerforeningen og Bokhandlerforeningen inngått et samarbeid gjennom Bokavtalen, jf. kapittel 5.2.3.2.⁹⁰

5.2.3.1 Forskrift om unntak fra konkurranse-loven § 10 for samarbeid ved omsetning av bøker

- (159) Bokforskriften gir unntak fra konkurranse-loven § 10 ved å tillate visse typer samarbeid ved omsetning av bøker, jf. § 1 første ledd. Unntaket fra konkurranse-loven gjelder kun det vertikale forholdet mellom forlag og bokhandel. Etter § 3 første ledd er det tillatt for leverandørene, det vil si forlagene, å sette en fastpris på bøker. Det er videre tillatt å samarbeide om avtaler som forplikter den enkelte leverandør til å sette fastpris på slike bøker.
- (160) Unntaket for samarbeid om fastpris på bøker reguleres av bokforskriften § 3:

"Forbudet i konkurranse-loven § 10 første ledd er ikke til hinder for at en leverandør kan sette fastpris på bøker leverandøren utgir eller bøker som utgis av bokklubb som leverandøren har avtale med. Forbudet er heller ikke til hinder for at det kan samarbeides om avtaler som forplikter den enkelte leverandør til å sette fastpris på slike bøker. Fastprisen gjelder for alle slutt kunder uansett forhandler innenfor en maksimal periode, fastsatt i andre ledd.

Det kan settes fastpris på alle bøker i alle format første gang de lanseres. Fastprisperioden opphører senest 1. mai året etter det kalenderåret boken ble utgitt. Når en tittel lanseres i pocketutgave i perioden fastpris kan settes, opphører retten til å sette en bindende videresalgspris på e-bokutgaven.

Reelle nyttinger kan utløse en ny fastprisperiode. For særlig ressurskrevende uttinger kan leverandøren forlenge fastprisperioden inntil sju år mot å tilby sine forhandlere full returrett."

- (161) Det kan settes fastpris på alle bøker i alle format første gang de lanseres. Alle bøker som vil få fastpris ved utting og bøker som er i fastprisperioden, omtales i dette vedtaket som såkalte *frontlistuttinger*, uavhengig av format. Dette betyr for eksempel at både en kommende innbundet utting og en pocketutting, kan være en kommende frontlistutting.
- (162) Reelle nyttinger av en bok kan utløse en ny fastprisperiode, jf. bokforskriften § 3 tredje ledd. En ny innbundet utting eller pocketutting der for eksempel kun omslaget er endret, vil ikke få en ny fastprisperiode. Alle bøker som ikke vil få fastpris ved utting, og bøker som ikke lenger er i fastprisperioden, omtales i dette vedtaket som såkalte *backlistuttinger*, uavhengig av format. Kommende bøker som ikke vil være omfattet av en fastprisperiode, vil derfor være en kommende backlistutting.
- (163) Bokforskriften § 4 regulerer rabatter. Det følger av § 4 første ledd at forbudet i konkurranse-loven § 10 ikke er til hinder for samarbeid som innebærer at det avtales maksimale rabattsatser som skal gjelde i fastprisperioden. Rabattsatsen skal være lik for alle slutt kunder uansett forhandler, bortsett fra ved salg til bibliotek, jf. § 4 første ledd andre setning. Den enkelte forhandler kan til enhver tid i fastprisperioden velge å gi inntil 12,5 prosent rabatt på fastprisen som leverandøren har valgt, jf. § 4 annet ledd. Denne rabattmuligheten gjelder ikke for billigbøker (bokgruppe 5), verk (bokgruppe 6) og fagbøker (bokgruppe 2). Offentlige bibliotek kan gi inntil 20 prosent rabatt, og det kan videre gi 20 prosent kvantumsrabatt til sluttbruker ved kjøp av samme tittel (50–99 eksemplarer).
- (164) Nærings- og fiskeridepartementet sendte forslag til endringer i bokforskriften, som hovedsakelig gjelder lengden på fastprisperioden, på høring 23. november 2018.^{91, 92}

⁹⁰ Tilgjengelig på <https://forleggerforeningen.no/bokavtalen/>.

⁹¹ Høringsfristen var 12. februar 2019, og saken er under behandling, se <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing---forslag-til-endringer-i-forskrift-om-unntak-fra-konkurranse-loven--10-for-omsetning-av-boker/id2620095/>, hentet 26. november 2022.

⁹² Bestemmelsen om varighet i bokforskriften § 11 ble endret ved forskrift 30. november 2018 om endring i forskrift 19. desember 2014 nr. 1716 om unntak fra konkurranse-loven § 10 for samarbeid ved omsetning av bøker. Opprinnelig gjaldt forskriften til 31. desember 2018, men etter endringen har forskriften ikke noen opphørsdato.

5.2.3.2 Om Bokavtalens regulering av bindende videresalgsspris mellom forlag og bokhandel

- (165) Bokavtalen er en samarbeidsavtale inngått mellom Bokhandlerforeningen og Forleggerforeningen. Den gjeldende avtalen trådte i kraft 1. januar 2017.⁹³ Bokavtalen setter rammevilkår for salg av bøker i Norge, og gjelder for samtlige forlag som er medlemmer i Forleggerforeningen og bokhandler som er medlemmer i Bokhandlerforeningen. Avtalen gjelder salg av bøker, uavhengig av bokformat eller salgskanal.⁹⁴ De fleste forlag og bokhandler i Norge er tilsluttet Bokavtalen gjennom sitt medlemskap i bransjeforeningene.
- (166) Partene i Bokavtalen er blitt enige om en fastprisordning som begrenser salgsleddets mulighet til å konkurrere på pris på nye utgivelser. Denne praksisen er etablert med utgangspunkt i den gjeldende bokforskriften. Gjennom Bokavtalen er bokhandler som er medlem av Bokhandlerforeningen, forpliktet til å selge bøker til prisen fastsatt av forlaget.
- (167) Fastprisordningen er tidsbegrenset. I Bokavtalen § 2.1 fremgår blant annet følgende om den faste bokprisen:
- "Det deltagende forlag skal fastsette utsalgssprisen på sine bøker. Bøker selges til fast bokpris i utgivelsesåret og frem til og med 30. april året etter. Ordningen omfatter alle bøker i alle format første gang de lanseres og alle salgs- og distribusjonsformer. Når en tittel lanseres i pocketutgave i fastprisperioden, opphører fastprisen på e-bokutgaven. Skolebøker for grunn- og videregående skole er ikke omfattet av denne paragrafen."*
- (168) Bokavtalen åpner for at bokhandel og enhver annen salgskanal kan gi inntil 12,5 prosent rabatt på bøker omfattet av fastprisordningen. I fastprisperioden er det adgang til å gi rabatter på sakprosa, skjønnlitteratur, lydbøker og e-bøker, mens det ikke er adgang til å gi rabatter på billigbokutgaver (pocketbøker), verk og fagbøker i fastprisperioden, jf. Bokavtalen § 2.
- (169) For utgivelser fra forlag som ikke er medlemmer av Forleggerforeningen, kan salgskanalene i utgangspunktet sette prisen fritt. Forlagene som ikke er medlemmer av Forleggerforeningen, setter i utgangspunktet en veiledende pris på alle sine bøker uavhengig av om utgivelsen er ny eller gammel, men bokforskriften er ikke til hinder for at forlag også kan inngå individuelle avtaler med hvert enkelt utsalgssted om å selge bøker utgitt av forlaget med bindende videresalgsspriser.
- (170) Salgskanalenes prissetting av bøker avhenger dermed av hvorvidt forlaget som har utgitt boken har en fastprisavtale og om boken er i fastprisperioden. For bøker som er i fastprisperioden (frontlistutgivelser), er det forlaget som setter prisen. Salgskanalene har da mulighet til å gi inntil 12,5 prosent rabatt, jf. avsnitt (168).
- (171) For bøker som er utenfor fastprisperioden (backlistutgivelser), setter forlag en veiledende pris. Veiledende pris er den prisen forlaget anbefaler bokhandler å selge til. Salgskanalene er imidlertid frie til å sette den utsalgssprisen de ønsker. Utsalgssprisen vil basere seg på salgskanalenes innkjøpspris og andre markedsmessige forhold. Forlagene står fritt til å endre veiledende pris på ethvert tidspunkt.
- (172) Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehoug er medlemmer av Forleggerforeningen, jf. kapittel 2.1.2, 2.1.4 og 2.1.5. Vigmostad & Bjørke var medlem i Forleggerforeningen til og med 31. desember 2017, jf. kapittel 2.1.3. Dette innebærer at alle bøker som er utgitt av Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehoug er underlagt fastpris i fastprisperioden, mens bøker utgitt av Vigmostad & Bjørke etter 31. desember 2017 ikke er underlagt fastpris i henhold til Bokavtalen. Vigmostad & Bjørke har imidlertid inngått tilleggsavtaler med bokhandlernetkjedene som innebærer at forlaget skal opptre som et fastprisforlag.⁹⁵

5.2.4 Forhandlernes innkjøpsbetingelser

- (173) Bokhandlerne opplyser at innkjøpsprisen for bøker i fastprisperioden i hovedsak fastsettes som en prosentandel av den til enhver tid gjeldende fastprisen, men at det i forbindelse med kampanjer kan avtales andre vilkår med forlaget. Innkjøpsprisen for øvrige bøker fastsettes

⁹³ Gjeldende avtale videreførte i all hovedsak tidligere avtaler som gjaldt i perioden for overtredelsen.

⁹⁴ Hentet fra <https://forleggerforeningen.no/bokavtalen/>, 1. juli 2020.

⁹⁵ Forklaringssopptak V4 (Vigmostad & Bjørke), avsnitt 28.

enten som en prosentandel av forlagets veiledende pris, eller som en nærmere avtalt innkjøpspris i forbindelse med kampanjer.⁹⁶

- (174) Ved beregning av innkjøpsprisen som en prosentandel av fastpris eller veiledende pris, vil både forlag og bokhandler få en andel av inntektsøkningen ved en prisøkning dersom forlaget endrer fastprisen eller den veiledende prisen. Tilsvarende vil både forlag og bokhandler få lavere inntekt per eksemplar dersom forlaget reduserer fastprisen eller den veiledende prisen.

5.3 Nærmere om bokdatabasen

5.3.1 Innledning

- (175) Bokdatabasen er *"den mest oppdaterte katalogen over alle bokutgivelser i Norge"* ifølge Bokbasens hjemmeside.⁹⁷ Bokdatabasen inneholder metadata⁹⁸ om både historiske, utgitte og kommende utgivelser. Bokdatabasen inneholder metadata om omtrent 300 000 titler, hvorav rundt 90 000 av titlene er i salg.⁹⁹ Informasjonen om utgivelsene kommer fra forlagene som utgir bøkene. Forlagene avgjør om og når en bok skal registreres i bokdatabasen og hvilken informasjon de registrerer.¹⁰⁰
- (176) I bokdatabasen er det mer enn 100 metadatafelt som kan brukes til å beskrive hver enkelt utgivelse.¹⁰¹ Metadataene kan deles inn i fem kategorier¹⁰²:
- Grunnleggende metadata: ISBN, tittel, undertittel, forfatter, illustratør, bokens mål og vekt, og utgivelsesår.
  - Pris- og tilgjengelighetsinformasjon: priser, kjøpsvilkår, distributørinformasjon og statusmeldinger¹⁰³.
  - Klassifikasjonsdata: temakoder, Bokbasens emneord, Dewey, skoleplassering, varegruppe og bokgruppe.
  - Sammenhenger: aktør-ID, manus-ID, serienavn og -nummer, bøker med samme hovedperson og leserekkefølge.
  - Markedsføringsinformasjon: omslagsbilder, forlagets omtale, lenker til sider med tilknyttet informasjon og sitat fra anmeldelser.
- (177) Mentor er Bokbasens nettbaserte søke- og bestillingssystem for bøker, og ble opprettet i 1998.¹⁰⁴ Bokbasen tilbyr ulike Mentor-abonnement som er tilpasset Bokbasens ulike kundegrupper. Bokbasens kunder er i hovedsak norske forlag og utgivere, bokhandler, nettbokhandler, bibliotek og skoler.¹⁰⁵ Totalt tilbyr Bokbasen seks ulike abonnementer: Mentor Skole, Mentor Bibliotek, Mentor Bokhandel, Mentor Bokhandel med butikkdata, Mentor Forlag Egne Titler og Mentor Forlag.¹⁰⁶
- (178) Mentor Bokhandel og Mentor Bokhandel med butikkdata ("Mentor Bokhandel") er de mest brukte av Bokbasens tjenester og er tilpasset bokhandlene. Disse abonnementene gir bokhandelen full oversikt over alle utgivelser i Norge som er registrert i bokdatabasen,

⁹⁶ Brev fra Akademika 8. april 2022, side 4 og 5; brev fra Bokklubben 25. mars 2022, side 1; brev fra Ark Bokhandel 5. april 2022, side 3 og 4; brev fra Norli 22. mars 2022, side 1 og 2; brev fra Platekompaniet 5. april 2022, side 1 og brev fra Adlibris.com 4. april 2022, side 1.

⁹⁷ Hentet fra www.bokbasen.no, 3. juni 2019.

⁹⁸ Metadata er data om data, det vil si informasjon som beskriver annen informasjon. Innenfor bibliotekfag brukes metadata til å beskrive publikasjoner, og angi hvor de befinner seg. En viktig hensikt er å støtte brukeren i å finne, identifisere, velge og anskaffe publikasjoner. Se også <https://snl.no/metadata>.

⁹⁹ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 1.

¹⁰⁰ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 5.

¹⁰¹ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 5.

¹⁰² Hentet fra <http://www.boknett.no/Nyheter/2016/Januar/Kort-og-godt-om-metadata>, 3. juli 2019. Oversikten viser et utvalg metadata.

¹⁰³ Informasjon om status for en kommende utgivelse kunne for eksempel inneholde forventet utgivelsesdato, jf. avsnitt (198).

¹⁰⁴ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 4.

¹⁰⁵ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 10 og 11.

¹⁰⁶ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 4.

inkludert kommende utgivelser.¹⁰⁷ Abonnementene har en bestillingsfunksjon som gjør det mulig for bokhandlene å legge bestillinger direkte inn i Mentor.¹⁰⁸

- (179) Mentor Forlag Egne Titler ("Mentor Egne Titler") og Mentor Forlag er abonnementene som er tilpasset forlag. Begge abonnementene har en funksjonalitet for å registrere nye utgivelser i bokdatabasen og endre informasjon om allerede registrerte utgivelser, samt motta informasjon om ordre på forlagets utgivelser.¹⁰⁹
- (180) Mentor Egne Titler er et standardabonnement som følger med vederlagsfritt når et forlag registrerer en utgivelse i bokdatabasen. Gjennom Mentor Egne Titler får forlaget tilgang til informasjon om egne utgivelser. Forlagene kan også kjøpe og betale for abonnementet Mentor Forlag, og få tilgang til hele bokdatabasen, herunder andre forlags registrerte utgivelser i bokdatabasen. Kostnaden for ett abonnement på Mentor Forlag var per 1. februar 2019 kroner 1 183 per måned.¹¹⁰
- (181) Mentor Forlag gir den samme tilgangen til informasjon som er registrert i bokdatabasen som Mentor Bokhandel, blant annet informasjon om pris og utgivelsestidspunkt for alle forlags utgivelser. Mentor Forlag skiller seg fra Mentor Bokhandel ved at abonnenter på Mentor Forlag ikke har mulighet til å bestille bøker.¹¹¹
- (182) Søkefunksjonaliteten er den samme i alle typer Mentor-abonnement, men omfanget av informasjonen det kan søkes i, avhenger av om kunden har valgt et kostnadsbelagt abonnement eller ikke.¹¹² Søkefunksjonaliteten og omfanget av informasjonen det kan søkes i er lik for Mentor Forlag og Mentor Bokhandel.
- (183) Funksjonaliteten i Mentor Forlag beskrives nærmere i kapittel 5.3.4.1.

5.3.2 Abonnenter på Mentor Forlag

- (184) Abonnenter på Mentor Forlag var per 1. februar 2018 Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal, Aschehoug, Hermon Forlag AS, Det norske Bibelselskap, Det Norske Samlaget, Forlaget Press AS, Larsforlaget AS, Juritzen Forlag AS, Kopinor, Mangschou AS, ATLS Interessekontor SA, Egmont Kids Media Nordic AS, Forleggerforeningens servicekontor, TV2 Skole AS, Bestselgerforlaget, Lydbokforlaget, Kunnskapsforlaget, Forlaget Oktober AS, Bokrondellen¹¹³, Forlagssentralen og Hegnar Media AS.¹¹⁴
- (185) Per 1. februar 2018 hadde Cappelen Damm tre abonnenter på Mentor Forlag, Vigmostad & Bjørke og Aschehoug hadde ett abonnement hver, mens Gyldendal hadde 14 abonnenter. Ett abonnement ga tilgang for to samtidige brukere på samme geografiske lokasjon.¹¹⁵
- (186) Det fremgår av beslaglagte dokumenter at Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehoug har abonnert på Mentor Forlag senest fra 2008. Vigmostad & Bjørke tegnet et eget abonnement i juni 2016, jf. avsnitt (261). Før dette fikk Vigmostad & Bjørke abonnement ved to anledninger i forbindelse med oppkjøp av forlag, henholdsvis Tun Forlag AS i mai 2012 og Schibsted Forlag i juni 2015.¹¹⁶

¹⁰⁷ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 6.

¹⁰⁸ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 10.

¹⁰⁹ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 5.

¹¹⁰ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 11.

¹¹¹ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 5.

¹¹² Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 5. Både Mentor Skole og Mentor Egne Titler er vederlagsfrie tilgangstjenester.

¹¹³ Bokrondellen er den svenske versjonen av bokdatabasen.

¹¹⁴ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, bilag 7.

¹¹⁵ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, bilag 7.

¹¹⁶ Konkurransetilsynet legger til grunn at Vigmostad & Bjørke overtok Tun Forlag AS fra 1. mai 2012 og at Tun Forlag AS da hadde abonnement på Mentor Forlag. Abonnementet ble sagt opp våren 2013. Fra og med juni 2013, hadde ikke Vigmostad & Bjørke lenger abonnement på Mentor Forlag. Schibsted Forlag, som ble kjøpt opp av Vigmostad & Bjørke i juni 2015, jf. avsnitt (45), hadde abonnement på Mentor Forlag på oppkjøpstidspunktet og inntil Vigmostad & Bjørke inngikk en egen avtale i juni 2016.

- Vedlegg 48** E-post med utdrag fra vedlegg sendt fra B2 (Bokbasen) til X4 (Boknett), 27. august 2008
- Vedlegg 49** E-post med utdrag fra vedlegg sendt fra B1 (Bokbasen) til B3 (Bokbasen), 22. august 2013

5.3.3 Nærmere om registrering av metadata i bokdatabasen i perioden fra november 2009 og frem til bevissikring, 16. januar 2018

5.3.3.1 Registrering av metadata

- (187) Forlagene registrerte metadata i bokdatabasen enten gjennom Mentor, via sine distribusjonskanaler for det som ble distribuert gjennom disse,¹¹⁷ eller gjennom en Onix-fil.^{118,119}
- (188) For å kunne registrere en utgivelse i bokdatabasen måtte forlaget legge inn en grunnstamme av metadata som inkluderte tittel, forfatter, ISBN og bokgruppe.¹²⁰ Forlagene kunne selv avgjøre når og hvilken øvrig informasjon som skulle legges inn i bokdatabasen.¹²¹ Totalt kunne forlagene registrere inntil omtrent 100 metadataposter for hver enkelt utgivelse, jf. avsnitt (176).
- (189) Etter at metadataene var registrert i bokdatabasen, ble utgivelsene automatisk synlige for brukere av bokdatabasen.^{122,123} Det var imidlertid også mulig å skjule utgivelser. Forlaget måtte da be Bokbasen om å gjøre dette. Når en utgivelse var skjult, var den skjult for alle brukere av bokdatabasen, også for forlaget selv.¹²⁴
- (190) Når en ny utgivelse var registrert i bokdatabasen foretok bibliotekarene i Bokbasen en såkalt pre-katalogisering av utgivelsen. Dette innebar en kvalitetssikring av de registrerte metadataene, blant annet ved å korrigere eventuelle åpenbare feil og undersøke om forfatteren hadde utgitt noe tidligere.¹²⁵
- (191) Bokens tilgjengelighet ble indikert ved bruk av en statusfarge og tekst. Statusfargen ble satt av forlagene til enten grønn, gul eller rød. Innenfor hver av disse fargekodene kunne alternative statusangivelser gis. Grønn statusfarge betydde normalt at boken var trykket og fysisk tilgjengelig på lager hos distributør, forlag eller i digitalt format som e-bok eller lydbok. Gul statusfarge kunne innebære at tittelen var midlertidig utsolgt fra lager eller at det var tale om en kommende utgivelse, og at den derfor ikke var på lager. Rød statusfarge indikerte som regel at boken var utsolgt og/eller at boken var erstattet av et annet produkt eller var tilgjengelig i et annet format.¹²⁶

5.3.3.2 Registreringstidspunkt

- (192) Informasjon om bøkene i bokdatabasen ble vanligvis registrert en periode før utgivelse.
- (193) B2 (Bokbasen) har i forklaringsopptak opplyst at det ikke var noen tidsfrist for når forlagene måtte legge inn data og at "[n]oen gjør det i god tid, og noen gjør det dagen før den skal publiseres. Bokbasen anbefaler at de legger det ut i god tid. Det handler om at bokhandlene ønsker og trenger informasjonen i god tid for å planlegge kampanjer og salgsfremstøt. Da er Mentor et verktøy for dem til å orientere seg om hva som kommer til våren av bøker og hva de vil fremme og jobbe med".¹²⁷

¹¹⁷ Hentet fra <https://support.bokbasen.no/hc/no/articles/226765287-Hvordan-registrere-en-ny-artikkel->, 26. juni 2020.

¹¹⁸ Onix er en internasjonal standard for utveksling av informasjon om bøker i bokbransjen, se <https://www.boknett.no/Nyheter/2016/September/Kort-og-godt-om-Onix>, hentet 8. november 2022.

¹¹⁹ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 6.

¹²⁰ Forklaringsopptak B2 (Bokbasen), avsnitt 46.

¹²¹ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 5.

¹²² Forklaringsopptak B2 (Bokbasen), avsnitt 47 og forklaringsopptak B1 (Bokbasen), avsnitt 42.

¹²³ Forlag som bare hadde Mentor Egne Titler ville kun se egne titler.

¹²⁴ Forklaringsopptak B2 (Bokbasen), avsnitt 87.

¹²⁵ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 6.

¹²⁶ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 6.

¹²⁷ Forklaringsopptak B2 (Bokbasen), avsnitt 71.

- (194) B1 (Bokbasen) har forklart at "[f]ire til seks måneder før utgivelse er en fornuftig tidshorisont for å gi bokhandlerne mulighet til å være kjent med at utgivelsen kommer og vurdere om de skal ta den inn".¹²⁸ Bokbasen har videre anslått at forlagene la inn opplysningene tre til seks måneder før forventet utgivelsestidspunkt.¹²⁹ Tidspunktet varierte og informasjon ble lagt inn både tidligere og senere enn dette, jf. blant annet avsnitt (217) og (219)–(227).
- (195) På spørsmål om bokhandlerne gir noen føringer på når de trenger informasjon forklarer B1 at bokhandlerne *"har store innkjøpsmøter på høsten hvor bokhandlerkjedene møter de forskjellige forlagene. Da bør informasjonen være i Mentor slik at de kan forberede seg til møtene og bruke metadataene i planleggingen. I tillegg får Bokbasen henvendelser fra bokhandlerne med spørsmål om ulike varianter og versjoner av meldte bøker. Det viser at det er viktig med full informasjon tidlig"*.¹³⁰
- (196) En e-post fra Bokbasen til Cappelen Damm i april 2016 viser et eksempel på at Bokbasen kontaktet forlaget vedrørende manglende opplysninger i bokdatabasen før utgivelse:
- "CappelenDamm synes å ha sluttet med å varsle utgivelse av nye ebøker gjennom Bokbasen. Dette får vi gjentatte henvendelser om fra nettbokhandlerne som jo trenger informasjon om kommende utgivelser for å planlegge sine kampanjer og starte forhåndssalg av de mest aktuelle eboktitlene. De er veldig frustrert over situasjonen og det er selvsagt vi også. Men nå må vi bare formidle til nettbokhandlerne at de må kontakte dere direkte ettersom vi ikke synes å nå frem med våre henvendelser om dette til våre kontaktpersoner hos dere.*
- [...]*
- For å illustrere hvordan dette påvirker dere i konkurransen med ebøker fra andre forlag har jeg gjort ebok-søket også for Gyldendals utgivelser og får 68 treff."*
- Vedlegg 50** E-post fra B1 (Bokbasen) til C5 (Cappelen Damm), 22. april 2016.
Videresendt internt i Cappelen Damm, 25. april 2016

5.3.3.3 Endringer i metadata

- (197) Forlagene kunne endre den registrerte informasjonen om utgivelsene i bokdatabasen både før og etter utgivelse, herunder blant annet pris og utgivelsestidspunkt.¹³¹ Eventuelle endringer ble tilgjengelig i bokdatabasen etter et par minutter, og tilgjengelig hos salgskanalene etter hvert som salgskanalen oppdaterte sitt system opp mot bokdatabasen, jf. avsnitt (200) og (210).¹³² Det var ingen begrensninger i hvor mange endringer forlaget kunne foreta eller når forlaget kunne gjøre endringer i bokdatabasen. Forlagene kunne derfor blant annet legge inn foreløpig informasjon før utgivelse. Som det fremgår av Vedlegg 71, hadde Gyldendal registrert fire kommende utgivelser med titler som *"Krim 2016"*, *"Roman 2016"* og *"Dikt 2016"*. Pris var også lagt inn for alle disse planlagte utgivelsene og ble eksportert av Cappelen Damm i desember 2015.
- (198) Etter at utgivelsen var katalogisert og kvalitetssikret av Bokbasen, jf. avsnitt (190), kunne ikke lenger forlagene selv endre enkelte av metadatapostene. Katalogiseringen skjedde gjerne litt etter at boken kom i salg.¹³³ Da var det katalogiseringsreglene som gjaldt.¹³⁴ Dette innebar at de fleste feltene ble låst slik at hvis forlag sendte inn en ny tittelendring, så stoppet det hos Bokbasen for vurdering, før Bokbasen eventuelt endret i henhold til forlagets ønsker. Det samme gjaldt forfatter og enkelte andre karakteristika. Imidlertid kunne forlaget selv endre informasjon om blant annet pris, status, omtale, omslagsbilde og andre

¹²⁸ Forklaringsopptak B1 (Bokbasen), avsnitt 38.

¹²⁹ Forklaringsopptak B1 (Bokbasen), avsnitt 29.

¹³⁰ Forklaringsopptak B1 (Bokbasen), avsnitt 40.

¹³¹ Forklaringsopptak B1 (Bokbasen), avsnitt 30.

¹³² Forklaringsopptak B1 (Bokbasen), avsnitt 42.

¹³³ Forklaringsopptak B2 (Bokbasen), avsnitt 52.

¹³⁴ Forklaringsopptak B2 (Bokbasen), avsnitt 50 flg.

markedsføringselementer også etter katalogiseringen.¹³⁵ Informasjon om status for en kommende utgivelse kunne for eksempel inneholde dato for forventet utgivelsesdato.

5.3.4 Tilgang til informasjonen i bokdatabasen

- (199) Bokbasens kunder kunne få tilgang til informasjonen i bokdatabasen gjennom et Mentor-abonnement, en såkalt Onix-eksport¹³⁶, eller ved å bestille data direkte fra Bokbasen. Disse metodene er nærmere beskrevet for abonnenter på Mentor Forlag i kapittel 5.3.4.1 og 5.3.4.2.

5.3.4.1 Nærmere om funksjonaliteten i Mentor Forlag i perioden november 2009 til januar 2018

- (200) Abonnenter på Mentor Forlag hadde tilgang til all informasjon i bokdatabasen, herunder informasjon om alle metadata som konkurrerende forlag hadde registrert i databasen. Abonnentene kunne benytte søkefunksjonaliteten til å søke på alle metadata i databasen, eksempelvis tittel, forfatter, bokgruppe, forlag, pris, utgivelsesdato eller lignende. Siden bokdatabasen ble oppdatert fortløpende, fikk aktører med Mentor-abonnement tilgang til oppdaterte metadata om både utgitte og kommende utgivelser med en gang de var tilgjengelige, jf. avsnitt (189). Søkeresultatene kunne eksporteres til en Excel-fil.¹³⁷ Det var ingen begrensninger i antall tillatte eksporter, og hver eksport kunne inkludere informasjon om inntil 1 000 titler. Den som eksporterte valgte selv hvilke av de 100 metadatavariablene som skulle inngå i både søk og eksport.¹³⁸
- (201) Når et forlag søkte i bokdatabasen ved bruk av Mentor Forlag, logget brukeren seg inn på nettsiden Boknett.¹³⁹ Skjermbildet i Figur 1 nedenfor viser hvordan søkesiden for avansert søk i bokdatabasen så ut. Det fremgår av skjermbildet at forlaget kunne søke på en rekke ulike søkeparametere, herunder pris, i salg dato, ISBN, utgivelsesår og innbinding. Andre mulige søkeparametere var for eksempel språk, statuskode, sjanger, målgruppe og forfatter.

Figur 1 Avansert søk i bokdatabasen med Mentor Forlag¹⁴⁰

AVANSERT SØK EMNER	
Pris	50:200
I salg dato	AAAAAMMDD:AAAAAMMDD
ISBN13	
Utgivelsesår	AAAA:AAAA
Innbinding	

¹³⁵ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 6 og <https://support.bokbasen.no/hc/no/articles/231432748-Endre-metadata-sette-ny-pris-status-etc->, hentet 20. november 2022.

¹³⁶ Onix er XML-basert og brukes til å tagge metadata om bøker, som for eksempel ISBN, tittel, forfatter, omtale, pris og tilgjengelighet. Se <https://www.boknett.no/Nyheter/2016/September/Kort-og-godt-om-Onix>, hentet 8. november 2022.

¹³⁷ Eksport av metadata til Excel har vært mulig i hvert fall siden 2007 da Bokbasen ble skilt ut som eget selskap, jf. avsnitt (14). Se brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 12.

¹³⁸ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 4, 5, 12 og 13.

¹³⁹ Hentet fra <https://support.bokbasen.no/hc/no/articles/360010226154-Mentor-for-forlag>, 19. juli 2019.

¹⁴⁰ Skjermbilde per 13. mai 2019.

BOKBASEN AS ▼ HJELP
boknett

Søk i mentor
☐ Inkluder skolebøker
☐ Inkluder internasjonale bøker
Avansert søk

AVANSERT SØK
EMNER

Tittel

Personer

EAN

Utgivelsesår

Nivå

AAAA:AAAA

Emner

Nullstill
Søk

- (202) Etter at søket var gjennomført, kunne søkeresultatet filtreres. Figur 2 nedenfor viser noen av resultatene av et søk gjort på utgivelser med utgivelsesår 2019. Filtreringsmulighetene vises i venstre kolonne. Dersom det eksempelvis var ønskelig å filtrere søkeresultatene til kun å inkludere tilgjengelige utgivelser (med grønn statusfarge, jf. avsnitt (191), kunne det krysses av i boksen for "*Tilgjengelig*". Tilsvarende, dersom det var ønskelig å filtrere søkeresultatene til kun å inkludere heftede utgivelser, kunne det krysses av i boksen for "*Heftet*". Dersom søkeresultatet skulle eksporteres til Excel, jf. avsnitt (200), måtte det klikkes på Excel-ikonet øverst i Figur 2.

Figur 2 Illustrasjon av muligheten til å filtrere søkeresultat¹⁴¹

The screenshot displays a web-based book search interface. On the left side, there are several filter categories with checkboxes and counts:

- STATUSFARGE**
  - ☐ Tilgjengelig (3641)
  - ☐ Bestillingsklar (2238)
  - ☐ Utsolgt (78)
- INNB/EL FORMAT**
  - ☐ Heftet (2205)
  - ☐ Innbundet (1794)
  - ☐ E-bok (1437)
  - ☐ Lydfil (306)
  - [» Vis flere \(11\)](#)
- SPRÅK**
  - ☐ Bokmål (4667)
  - ☐ Engelsk (810)
  - ☐ Nynorsk (486)
  - ☐ Flerspråklig (95)
  - [» Vis flere \(36\)](#)
- LITTERATURTYPE**
  - ☐ Skjønnlitteratur (2776)
  - ☐ Faglitteratur (2699)
  - ☐ Lærebøker (Høyere utd.) (952)
  - ☐ Skolebøker (364)
- NIVÅ**
  - ☐ Voksen (4593)
  - ☐ 9-12 (331)
  - ☐ 6-9 (222)
  - ☐ 12-16 (216)
  - [» Vis flere \(2\)](#)
- PERSONER**
  - ☐ Norge (92)
  - ☐ Johnsen, Janne Aasebø (74)
  - ☐ Grotan, Elin (67)
  - ☐ Nielsen, Marianne (65)
  - [» Vis flere \(96\)](#)
- ISALG DATO**
  - ☐ Siste uke (278)
  - ☐ Siste måned (721)
  - ☐ Siste tre måneder (2408)
  - ☐ Siste år (3697)
- PRIS**
  - ☐ 0-100 (440)
  - ☐ 100-200 (2136)
  - ☐ 200-300 (1196)
  - ☐ 300-500 (1249)
  - ☐ 500+ (192)
- [+ LEGG TIL FILTER](#)

At the top right, there are tabs for 'BØKER (5957)', 'VARER (5)', and 'LITTERÆRE PRISER (0)', along with icons for a shopping cart, a printer, and a star. A 'Mest relevant' dropdown is also present.

The search results are displayed in a grid-like format, showing book covers, titles, authors, ISBNs, publishers, and prices. Each result includes a 'Tilgjengelig på lager' status and a 'veil.' (recommended) price.

Boktittel	Forfatter	ISBN	Varelever	Utg. år/utg. nr.	Forlag	Format	Distributorkode	Pris	Status
Sosialpsykologi	Raaheim, Arild	9788245010046	Vignostad & Bjørke AS	2019/2	Fagbokforl.	Heftet	FBF	499,00	Tilgjengelig på lager
Tørnerose sov i hundre år	Staalesen, Gunnar	9788205466654	Gyldendal Norsk Forlag	2019/1	Gyldendal	E-bok (EPUB)	DDS	99,00	Tilgjengelig på lager
Ekspropriasjonserstatningsloven : lov 6. april 1984 nr. 17 om vederlag ved oreigning av fast eiendom : lovkommentar	Lyngholt, Ove Christian	9788215027432	Universitetsforlaget	2019/4	Universitetsforl.	Innbundet	FS	899,00	Tilgjengelig på lager
Norske myntfunn : 1050-1319 : penger, kommunikasjon og fromhetskultur	Gullbekk, Svein H.	9788282651714	Dreyers Forlag Oslo AS	2019/1	Dreyers forl.	Innbundet	FS	449,00	Tilgjengelig på lager
Åpen eller innadvendt : omdømmebygging for organisasjoner	Brønn, Peggy Simcic	9788205483958	Gyldendal Norsk Forlag AS	2019/2	Gyldendal	Heftet	FS	399,00	Tilgjengelig på lager
Steinalderen : den store jakten : nivå 3	Nielsen, Marianne	9788211026705	Vignostad & Bjørke AS	2019/1	Fagbokforl.	Innbundet	FBF	89,00	Tilgjengelig på lager

- (203) Innholdet i Excel-filen var avhengig av hvilke søkeparametere og/eller filtre som var valgt. Figur 3 under viser et utdrag fra en Excel-fil som er eksportert fra Mentor Forlag. I dette søket er tittel, forfatter, forlag, bokgruppe, utgivelsesår, pris, distributør og status inkludert.¹⁴² Bøkene kunne ha ulik status, jf. avsnitt (201). En kommende utgivelse kunne for eksempel ha statusen "Forventes utgitt [dato]", mens en utgitt bok kunne for eksempel ha statusen "Tilgjengelig på lager".

¹⁴¹ Skjerm bilde per 13. mai 2019.

¹⁴² Denne eksporten er foretatt av Konkurransetilsynet etter at tilsynet har foretatt et søk som beskrevet. Det er funnet tilsvarende regneark i beslaget. Disse presenteres i kapittel 5.4.4.1–5.4.4.4. Tilsynet fikk tilgang til Mentor Forlag gjennom en egen brukerkonto under bevissikringen 16. januar 2018.

Figur 3 Eksempel på eksportert Excel-fil

	A	B	C	D	E	F	G	H
1	Tittel:	Forfatter:	Forlag:	Bokgr.:	Utg. år:	Pris:	Distributør:	Status:
2	Og til slutt kom Paulette	Constantine, Barbara	Bazar	504	2019	179 SD		Forventes utgitt 07.06.2019
3	Og til slutt kom Paulette	Constantine, Barbara	Bazar	854	2019	119 DDS		Forventes utgitt 01.01.2019
4	100 lykkelige dager	Brizzi, Fausto	Bazar	504	2019	179 SD		Forventes utgitt 07.06.2019
5	Hemmeligheter fra et levd liv	Meissner, Susan	Aschehoug	421	2019	169 FS		Forventes utgitt 09.04.2019
6	Inventarium	Carmona-Alvarez, Pedro	Kolon	852	2019	199 DDS		Forventes utgitt 15.08.2018
7	Jordverv	Hagerup, Simen	Kolon	852	2018	199 DDS		Forventes utgitt 01.11.2018
8	Livet, motorsyklar og andre umulige prosjekter	Bivald, Katarina	Gyldendal	854	2018	149 DDS		Forventes utgitt 01.09.2018
9	Å smyge forbi en øks	Grimsrud, Beate	Cappelen Damm	502	2018	179 SD		Forventes utgitt 27.08.2018
10	Livet, motorsyklar og andre umulige prosjekter	Bivald, Katarina	Gyldendal	504	2018	169 FS		Forventes utgitt 20.08.2018
11	Naboen	Rosnay, Tatiana de	Bazar	504	2018	179 SD		Forventes utgitt 20.08.2018
12	Arthur Peppers makeløse reise	Patrick, Phaedra	Cappelen Damm	504	2018	179 SD		Forventes utgitt 27.08.2018
13	Samtaler med katten	Jáuregui, Eduardo	Cappelen Damm	504	2018	179 SD		Forventes utgitt 27.08.2018
14	De døde dukkenes sommer	Hill, Antonio	Bazar	504	2018	179 SD		Forventes utgitt 01.08.2018
15	Et sted på grensen	Edland, Emilie	Juritzen forl.	502	2018	149 SD		Ikke tilgjengelig ennå 31.05.2018
16	Kindervhore	Fonn, Maria Kjos	Aschehoug	852	2018	199 DDS		Forventes utgitt 17.08.2018
17	Kvaler	Prøis, Christin Grilstad	Cappelen Damm	889	2018	199 DDS		Ikke tilgjengelig ennå
18	Taushetens pris	Prøis, Christin Grilstad	Cappelen Damm	889	2018	199 DDS		Ikke tilgjengelig ennå
19	Opprør	Prøis, Christin Grilstad	Cappelen Damm	889	2018	199 DDS		Ikke tilgjengelig ennå
20	Gjensyn	Prøis, Christin Grilstad	Cappelen Damm	889	2018	199 DDS		Ikke tilgjengelig ennå
21	Samlede dikt	Catullus, Gaius Valerius	Kolon	504	2018	169 FS		Forventes utgitt 15.09.2018
22								

(204) Søkeresultatene inkluderte også kommende utgivelser, jf. Figur 4:

Figur 4 Søkeresultater i Mentor Forlag med kommende utgivelser¹⁴³

The screenshot displays the Mentor Forlag search interface. On the left, there are several filter categories: **INNB./EL. FORMAT** (Hefstet (522), Innbundet (481), E-bok (169), CD (37)), **SPRÅK** (Bokmål (893), Engelsk (310), Nynorsk (50)), **LITTERATURTYPE** (Skjønnlitteratur (1255), Faglitteratur (1)), **NIVÅ** (Voksen (954), 12-16 (100), 9-12 (92), 3-6 (45)), and **PERSONER** (Nesbø, Jo (15), Gundersen, Inge Ulrik (14), Blomgren, Einar (11), Austen, Jane (10)). The main area shows search results for three books. Each result includes a book cover, title, author, ISBN, publisher, price, and expected release date. The books are: 'Odysseuskvædet' by Homer (ISBN: 9788202302542, Cappelen Damm AS, Bokmål, 179 SD, 01.01.2017), 'Farvel til alt det' by Midthun, Sondre (ISBN: 9788202478919, Cappelen Damm AS, Bokmål, 199 DDS, 09.02.2017), and 'Jentene' by Cline, Emma (ISBN: 9788202480486, Cappelen Damm AS, Bokmål, 199 DDS, 27.02.2017).

(205) Søk som forlaget brukte flere ganger, kunne lagres slik at de enkelt kunne hentes frem igjen. Resultatet av søkene var "levende" slik at ny informasjon i bokdatabasen ville komme med dersom et søk ble gjort på nytt på et senere tidspunkt. Mentor Forlag hadde også flere funksjoner som forenklet søkene. Det var for eksempel mulig å søke på flere ISBN-numre samtidig, flere bokgrupper samtidig og/eller kombinasjoner av ord.¹⁴⁴

5.3.4.1.1 Endringer i Mentor Forlag etter 16. januar 2018

(206) Konkurransetilsynet er kjent med at Bokbasen har foretatt enkelte endringer i Mentor etter bevissikring 16. januar 2018. Det ble blant annet lagt til et filter som gjorde det mulig å kun vise bøker som er forventet i salg de neste syv dagene, neste måned eller neste tre måneder.¹⁴⁵

(207) Bokbasen opplyser i sine merknader til varselet at det er blitt foretatt justeringer i hvilke opplysninger abonnenter på Mentor Forlag gis tilgang til. Ifølge Bokbasen fjernet de i mai 2019 muligheten til å se andre forlags priser før utgivelsestidspunktet, og utgivelsestidspunkt

¹⁴³ Skjerm bilde fra "Mentor Maiken Episode 4: Avansert søk", 29. august 2017.

¹⁴⁴ Hentet fra <https://support.bokbasen.no/hc/no/articles/231185147-S%C3%B8ketips-og-triks>, 28. oktober 2019.

¹⁴⁵ Hentet fra <https://support.bokbasen.no/hc/no/articles/360008387100-Nytt-i-Mentor-Filter-for-Forventet-i-salg-lett-%C3%A5-se-hva-som-utgis-snart>, 28. oktober 2019.

for kommende utgivelser ble fjernet sommeren 2020. Videre ble informasjon om pris og utgivelsestidspunkt for allerede utgitte titler fjernet høsten 2020.¹⁴⁶

5.3.4.2 Tilgang gjennom Onix-eksport og direkte bestillinger

- (208) Det var også mulig for forlag å få tilgang til hele bokdatabasen gjennom en Onix-eksport eller en direkte bestilling fra Bokbasen, jf. avsnitt (199).
- (209) Ved en Onix-eksport ble dataene levert fra Bokbasen gjennom et API¹⁴⁷ til forlaget.¹⁴⁸ En slik eksport inneholdt all informasjon i databasen, tilsvarende den informasjonen som fremgikk i Mentor Forlag. Ifølge Bokbasen kunne forlag abonnere på løpende metadataeksporter på samme måte som nettbokhandler. Dette benyttes av forlag som tilbyr salg av bøker fra sine nettsider.¹⁴⁹
- (210) Hvor ofte forlag og nettbokhandler hentet en oppdatering ved en Onix-eksport varierte, men det var mulig å hente oppdaterte metadata fortløpende. Noen kunder hentet for eksempel data en gang i timen, mens andre oppdaterte en gang i døgnet.¹⁵⁰
- (211) Bokbasen selger metadata gjennom Onix-eksport både til norske og utenlandske bokhandler. Eksempelvis kjøpte den danske nettbokhandleren Saxo tilgang til metadata om norske utgivelser fra Bokbasen.

Vedlegg 51 E-postkorrespondanse mellom X5 (Saxo), B1 (Bokbasen) og B2 (Bokbasen), 22. juni–24. august 2016

- (212) Direkte bestillinger av metadata i bokdatabasen fra Bokbasen kunne benyttes både av kunder med abonnement hos Bokbasen og andre. Direkte bestilling av metadata fra Bokbasen kunne eksempelvis bli benyttet av små forlag som ikke hadde abonnement på Mentor Forlag, eller av forlag som hadde behov for større datamengder. Direkte bestillinger kunne omfatte metadata om alle titler i databasen eller mer spesifiserte utdrag.¹⁵¹

5.4 Forlagenes bruk av Mentor Forlag

- (213) I det følgende presenteres forlagenes bruk av Mentor Forlag, herunder forlagenes registrering av informasjon om egne kommende utgivelser i bokdatabasen og forlagenes tilegnelse av informasjon om konkurrerende forlags kommende utgivelser.

5.4.1 Forlagenes registrering av metadata for kommende utgivelser i bokdatabasen

- (214) Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug har systematisk registrert informasjon om sine egne utgivelser i bokdatabasen før utgivelsene ble lagt ut for ordinært salg, jf. kapittel 5.3.3.2 og 5.4.4.
- (215) Registrering av metadata i bokdatabasen innebar at informasjonen ble tilgjengelig for alle som hadde tilgang til hele bokdatabasen, blant annet abonnentene på Mentor Forlag og Mentor Bokhandel. Dette gjaldt med mindre forlaget ba Bokbasen om å skjule utgivelsen, jf. avsnitt (189).
- (216) I forklaringsopptak har forlagene beskrevet på hvilket tidspunkt de registrerte informasjonen i bokdatabasen og begrunnet hvorfor informasjonen ble registrert i bokdatabasen før utgivelsestidspunktet.
- (217) C3 (Cappelen Damm) forklarte:

"[F]or eksempel [redacted] høstens bøker og da er jo de aller fleste av bøkene ikke overført eller hundre prosent bestemt, kanskje ikke skikkelig omslag eller sånn. Men dersom det for eksempel skal være forhåndssalg i løpet av sommeren, så stresser de kjedeansvarlige på at dette må overføres fordi de skal legge dette ut til forhåndssalg. Et

¹⁴⁶ Bokbasens merknader til varselet 25. januar 2021, side 42.

¹⁴⁷ Application Programming Interface eller programmeringsgrensesnitt.

¹⁴⁸ Forklaringsopptak B1 (Bokbasen), avsnitt 28.

¹⁴⁹ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 9.

¹⁵⁰ Forklaringsopptak B2 (Bokbasen), avsnitt 160.

¹⁵¹ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 9.

eksempel på dette er Michelle Obama, denne ble trolig lagt ut [redacted] i forkant av utgivelse, han tror at det vanlige er [redacted].¹⁵²

- (218) På spørsmål om hvilke typer titler som vanligvis selges eller selges mye av på forhåndssalg, forklarte C3 at:

*"[D]ette er de opplagte titlene. Sånne som for eksempel kjente romanforfattere som Kepler, Lucinda Riley, eller dersom det er en Michelle Obama eller Barak Obama. Det er bare noen få, fordi det kjedene kan gjøre i løpet av sommeren er å si at 1. oktober kommer den og 1. september kommer den. Men det er veldig få som er på forhåndssalg."*¹⁵³

- (219) V4 (Vigmostad & Bjørke) har forklart at "bøker registreres som regel i forkant av hvert halvår, rundt [redacted] Da legges de inn i bokbasen slik at kundene får det inn i sine systemer. Kundene får ingenting inn før forlaget har lagt inn metadata".¹⁵⁴

- (220) V4 har videre forklart at bokhandler etterspør informasjon fra forlagene slik at de kan oppdatere sine systemer. Han forklarte også at utgivelsene ble meldt opp omtrent [redacted] for vårsemesteret og [redacted] for høstsemesteret. [redacted]¹⁵⁵

- (221) På spørsmål om hva som avgjør tidspunktet for når Vigmostad & Bjørke overfører data til Mentor, har V3 (Fagbokforlaget) svart at det er flere ting som har betydning:

*"Det som det stort sett henger på er når er alt klart. De må ha tekster fra redaktør og bokgrupper. All annen metadata kommer gjerne fra redaktør, og så skal det via produksjon og inn. Så går de igjennom og sjekker at det ser riktig ut, og så sjekker de egentlig en gang til før de trykker på knappen. Det helt kritiske er at det selvfølgelig ligger i Mentor når boken settes i salg."*¹⁵⁶

- (222) V3 har videre forklart at det var viktig at informasjon om bøker til høyere utdanning var tilgjengelig tidlig i semesteret, eventuelt før semesteret startet:

*"Ellers, eksempelvis på høyere utdanning, er det viktig at ting ligger ute, i hvert fall på nettsidene, ganske tidlig i sesongen slik at foreleserne, studentene og bokhandlerne vet om bøkene til semesterstart i august. Kommer det en ny utgave så må den ligge klar i [redacted] sånn at bokhandlerne vet om det og får bestilt inn riktig utgave av boken. De etterstreber å ha det ute så tidlig som mulig, men av praktiske hensyn er det ikke alltid det skjer. Det kritiske er at den må overføres den dagen boken kommer til lager og settes i salg."*¹⁵⁷

- (223) G3 (Gyldendal) har forklart at de gjerne legger informasjonen inn [redacted], "men de er nødt til å legge det inn slik at informasjonen er tilgjengelig for forhandlerne, at de kan se hvilke bøker som kommer".¹⁵⁸

- (224) Videre la G3 til at:

*"[...] man i forhandlersalgssleddet kanskje definerer det som en vår- og en høstsesong, så de er avhengig av å se hvilke bøker som kommer til høsten. Da må den informasjonen være tilgjengelig. Publiseringdato og lagerdato, opplysninger som de trenger for å kunne vite hvilke titler som utgis til høsten."*¹⁵⁹

- (225) A2 (Aschehoug) har forklart at "han ikke har detaljer på dette, at dette foregår i løpet av sesongen, og gjerne sent på sesongen siden folk i forlaget ikke har det klart. Bokhandlerne maser på at forlaget skal få metadataene ut".¹⁶⁰

¹⁵² Forklaringsopptak C3 (Cappelen Damm), avsnitt 27.

¹⁵³ Forklaringsopptak C3 (Cappelen Damm), avsnitt 28.

¹⁵⁴ Forklaringsopptak V4 (Vigmostad & Bjørke), avsnitt 12.

¹⁵⁵ Forklaringsopptak V4 (Vigmostad & Bjørke), avsnitt 15.

¹⁵⁶ Forklaringsopptak V3 (Fagbokforlaget), avsnitt 48.

¹⁵⁷ Forklaringsopptak V3 (Fagbokforlaget), avsnitt 49.

¹⁵⁸ Forklaringsopptak G3 (Gyldendal), avsnitt 21.

¹⁵⁹ Forklaringsopptak G3 (Gyldendal), avsnitt 22.

¹⁶⁰ Forklaringsopptak A2 (Aschehoug), avsnitt 36.

- (226) A1 (Aschehoug) har forklart at *"Aschehoug legger inn informasjon om sine bøker som utkommer i bokbasen, slik at salgsleddet skal vite/ha nødvendig informasjon om det de tilbyr dem å selge. Aschehoug driver stort sett av salg via forhandler. Forhandlersalg er deres primære inntektskilde"*.¹⁶¹
- (227) A1 forklarte videre at hun *"tror de melder opp titler [redacted] som skal komme på høsten. Det gjør de fordi de er interessert i at handelen skal vite hva som kommer. Premissene for markedsføringen er at handelen vet hva som kommer"*.¹⁶²

5.4.2 Forlagene hadde kunnskap om at andre forlag kunne se informasjonen som ble registrert i bokdatabasen

- (228) Forklaringsopptak og beslaglagte dokumenter viser at Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug hadde kunnskap om at andre forlag kunne se informasjonen det enkelte forlag hadde registrert i bokdatabasen.
- (229) Beslaglagte dokumenter viser at *Cappelen Damm* hadde kunnskap om at andre forlag kunne se opplysningene Cappelen Damm hadde lagt inn i bokdatabasen.
- (230) I oktober 2016 fikk C6 (Cappelen Damm) en henvendelse fra forfatter X6. Følgende fremgikk av e-posten fra X6:

"Tillater meg et spørsmål til...: Når registrer du en ny bok i bokbasen? Hvor lenge før ferdig bok leveres fra trykkeriet?"

- (231) C6 svarte samme dag: *"Det har vi ingen fast regel for, men vi liker ikke å gjøre det for tidlig da det blir synlig for konkurrentene. Jeg tipper det normalt er noen uker før boken kommer."*

Vedlegg 52 E-postkorrespondanse mellom X6 og C6 (Cappelen Damm), 7. juni–10. oktober 2016

- (232) Beslaglagte dokumenter viser at *Vigmostad & Bjørke* hadde kunnskap om at andre forlag kunne se opplysningene Vigmostad & Bjørke hadde lagt inn i bokdatabasen.
- (233) I forbindelse med at Vigmostad & Bjørke [redacted] skulle legge høstlisten inn i bokdatabasen, fremgikk det at det var en tittel som skulle være hemmelig, se avsnitt (189). Det fremgikk videre at Vigmostad & Bjørke var klar over at informasjonen de overførte til bokdatabasen ble synlig for andre. V5 (Vigmostad & Bjørke) skrev følgende:

"Denne uken overføres hele høstlisten vår til Mentor av V22, med unntak av den ene HarperCollins-tittelen som fortsatt er hemmelig. Overføring til Mentor betyr at titlene blir tilgjengelige for bokhandlerne, og noen nettbutikker synliggjør også titler som enda ikke er i salg for publikum. Dette betyr at vi i praksis går offentlig med høstlisten nå."

Vedlegg 53 E-postkorrespondanse mellom V5 (Vigmostad & Bjørke) og V1 (Vigmostad & Bjørke), m.fl., [redacted]

- (234) I forklaringsopptak opplyste V4 (Vigmostad & Bjørke) at *"absolutt alle, inkludert lesere"* kunne se opplysningene som Vigmostad & Bjørke hadde lagt inn i Mentor.¹⁶³

- (235) V3 (Fagbokforlaget) opplyste at:

*"[N]år de sender over til Mentor så gjøres den tilgjengelig for alle som har Mentor, og det er i hvert fall alle forhandlere i Norge som har en eller annen tilgang. Forlagene har tilgang. Alle som vil og ønsker å bruke metadata har tilgang til Mentor. [...] Når det ligger hos bokhandlerne, i nettbokhandlerne, så har egentlig alle tilgang til all data."*¹⁶⁴

- (236) *Gyldendals* kunnskap om at informasjon om deres titler ble synlig for andre forlag fremgår blant annet av e-postkorrespondanse i første halvår 2014. Gyldendal bestemte seg for å redusere prisen på Carl-Johan Vallgrens *"Skyggegutten"*. Dette ble endret i

¹⁶¹ Forklaringsopptak A1 (Aschehoug), avsnitt 39.

¹⁶² Forklaringsopptak A1 (Aschehoug), avsnitt 82.

¹⁶³ Forklaringsopptak V4 (Vigmostad & Bjørke), avsnitt 43 og 44.

¹⁶⁴ Forklaringsopptak V3 (Fagbokforlaget), avsnitt 51 og 52.

bokrådspresentasjonen, men det var ikke ønskelig at endringen skulle være synlig for konkurrentene enda:

"Vi har bestemt oss for å prise ned Carl-Johan Vallgrens Skyggegutten til 299 kr.

Kan du endre i bokrådspresentasjonen?

G6, vi endrer ikke prisen noen andre steder ennå, vi vil ikke at den skal være synlig for konkurrentene med det første.

Og Ark er med!"

Vedlegg 54 E-post fra G4 (Gyldendal) til G5 (Gyldendal) med kopi til G6 (Gyldendal), G3 (Gyldendal) og G7 (Gyldendal), 26. april 2014

- (237) G6 (Gyldendal), som vanligvis ikke hadde ansvar for den aktuelle rutinen, oppfattet at de to versjonene av Skyggegutten ikke skulle offentliggjøres, men det fremgår av Konkurransetilsynets uttrekk fra bokdatabasen i april 2014 at bøkene allerede var registrert i bokdatabasen.¹⁶⁵

- (238) G6 skrev: *"OBS: Verken papirbok eller e-bok Skyggegutten skal offentliggjøres noe sted ennå. Det holder vi tilbake pga konkurrentene våre.*

Bare spør hvis jeg er uklar, det er vanligvis ikke jeg som har denne rutinen."

Vedlegg 55 E-post fra G6 (Gyldendal) til G8 (Gyldendal) med kopi til G9 (Gyldendal), [REDACTED]

Vedlegg 56 Konkurransetilsynets uttrekk fra bokdatabasen, 11. april 2014

- (239) [REDACTED] fremgår det at prisendringen ble gjort synlig i Mentor:

"Nå er det offentliggjort i Mentor o.l. at prisene på Sue Monk Kidds Bursdagsgaven og Vallgrens Skyggegutten blir 299,- i papirutgave og 149,- som e-bok.

Kataloger, brosjyrer og alt som skal lages må oppdateres. Prisen på Vallgren har vært en dårlig bevart hemmelighet en stund, men nå er det altså bestemt at Monk Kidd får en lavere pris enn det vi har kommunisert tidligere."

Vedlegg 57 E-post fra G10 (Gyldendal) til Gyldendal Salg og Marked, [REDACTED]

- (240) Ansatte i Gyldendal har i forklaringsopptak opplyst at de har kunnskap om at andre forlag kunne se informasjonen som Gyldendal har lagt inn i bokdatabasen.
- (241) G2 (Gyldendal) har opplyst at alle kunne se informasjonen de la inn i bokdatabasen: *"[B]okhandlene kan se det, og alle forlag som har abonnement hos Mentor kan se det. Man må ha et abonnement for å kunne se det. Gyldendal har et slikt abonnement, men han vet ikke hva dette heter."*¹⁶⁶
- (242) Også G3 (Gyldendal) hadde en oppfatning om at alle kunne se opplysningene de hadde lagt inn i bokdatabasen: *"Det de legger ut i Mentor blir offentlig. Det samme gjelder for de andre som legger inn i Mentor. Så det er offentlig informasjon."*¹⁶⁷
- (243) Ansatte i Aschehoug har i forklaringsopptak opplyst at de har kunnskap om at andre forlag kunne se informasjonen som Aschehoug har lagt inn i bokdatabasen.
- (244) A2 (Aschehoug) har i forklaringsopptak forklart at alle som hadde tilgang på Mentor, herunder også forlag, kunne se opplysningene Aschehoug hadde lagt inn i bokdatabasen. På spørsmål om hvem som kan se dataene som forlaget har lagt inn i bokdatabasen svarte A2 at *"det kan alle de som har tilgang på Mentor, som abonnerer på denne tjenesten"*.¹⁶⁸ På

¹⁶⁵ Konkurransetilsynet har i forbindelse med behandling av saker i tilknytning til bokbransjen bestilt uttrekk fra bokdatabasen, jf. avsnitt (130) og (131).

¹⁶⁶ Forklaringsopptak G2 (Gyldendal), avsnitt 23.

¹⁶⁷ Forklaringsopptak G3 (Gyldendal), avsnitt 90.

¹⁶⁸ Forklaringsopptak A2 (Aschehoug), avsnitt 52 og 53.

spørsmål om hvem som abonnerer på denne tjenesten, svarer A2 at *"det er andre forlag, bokhandlere og bibliotek"*.¹⁶⁹

- (245) På spørsmål om A2 var kjent med hvilke andre forlag som hadde tilgang til bokdatabasen, svarte A2 at han *"regner med at de fleste av alle de han kjenner til har det"*.¹⁷⁰

5.4.3 Mentor Forlag som verktøy for markedsovervåkning

- (246) Gjennom Mentor Forlag fikk forlagene tilgang til informasjon om andre forlags utgivelser, jf. kapittel 5.3.4. I kapittel 5.4.3.1 redegjøres det for hvordan Bokbasen presenterte Mentor Forlag for forlagene. Videre redegjøres det for forlagenes kjennskap til hvilken tilgang abonnementet ga i kapittel 5.4.3.2–5.4.3.5.

5.4.3.1 Bokbasen

- (247) Bokbasen orienterte forlagene om hvilken informasjon de fikk tilgang til i Mentor Forlag. Bokbasen har opplyst at nye forlag eller utgivere som kontaktet dem for å registrere utgivelser i bokdatabasen, ble informert om Mentor Forlag og hvilken tilgang på informasjon dette abonnementet ga. Bokbasen informerte forlagene om at Mentor Forlag, til forskjell fra Mentor Egne Titler, ga dem mulighet til å søke i hele bokdatabasen. Dette ble også nevnt i forbindelse med årlige metadatakurs, som Bokbasen holdt for eksisterende forlagskunder og bokhandler.¹⁷¹ På Bokbasens nettsider ble videre Mentor Forlag beskrevet som *"en fullversjon av Mentor for de forlagene som ønsker en oversikt over alt som registreres i Mentor"*.¹⁷²
- (248) Ved gjennomgangen av beslaglagte dokumenter har Konkurransetilsynet funnet eksempler på at Bokbasen i presentasjoner har vist til hvordan forlagene kunne benytte Mentor Forlag som et markedsovervåkningsverktøy.
- (249) I en presentasjon fra 2001 ble det vist til at forlagene blant annet kunne bruke bokdatabasen til å finne ut hvilke planer konkurrentene hadde. Følgende fremgikk av et lysbilde med tittelen *"Forlagenes bruk av bokbasen"*:

● For redaksjoner

- er det et marked for bøker om kjøkkenhager ?
- hva er prisnivået på bøker til voksenopplæring ?
- hvilke bøker av Kazuo Ishiguro finnes på markedet i Norge?
- Hva planlegger konkurrent X i bokgruppe 4.1. ?¹⁷³

Vedlegg 58 Presentasjon "pres15102001", hentet fra Bokbasens fellesområde, sist endret 14. november 2001

- (250) I en annen presentasjon fra 2015 om Mentor fra Bokbasen fremgikk det at Mentor Forlag blant annet kunne brukes til *"markedsovervåking"*.¹⁷⁴ I notatene til presentasjonen fremgikk det også at *"[f]orlag med abonnement har full oversikt over andres titler og over bokmarkedet"*,¹⁷⁵ og at *"Mentor kan også brukes til å få en fullstendig oversikt over bokmarkedet og over kommende utgivelser, titler som er forventet i salg"*.¹⁷⁶

Vedlegg 59 Presentasjon "2015 Videregående kurs i Mentor_Mentor_B4", hentet fra Bokbasens fellesområde, sist endret 4. oktober 2015

- (251) I forklaringsopptak opplyste B1 (Bokbasen) at forlagene har fremhevet at de bruker Mentor Forlag til å gjøre *"markedsresearch"*:

¹⁶⁹ Forklaringsopptak A2 (Aschehoug), avsnitt 53.

¹⁷⁰ Forklaringsopptak A2 (Aschehoug), avsnitt 57.

¹⁷¹ Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, side 8 og 9.

¹⁷² Hentet fra <https://support.bokbasen.no/hc/no/articles/360010226154-Mentor-for-forlag>, 8. mai 2019.

¹⁷³ Hentet fra "pres15102001", side 70.

¹⁷⁴ Hentet fra "2015 Videregående kurs i Mentor_Mentor_B4", side 3.

¹⁷⁵ Hentet fra "2015 Videregående kurs i Mentor_Mentor_B4", side 3.

¹⁷⁶ Hentet fra "2015 Videregående kurs i Mentor_Mentor_B4", side 2.

*"I forbindelse med metadatakurs som holdes for forlagene, handler det mye om at de gjør markedsresearch knyttet til utgivelser som kommer, f. eks. om hvilke bøker som finnes om et tema på markedet fra før, om det nylig har kommet noe eller om det er planlagt tilsvarende fra andre forlag, om teamet er aktuelt etc."*¹⁷⁷

- (252) B2 (Bokbasen) opplyste i forklaringsopptak at informasjonen som finnes i bokdatabasen også var tilgjengelig i fysisk bokhandel og nettbokhandel.¹⁷⁸ Om bakgrunnen for at forlag velger å ha abonnement på Mentor Forlag, forklarte B2 at hun *"tror at grunnen til at noen velger å ha Mentor Forlag er at da vet de at der ligger alt og det er kvalitetssikret. De kjenner Bokbasen og vet hva de står for. Mens en nettbokhandel filtrer kanskje vekk noen genre eller forlag de velger å ikke jobbe med. Noen bokhandlere velger å ikke vise bøker fra forlag før de har en avtale med dem om salgsbetingelser. De har jo det med alle de store forlagene. Dette gjelder disse små forlagene med en og to bøker [...]"*.¹⁷⁹

5.4.3.2 Cappelen Damm

- (253) Beslaglagte dokumenter og forklaringsopptak viser at Cappelen Damm hadde kunnskap om at Mentor Forlag ga dem tilgang til informasjon om andre forlags utgivelser. Dette fremgår av korrespondanse mellom Bokbasen og Cappelen Damm, i intern korrespondanse i Cappelen Damm, samt i forklaringsopptak.

- (254) I forbindelse med planlegging av et metadatakurs som Bokbasen skulle holde for Cappelen Damm, samt i intern korrespondanse om dette kurset, ble Mentor Forlag fremhevet som et overvåkningsverktøy. I oktober 2015 skrev C7 (Cappelen Damm) følgende til Bokbasen:

"DET er fint om dere understreker det og viser eksempler på hvordan dårlige meta-data slår ut. En innføring i hva man faktisk kan bruke Mentor til, hadde vært topp (alle mulighetene der var nytt for meg, og det er jo en base for konkurrent-overvåking som er meget god)."

Vedlegg 60 E-postkorrespondanse mellom C7 (Cappelen Damm) og B3 (Bokbasen), 27. oktober–27. november 2015

- (255) Noen dager senere ble informasjon om kurset videreformidlet internt i Cappelen Damm. C7 skrev en e-post om kurset, og i en liste over innholdet i kurset var **"God og nyttig bruk av Mentor (som idébase, som overvåkningsverktøy)"** et av punktene.

Vedlegg 61 E-post fra C7 (Cappelen Damm) til C8 (Cappelen Damm), C9 (Cappelen Damm) og C6 (Cappelen Damm), med kopi til C5 (Cappelen Damm), 3. november 2015

- (256) Senere samme måned var datoen for kurset avklart, og informasjon om kurset ble sendt til en rekke personer i Cappelen Damm. C7 skrev følgende om forrige metadatakurs:

"Vedlegg: Jeg har klippet 4 lysbilder fra kurset til Bokbasen.

Ganske illustrerende for hvor viktig gode metadata er (analysebyrået Nielsens funn).

De holdt en gjennomgang av Mentor om hva man kan finne av opplysninger der,

bl.a. om konkurrenter, statusmeldinger, emneregistrering o.l. Meget nyttig, både for markedsfolk og redaksjonsfolk."

Vedlegg 62 E-post med vedlegg fra C7 (Cappelen Damm) til 350 Norsk skjønnlitteratur (Cappelen Damm) og 370 Dokumentar (Cappelen Damm), med flere, 15. november 2015

- (257) Konkurransetilsynet har i forklaringsopptak med C4 (Cappelen Damm) spurt om hva hun vet om Mentor. C4 forklarte at alle bøker ligger i bokdatabasen:

¹⁷⁷ Forklaringsopptak B1 (Bokbasen), avsnitt 46.

¹⁷⁸ Forklaringsopptak B2 (Bokbasen), avsnitt 32 og 33.

¹⁷⁹ Forklaringsopptak B2 (Bokbasen), avsnitt 34.

"[...] dette er bokbasen hvor absolutt alt av bøker i Norges land ligger. Bokbasen og Mentor er samme nettside, hun vet ikke om det er noe forskjell der. Hun har hatt tilgang til Mentor i hvert fall siden 2011. Hun bruker det ikke så ofte, men dersom hun bruker det er det gjerne fordi hun skal sjekke en utgivelse på en bestselgerliste som hun ikke vet hva er. Da slår hun opp enkelt titler, og får opp et søkeresultat med bilde av boken, ISBN, pris og en liten tekstbeskrivelse av hva det er."¹⁸⁰

5.4.3.3 Vigmostad & Bjørke

- (258) Det fremgår av beslaglagte dokumenter og forklaringsopptak at Vigmostad & Bjørke, herunder også Fagbokforlaget, hadde kunnskap om at Mentor Forlag ga tilgang til informasjon om andre forlags utgivelser.

- (259) Vigmostad & Bjørke overtok Schibsted Forlags pålogging til Mentor Forlag i forbindelse med oppkjøpet i 2015.¹⁸¹ I en e-post fra V4 (Vigmostad & Bjørke) fremgår det at Vigmostad & Bjørke hadde kunnskap om at de hadde tilgang til hele bokdatabasen gjennom Schibsted Forlags innlogging. V6 (Vigmostad & Bjørke) skrev følgende til V4:

"Jeg har ikke tilgang til Schibsted-titlene i Mentor, men det ser ut til at utgivelsesdato + mailadressen din må rettes hos dere. :)"

- (260) V4 svarte: *"Schibsted har en utvidet tilgang, så om du ønsker å se alle titler er pålogging som følger [...]"*

Vedlegg 63 E-postkorrespondanse mellom V6 (Vigmostad & Bjørke) og V4 (Vigmostad & Bjørke), 28. oktober 2015

- (261) Vigmostad & Bjørke inngikk avtale med Bokbasen om *"fullversjonen av Mentor"*, det vil si Mentor Forlag, i juni 2016. I forbindelse med avtaleinngåelsen skrev B2 (Bokbasen) følgende til V4:

"Jeg snakket med V7 i dag om tilgang på fullversjonen av Mentor i dag ser dere kun forlagets egne utgivelser. Dette er et abonnement som koster kr 1.283 pr. måned."

Vedlegg 64 E-postkorrespondanse med vedlegg mellom B2 (Bokbasen), V4 (Vigmostad & Bjørke) og V7 (Vigmostad & Bjørke), 7.–8. juni 2016

- (262) Neste dag sendte V4 (Vigmostad & Bjørke) en intern e-post om at Vigmostad & Bjørke hadde inngått avtalen med Bokbasen. Han skrev blant annet at *"VB vil fra nå av ha full tilgang til all informasjon på Mentor. Tidligere hadde vi kun egne titler"*.

Vedlegg 65 E-post fra V4 (Vigmostad & Bjørke) til Forlag – VB-Salg-og-redaksjon, 8. juni 2016

- (263) I forklaringsopptak med V3 (Fagbokforlaget) fremgår det at Fagbokforlaget hadde kunnskap om at Mentor var en av de mulige kildene for å hente inn informasjon om markedet når det gjelder pris:

"[D]et er flere ting. De har alle nettsidene til konkurrentene. Der finner de masse. De har "flyere" og markedsmateriell som blir delt ut, og de har Bokbasen eller Mentor hvor i utgangspunktet alle priser på norske bøker skal ligge. Det er tre mulige måter å gå frem på. Det er nettsidene til konkurrerende forlag, men det er også nettsidene til bokhandlere."¹⁸²

- (264) V3 ble også spurt om hvilke versjoner av Mentor han kjente til. V3 svarte at så vidt han vet *"finnes det en tilgang hvor man bare har tilgang til sitt eget forlag, og en annen hvor man har tilgang til alt. Han tror det bare er to forskjellige priser, men hvordan Bokbasen har dette nå må nesten dobbeltsjekkes med de, for han vet ikke om de har den modellen lenger"*.¹⁸³

¹⁸⁰ Forklaringsopptak C4 (Cappelen Damm), avsnitt 39.

¹⁸¹ Oppkjøpet av Schibsted Forlag ble kjent 11. juni 2015, se <https://schibsted.com/news/schibsted-media-group-divests-book-publishing-company-schibsted-forlag-as-and-ebok-no/>, hentet 20. november 2022.

¹⁸² Forklaringsopptak V3 (Fagbokforlaget), avsnitt 18.

¹⁸³ Forklaringsopptak V3 (Fagbokforlaget), avsnitt 68.

5.4.3.4 Gyldendal

- (265) Konkurransetilsynet har etter en gjennomgang av beslaget og forklaringsopptak funnet at Gyldendal hadde kunnskap om at Mentor Forlag ga dem tilgang til informasjon om andre forlags utgivelser.
- (266) I en e-post til Bokbasen fra 13. juli 2017 fremgår det at Gyldendal hadde et ønske om å få oversikt over alle forlags utgivelser innenfor skjønnlitteratur fra dagens dato og ut året fra alle norske forlag. Følgende e-post gjengir Gyldendals spørsmål om hvordan man gjennomfører et slikt søk i Mentor, samt Bokbasens svar:

"Ditt spørsmål:

Hei!

Jeg blir aldri klok på hvordan man søker best mulig i Mentor. Nå vil jeg ha en liste på all oversatt skjønnlitteratur som utgis fra i dag og ut året fra alle norske forlag. Altså bokgruppe 420-429. Hva gjør jeg for at bare disse bokgruppene skal komme opp? Har prøvd semikolon, kolon, bindestrek, komma, men utvalget av bøker blir uansett feil og det kommer en haug med engelske bøker selv om jeg spesifiserer at det skal være norsk og bokmål. Hjelp!

Vårt svar:

Hei! Bruk avansert søk og velg Bokgruppekode: 42* og Statusdatoforlag: 20170713:20171231. Da ser det ut til å bli riktig. Vennlig hilsen Bokbasen"

Vedlegg 66 E-post fra Katalog (Bokbasen) til Gyldendal_Sentralbord, 13. juli 2017.
Videresendt internt i Gyldendal, 13. juli 2017

- (267) Konkurransetilsynet har i forklaringsopptak spurt G2 (Gyldendal) om hvilken versjon av Mentor Gyldendal hadde. Til dette svarte han at *"de har den versjonen der man kan se andre forlag i tillegg til sine egne titler"*.¹⁸⁴
- (268) På spørsmål om i hvilken grad Gyldendal har brukt Mentor Forlag til å se på andre forlags titler, ga G2 følgende svar:
- "[...] som oftest er det når de snakker om en tittel som er lansert fra andre forlag, og de lurer på hva slags omslag den har eller hva en heter, så kan man gjøre et søk på tittelen fordi man faktisk er nysgjerrig på hva dette er for noe. Eventuelt en tekst om hva boken handler om. Dette kunne man likegodt søkt opp på ark.no eller noen av de andre nettbokhandlene."*¹⁸⁵
- (269) G2 opplyste videre i forklaringsopptaket at andre informasjonskanaler var butikk og nettbokhandel. Han utdypet at forskjellen mellom Mentor og nettbokhandelen var at *"Menter er oppe hele tiden, og han slipper å skrive inn en URL adresse ved å gå inn på ark.no"*.¹⁸⁶
- (270) G2 opplyste videre at Mentor kanskje har *"raskere søk, om mulig"*, og at *"[d]essuten har Mentor flere filtre"*.¹⁸⁷ På spørsmål svarer han at *"med "raskere" mener han at de større bokhandelkjedene har litt tregere søk. Søker man på en tittel hos Ark eller Norli så går det mye lenger tid enn i Mentor"*.¹⁸⁸

5.4.3.5 Aschehoug

- (271) Konkurransetilsynet har etter en gjennomgang av beslaget og forklaringsopptak funnet at Aschehoug hadde kunnskap om at Mentor Forlag ga dem tilgang til informasjon om andre forlags utgivelser.

¹⁸⁴ Forklaringsopptak G2 (Gyldendal), avsnitt 27.

¹⁸⁵ Forklaringsopptak G2 (Gyldendal), avsnitt 29.

¹⁸⁶ Forklaringsopptak G2 (Gyldendal), avsnitt 32.

¹⁸⁷ Forklaringsopptak G2 (Gyldendal), avsnitt 72.

¹⁸⁸ Forklaringsopptak G2 (Gyldendal), avsnitt 72.

- (272) I forbindelse med et metadatakurs som Bokbasen holdt for Aschehoug, ble det påpekt at full tilgang til bokdatabasen gjennom Mentor Forlag kunne brukes til "*markedsovervåking*", jf. kapittel 5.4.3.1.¹⁸⁹

Vedlegg 67 E-post med vedlegg fra B5 (Bokbasen) til A2 (Aschehoug), 7. oktober 2015

- (273) I forklaringsopptak ga A2 (Aschehoug) uttrykk for at han kjente til at Aschehoug hadde tilgang til informasjon om andre forlags utgivelser i Mentor Forlag. På spørsmål om i hvilken grad Aschehoug hadde sett på informasjon som andre forlag hadde lagt inn i bokdatabasen, svarte A2:

*"[D]ette gjøres i veldig liten grad. Han ser ikke helt bruken for dette siden forlaget bare bruker dette som et oppslagsverk for egne titler. De kan se eksempelvis på egne titler hva som er utsolgt, gamle serier, men hvis han vil så kan han gå inn og se på hva de har lagt inn til høsten for eksempel."*¹⁹⁰

- (274) A2 svarte bekreftende på Konkurransetilsynets spørsmål om andre forlag og bokhandler kan se det som Aschehoug legger inn i Mentor. A2 bekreftet også at Aschehoug kan se hva andre forlag har lagt inn av opplysninger om sine titler i Mentor.¹⁹¹
- (275) I forklaringsopptak med A2 fremla Konkurransetilsynet en e-post som blant annet inneholdt priser på andre forlags utgivelser hentet fra Mentor Forlag, jf. Vedlegg 110.¹⁹² På spørsmål om man kunne forvente å finne disse prisene i forlagenes kataloger, svarte A2 at prisene er tilgjengelige i nettbokhandelene, men at "*i Mentor kan man finne dette raskere*".¹⁹³ A2 svarte bekreftende på at "*det er nettopp det som er fordelene med Mentor*".¹⁹⁴

5.4.4 Forlagene tilegnet seg informasjon fra bokdatabasen

- (276) Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug har alle tilegnet seg informasjon om andre forlags utgivelser ved bruk av Mentor Forlag. Informasjonen kunne tilegnes gjennom søk eller filtrering i Mentor Forlag og gjennom eksport av Excel-filer med søke-/filtreringsresultater. Eksporterte filer kunne distribueres videre internt i forlagene. Videre kunne forlagene få tilgang til informasjonen gjennom Onix-eksport og direkte bestillinger, jf. kapittel 5.3.4.
- (277) Bokbasen har ikke hatt noen loggføring av historiske søk eller uttrekk utført av forlagene utover søkelogger som Konkurransetilsynet har mottatt fra Bokbasen for perioden 16. juni 2016 til 15. januar 2018.¹⁹⁵ Dette innebærer at det utenom søkelogsperioden kun er eksporterte filer som er videreformidlet via e-post og annen omtale i e-poster av observasjoner fra Mentor Forlag hos personer i beslaget, som kan vise eksempler på faktisk bruk.
- (278) Gjennomføring av søk/filtreringer ga et visuelt resultat i Mentor Forlag. Det var derfor ikke nødvendig å eksportere dataene for å få kunnskap og informasjon om konkurrentenes utgivelser. Søkeloggene for denne perioden gjennomgås i kapittel 5.4.4.5 nedenfor.
- (279) Beslaglagte dokumenter viser at forlagene har tilegnet seg informasjon om andre forlags utgivelser ved blant annet å eksportere sine søkeresultater fra bokdatabasen til en Excel-fil. Basert på det beslaglagte materialet var hyppigheten, innholdet og det nærmere tidspunktet for denne aktiviteten varierende for det enkelte forlag. Beslaglagte dokumenter viser at denne aktiviteten har foregått i perioden fra 2009 og frem til tidspunktet for bevissikring i januar 2018. Informasjonen som forlagene har tilegnet seg og som gjennomgås i det følgende, knytter seg til utgivelser i bokgruppene 2, 3, 4, 5, 8 og 9.¹⁹⁶

¹⁸⁹ "Avansert kurs i metadata", side 113.

¹⁹⁰ Forklaringsopptak A2 (Aschehoug), avsnitt 61.

¹⁹¹ Forklaringsopptak A2 (Aschehoug), avsnitt 62.

¹⁹² Forklaringsopptak A2 (Aschehoug), avsnitt 91.

¹⁹³ Forklaringsopptak A2 (Aschehoug), avsnitt 100.

¹⁹⁴ Forklaringsopptak A2 (Aschehoug), avsnitt 100.

¹⁹⁵ Brev fra Bokbasen 7. august 2019.

¹⁹⁶ Se avsnitt (137) for en oversikt over bokgruppene.

- (280) Det enkelte forlags bruk av Mentor Forlag til å tilegne seg informasjon om andre forlags utgivelser gjennomgås i kapittel 5.4.4.1 til 5.4.4.5.

5.4.4.1 Cappelen Damm

- (281) Cappelen Damm har abonnert på Mentor Forlag siden 2008, jf. avsnitt (186). Per 1. februar 2018 hadde foretaket tre abonnementer, jf. avsnitt (185).

5.4.4.1.1 Eksport av skjønnlitteratur- og sakprosautgivelser for 2016

- (282) Beslaglagte dokumenter viser at Cappelen Damm i desember 2015 tilegnet seg opplysninger fra bokdatabasen. Informasjonen knyttet seg til andre forlags utgivelser i bokgruppe 3 og 4. I det følgende presenteres eksporterte regneark, med tilhørende e-postkorrespondanse. Alle e-postene ble sendt internt i Cappelen Damm.
- (283) I desember 2015 sendte C4 (Cappelen Damm) en e-post som inneholdt kommende utgivelser fra konkurrenter i bokgruppe 3. I e-posten med emnet *"2016 – konkurrentene"* skrev C4 at hun *"jobber med tilbakemelding til kjedene ang våren 2016 som dere vet, i den anledning har jeg tatt ut lister fra Mentor over hva våre største konkurrenter kommer med i bokgruppe 3 til våren. Kan være verdt å ta en kikk på"*.
- (284) Vedlagt e-posten var et regneark med filnavnet *"Konkurrenter bokgruppe 3"* som inneholdt opplysninger om totalt 58 utgivelser fra Aschehoug, Gyldendal og Kagge Forlag AS. Av disse var 54 kommende utgivelser. For hver utgivelse inneholdt regnearket opplysninger om EAN, tittel, forfatter, forlag, bokgruppe, utgivelsesår, pris, status, serie og serienummer.

Vedlegg 68 E-post med vedlegg fra C4 (Cappelen Damm) til C10 (Cappelen Damm) og C11 (Cappelen Damm), med kopi til C3 (Cappelen Damm) og C6 (Cappelen Damm), 2. desember 2015

- (285) C6 (Cappelen Damm) svarte C4: *"Morsomt å se hva som kommer fra konkurrentene."*

- (286) C12 (Cappelen Damm) svarte også på C4s e-post. Det siteres fra e-posten:

"Dette er VELDIG interessant."

Jeg pleier å gå inn i Mentor selv og søke på neste utg.år + bokgruppe 3.

Lurer på om ikke Kagge kommer med bok med lydpanel med nordnorske sanger. Pris: kr 419,-"

Vedlegg 69 E-postkorrespondanse mellom C6 (Cappelen Damm) og C12 (Cappelen Damm), 2. desember 2015

- (287) Samme dag svarte også C11 (Cappelen Damm) på C4s e-post:

"To konkurrenter på LavFODMAP, men vår billigbokutgave (LavFODMAP Magevennligmat) som kommer 5. januar blir den billigste med utpris 199 i bokgr 31."

Merker meg også Kjøttfri mandag, spesielt."

Vedlegg 70 E-post fra C11 (Cappelen Damm) til C4 (Cappelen Damm) og C10 (Cappelen Damm), med kopi til C3 (Cappelen Damm), C6 (Cappelen Damm) og C13 (Cappelen Damm), 2. desember 2015

- (288) I desember 2015 sendte C4 en e-post med emnet *"Konkurrentene 2016"* til C14 og C3 (begge Cappelen Damm). Vedlagt e-posten var et regneark med filnavnet *"Konkurrenter bokgruppe 4"* med skjønnlitterære utgivelser (bokgruppe 4). Regnearket inneholdt opplysninger om 92 kommende utgivelser fra Aschehoug, Gyldendal, Kagge Forlag, Tiden, Font, Bazar og Bastion Forlag. For hver utgivelse inneholdt regnearket opplysninger om EAN, tittel, forfatter, forlag, bokgruppe, utgivelsesår, pris, status, serie og serienummer. Det siteres fra e-posten:

"Her er liste fra Mentor over (de fleste) utgivelser i bokgruppe 4. Skiller ikke på norsk og oversatt."

Jeg har merket meg disse som de mest interessante, sikkert flere også, jeg gjetter vi konkurrerer med plassen hos Ark med disse:

- *Irène, Aschehoug*
- *Washingtondekretet, Jussi Adler-Olsen, Aschehoug*
- *Funny girl, Nick Hornby, Aschehoug*
- *Mysterieavenyen, John Irving, Gyldendal*
- *Den japanske elskeren, Isabel Allende, Gyldendal*
- *Svenske gummistøvler, Henning Mankell, Gyldendal*
- *Den engelske piken, Kathrine Webb, Gyldendal*
- *Audrey ut av mørket, Sophie Kinsella, Gyldendal*
- *DNA, Yrsa Sigurdadottir, Gyldendal*

Vedlegg 71 E-post med vedlegg fra C4 (Cappelen Damm) til C14 (Cappelen Damm) og C3 (Cappelen Damm), med kopi til C8 (Cappelen Damm) og C6 (Cappelen Damm), 2. desember 2015

- (289) E-posten ble fremlagt for C4 i forklaringsopptak.¹⁹⁷ C4 opplyste at hun ikke husker e-posten.¹⁹⁸ På spørsmål om hva hun mente da hun skrev "*Jeg har merket meg disse som de mest interessante*", svarte hun at "*de nok har tenkt at de skal se hvilke store titler som kommer til våren, i tillegg til egne*".¹⁹⁹
- (290) C4 forklarte videre at "[d]et er åpenbart ikke noe hun gjør jevnlig siden hun ikke husker denne engang".²⁰⁰ På spørsmål svarte C4 at hun "*ikke husker e-posten eller bakgrunnen for den*", og at hun heller ikke kan "*huske at hun har tatt ut vedlegget. Hun vet ikke om hun hadde fått til å få ut et slikt uttrekk fra Mentor i dag*".²⁰¹
- (291) C3 svarte C4 på e-post samme dag, og skrev at "[j]eg syns ikke akkurat disse var skremmende, se kommentar". C3 hadde ført på noen kommentarer om hver enkelt utgivelse i e-posten fra C4:²⁰²

"Her er liste fra Mentor over (de fleste) utgivelser i bokgruppe 4. Skiller ikke på norsk og oversatt.

Jeg har merket meg disse som de mest interessante, sikkert flere også, jeg gjetter vi konkurrerer med plassen hos Ark med disse:

•*Irène, Aschehoug ??*

•*Washingtondekretet, Jussi Adler-Olsen, Aschehoug Selger bra, men det er svært få krimere i vår altså!!*

•*Funny girl, Nick Hornby, Aschehoug Gammel og har sluttet å selge noe særlig*

•*Mysterieavenyen, John Irving, Gyldendal Gammel og på vei ned, men selvsagt innkjøpt*

•*Den japanske elskeren, Isabel Allende, Gyldendal Gammel og virkelig på vei ned, har ikke solgt med de siste bøkene*

•*Svenske gummistøvler, Henning Mankell, Gyldendal Død og selger mye dårligere de siste årene*

•*Den engelske piken, Kathrine Webb, Gyldendal I Happy Tears sjangeren, men selger dårligere enn Lucinda*

¹⁹⁷ Forklaringsopptak C4 (Cappelen Damm), avsnitt 48.

¹⁹⁸ Forklaringsopptak C4 (Cappelen Damm), avsnitt 50.

¹⁹⁹ Forklaringsopptak C4 (Cappelen Damm), avsnitt 53 og 54.

²⁰⁰ Forklaringsopptak C4 (Cappelen Damm), avsnitt 56.

²⁰¹ Forklaringsopptak C4 (Cappelen Damm), avsnitt 56.

²⁰² Kommentarene var opprinnelig i blå skriftfarge. Av praktiske grunner er de markert med fet skrift i teksten her.

• *Audrey ut av mørket, Sophie Kinsella, Gyldendal **Lettvekter som de sikkert kjøper inn***

• *DNA, Yrsa Sigurdadottir, Gyldendal ?? **Hun er da Kagge-forfatter – ingen stor suksess de siste bøkene, men innkjøpt***"

Vedlegg 72 E-post fra C3 (Cappelen Damm) til C4 (Cappelen Damm) og C14 (Cappelen Damm), med kopi til C8 (Cappelen Damm) og C6 (Cappelen Damm), 2. desember 2015

5.4.4.1.2 Forklaringsopptak

- (292) Ansatte i Cappelen Damm har i forklaringsopptak redegjort for hvordan forlaget har brukt tilgangen til bokdatabasen.
- (293) C3, salgs- og markedsdirektør i Cappelen Damm, har forklart at han ikke har brukt Mentor Forlag selv, men at han vet at det er noen på salgsavdelingen som noen ganger sjekker bokdatabasen.²⁰³ C3 visste ikke hvordan dette ble gjort, og kunne heller ikke huske å ha sett regneark eksportert fra bokdatabasen.²⁰⁴
- (294) C4, kjedeansvarlig i Cappelen Damm, har forklart at hun har hatt tilgang til Mentor i hvert fall siden 2011. Hun har forklart at hun ikke brukte det så ofte, men at dersom hun har brukt Mentor, var det for å søke på enkeltutgivelser, jf. avsnitt (257).
- (295) C4 forklarte videre at det *"hender at hun ser på andre forlags titler dersom det er noe hun ikke vet hva er. Videre ser hun på egne titler, hvordan de ser ut, at de er ordentlig presentert"*.²⁰⁵

5.4.4.2 Vigmostad & Bjørke

- (296) Forlag i Vigmostad & Bjørke-konsernet har hatt abonnement på Mentor Forlag i perioden mai 2012 til og med mai 2013, samt fra juni 2015, jf. avsnitt (186). Vigmostad & Bjørke inngikk egen avtale om abonnement på Mentor Forlag i 2016, jf. avsnitt (261).
- (297) Beslaglagte dokumenter viser at forlag i Vigmostad & Bjørke-konsernet har tilegnet seg opplysninger om andre forlags utgivelser fra bokdatabasen. I det følgende presenteres 14 regneark som forlag i konsernet har eksportert fra bokdatabasen i perioden 2013–2016, med tilhørende e-postkorrespondanse. Ni av regnearkene inneholdt opplysninger om kommende utgivelser. Informasjonen har hovedsakelig vært knyttet til utgivelser i bokgruppe 2, men også utgivelser i andre bokgrupper er inkludert i Fagbokforlagets uttrekk fra bokdatabasen. Alle e-postene som presenteres, ble sendt internt.

5.4.4.2.1 2013 – Eksport av utgivelser i bokgruppe 2 (fagbøker og lærebøker)

- (298) Det er flere eksempler på at Vigmostad & Bjørke tilegnet seg opplysninger fra bokdatabasen i 2013.
- (299) I januar 2013 eksporterte Vigmostad & Bjørke alle titlene i bokgruppe 2 fra bokdatabasen. I forbindelse med dette sendte V8 (Fagbokforlaget) følgende e-post:
- "Her er de 11.386 titlene i bokgruppe 2 som finnes i Mentor nå (statuslys grønn og gul).
Dvs. inkluderer de titlene som er meldt opp men ikke utgitt enda.
Er det noe sånt du tenkte deg?
Ønsker bare en kjapp tilbakemelding i denne omgang. Tallene må kvalitetssikres noe mer før vi kan bruke dem. Mener dette blant annet inneholder digitale ressurser (Akribe blant annet)."*
- (300) Vedlagt e-posten var et regneark som inneholdt opplysninger om 11 386 utgivelser i bokgruppe 2, utgitt av ulike forlag. Av disse var 274 kommende utgivelser fra andre forlag. Regnearket inneholdt opplysninger om ISBN, tittel, forfatter, forlag, vareeier, serie,

²⁰³ Forklaringsopptak C3 (Cappelen Damm), avsnitt 42.

²⁰⁴ Forklaringsopptak C3 (Cappelen Damm), avsnitt 42 og 46.

²⁰⁵ Forklaringsopptak C4 (Cappelen Damm), avsnitt 45.

bokgruppe, bokgruppetekst, språk, innbinding, utgivelsesår, pris, distributør, statusfarge, status, antall sider og sidepris.²⁰⁶

Vedlegg 73 E-post med vedlegg fra V8 (Fagbokforlaget) til V3 (Fagbokforlaget), med kopi til V9 (Fagbokforlaget) og V10 (Fagbokforlaget), 16. januar 2013

- (301) I mars 2013 sendte V11 (Fagbokforlaget) en e-post med emnet *"Prisanalysen 2013"*. Vedlagt e-posten var et regneark med en prisanalyse. I e-posten fremgår det at hensikten med prisanalysen i første omgang var å *"bevisstgjøre oss selv på hvordan vi priser våre egne bøker, og hvordan vi ligger an i forhold til konkurrentene"*, og at analysen kunne brukes som utgangspunkt i prisingen. V11 skrev videre at:

"V3 har laget en grundig og svært nyttig prisanalyse som vi bør kikke nærmere på (vedlagt).

Excelarket inneholder følgende:

- *Pris per side per forlag*
- *Pris per side per bokgruppe*
- *Pris per side i ulike sideintervaller per bokgruppe*

Bokgruppene har tallkoder fra 210-219 (lærebøker) og 220-229 (fagbøker)

Formålet med denne prisanalysen er i første omgang å bevisstgjøre oss selv på hvordan vi priser våre egne bøker, og hvordan vi ligger an i forhold til konkurrentene. Pristeoretisk kan vi gjøre noen grep på akademisk som vi vil tjene penger på, og her kan V3 og markedsavdelingen spille en viktig og avhjelpende rolle.

Analysen kan ikke benyttes som fasit men som et utgangspunkt for prisingen. Hver enkelt bok må prises ut i fra [redacted], men analysen gir en indikasjon på hvor man ligger i forhold til øvrige bøker i markedet.

Så er det viktig å huske at hver krone teller. 10 kroner fra eller til på en bok med et opplag på 1500 er 15000 kroner brutto. For 200 -300 000 bøker blir det mye. Er det spørsmål til analysen er det bare å kontakte V3.

[...]

Hele prisanalysen vil gjennomgås på et redaksjonsmøte senere i år, og vi legger opp til en tilsvarende analyse hvert år."

- (302) Grunnlagsmaterialet for prisanalysen bestod av opplysninger om andre forlags utgivelser i bokgruppe 2, hentet fra bokdatabasen. Totalt inngikk det 10 872 utgivelser i analysen, hvorav 41 av disse var kommende utgivelser. Opplysningene om hver enkelt utgivelse inkluderte ISBN, tittel, forfatter, forlag, vareeier, serie, bokgruppe, bokgruppetekst, språk, innbinding, utgivelsesår, pris, distributør, statusfarge, status, antall sider, sidepris,²⁰⁷ pris per sideintervall²⁰⁸ og antall titler i sideintervallet.²⁰⁹

Vedlegg 74 E-post med utdrag av vedlegg fra V11 (Fagbokforlaget) til Redaksjon Akademisk (Fagbokforlaget), med kopi til V3 (Fagbokforlaget), V12 (Fagbokforlaget) og V13 (Fagbokforlaget), 11. mars 2013

- (303) Konkurransetilsynet har fremlagt e-posten med vedlegg for V3 (Fagbokforlaget).²¹⁰ V3 forklarte at det var han som laget prisanalysen, og at *"[d]ette må være data fra Mentor og nettbokhandlere som de har hentet inn"*.²¹¹
- (304) V3 forklarte videre at formålet med analysen var å se på prisnivået i en bokgruppe, og sjekke hvordan egne priser lå i forhold til dette:

²⁰⁶ Konkurransetilsynet legger til grunn at sidepris er en beregning Fagbokforlaget har foretatt.

²⁰⁷ Beregning foretatt av Fagbokforlaget.

²⁰⁸ Beregning foretatt av Fagbokforlaget.

²⁰⁹ Beregning foretatt av Fagbokforlaget.

²¹⁰ Forklaringsopptak V3 (Fagbokforlaget), avsnitt 88.

²¹¹ Forklaringsopptak V3 (Fagbokforlaget), avsnitt 89.

*"[...] [D]et er for å se hva prisnivået cirka ligger på innenfor en bokgruppe. Rett og slett for å se om de er helt "off". Det er rent tekniske data på en enkelt bokgruppe for å se om det i denne bokgruppen ligger høyt eller lavt. Noen bokgrupper er mer prissensitive enn andre."*²¹²

- (305) På spørsmål om dette var en type analyse de pleide å ta, svarte V3: *"[D]et er vel denne de har gjort. Den gjorde de i 2013. Etter det så har de på en måte ikke gjort det. Det var så mye jobb at det ble med den ene."*²¹³

- (306) I desember 2013 sendte V8 (Fagbokforlaget) en e-post internt i Fagbokforlaget. Vedlagt e-posten var et regneark med filnavnet *"Høyere utdanning 2013."* som inneholdt en oversikt over andre forlags utgivelser innenfor bokgruppe 1, 2, 3, 7 og 8. Regnearket inneholdt opplysninger om totalt 578 utgivelser, hvorav 20 var kommende utgivelser, herunder informasjon om EAN, tittel, forlag, forfatter, vareeier, bokgruppe, språk, innbinding, elektronisk form, filformat, kopibeskyttelse, utgivelsesår, pris, distributør, statusfarge, status, serie og serienummer. Det siteres fra e-posten:

"Bare lekte meg med litt statistikk.

Kanskje ta ut en ny sånn dump når året er omme?

V3: Kanskje ta en sjekk på statusene våre?"

Vedlegg 75 E-post med vedlegg fra V8 (Fagbokforlaget) til V3 (Fagbokforlaget), med kopi til V12 (Fagbokforlaget) og V9 (Fagbokforlaget), 1. desember 2013

5.4.4.2.2 2014 – Eksport av utgivelser for 2013

- (307) Beslaglagte dokumenter viser at Vigmostad & Bjørke eksporterte informasjon om andre forlags utgivelser for 2013 fra bokdatabasen. Vigmostad & Bjørke eksporterte hovedsakelig Cappelen Damms, Gyldendals og Universitetsforlagets²¹⁴ utgivelser i blant annet bokgruppe 2. Regneark som var eksportert fra bokdatabasen, med tilhørende e-postkorrespondanse, presenteres i det følgende.

- (308) I januar 2014 sendte V14 (Fagbokforlaget) en e-post, med emnet *"Antall bøker GA UF CD FBF 2013"*. V14 skrev:

"Årets første analyse. Antall 2013-titler i de forskjellige økadm-redaksjonene. Med alle mulige forbehold ... Enjoy"

- (309) V3 (Fagbokforlaget) svarte:

"Her er bøkene til UF i fjor.

Ser ut som Eli har hatt et magert år.

Over 200 titler totalt, men mange e-bøker. Hva er serien ble utgitt digitalt i fjor."

- (310) Vedlagt e-posten fra V3 var et regneark med Universitetsforlagets utgivelser i bokgruppe 2, 7 og 8. Det var totalt 201 utgivelser i regnearket, hvorav fire av disse var kommende utgivelser. Regnearket inneholdt informasjon om EAN, tittel, forfatter, forlag, vareeier, bokgruppe, språk, innbinding, elektronisk format, filformat, kopibeskyttelse, utgivelsesår, pris, distributør, statusfarge, status, serie og serienummer.

Vedlegg 76 E-postkorrespondanse med vedlegg mellom V14 (Fagbokforlaget), V3 (Fagbokforlaget), V12 (Fagbokforlaget), V15 (Fagbokforlaget), V16 (Fagbokforlaget), V9 (Fagbokforlaget) og V17 (Fagbokforlaget), 2.–3. januar 2014

- (311) Samme dag sendte V3 en ny e-post med to vedlegg som inneholdt utgivelser fra Cappelen Damm og Gyldendal. Regnearket med Cappelen Damms utgivelser ga oversikt over 1001 utgivelser i bokgruppe 1–9. Ingen av disse var kommende utgivelser. Regnearket med Gyldendals bøker ga oversikt over 118 utgivelser innenfor bokgruppe 2, hvorav én av disse

²¹² Forklaringsopptak V3 (Fagbokforlaget), avsnitt 91.

²¹³ Forklaringsopptak V3 (Fagbokforlaget), avsnitt 93.

²¹⁴ Universitetsforlaget eies av Aschehoug, jf. avsnitt (54).

var en kommende utgivelse. Begge regnearkene inneholdt opplysninger om EAN, tittel, forfatter, forlag, vareeier, bokgruppe, språk, innbinding, elektronisk format, kopibeskyttelse, utgivelsesår, pris, distributør, statusfarge, status, serie og serienummer.

Vedlegg 77 E-post med vedlegg fra V3 (Fagbokforlaget) til V14 (Fagbokforlaget), V12 (Fagbokforlaget), V15 (Fagbokforlaget) og V16 (Fagbokforlaget), med kopi til V9 (Fagbokforlaget) og V17 (Fagbokforlaget), 3. januar 2014

- (312) I januar 2014 sendte V3 en e-post med emnet *"2013 gruppe 2."* hvor han oppsummerte hvor mange utgivelser de *"fire største forlagene"* hadde gitt ut i 2013. Han skrev blant annet: *"For å se nærmere hvor mange bøker som kom i de ulike bokgruppene se følgende excelark."*

- (313) Vedlagt e-posten var et regneark som inneholdt en oversikt over totalt 506 utgivelser i bokgruppe 2, 3, 4, 7 og 8. Ti av disse utgivelsene var kommende utgivelser. Regnearket inneholdt opplysninger om EAN, tittel, forfatter, forlag, vareeier, bokgruppe, språk, filformat, kopibeskyttelse, utgivelsesår, pris, distributør, statusfarge, status, serie og serienummer.

Vedlegg 78 E-post med vedlegg fra V3 (Fagbokforlaget) til V18 med flere, 6. januar 2014

5.4.4.2.3 2015 – Eksport av utgivelser innenfor økonomi og administrasjon

- (314) I 2015 eksporterte Vigmostad & Bjørke opplysninger om andre forlags utgivelser innenfor økonomi og administrasjon fra bokdatabasen. I oktober sendte V3 (Fagbokforlaget) en e-post med emnet *"Økadm bøker 2015"*. Vedlagt e-posten var et regneark som inneholdt en oversikt over bøker som var utgitt så langt i 2015. Det siteres fra e-posten:

"Her er en oversikt over utgitte øk-adm bøker så langt i 2015 for den interesserte leser."

- (315) Regnearket ga en oversikt over totalt 114 utgivelser i bokgruppe 2. Av disse var elleve kommende utgivelser fra andre forlag. Regnearket inneholdt informasjon om EAN, tittel, forfatter, forlag, vareeier, bokgruppe, språk, filformat, kopibeskyttelse, utgivelsesår, pris, distributør, statusfarge, status, serie og serienummer.

Vedlegg 79 E-post med vedlegg fra V3 (Fagbokforlaget) til V17 (Fagbokforlaget), V15 (Fagbokforlaget), V14 (Fagbokforlaget), V16 (Fagbokforlaget) og V19 (Fagbokforlaget), med kopi til V12 (Fagbokforlaget), 20. oktober 2015

- (316) Denne e-posten ble fremlagt for V3 under forklaringsopptaket som opplyste at *"så vidt han kan se er det en oversikt over alle bøker innenfor økonomi og ledelse i 2015, bare for å vite hva som finnes"*.²¹⁵
- (317) V3 opplyste videre at *"[d]enne ble tatt ut for å se hva de andre har kommet med, om Fagbokforlaget ligger litt etter eller litt foran, og om de har utgitt flere bøker enn konkurrenten. Og så er det om det er noen av disse Fagbokforlaget kunne ønske at de hadde utgitt for å lære av det"*.²¹⁶
- (318) På spørsmål om V3 ser på hvilke priser de andre forlagene setter på bøkene, svarte han at *"akkurat i dette tilfellet er prisene satt, så det er ikke så mye de får gjort. De kan gå inn å se at 'Strategisk ledelse, den har de jammen priset høyt', men i og med at dette er 2015 og det er fastpris så ville ikke de få gjort noe med den hvis de ønsker det der og da. Da må de vente til de kan justere prisene eventuelt hvis de ønsker å gjøre det. Disse dataene hadde man også funnet f.eks. på Cappelen sine sider eller Haugen Bok"*.²¹⁷

5.4.4.2.4 2016 – Eksport av utgivelser for 2015

- (319) I 2016 eksporterte Vigmostad & Bjørke opplysninger om Cappelen Damms, Gyldendals, Fagbokforlagets og Universitetsforlagets utgivelser fra bokdatabasen.
- (320) I mars 2016 sendte V11 (Fagbokforlaget) en e-post med flere vedlagte regneark med oversikt over Cappelen Damm, Fagbokforlaget, Gyldendal og Universitetsforlagets utgivelser fra 2015.

²¹⁵ Forklaringsopptak V3 (Fagbokforlaget), avsnitt 95.

²¹⁶ Forklaringsopptak V3 (Fagbokforlaget), avsnitt 103.

²¹⁷ Forklaringsopptak V3 (Fagbokforlaget), avsnitt 105.

- (321) Regnearket med Gyldendal sine utgivelser inneholdt opplysninger om 120 utgivelser i bokgruppe 2, 7 og 8. Ingen av disse var kommende utgivelser.
- (322) Regnearket med Cappelen Damm sine utgivelser inneholdt opplysninger om 222 utgivelser i bokgruppe 2 og 8. Ingen av disse var kommende utgivelser.
- (323) Regnearket med Universitetsforlagets utgivelser inneholdt totalt 153 utgivelser i bokgruppe 2, 3 og 8. To av disse var kommende utgivelser.
- (324) Hvert regneark inneholdt opplysninger om EAN, tittel, forfatter, forlag, vareeier, bokgruppe, språk, innbinding, elektronisk format, filformat, kopibeskyttelse, utgivelsesår, pris, distributør, statusfarge, status, serie og serienummer.

Vedlegg 80 E-post med vedlegg fra V11 (Fagbokforlaget) til Forlag - Redaksjon Akademisk, med kopi til V12 (Forlagshuset Vigmostad & Bjørke) og V3 (Fagbokforlaget), 18. mars 2016

- (325) I april 2016 sendte V11 (Fagbokforlaget) en oppfølgende e-post med fire vedlagte regneark med oversikt over henholdsvis Cappelen Damms, Fagbokforlagets, Gyldendals og Universitetsforlagets utgivelser innenfor bokgruppe 2.
- (326) Regnearket med Cappelen Damms utgivelser inneholdt opplysninger om 579 utgivelser i bokgruppe 2, 3, 7 og 8. Ingen av disse var kommende utgivelser.
- (327) Regnearket med Gyldendals utgivelser inneholdt opplysninger om 729 utgivelser i bokgruppe 2, 3, 4, 7 og 8. Ingen av disse var kommende utgivelser.
- (328) Regnearket med Universitetsforlagets utgivelser inneholdt opplysninger om 908 titler i bokgruppe 2, 3, 6, 7 og 8. Én av disse var en kommende utgivelse.
- (329) Hvert regneark inneholdt opplysninger om EAN, tittel, forfatter, forlag, vareeier, bokgruppe, språk, innbinding, elektronisk format, filformat, kopibeskyttelse, utgivelsesår, pris, distributør, statusfarge, status, serie og serienummer.

Vedlegg 81 E-post med vedlegg fra V11 (Fagbokforlaget) til Forlag – Redaksjon Akademisk, med kopi til V12 (Forlagshuset Vigmostad & Bjørke), 4. april 2016

5.4.4.2.5 Forklaringsopptak

- (330) V4 (salgs- og markedssjef i Vigmostad & Bjørke) har forklart seg om hvordan han har søkt i bokdatabasen. Han har forklart at han har gått inn på Boknett og logget seg inn i Mentor Forlag, og deretter søkt i søkefeltet.²¹⁸ På spørsmål om V4 var kjent med andre måter å søke på, med flere kriterier enn bare titler, svarte han:

*"[M]an kan vel ta med titler som er utsolgt, ikke utkommet, midlertidig utsolgt, og gjøre en del slike type valg. Det er vel det eneste han har brukt, bare for å fjerne det som ikke lenger er tilgjengelig. V4 legger til at det søketreffet man får, legger seg nedover på et gitt antall sider ut fra hva man har søkt på. På spørsmål om man kan eksportere resultatet at et slikt søk, svarer V4 at det vet han ikke. Det har kan ikke prøvd på."*²¹⁹

- (331) V4 har videre opplyst at alle i Vigmostad & Bjørke kunne gjøre søk i Mentor.²²⁰
- (332) På spørsmål om V4 utelukkende søkte på Vigmostad & Bjørkes titler, eller om han også søkte på andre forlags titler, svarte han:

*"[D]et har han aldri tenkt på. Han er usikker på om man kan velge forlag, man får opp alle forlag uansett hvem som utgir. Har man en tittel som heter "Hagen vår", kommer alle som heter dette opp, uansett hvilket forlag det er."*²²¹

²¹⁸ Forklaringsopptak V4 (Vigmostad & Bjørke), avsnitt 55.

²¹⁹ Forklaringsopptak V4 (Vigmostad & Bjørke), avsnitt 57.

²²⁰ Forklaringsopptak V4 (Vigmostad & Bjørke), avsnitt 64.

²²¹ Forklaringsopptak V4 (Vigmostad & Bjørke), avsnitt 66.

- (333) V4 opplyste i forklaringsopptak at konkurrentenes priser på kommende utgivelser hadde liten betydning for Vigmostad & Bjørkes egen prising. Han forklarte at:

"Det er interessant å se på hvis det kommer noen konkurrerende produkter. Dersom det er noe nytt innenfor barn og ungdom, er det interessant å se hva de har gjort for noe, men igjen, så er det veldig lite. Det er mer sånn at, "OK, da vet vi hva vi har å konkurrere mot", men da er det for sent for dem å gjøre noen endringer uansett. Det kommer også an på når det enkelte forlaget velger å legge over titler til Mentor

²²²

- (334) V3 (Fagbokforlaget) forklarte at Fagbokforlaget i liten grad har hentet ut metadata fra bokdatabasen, og videre at:

*"Når de skal gjøre ting på sine bøker, så gjør de endringer i Shilling og så går det til Mentor. Men han kan gå til Mentor eller på en nettside. F.eks. å sjekke konkurrerende titler og finne ut hva som finnes av konkurrerende litteratur, og eventuelt hva de koster. Det kan han finne i Mentor eller på en nettside hvis han ønsker det."*²²³

5.4.4.3 Gyldendal

- (335) Gyldendal har hatt abonnement på Mentor Forlag siden 2008, jf. avsnitt (186). Per 1. februar 2018 hadde Gyldendal 14 abonnementer, jf. avsnitt (185).
- (336) Konkurransetilsynet har ved gjennomgangen av beslaget funnet dokumenter som viser at Gyldendal har tilegnet seg opplysninger om andre forlags utgivelser knyttet til vår- og høstsemesteret i 2010, samt i perioden 2012 til 2017. Hovedsakelig er dette opplysninger om utgivelser i bokgruppene 3, 4 og 5, men også utgivelser i andre bokgrupper er inkludert i Gyldendals uttrekk fra bokdatabasen. Gjennomgangen av beslaglagte dokumenter viser at Gyldendal ved flere anledninger, etter å ha hentet ut informasjonen fra bokdatabasen, har distribuert regnearkene internt. Informasjonen har gitt en oversikt over andre forlags utgivelser for det kommende vår- eller høstsemesteret. Alle e-postene som presenteres, ble sendt internt i Gyldendal.

5.4.4.3.1 Prissetting på Kjartan Fløgstads "Traumapunkt Tundra"

- (337) I februar 2009 var det en diskusjon i Gyldendal om prisen på Kjartan Fløgstads nye bok *"Traumapunkt Tundra"*. I den forbindelse ble priser på andre forlags utgivelser, som var hentet fra bokdatabasen, brukt som sammenligningsgrunnlag. G11 (Gyldendal) sendte følgende e-post internt i forlaget:

"Kjartan Fløgstads kommende bok Traumapunkt Tundra er klar til vask, og har fått et ganske voldsomt omfang: 700 000 tegn, 140 000 ord og trolig omtrent 500 sider, ser det ut til.

Kalkylen ble levert med litt andre forutsetninger, og vedtatt, med en pris på 389.

Med dette nye omfanget KAN det være et alternativ å øke prisen til 399 ... men jeg synes jo det er høyt.

Den nye kalkylen er vedlagt; noen kommentarer? Skal vi endre pris?"

- (338) G12 (Gyldendal) svarte at hun helte mot prisen på 399 kroner, og G13 og G7 (begge Gyldendal) svarte at de var enige i dette.
- (339) G11 spurte om de visste om andre forlag kom til å prise norske bøker så høyt.
- (340) G13 henvendte seg til G14, og skrev: *"Hva tror du om en så høy pris – du som kan bokhandelen ut og inn? Og hva vet du om prisnivået på norske titler til høsten – blir vi alene på 399?"*
- (341) G14 (Gyldendal) svarte at de kom til å få kommentarer på at 399 kroner var en høy pris, og at det var få andre forlag som hadde brukt prisen 399 på sine utgivelser. G14 påpekte også at det foreløpig var få høstutgivelser som var lagt inn i Mentor:

²²² Forklaringsopptak V4 (Vigmostad & Bjørke), avsnitt 75.

²²³ Forklaringsopptak V3 (Fagbokforlaget), avsnitt 57.

"Vi kommer nok til å få kommentarer på at vi har priset bøkene høyt, vi har jo en del som ligger på mellom 349 og 379 i 2009. Har sett på listen over 2009-romaner i mentor, ser at også flere forlag begynner å prise romaner til 349,- og høyere.

Foreløpig er det bare to titler som ligger med 399 som utsalgspris, der er Helene Uri og Anna Gavalda. Ligger ingen høstbøker inne i listene enda i mentor....

Ser at Saabye Christensen sin som kommer i juni skal koste 369,-

Men å øke prisen fra 389 til 399 skal ikke stoppe fan av Fløgstad nei!"

- (342) G11 svarte at hun var nervøs for at 399 kroner var en for høy pris. Hun skrev:

"Åååå, jeg hører hva dere sier, og er jo så trygg på deres kjennskap til De Der Ute.

Men må innrømme at jeg er veldig nervøs for denne høye summen, og for at vi alene skal stå å forsvare den overfor marked og bokkjøpere. Gavalda er, som vi vet, oversatt.

Og: er det ikke rart at vi ikke støtter opp dette gjennom prissettingen på våre oversatt-bøker, da?

Det er ingen av Oversatts bøker som presses opp i den prisklassen?

Eller er det red. sjefen der som vet bedre?"

- (343) G13 spurte G7 om hva han mente om dette. G7 svarte:

"og ja, jeg skal følge opp oversatt bedre."

- (344) G11 svarte:

"Ja, altså, jeg sier ikke at prisen er urimelig.

Men det betyr ikke at vi ikke kan få problemer med å forsvare den der ute.

Og ja, da vil jeg gjerne se at vi har en slags "enhetlig prispolitikk"."

- (345) Til dette svarte G7:

"Enig, og jeg har tatt fatt i dette overfor G15 og bedt henne justere høstlistepriene.

Oppover."

Vedlegg 82 E-postkorrespondanse mellom G11 (Gyldendal), G12 (Gyldendal), G7 (Gyldendal), G13 (Gyldendal) og G14 (Gyldendal), 17. februar 2009

5.4.4.3.2 2010 – Eksport av pocketbøker

- (346) I november 2009 sendte G9 (Gyldendal) en e-post internt i forlaget hvor hun skrev:

"Denne har dere kanskje allerede,

Men her er i hvert fall konkurrentenes pocketbøker som vi vil møte til neste år"

- (347) Vedlagt e-posten var et regneark med filnavnet *"konkurrerende pocket 2010"* som inneholdt en oversikt over andre forlags, blant annet Aschehougs og Cappelen Damms, utgitte og kommende utgivelser i bokgruppe 5. Noen av disse var kommende utgivelser. Innholdet i regnearket var filtrert på bøker som skulle utgis i 2010. Regnearket inneholdt opplysninger om ISBN, tittel, forfatter, forlag, vareeier, serie, bokgruppe, språk, innbinding, utgivelsesår, pris og status.

Vedlegg 83 E-post med vedlegg fra G9 (Gyldendal) til G13 (Gyldendal) og G7 (Gyldendal), med kopi til G16 (Gyldendal), 26. november 2009

5.4.4.3.3 2012 – Eksport av utgivelser i bokgruppe 1–9

- (348) Gyldendal hentet ut opplysninger om andre forlags utgitte og kommende utgivelser fra bokdatabasen for 2012.

- (349) I mars 2012 sendte G3 (Gyldendal) en e-post til G9 (Gyldendal) med emnet *"Konkurrerende titler sommer 2012.xlsx"*. E-posten hadde ikke noe innhold, men et vedlagt regneark med samme navn. Regnearket ga en oversikt over totalt 3643 utgitte og kommende utgivelser fra

andre forlag i bokgruppe 1–9, blant annet kommende utgivelser frem til 2013. Regnearket inneholdt opplysninger om ISBN, tittel, forfatter, forlag, vareeier, serie, bokgruppe, språk, innbinding, utgivelsesår og pris.

Vedlegg 84 E-post med vedlegg fra G3 (Gyldendal) til G9 (Gyldendal), 23. mars 2012

5.4.4.3.4 2013 – Eksport av utgivelser i bokgruppe 3-5

(350) Gyldendal hentet ut opplysninger fra bokdatabasen for våren og høsten 2013. Gyldendal eksporterte ved flere anledninger opplysninger om bøker i bokgruppe 3, 4 og 5 fra bokdatabasen, hovedsakelig kommende utgivelser. I det følgende presenteres ti regneark, med tilhørende e-postkorrespondanse.

(351) G17 (Gyldendal) sendte i januar 2013 en e-post til G3 (Gyldendal) med emnet *"Andre forlags bøker vår 2013"*. Vedlagt e-posten var et regneark som inneholdt en oversikt over andre forlags utgivelser innenfor ulike sjangre, herunder norsk skjønnlitteratur, norsk krim, oversatt skjønnlitteratur, oversatt krim, samt norsk og oversatt sakprosa. Regnearket inneholdt hovedsakelig kommende utgivelser i bokgruppene 3 og 4. Regnearket inneholdt opplysninger om ISBN, tittel, forfatter, forlag, bokgruppe, språk, innbinding, utgivelsesår, pris og status.

Vedlegg 85 E-postkorrespondanse med vedlegg mellom G17 (Gyldendal) og G3 (Gyldendal), 7.–8. januar 2013

(352) I februar 2013 ble konkurrentenes titler for våren 2013 diskutert i Gyldendal. G3 (Gyldendal) sendte et utdrag av listen, jf. Vedlegg 85, til G11 (Gyldendal). Utdraget var tatt inn i en e-post med emnet *"Konkurrentenes titler vår 2013"*.

(353) G11 svarte at det var interessant, men lurte også på om listene var komplette. Hun etterlyste blant annet utgivelser fra Aschehoug fra forfatterne Linn Rottøm og Jo Nesbø.

(354) G3 svarte at hun hadde fått en annen e-post med et annet regneark. G3 opplyste også at det sikkert var noen titler som manglet da de hentet ut opplysningene fra bokdatabasen:

"G17²²⁴ tar ut fra Mentor, og da han tok ut denne(som er en liten stund siden).Forlagene melder opp fortløpende, men det er sikkert noe som mangler."

Vedlegg 86 E-postkorrespondanse mellom G3 (Gyldendal) og G11 (Gyldendal), 6. februar 2013

(355) Senere i 2013 var høstens titler et tema i Gyldendal. I en e-post sendt 12. august 2013 med emnet *"Andre forlags titler i høst"*, skrev G3 (Gyldendal) til G17 (Gyldendal) at det var *"[f]int om du oppdaterer du listene for de ulike redaksjonen så kjapt som mulig!"*.

(356) G17 sendte ni regneark til G3, og samme dag videresendte G3 regnearkene til G13 og G18. G3 skrev at *"G17²²⁵ har oppdatert listene fra før sommeren. Salgskontraktene går igjennom listene og tar det videre med redaksjonene"*.

(357) Vedlagt e-posten var ni regneark med filnavn som startet med *"Andre forlags bøker. Høst 2013."*, deretter fremgikk sjanger, herunder norsk sakprosa for barn, norsk sakprosa, norsk skjønnlitteratur for barn og ungdom, norsk skjønnlitteratur, oversatt sakprosa for barn, oversatt sakprosa, oversatt skjønnlitteratur for barn og ungdom, oversatt skjønnlitteratur og pocketbøker. Regnearkene inneholdt opplysninger om andre forlags utgivelser i bokgruppene 3, 4 og 5. Disse var i all hovedsak kommende utgivelser.

(358) Regnearkene inneholdt opplysninger om EAN, tittel, forfatter, vareeier, bokgruppe, innbinding, utgivelsesår, pris og status.²²⁶

Vedlegg 87 E-postkorrespondanse med vedlegg mellom G3 (Gyldendal) og G17 (Gyldendal), 12.–13. august 2013. Videresendt til G13 (Gyldendal) og G18 (Gyldendal), 13. august 2013

²²⁴ Konkurransetilsynets tilføyelse.

²²⁵ Konkurransetilsynets tilføyelse.

²²⁶ Regnearkene inneholdt opplysninger om hvilke titler som var kommende, som hadde statusen "Forventet utgitt", men ga ikke informasjon om forventet utgivelsesdato.

5.4.4.3.5 2014 – Eksport av utgivelser i bokgruppe 3-5

- (359) Gyldendal har hentet ut opplysninger om andre forlags utgitte og kommende utgivelser for våren og høsten 2014 fra bokdatabasen. I det følgende presenteres syv regneark, med tilhørende e-postkorrespondanse.
- (360) G17 (Gyldendal) sendte en e-post 11. desember 2013 med emnet "*VÅRENS bøker 2014. Andre forlags bøker*". Vedlagt e-posten var fem regneark med filnavn som startet med "*Andre forlags bøker 2014.*", deretter fremgikk sjanger, herunder pocketbøker, sakprosa for barn og ungdom, sakprosa, skjønnlitteratur for barn og ungdom og skjønnlitteratur for voksne. Regnearkene inneholdt opplysninger om andre forlags utgivelser for våren 2014 i bokgruppene 3, 4 og 5 som i all hovedsak var kommende utgivelser. Hvert regneark inneholdt opplysninger om EAN, tittel, forfatter, vareeier, bokgruppe, innbinding, utgivelsesår, pris og status.
- (361) G3 (Gyldendal) videresendte regnearkene til G19 (Gyldendal), med flere, og ba dem se gjennom og markere utgivelsene som de anså som store konkurrenter og ta det videre med redaksjonene.

Vedlegg 88 E-post med vedlegg fra G17 (Gyldendal) til G3 (Gyldendal), 11. desember 2013. Videresendt til G19 (Gyldendal), G20 (Gyldendal), G21 (Gyldendal), G22 (Gyldendal) og G10 (Gyldendal), 11. desember 2013

- (362) Samme dag sendte G20 (Gyldendal) en e-post til en rekke personer i Gyldendal, med emnet "*VS: VÅRENS bøker 2014. Andre forlags bøker*". I e-posten skrev hun:

"Her er oversikt over konkurrentenes bøker for vår 2014. Vil nok tro at ikke alt ligger inne, men det gir en viss oversikt (det er dette som ligger i mentor pr nå)

Cappelen Damm har mange merkevarer; Kaptein Sabeltann, Karsten og Petra, Albert Åberg, Astrid Lindgren og nye pocketutgaver av Harry Potter. Og så kommer Gaute Heivoll med barnebok.

Kanskje vi kan ta en gjennomgang av listen på neste redaksjonsmøte?"

Vedlegg 89 E-post fra G20 (Gyldendal) til G23 (Gyldendal) og G24 (Gyldendal) m.fl., med kopi til G3 (Gyldendal), 11. desember 2013

- (363) I august 2014 var G4 (Gyldendal) interessert i nye utgivelser innenfor underholdningssjangeren. I en e-post fra G4 til G7 (Gyldendal) fremgår det blant annet at hun har sett på andre forlags priser på utgivelser for 2014:

"Jeg har prøvd å lage en oversikt over NYE utgivelser innen underholdningsfeltet i 2014. Krimmen er holdt utenfor.

Såfremt forlagene 1) har lagt ut samtlige 2014-bøker nå, og 2) har registrert bøkene i riktige grupper (varegruppe 41010, bokgruppe 421 for innbundet; bokgruppene 504 og 920 for pocket), ser landskapet slik ut:

[...]

- Prisen varierer, i all hovedsak fra 299 til 379.

- Cappelen Damm, Aschehoug, Bazar, Vigmostad & Bjørke foretrekker 349, og bruker også 379

- Bastion, Silke og Apropos holder seg nokså konsekvent til 299

- Gyldendal fordeler sine bøker 50/50 mellom 299 og 349

- Juritzen gjør det samme, men har i tillegg en egen serie ("Bokvarp") med innbundne bøker til 149

- Flere av småforlagene er ikke med i Forleggerforeningen, og er dermed ikke bundet av fastpris

Av 68 innbundet oversatt krim:

[...]

Ordinære priser fra 299,- til 379,-"

- (364) Det var flere regneark vedlagt e-posten. To av regnearkene med filnavnene "*140811 Oversikt over underholdningsromaner*" og "*Krim 2014 alle forlag*" ga en oversikt over andre forlags utgitte og kommende utgivelser innenfor bokgruppe 4, herunder underholdningsromaner og krim. Regnearkene inneholdt opplysninger om EAN, tittel, forfatter, forlag, vareeier, bokgruppe, språk, innbinding, utgivelsesår, pris, distributør, status og sjanger.

Vedlegg 90 E-post med utvalgte vedlegg fra G4 (Gyldendal) til G7 (Gyldendal), 14. august 2014

5.4.4.3.6 2015 – Eksport av utgivelser i bokgruppe 3–5 og prisendring på billigbøker

- (365) Gyldendal har hentet ut opplysninger fra bokdatabasen om vårens og høstens utgivelser 2015. I det videre presenteres ni regneark, med tilhørende e-postkorrespondanse.

- (366) I desember 2014 sendte G17 (Gyldendal) ut en e-post med emnet "*Konkurrentanalyse våren 2015*" til G3 (Gyldendal). G17 skrev: "*Vedlagt titler pr. utgivelsesområde fra andre forlag våren 2015.*"

- (367) Vedlagt e-posten var syv regneark med oversikt over andre forlags utgivelser i bokgruppe 3, 4 og 5 som i all hovedsak var kommende utgivelser. Regnearkene hadde filnavn som startet med "*Andre forlags bøker vår 2015.*", deretter fremgikk sjanger, herunder norsk sakprosa for voksne, norsk skjønnlitteratur, oversatt sakprosa for voksne, oversatt skjønnlitteratur, pocketbøker, sakprosa for barn og skjønnlitteratur for barn og ungdom. Regnearkene inneholdt informasjon om EAN, tittel, forfatter, vareeier, bokgruppe, språk, innbinding, utgivelsesår, pris og status.

- (368) G3 videresendte e-posten til G10 (Gyldendal), med flere, og skrev at "*[h]er bør dere se igjennom og markere hovedkonkurrentene og at det videre med redaksjonen.*"

Vedlegg 91 E-post med vedlegg fra G17 (Gyldendal) til G3 (Gyldendal), 17. desember 2014. Videresendt til G10 (Gyldendal), G20 (Gyldendal), G19 (Gyldendal) og G22 (Gyldendal), 17. desember 2014

- (369) G25 (Gyldendal) sendte 8. januar 2015 ut en e-post med emnet "*Pocketpriser 2015 – konkurrenter*". I e-posten skrev G25:

"En rekke store pocketnyheter fra Cappelen Damm og Press koster 169,- i 2015. Se vedlegg over alle konkurrenters pocketpriser i Mentor

Vi har satt opp backlisten og det er veldig fornuftig, men vi må ta en ny runde og se om enkelte av våre pocketnyheter også kan økes til 169,-

G26 og jeg ser på dette i neste uke"

- (370) Vedlagt e-posten var et regneark med filnavnet "*Pocket 2015_konkurrenter med pris fra 169*" som inneholdt en oversikt over 83 pocketutgivelser fra ulike forlag som var priset til 169 kroner eller høyere. Disse var hovedsakelig kommende utgivelser. Regnearket inneholdt opplysninger om EAN, tittel, forfatter, forlag, bokgruppe, pris, status, serie og serienummer.

Vedlegg 92 E-post med vedlegg fra G25 (Gyldendal) til G7 (Gyldendal), G26 (Gyldendal), G3 (Gyldendal) og G10 (Gyldendal), 8. januar 2015

- (371) E-posten ble fremlagt for G3 (Gyldendal) i forklaringsopptak. Konkurransetilsynet kommenterte at det var et regneark med filnavnet "*Pocket 2015_konkurrenter med pris fra 169*" vedlagt e-posten.²²⁷ G3 svarte at "*her har man tatt ut pris. Det har blitt sendt en mail om at man har sett på pris, og likevel så skal man jo gå gjennom og se om det går an å se på prispunktene hos Gyldendal*".²²⁸

²²⁷ Forklaringsopptak G3 (Gyldendal), avsnitt 135.

²²⁸ Forklaringsopptak G3 (Gyldendal), avsnitt 136.

- (372) Konkurransetilsynet siterte følgende utdrag fra e-posten: *"Vi har satt opp backlisten og det er veldig fornuftig, men vi må ta en ny runde og se om enkelte av våre pocketnyheter også kan økes til 169,-."*²²⁹
- (373) G3 kommenterte *"at igjen så må man da se på de ulike genrene innenfor de ulike titlene. Igjen så er det innenfor de ulike genrene og de ulike prispunktene som forhandlersalgssleddet sier. Da kan man gjøre en vurdering og se på markedet. Hun har ikke så veldig mye mer å kommentere på det egentlig"*.²³⁰
- (374) G3 forklarte videre at hun ikke kunne huske å ha sett denne e-posten før.²³¹ Konkurransetilsynet spurte hvordan hun reagerte når hun nå leste innholdet, og om hun oppfattet dette som et avvikende tilfelle av deres bruk av Mentor Forlag.²³² Til dette svarte G3 at hun ikke visste hva hun skulle svare på det, da dette var en e-post som var mange år gammel.²³³ Hun forklarte videre at det var en måte å følge med på markedet på, og at informasjonen også hadde vært tilgjengelig i nettbokhandler.²³⁴
- (375) Kort tid etter, 13. januar 2015, ble det sendt en e-post internt i Gyldendal hvor det fremgikk at det var besluttet prisendringer på ulike bokgrupper. Det var blant annet besluttet å øke prisen på skjønnlitterære pocketbøker til 169 kroner. G7 (Gyldendal) sendte følgende e-post til ledergruppen i Gyldendal:

"Til ledergruppen

(skal muligens sendes ut til hele GL?)

Orientering om prisjusteringer på GLs backlist

I forbindelse med årsskiftet har vi gjennomgått GLs backlistkatalog (titler utgitt i 2013 og tidligere) og foretatt en rekke prisjusteringer - som det kan være greit å kjenne til.

Prishevingene er gjort i henhold til kjørereglene nedenfor.

(Det er rimeligvis en del unntak - enkelte bøker kan ha vært høyere priset i utgangspunktet, noen er for små til å bære en høyere pris osv.)

Skjønnlitterære pocketbøker er hevet til 169 kroner.

Sakprosapocket er hevet til 199 kroner.

Biografi, Historie, Friluftsliv og Mat/drikke innbundet: gjennomgående hevet med 5-7 % (fra 399 til 429, fra 379 og 349 til 399 o.l.)

Barn og ungdom: Prisene hevet opp til nærmeste terskel (199 o.l.) på en del titler.

Vi gjør dette fordi det er på høy tid å begynne å bearbeide det skjønnlitterære pocketprispunktet i markedet, vi skal opp til 169 og videre mot 199 i løpet av et år eller to. Dokumentarpocket skal også masseres oppover.

For de andre kategoriene er det viktig å sørge for at backlistprisene reflekterer prispunktene på våre nye utgivelser.

Uansett er det forretningskritisk viktig å sørge for en fornuftig prisheving i feltet - der det er mulig."

Vedlegg 93 E-post fra G7 (Gyldendal) til GL (Ledergr.), 13. januar 2015

- (376) I august 2015 sendte G19 (Gyldendal) en e-post internt i forlaget med emnet *"Konkurrenter høsten 2015"*. Vedlagt e-posten var et regneark med filnavnet *"Konkurrentanalyse høste 2015 sakprosa"* som inneholdt en oversikt over andre forlags utgivelser i bokgruppe 3, for høsten 2015. Regnearket hadde en arkfane med utgivelser som ikke var utgitt, og en fane med titler

²²⁹ Forklaringsopptak G3 (Gyldendal), avsnitt 137.

²³⁰ Forklaringsopptak G3 (Gyldendal), avsnitt 138.

²³¹ Forklaringsopptak G3 (Gyldendal), avsnitt 139 og 140.

²³² Forklaringsopptak G3 (Gyldendal), avsnitt 141.

²³³ Forklaringsopptak G3 (Gyldendal), avsnitt 142–145.

²³⁴ Forklaringsopptak G3 (Gyldendal), avsnitt 144–145.

som var utgitt. Regnearket inneholdt opplysninger om EAN, tittel, forfatter, forlag, vareeier, bokgruppe, språk, innbinding, elektronisk format, filformat, kopibeskyttelse, utgivelsesår, pris, distributør, statusfarge, status, serie og serienummer.

(377) G19 skrev:

"Her kommer en oversikt over konkurrenter høsten 2015, så langt det er offentliggjort.

Listen er lang, men ikke skremmende, se vedlagte xl-ark."

Vedlegg 94 E-post med vedlegg fra G19 (Gyldendal) til Sakprosa Red (Gyldendal), 12. august 2015

5.4.4.3.7 2016 – Eksport av utgivelser i bokgruppe 3–5

(378) Gyldendal har eksportert opplysninger fra bokdatabasen om andre forlags utgitte og kommende utgivelser, for både våren og høsten 2016. I det følgende presenteres 13 regneark med tilhørende e-postkorrespondanse.

(379) I desember 2015 sendte G17 (Gyldendal) en e-post internt i forlaget med emnet *"Titler fra andre forlag våren 2016"*. Vedlagt e-posten var fem regneark med informasjon om utgivelser i bokgruppe 3, 4 og 5 som i all hovedsak var kommende utgivelser. Regnearkene hadde filnavn som startet med sjanger, og deretter *"Andre forlag 2016"*. Sjangrene var sakprosa for barn, norsk skjønnlitteratur, oversatt skjønnlitteratur, skjønnlitteratur for barn og ungdom og pocketbøker. Regnearkene inneholdt opplysninger om EAN, tittel, forfatter, forlag, bokgruppe, innbinding, utgivelsesår, pris og status.

(380) Neste dag videresendte G3 (Gyldendal) regnearkene til G27 (Gyldendal), med flere. G3 skrev at *"[h]er er det som foreløpig er meldt opp i Mentor av vårens titler fra konkurrentene"*.

Vedlegg 95 E-post med vedlegg fra G17 (Gyldendal) til G3 (Gyldendal) og G20 (Gyldendal), 8. desember 2015. Videresendt til G27 (Gyldendal), G11 (Gyldendal), G30 (Gyldendal), G4 (Gyldendal), G23 (Gyldendal) og G26 (Gyldendal), med kopi til Gyldendal Salg og Marked, 9. desember 2015

(381) I desember 2015 sendte også G27 en e-post internt i forlaget hvor han kommenterte utgivelser fra ulike forlag. G27 skrev:

"Her har jeg markert de bøkene vi konkurrerer med denne våren.

Kagge og Stenersen er mer på.

Cappelen utgir mye småtteri. Typ: det søte i naturen (som jeg har refusert – alltid deilig, Gry H som jeg har refusert, eltefritt ...)

LCHF på Juritzen, 6 år etter...

2 andre lavFOODMAP (en på reise)"

(382) Vedlagt e-posten var et regneark med filnavnet *"Sakprosa Andre forlag Vår 2016"* som inneholdt en oversikt over utgivelser i bokgruppe 3 fra flere forlag. Disse var i all hovedsak kommende utgivelser. G27 hadde markert enkelte utgivelser som *"bøkene vi konkurrerer med denne våren"*. Regnearket inneholdt opplysninger om EAN, tittel, forfatter, forlag, bokgruppe, innbinding, utgivelsesår, pris og status.

Vedlegg 96 E-post med vedlegg fra G27 (Gyldendal) til G10 (Gyldendal), G21 (Gyldendal), G28 (Gyldendal), G29 (Gyldendal), G20 (Gyldendal), G19 (Gyldendal), med kopi til G3 (Gyldendal), 9. desember 2015

(383) G2 (Gyldendal) sendte i mai 2016 seks regneark til ledergruppen i Gyldendal som inneholdt en oversikt over andre forlags utgivelser innenfor skjønnlitteratur for barn og ungdom, norsk sakprosa, oversatt sakprosa, pocketbøker, sakprosa for barn og ungdom og skjønnlitteratur for voksne. Disse var hovedsakelig kommende utgivelser. Regnearkene inneholdt opplysninger om EAN, tittel, forfatter, vareeier, bokgruppe, utgivelsesår, pris og status.

Vedlegg 97 E-post med vedlegg fra G2 (Gyldendal) til GL Ledergr. 19. mai 2016

- (384) Dagen etter ble de vedlagte regnearkene også sendt internt i en e-post fra G30 (Gyldendal) som også viste til hvilke forlag han anså som de sterkeste konkurrentene.

Vedlegg 98 E-post fra G30 (Gyldendal) til Sakprosa Red (Gyldendal), med vedlegg, 20. mai 2016

- (385) G2 sendte en e-post med emnet "*konkurrenter*" til G22 (Gyldendal) og G10 (Gyldendal) i august 2016, og skrev: "*Kan dere peke ut de viktigste titlene fra de andre forlagene [...]*"

- (386) Vedlagt e-posten var et regneark med andre forlags utgivelser i bokgruppe 4. Disse var hovedsakelig kommende utgivelser. Regnearket inneholdt opplysninger om EAN, tittel, forfatter, vareeier, utgivelsesår, pris og status.

Vedlegg 99 E-post med vedlegg fra G2 (Gyldendal) til G22 (Gyldendal) og G10, 7. august 2016

- (387) Samme dag sendte G2 en e-post internt med emnet "*konkurrenter*" til G21 (Gyldendal) og ba henne peke ut de viktigste utgivelsene. Vedlagt e-posten var et regneark med andre forlags utgivelser i bokgruppe 3. Disse var hovedsakelig kommende utgivelser. Regnearket inneholdt opplysninger om EAN, tittel, forfatter, vareeier, utgivelsesår, pris og status.

Vedlegg 100 E-post med vedlegg fra G2 (Gyldendal) til G21 (Gyldendal), 7. august 2016

- (388) G21 (Gyldendal) videresendte e-posten og regnearket til G30 (Gyldendal) samme dag, og skrev at: "*Vi skal presentere (mulige) konkurrenter per redaksjon på kick-off på torsdag. Her er listen fra sakprosa hentet ut fra Mentor. Er det noen titler du umiddelbart tenker vi må se opp for?*"

- (389) I svaret fra G30 fremgår det at han hadde merket noen utgivelser som så "*skumle ut*" med gul farge.

Vedlegg 101 E-postkorrespondanse med vedlegg mellom G30 (Gyldendal) og G21 (Gyldendal), 9. august 2016

5.4.4.3.8 2017 – Eksport av utgivelser i bokgruppe 3 og 5

- (390) Gyldendal har også hentet ut opplysninger om andre forlags utgitte og kommende utgivelser for høsten 2017 fra bokdatabasen. I det følgende presenteres et regneark med tilhørende e-postkorrespondanse.

- (391) I juni 2017 sendte G2 (Gyldendal) til G21 (Gyldendal) et regneark med filnavnet "*Oversatt sakprosa 2017 – øvrige forlag*" som inneholdt en oversikt over både utgitte og kommende utgivelser fra andre forlags utgivelser innenfor bokgruppe 3. Regnearket inneholdt opplysninger om EAN, tittel, forfatter, vareeier, bokgruppe, innbinding, utgivelsesår, pris og status. G2 skrev:

"Her er listen over våre konkurrenter for høsten. Identifiser de viktigste og lag en enkel presentasjon som jeg må ha senest 30. juni. Ok?

Det er til en liten samling etter sommeren og jeg vil gjerne at du presenterer ☺"

- (392) G21 svarte neste dag: "*Det ser ut som dette er titler for hele 2017... Finnes det en liste som bare gjelder for høstens utgivelser?*"

- (393) G2 foreslo at hun kunne sortere listen på "*allerede utgitt*".

Vedlegg 102 E-postkorrespondanse med vedlegg mellom G2 (Gyldendal) og G21 (Gyldendal), 11.–12. juni 2017

- (394) En tilsvarende e-post, med vedlagt oversikt over andre forlags utgivelser i bokgruppe 5, ble sendt til G10 (Gyldendal), jf. Vedlegg 102. Vedlagt e-posten var et regneark med filnavnet "*Pocketbøker 2017 – øvrige forlag*" som inneholdt andre forlags utgitte og kommende pocketutgivelser. Regnearket inneholdt opplysninger om EAN, tittel, forfatter, vareeier, bokgruppe, innbinding, utgivelsesår, pris og status.

Vedlegg 103 E-post med vedlegg fra G2 (Gyldendal) til G10 (Gyldendal), 11. juni 2017

5.4.4.3.9 2017 – Eksport av utgivelser i bokgruppe 3–5

- (395) I november 2017 hentet Gyldendal ut informasjon om andre forlags utgivelser fra bokdatabasen. I det følgende presenteres fire regneark som er eksportert fra bokdatabasen, med tilhørende e-postkorrespondanse.
- (396) I november 2017 sendte G2 (Gyldendal) en e-post til G31 (Gyldendal) med emnet "*Sakprosa andre forlag våren 2018*". Vedlagt var to regneark med filnavnene "*Andre forlag 2018. NORSK sakprosa*" og "*Andre forlag 2018. OVERSATT sakprosa*". Regnearkene inneholdt utgivelser fra andre forlag innenfor bokgruppe 3. Disse var i hovedsak kommende utgivelser. Regnearkene inneholdt opplysninger om EAN, tittel, forfatter, forlag, bokgruppe, utgivelsesår, pris og status. G2 skrev:
- "Her er lister på hva konkurrenter kommer med til våren (som så langt er registrert i mentor). Tenkte her om dagen at bok om Jørn Andersen og Nord-Korea hadde vært perfekt og noe jeg skulle tipse dere om, men så har fan meg Kagge en bok klar til våren."*
- (397) G31 svarte G2 samme dag: "*Takk. Ok om jeg deler med avdelingen, eller?*"
- (398) Til dette svarte G2: "*Bare å dele. Skal lage en ny versjon om en måned for å fange opp nye titler som måtte være meldt opp.*"
- Vedlegg 104** E-postkorrespondanse med vedlegg mellom G2 (Gyldendal) og G31 (Gyldendal), 13. november 2017
- (399) Samme dag videresendte G31 e-posten med vedlegg til avdelingen, og skrev:
- "Deler denne, i tilfelle dere lurer på hva de andre planlegger til våren!"*
- Vedlegg 105** E-post med vedlegg fra G31 (Gyldendal) til G32 (Gyldendal), G33 (Gyldendal), G34 (Gyldendal), G35 (Gyldendal) og G36 (Gyldendal), 13. november 2017
- (400) Noen dager senere i november 2017, sendte G2 en e-post til G27 (Gyldendal) hvor de samme regnearkene som tidligere var sendt til G31 var vedlagt, jf. avsnitt (396)–(399). I e-posten skrev G2:
- "Tok ut konkurrenter fra mentor på hva som er registrert så langt på våren 2018. Greit å ta et titt på. Skal oppdatere etter hvert da det kommer på mer."*
- Vedlegg 106** E-postkorrespondanse mellom G2 (Gyldendal) og G27 (Gyldendal), 15. november 2017
- (401) Samme dag sendte G2 følgende e-post til G3:
- "Her er dine konkurrenter kommende vår! Lucinda Riley 4. januar blir den tøffeste.. Overrasket over dårlig pocket. Tenker at her er forlagene sent ute med å melde opp bøkene så vi må ta u ny liste etter hvert."*
- (402) To regneark med filnavnene "*Andre forlag 2018. OVERSATT skjønnlitteratur*" og "*Andre forlag 2018. POCKET*" var vedlagt e-posten. Disse inneholdt en oversikt over andre forlags kommende utgivelser innenfor bokgruppe 4 og 5 for våren 2018. Regnearkene inneholdt opplysninger om EAN, tittel, forfatter, forlag, bokgruppe, utgivelsesår, pris og status.
- (403) G3 (Gyldendal) svarte G2 neste dag og skrev:
- "Aco må være usedvanlig trege med å få lagt inn titler, for jeg regner med at de også har en del oversatt front til våren!"*
- Vedlegg 107** E-postkorrespondanse med vedlegg mellom G2 (Gyldendal) og G3 (Gyldendal), 15.–16. november 2017
- (404) E-posten ble også videresendt til flere i Gyldendal.
- Vedlegg 108** E-post med vedlegg fra G4 (Gyldendal) til G6 (Gyldendal), G37 (Gyldendal), G38 (Gyldendal), G9 (Gyldendal) og G39 (Gyldendal), 16. november 2017

5.4.4.3.10 Forklaringsopptak

- (405) Ansatte i Gyldendal har i forklaringsopptak redegjort for hvordan de har brukt tilgangen til bokdatabasen. G3 og G2 forklarte blant annet at de har brukt Mentor Forlag til å se på andre forlags kommende utgivelser.
- (406) G3 (forlagsdirektør i Gyldendal Litteratur) har opplyst at Gyldendal har hatt Mentor Forlag så lenge hun kan huske, uten at hun kan tidfeste dette.²³⁵ På spørsmål om hun har noen egenopplevd erfaring med bruk av Mentor Forlag om kommende utgivelser, svarte G3 at *"salg og marked gjør det. Det er for å holde seg orientert, men man kan jo søke det i netthandel også. I og med at man har Mentor som arbeidsverktøy så kan man jo gå inn der og se"*.²³⁶ G3 har forklart at de var opptatt av *"kommende utgivelser, hvilke krimforfattere kommer denne våren, og hvilke av de norske forfatterne kommer til høsten"*.²³⁷
- (407) G3 forklarte følgende om forlagets bruk av opplysningene fra Mentor: *"[...] [F]or å vite hvem man møter 'i ringen' denne høsten. Prosjektene er jo kommet. Man har jo planlagt å gi ut dette. Det handler om rett og slett å se hvilke andre forfattere som har bok samme høst eller vår. Det er et element som hun vet at de ser på, for det handler om å følge med for å se hvordan bokhøsten blir."*²³⁸
- (408) G3 har videre forklart at hun vil tro det er en rekke typer informasjon som var tilgjengelig i Mentor. Hun vil tro at *"man får ut forfatter, tittel, pris, utgivelse, og at det er en lang linje med ulik informasjon. Det er for at man er interessert i å se utgivelseslistene i forhold til de ulike genrene"*.²³⁹ Hun forklarte videre at hun antar at prisen på bøkene ikke var så interessant.²⁴⁰
- (409) G2 (Gyldendal) har også forklart seg om hvordan Gyldendal har brukt Mentor Forlag. Han har forklart at Gyldendal veldig sjeldent har tatt ut metadata fra Mentor til Excel.²⁴¹ Formålet med å ta en eksport fra bokdatabasen kan ifølge ham være *"å ta ut et gitt antall titler som kommer ut i neste periode, slik at de får oversikt over dem"*.²⁴²
- (410) På spørsmål om han hadde noen konkrete eksempler på at dette var gjort i det siste, svarte G2 at *"han for så vidt selv har tatt ut lister over alt av Pocket som kommer fra hele markedet, i tillegg til de egne"*.²⁴³
- (411) G2 forklarte at bruken av dataene var en form for markedsovervåkning: *"[...] [D]et er markedsovervåking på en måte, hva konkurrenter kommer med av bøker. Dette kan de jo uansett ta ut fra en nettbutikk."*²⁴⁴ G2 forklarte at de brukte informasjon fra bokdatabasen til å sjekke egne priser mot prisene på andre forlags utgivelser:
- "[...] på høsten så er det kick-off for salg og marked, og da snakker de om 'hvem de møter i ringen' til høsten. Det er kanskje det viktigste. De har vel stort sett vurdert det når de skal sette opp sine priser på Pocket, for eksempel. Da har de kanskje også brukt det, 'ligger vi for dårlig an, ligger vi bra an, eller tjener vi for lite på de her'."*²⁴⁵
- (412) G2 forklarte videre at han også kan gå inn i en bokhandel og se på priser der.²⁴⁶

5.4.4.4 Aschehoug

- (413) Aschehoug har abonnert på Mentor Forlag siden 2008, jf. avsnitt (186). Per 1. februar 2018 hadde Aschehoug ett abonnement, jf. avsnitt (185).

²³⁵ Forklaringsopptak G3 (Gyldendal), avsnitt 97.

²³⁶ Forklaringsopptak G3 (Gyldendal), avsnitt 103.

²³⁷ Forklaringsopptak G3 (Gyldendal), avsnitt 105.

²³⁸ Forklaringsopptak G3 (Gyldendal), avsnitt 107.

²³⁹ Forklaringsopptak G3 (Gyldendal), avsnitt 127.

²⁴⁰ Forklaringsopptak G3 (Gyldendal), avsnitt 127.

²⁴¹ Forklaringsopptak G2 (Gyldendal), avsnitt 46.

²⁴² Forklaringsopptak G2 (Gyldendal), avsnitt 48.

²⁴³ Forklaringsopptak G2 (Gyldendal), avsnitt 50.

²⁴⁴ Forklaringsopptak G2 (Gyldendal), avsnitt 52.

²⁴⁵ Forklaringsopptak G2 (Gyldendal), avsnitt 54.

²⁴⁶ Forklaringsopptak G2 (Gyldendal), avsnitt 58.

- (414) Konkurransetilsynet har funnet dokumentasjon som viser at Aschehoug har tilegnet seg opplysninger om andre forlags utgivelser fra bokdatabasen. Det er funnet eksempler på at Aschehoug har hentet informasjon om andre forlags priser som ble brukt ved egen prissetting i 2010, 2011, 2013 og 2017, jf. kapittel 5.4.4.4.1–5.4.4.4.3 og 5.4.4.4.5. I det følgende presenteres også to tilfeller fra 2017 hvor Aschehoug hentet ut data om andre forlags sakprosautgivelser fra bokdatabasen, jf. kapittel 5.4.4.4.4 og 5.4.4.4.6. Alle e-postene som presenteres i dette kapitlet, ble sendt internt i Aschehoug.

5.4.4.4.1 2010 – Avsjekk prissetting e-bøker

- (415) I 2010 arbeidet forlagene med å legge inn e-bøker i Bokskya.²⁴⁷ I den forbindelse sendte A1 (Aschehoug) en e-post i april 2010 der hun påpekte at andre forlag hadde registrert e-bøker, og at dette ga Aschehoug en mulighet til å sjekke prisene de hadde satt på egne e-bøker mot prisene andre forlag hadde satt på sine e-bøker:

"Ettersom både Gyldendal og CappelenDamm nå har registret store porteføljer av e-bøker kan vi også se deres prispolitikk og har anledning til en siste avsjekk opp mot vår egen. Jeg synes informasjonen A18 har hentet fra Mentor gir en god indikasjon på at vi har en prisstrategi for e-bøker ved lansering. Andre synspunkter og alternative forslag må spilles inn raskt om de skal kunne vurderes før vi melder opp!"

Aschehougs E-bokpriser, ekskl. MVA

Ny bok (dvs. innenfor fastpris, originalutgave i 2009 eller 2010): Under 300 sider = 249,- / Over 300 sider = 299,-

*Tidligere utgitt bok (utenfor fastpris):
Over 300 sider = 129,-*

Under 300 sider = 99,- /

Fra Mentor

Gyldendal

Ca. 80 titler

Alle koster 149,-

Registrert som avgiftspliktig

Statusmelding: Ikke i ordinært salg

Eks. Billigste papirutgave i salg av Irving: Enke for et år = 129 – (2004-utgave) – ebok-pris 149,

Cappelen

Priser 79-129, ser det ut som, meldt opp som Ikke momspliktig."

- (416) Samme dag svarte A25 (Aschehoug):

"Jeg går ut i fra at ordet som mangler i setningen "... vi har en ... prisstrategi" skal være god?

Slik jeg leser dette så ligger vi under Gyldendal på 'små' bøker og over på 'store' bøker og stort sett over CD på det meste.

- I mitt hode sliter jeg litt med at etter fastprisperioden så vil en av våre bøker som f.eks. har kostet f.eks. 350,- automatisk falle til maks 129 kr (før moms). Mulig dette ikke er reell problemstilling fordi vi vil velge å ikke legge den ut som e-bok før vi har tatt ut mer av de økonomiske potensialet i papirboken, dvs. senere. På den annen side ser jeg for meg at en del av våre viktigste (og mest taleføre) forfattere vil være veldig klare på at de også ønsker å være tilgjengelig i denne salgskanalen så snart som mulig. Om vi trenger et 'trappetrinn' i mellom i vår prising er uansett noe å tenke på synes jeg.

- En annen tanke:

²⁴⁷ Bokskya er en digital bokhylle som samler kundens e-bøker fra ulike nettforhandlere.

Taktisk i forhold til de andre forlagene kunne det kanskje vært klokt å gått ut med høyere priser. Vi må regne med at de andre, som oss, er inne og sjekker hvilken prisstrategi øvrige forlag velger. Da kunne vi i utgangspunktet lagt oss høyere og slik sett kanskje inspirere de andre til å justere prisene sine opp. Da kan vi evt. jekket prisen ned dagen før dette åpnes for ordinært salg."

(417) A1 svarte:

"Ja, du har så rett: Her skulle selvsagt stått 'god'!

Og ja, dette betyr at vi ligger litt og litt under Gyldendal og litt over CD, det ser greit ut. Dette med at det kanskje skal være et nivå mellom originalutgivelse (ny bok) og backlist er et godt poeng, det må på en eller annen måte knyttes til tid fra førsteutgivelse. Vi begynner med dette - og ser an hvordan markedet utvikler seg."

Vedlegg 109 E-postkorrespondanse mellom A1 (Aschehoug) og A25 (Aschehoug), Ledelsesgr., Ledergruppe Litteratur, A26 (Aschehoug), A18 (Aschehoug), A2 (Aschehoug) og A27 (Aschehoug), 15.–16. april 2010

(418) Disse e-postene ble fremlagt for A1 i forklaringsopptak. Hun forklarte at hun ikke husket denne korrespondansen.²⁴⁸

5.4.4.4.2 2011 – Avsjekk prissetting e-bøker

(419) Aschehoug undersøkte også informasjon om andre forlags e-bokutgivelser i bokdatabasen i februar 2011. I en e-post sendt internt i forlaget med emnet *"E-bokinnsyn andre forlag"* skrev A2 (Aschehoug):²⁴⁹

"Da har jeg tatt en kikk i Mentor og prøvd å se de andre forlagene i kortene.

Når det gjelder Juritzen, Bazar, Samlaget og Press, har ikke disse lagt inn noen titler.

Gyldendal har lagt inn 101 titler og har lagt inn prisene 149 og 250.

CappelenDamm har lagt inn 464 titler og har lagt inn prisene 79, 99, 129, 139, 149, 249 og 259.

Eksempler på Capp:

Kr 69,- Anne-Lise Boge (kiosk?)

Kr 79,- (kiosk)

Kr 99,- Lars Saabye (Beatles), Ambjørnsen og Fossum

Kr 129,- Harlan Coben (I den skogen)

Kr 139,- Ken Follet (Stormens tid) og Roy Jacobsen (Vidunderbarn)

Kr 149,- Lars Saabye (Halvbroren)

Kr 199,- Eric Van Lustbader (Jason Bourne forrådt) (3 bøker)

Kr 249,- Torgrim Eggen (Jern) (4 bøker)

Kr 259,- Lars Saabye (Bernhard...) (1 bok)

Gi beskjed hvis du ønsker å se hele listen."

(420) Samme dag videresendte A1 (Aschehoug) e-posten til ledergruppen, hvor hun påpekte at deres beslutning om e-bokpriser var *"godt på linje"*. A1 skrev:

"Takk A2, dette er nyttig! Jeg sender videre som du ser, til orientering.

Så vidt jeg kan se er vår beslutning om e-bokpriser "godt på linje" [...]"

²⁴⁸ Forklaringsopptak A1 (Aschehoug), avsnitt 159 og 160.

²⁴⁹ Konkurransetilsynet har sjekket alle utgivelsene som fremgår i denne e-posten. Nøyaktig utgivelsesdato for Ken Follet *"Stormens tid"*, Eric Van Lustbader *"Jason Bourne forrådt"* og Torgrim Eggen *"Jern"* er ukjent. De andre utgivelsene var utgitte e-bøker.

Vedlegg 110 E-post fra A2 (Aschehoug) til A1 (Aschehoug) og A3 (Aschehoug), med kopi til A4 (Aschehoug) og A5 (Aschehoug), 11. februar 2011. Videresendt til Aco_LedergruppeLitteratur, Aco_Ledelsesgruppen og A2 (Aschehoug), 11. februar 2011

- (421) I forklaringsopptak ble A1 bedt om å fortelle om tematikken i e-postene i Vedlegg 110. A1 forklarte at hun ikke husket akkurat disse e-postene, men at hun husket at de lanserte e-bøker i 2011. A1 forklarte at det i forbindelse med lanseringen av e-bøker var viktig å finne ut hvordan e-bøkene skulle være, og hva de skulle koste. Etter at prisstrategien var lagt, ble det tatt en sjekk i bokdatabasen, for å *"se hvordan det ser ut i forhold til hva andre har gjort"*.²⁵⁰ Hun forklarte:

*"Det var en stor hendelse at de utga en stor portefølje e-bøker for første gang. Denne e-posten korresponderer med det hun også husker fra det, nemlig at de selvsagt var opptatt av hvordan de skulle få frem e-bøkene, hvordan de skulle være, hvordan de skulle lage forside og hva de skulle koste. De definerte deres prisstrategi for e-bøker på bakgrunn av originaltittelens pris, slik det også fremkommer her. Aschehoug har satt pris på bakgrunn av den prisingen de har gjort i første runde. Så deres arbeid med å prise e-bøker var å se det som en funksjon av tittelens øvrige pris, og det bekrefter den e-posten."*²⁵¹

- (422) Videre utdypet A1 om lanseringen av e-bøker:

*"Da de gjorde noe helt nytt, som det å utgi e-bøker for første gang, så måtte de klare å kommunisere hva de gjorde. Da er det veldig viktig for dem å tenke ut hvilken pris e-boken skal ha. Den måtte ligge billigere enn papirboken, for den har noen kostnader som ikke følger av e-boken, men så var det det at det var moms på e-boken, og så kom de frem til den regelen som er beskrevet i hennes mail."*²⁵²

- (423) A1 forklarte videre at de hadde diskutert prising av e-bøker internt, og at dette var beslutninger som var tatt. Etter beslutningen var tatt, hadde *"A2²⁵³ tatt en liten sjekk for å se hvordan det ser ut i forhold til hva andre har gjort. Dette kan bekreftes at de gjennomførte det sånn som det står her. De har definert en prisingstrategi, og så har han altså sjekket det mot et marked"*.²⁵⁴

5.4.4.4.3 2013 – E-bok pluss-bøker

- (424) Beslaglagte dokumenter viser at Aschehoug undersøkte andre forlags priser på e-bok pluss-bøker i bokdatabasen i 2013.
- (425) I desember 2013 sendte A2 (Aschehoug) en e-post internt i forlaget om prising av e-bok pluss-bøker med emnet *"Ang priser på 'Ebok pluss' bøker"*. A2 skrev:

"Vi har tidligere drøfta hvilke priser vi skal ta for 'Ebok pluss' bøkene og har landa på kr 49 for billedbøker og kr 79 for lettleste bøker som for eksempel lesehester og Frida.

Nå ser jeg i Mentor at Gyldendal legger seg på samme prisnivå som i App store. Lillesøster bøkene til kr 28, Tambar-bøkene til kr 35 osv.

Hvordan forholder vi oss til dette? Vi kan ta dette opp neste tirsdag."

- (426) Neste dag svarte A1 (Aschehoug): *"Jeg mener vi skal holde på vår prisstrategi. Gyldendal får gjøre som de vil. Vet vi noe om CD?"*

- (427) Til dette svarte A2:

"CD har ikke lagt inn sine ennå.

Synes det er merkelig at Gyldendal legger seg så lavt. En av hovedmotivasjonene for dette prosjektet var det lave prisnivået i App store."

²⁵⁰ Forklaringsopptak A1 (Aschehoug), avsnitt 156.

²⁵¹ Forklaringsopptak A1 (Aschehoug), avsnitt 148.

²⁵² Forklaringsopptak A1 (Aschehoug), avsnitt 151.

²⁵³ Konkurransetilsynets tilføyelse.

²⁵⁴ Forklaringsopptak A1 (Aschehoug), avsnitt 156.

Vedlegg 111 E-postkorrespondanse mellom A2 (Aschehoug), A1 (Aschehoug), A3 (Aschehoug), A6 (Aschehoug), A7 (Aschehoug), A8 (Aschehoug), A9 (Aschehoug), A10 (Aschehoug) og A11 (Aschehoug), 5. –6. desember 2013

- (428) Denne e-postkorrespondansen ble fremlagt for A1 i forklaringsopptak. A1 forklarte at hun ikke husket korrespondansen, men at den handlet om e-bok pluss-bøker.²⁵⁵

5.4.4.4.4 2017 – Eksport av sakprosautgivelser for 2017

- (429) Aschehoug har hentet ut opplysninger om andre forlags utgitte og kommende utgivelser for 2017 fra bokdatabasen.
- (430) I juni 2017 sendte A12 (Aschehoug) en e-post internt i forlaget med emnet "*konkurrenter*" til dokumentar og fakta-redaksjonen i Aschehoug. Vedlagt e-posten var et regneark med filnavnet "*Kopi av Sakprosa Mentor 2017*" som inneholdt en oversikt over flere forlags utgivelser i bokgruppe 3. Regnearket inneholdt totalt 753 utgivelser, hvorav 195 av disse var kommende utgivelser. Regnearket inneholdt opplysninger om EAN, tittel, forfatter, forlag, vareeier, bokgruppe, språk, innbinding, elektronisk format, filformat, kopibeskyttelse, utgivelsesår, pris, distributør, statusfarge, status, serie og serienummer.
- (431) I e-posten skrev A12 (Aschehoug) blant annet at "[h]er er liste over årets sakprosautgivelser på alle forlag, både vår og høst. Vi blir ikke alene på markedet ...".

Vedlegg 112 E-post med vedlegg fra A12 (Aschehoug) til Dokumentar og Fakta redaksjon og A9 (Aschehoug), 16. juni 2017

5.4.4.4.5 2017 – Pris på bildebøker

- (432) Beslaglagte dokumenter viser at Aschehoug undersøkte prisene på andre forlags bildebøker i bokdatabasen i forbindelse med egen prisbeslutning.
- (433) I august 2017 ble prisen på bildebøker diskutert internt i Aschehoug. I en e-post fra A13 (Aschehoug) til andre i forlaget fremgikk det at hun hadde brukt Mentor Forlag og sjekket prisene på andre forlags bildebøker, også kommende utgivelser.²⁵⁶ A13 skrev:

*"Ang. pris på Plutselig"*²⁵⁷

Jeg har sjekka priser på billedbøker fra 2017 på Mentor, og det er 249,- som gjelder.

269,- og 279,- er priser som nesten ikke eksisterer.

Cappelen Damm har satt 299,- på to billedbøker, Torseter og Fiske, men det ser ut som store påkostede bøker."

- (434) A16 (Aschehoug) svarte: "*Takk – nyttig info. Da leser jeg deg dithen at du foreslår 249,-?*"
- (435) A13 bekreftet at hun foreslo en pris på 249 kroner.
- (436) A1 (Aschehoug) svarte: "*Høres riktig ut, både pris og prosess.*"

Vedlegg 113 E-postkorrespondanse mellom A13 (Aschehoug), A14 (Aschehoug), A15 (Aschehoug), A1 (Aschehoug), A16 (Aschehoug) og A17 (Aschehoug), 25. august 2017

Vedlegg 114 Utgivelsestidspunkt Øyvind Torseter "*Mulysses: Mulegutten drar til sjøs*"

Vedlegg 115 Utgivelsestidspunkt Anna Fiske "*Hallo skogen*"

- (437) Konkurransetilsynet fremla disse e-postene i forklaringsopptak med A1. På spørsmål om hva som var tematikken i e-postene, svarte A1:

²⁵⁵ Forklaringsopptak A1 (Aschehoug), avsnitt 125.

²⁵⁶ Øyvind Torseters "*Mulysses: Mulegutten drar til sjøs*" ble utgitt 2. oktober 2017. Anna Fiskes "*Hallo skogen*" ble utgitt 8. september 2017.

²⁵⁷ "*Plutselig*" av Nina E. Grøntvedt og Bård Sletvold Torkildsen.

"[...] [D]et er vel akkurat som det står, at her er det hentet inn pris på billedbøker som finnes i markedet. A13²⁵⁸ har altså fått det fra Mentor. Hun kunne like gjerne ha gått i bokhandel. Så det er ikke noen oppsiktsvekkende informasjon som fremkommer her. Hun har ikke noen erindring om denne prosessen, men slik hun oppfatter det så viser hun til utgivelser som finnes og bruker det som veiledning."²⁵⁹

5.4.4.4.6 2017 – Eksport av sakprosautgivelser for 2018

- (438) Aschehoug hentet ut opplysninger fra bokdatabasen om andre forlags utgitte og kommende utgivelser for 2018.
- (439) I november 2017 sendte A18 (Aschehoug) en e-post internt i forlaget med emnet *"SV: Sakprosa vår 2018 i Mentor"*. Vedlagt e-posten var et regneark med de sakprosatitlene som på det tidspunktet var lagt inn i Mentor. Regnearket inneholdt informasjon om 181 kommende utgivelser. Regnearket inneholdt opplysninger om EAN, tittel, forfatter, forlag, vareeier, bokgruppe, språk, innbinding, elektronisk format, filformat, kopibeskyttelse, utgivelsesår, pris, distributør, statusfarge, status, serie og serienummer. I e-posten skrev A18:
- "Vedlagt lista over sakprosa 2018 som er oppmeldt i Mentor per nå. De som ligger der fra Aschehoug er de som er utsatt fra tidligere. Jeg starter oppmelding av våre (forhåpentligvis) i løpet av uka."*
- (440) Neste dag videresendte A12 (Aschehoug) e-posten og skrev: *"Fiendebildet 2018 – så langt."*
- (441) Til dette svarte A19 (Aschehoug): *"Ikke mye dokumentar her, gitt – nesten bare fakta..."*
- Vedlegg 116** E-post fra A18 (Aschehoug) til A12 (Aschehoug), med kopi til A20 (Aschehoug), 14. november 2017. Videresendt fra A12 (Aschehoug) til Dokumentar og Fakta (Aschehoug), 15. november 2017. Besvart av A19 (Aschehoug), 15. november 2017

5.4.4.4.7 Forklaringsopptak

- (442) Ansatte i Aschehoug har i forklaringsopptak redegjort for hvordan forlaget har brukt tilgangen til bokdatabasen.
- (443) Forlagsdirektør A1 har i forklaringsopptak forklart at hun ikke vet om de systematisk henter ut informasjon fra bokdatabasen, men at hun vet det er *"mulig å se på Mentor"*.²⁶⁰ A1 opplyste videre at hun har sett at det har vært tatt eksporter i Aschehoug, *"men det er veldig sjeldent. Det har vært innenfor fagområder"*.²⁶¹ Hun forklarte videre at hensikten med å gjøre dette kunne være for eksempel for å se om det kom strikkebøker i høst.²⁶²
- (444) A1 forklarte videre at det var veldig sjeldent Aschehoug benyttet data fra bokdatabasen om andre forlags utgivelser internt i forlaget, og at hun heller sendte folk ut i bokhandelen for å få et bedre inntrykk av hva som selger.²⁶³
- (445) A2, digital konsulent i salgsavdeling Litteratur, har også beskrevet i hvilken grad Aschehoug ser på informasjon som andre forlag har registrert i bokdatabasen. A2 forklarte at Aschehoug i veldig liten grad ser på data som andre forlag har lagt inn i Mentor. Han utdypet videre at *"[h]an ser ikke helt bruken for dette siden forlaget bare bruker dette som et oppslagsverk for egne titler. De kan se eksempelvis på egne titler hva som er utsolgt, gamle serier, men hvis han vil så kan han gå inn og se på hva de har lagt inn til høsten for eksempel"*.²⁶⁴
- (446) På spørsmål om han kjenner til at forlaget har sett på andre forlags data i bokdatabasen, svarte A2 at han *"ikke kan komme på dette, men sier at det kan sikkert ha blitt gjort siden man kan være nysgjerrig på hva de andre kommer med til høsten for eksempel. Som oftest utgis*

²⁵⁸ Konkurransetilsynets tilføyelse.

²⁵⁹ Forklaringsopptak A1 (Aschehoug), avsnitt 134.

²⁶⁰ Forklaringsopptak A1 (Aschehoug), avsnitt 79.

²⁶¹ Forklaringsopptak A1 (Aschehoug), avsnitt 87 og 88.

²⁶² Forklaringsopptak A1 (Aschehoug), avsnitt 89 og 90.

²⁶³ Forklaringsopptak A1 (Aschehoug), avsnitt 108.

²⁶⁴ Forklaringsopptak A2 (Aschehoug), avsnitt 61.

kataloger også, slik man kan heller bla igjennom for eksempel Gyldendals høstkatalog som er litt mer 'juicy' enn selve Mentor".²⁶⁵

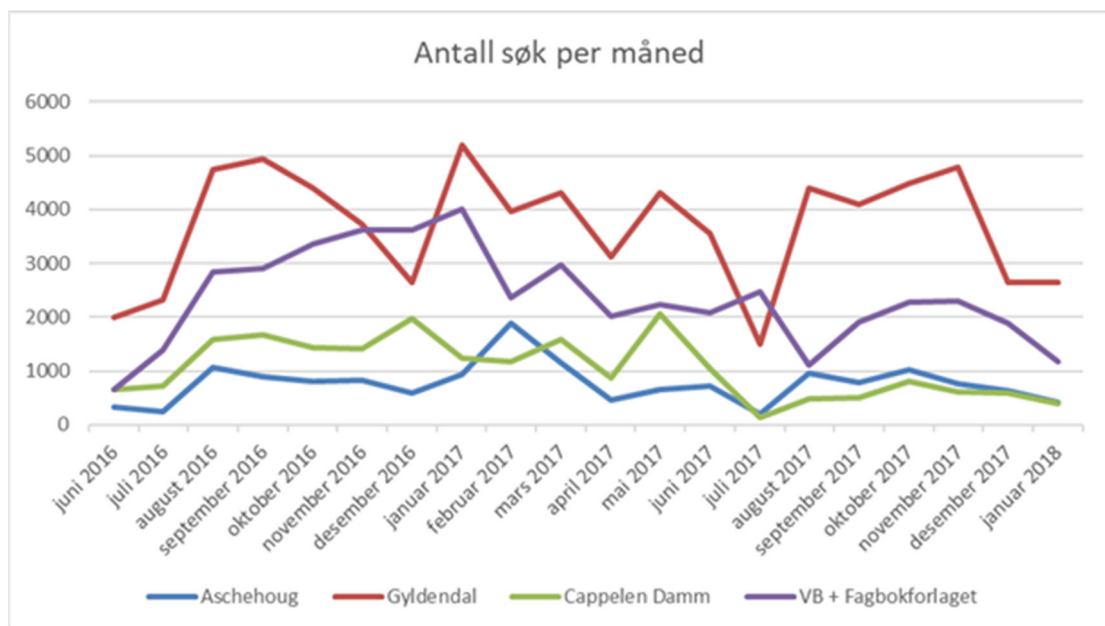
5.4.4.5 Søkelogger

5.4.4.5.1 Innledning

- (447) Konkurransetilsynet har hentet inn søkelogger fra Bokbasen som viser forlagenes søk via Mentor Forlag. Bokbasen har ikke tilgang til søkelogger fra perioden før 16. juni 2016. Tilsynet har derfor kun mottatt søkelogger som dekker en periode på om lag ett og et halvt år. Søkeloggene gjelder for perioden 16. juni 2016 til 15. januar 2018. Tilsynet har ingen indikasjoner på at denne perioden reflekterer en spesiell eller unormal periode for noen av forlagene.
- (448) Søkeloggene dokumenterer hvordan forlagene har definert sine søk i denne perioden. Resultatene av søk kan ikke leses direkte ut av søkeloggene, men det kan konstateres hvilken informasjon gitte søk normalt har generert. Alle forlagene har i perioden foretatt søk som ville generert informasjon om andre forlags allerede utgitte og kommende utgivelser.

Vedlegg 117 Søkelogg fra Bokbasen, vedlagt brev fra Bokbasen 15. august 2019

- (449) Søkeloggene viser totalt 171 424 søk i perioden. Cappelen Damm søkte 24 422 ganger, Vigmostad & Bjørke²⁶⁶ 52 852 ganger, Gyldendal 78 000 ganger og Aschehoug 16 150 ganger. Figur 5 under viser fordelingen av søk per måned i perioden for hvert forlag. For juni 2016 og januar 2018 inngår kun halve måneden.

Figur 5 Søk per måned i perioden 16. juni 2016 til 15. januar 2018

- (450) Søkene omfatter både søk i egne titler som kunne vært utført på samme måte med Mentor Egne Titler og søk som ville gitt ulike resultat avhengig av om forlaget abonnerte på Mentor Forlag eller ikke. For forlag med Mentor Egne Titler ville for eksempel et søk på utgivelser kommende år gitt en oversikt over egne kommende utgivelser. For forlag med Mentor Forlag ville resultatet av det samme søket inkludert også konkurrerende forlags utgivelser.
- (451) I Mentor Forlag var det mulig å gjøre både åpne²⁶⁷ og definerte søk. I søkene kunne det blant annet angis tittel, forfatter, ISBN-nummer, utgivelsesår, bokgrupper og utgivende forlag. Konkurransetilsynet har foretatt en gjennomgang av søkeloggene og sett på søk på ISBN-nummer og søk som angir et fremtidig årstall eller konkurrerende forlag, samt åpne søk like etter årsskiftet som blant annet normalt ville gitt informasjon om eventuelle prisendringer på

²⁶⁵ Forklaringsopptak A2 (Aschehoug), avsnitt 66.

²⁶⁶ Inkludert Fagbokforlaget.

²⁶⁷ Med åpne søk menes søk der det ikke er angitt en søketekst eller foretatt filtreringer.

backlistutgivelser foretatt ved årsskiftet, jf. kapittel 5.6. I tillegg er det undersøkt tekstsøk på enkelte profilerte forfattere og utgivelser.

- (452) En gjennomgang av ISBN-søkene viser at den største andelen av disse søkene var på forlagets egne titler.
- (453) I det følgende beskrives et utvalg av søk, som basert på søketekst og -parametere, blant annet ville gitt treff på kommende utgivelser²⁶⁸ fra andre forlag. Konkurransetilsynets gjennomgang av søkeloggene identifiserer flere slike søk hos alle forlagene. Dette er åpne søk, søk som er spesifisert til å gjelde fremover i tid og søk hvor forlagssifrene i ISBN-nummeret kan identifisere andre forlags utgivelser.
- (454) Blant forlagenes åpne søk har Konkurransetilsynet funnet at alle forlagene har utført åpne søk like etter årsskiftet. Slike søk ville normalt gitt informasjon om andre forlags eventuelle prisendringer på backlistutgivelser. I tillegg har tilsynet undersøkt om forlagene har søkt etter enkelte konkrete forfattere og titler.
- (455) Konkurransetilsynet har deretter undersøkt noen av disse identifiserte søkene nærmere og et utvalg av søkene presenteres i kapittel 5.4.4.5.2–5.4.4.5.5. Et større utdrag av de søkene tilsynet har undersøkt nærmere fremgår av Vedlegg 118.

Vedlegg 118 Konkurransetilsynets utdrag av søkene fra perioden 16. juni 2016 til 15. januar 2018

5.4.4.5.2 *Cappelen Damm*

- (456) Et eksempel fra Cappelen Damms søk som ville gitt informasjon om kommende utgivelser er et søk utført 22. september 2016 på ISBN-nummeret 9788203361661. Dette tilhører Jo Nesbøs utgivelse "*Tørst*" som ble utgitt 21. mars 2017 av Aschehoug. Cappelen Damm gjorde også søket "*TØRST*" 13. mars 2017.
- (457) Av søkeloggen fremgår det også et gjentatt søk som Cappelen Damm, i perioden hvor søkelogger er dokumentert, ofte gjorde i starten av en måned. Følgende søk ble utført 7. juli 2016:

```
"{"SearchType":"books","IsAdvancedSearch":true,"AdvancedSearchFilter":{"antatt_salgs_dato_64_adv":"20160701:20160731","innkjopsordning_adv":"Ja","bokgr_kode_adv":"3*4*5*6*","vareeier_kode_adv":"0323 3250 0446 3339 3556 0513 0849 2041 2023 0842 3655 007"}
```

- (458) Cappelen Damm søkte etter bøker under innkjøpsordningen i bokgruppe 3, 4, 5 og 6 med antatt salgsdato i juli 2016. Søket er spesifisert til å gjelde et utvalg av vareeiere. Disse er angitt med koder der for eksempel vareeierkode 3250 er Vigmostad & Bjørke.
- (459) Videre foretok Cappelen Damm flere åpne søk like etter årsskiftet 2017/2018. Resultatene av slike åpne søk etter årsskiftet ville normalt gitt informasjon om eventuelle nye veiledende priser på backlistutgivelser fra andre forlag ved årsskiftet.

5.4.4.5.3 *Vigmostad & Bjørke*

- (460) Blant Vigmostad & Bjørkes søk som ville gitt informasjon om en kommende utgivelse er et søk fra 3. november 2016 der forlaget søkte på ISBN-nummeret 9788203259685. Dette tilhører en bok i serien "*Den siste lærling*" utgitt av Aschehoug. Boken ble utgitt 17. november 2016.
- (461) Vigmostad & Bjørke gjorde også følgende søk i februar 2017:

```
"{"SearchType":"books","IsAdvancedSearch":true,"AdvancedSearchFilter":{"utg_aar_adv":"2017","bokgr_kode_adv":"502"},"SearchOffset":"100"}"
```
- (462) Et slikt søk ga normalt informasjon om andre forlags titler for utgivelse i 2017 i bokgruppe 5.0.2.

²⁶⁸ Dette inkluderer både kommende front- og backlistutgivelser, se avsnitt (161) og (162).

- (463) Vigmostad & Bjørke foretok videre et åpent søk like etter årsskiftene 2016/2017 og 2017/2018. Slike åpne søk etter årsskiftet ville normalt gitt informasjon om eventuelle nye veiledende priser på backlistutgivelser fra andre forlag ved årsskiftet.

5.4.4.5.4 Gyldendal

- (464) Et av Gyldendals fremtidige søk var et søk på bøker i bokgruppe 4.2 som skulle utgis i 2017. Dette søket utførte Gyldendal 14. desember 2016:

```
"{"SearchType":"books","IsAdvancedSearch":true,"AdvancedSearchFilter":{"bokgr_kode_adv":"42*","utg_aar_adv":"2017"}}".
```

- (465) Tilsvarende søkte Gyldendal også på kommende utgivelser 13. desember 2017. Da foretok forlaget et søk på utgivelser i bokgruppe 3.2 som skulle utgis i 2018 og et tilsvarende søk på alle utgivelser i bokgruppe 5. Resultatene av disse søkene ville gitt informasjon om andre forlags kommende utgivelser i disse bokgruppene som var registrert i bokdatabasen.
- (466) Som vist til i avsnitt (266) ovenfor fikk Gyldendal 13. juli 2017 en beskrivelse fra Bokbasen om hvordan et konkret søk kunne utføres. Gyldendal ønsket å få oversikt over alle forlags utgivelser innenfor skjønnlitteratur fra dagens dato og ut året fra alle norske forlag.
- (467) Det fremgår av søkeloggen at Gyldendal samme dag gjennomførte søket omtrent som Bokbasen beskrev:
- ```
"{"SearchType":"books","ActiveFacetList":{"statusfarge":["Gul"]},"IsAdvancedSearch":true,"AdvancedSearchFilter":{"utg_aar_adv":"2017","bokgr_kode_adv":"42*"}}".
```
- (468) Gyldendal søkte her etter bøker i bokgruppe 4.2 med statusfarge gul og utgivelsesår 2017. Resultatet av et slikt søk ville gitt informasjon om andre forlags fremtidige titler for utgivelse i 2017 dersom disse var registrert i bokdatabasen.
- (469) Gyldendal foretok videre flere åpne søk like etter årsskiftene 2016/2017 og 2017/2018. Slike åpne søk etter årsskiftet ville normalt gitt informasjon om eventuelle nye veiledende priser på backlistutgivelser fra andre forlag ved årsskiftet.

#### 5.4.4.5.5 Aschehoug

- (470) Et eksempel på Aschehougs søk knyttet til kommende utgivelser er et søk på ISBN-nummer 9788202425036. Søket ble utført 4. juli 2016 og ISBN-nummeret tilhører boken *"Et hummerliv"* av Erik Fosnes Hansen, som ble utgitt 25. august 2016 av forlaget Cappelen Damm.
- (471) Aschehoug søkte også etter kommende utgivelser da forlaget 12. desember 2016 søkte på Gyldendal sine e-bøker med utgivelsesår 2017:
- ```
"{"SearchType":"books","IsAdvancedSearch":true,"AdvancedSearchFilter":{"forlags_navn_adv":"Gyldendal","el_form_adv":"E-bok","utg_aar_adv":"2017"}}".
```
- (472) Aschehoug søkte også på kommende utgivelser 14. november 2017. Da søkte de på bøker med utgivelsesår 2018. Resultatet av et slikt søk ville gitt informasjon om andre forlags kommende utgivelser i 2018 dersom disse var registrert i bokdatabasen.
- (473) Aschehoug foretok videre flere åpne søk like etter årsskiftene 2016/2017 og 2017/2018. Slike åpne søk etter årsskiftet ville normalt gitt informasjon om eventuelle nye veiledende priser på backlistutgivelser fra andre forlag ved årsskiftet.

5.5 Nærmere om registreringstidspunktet og perioden frem til utgivelse

- (474) I det følgende beskrives perioden fra registrering av informasjon om kommende utgivelser i bokdatabasen og frem til utgivelsestidspunktet nærmere. Dokumentasjon som presenteres belyser tilgjengeligheten av informasjon om kommende utgivelser i bokdatabasen gjennom andre kilder i markedet, bokhandlers bestillinger av bøker før utgivelse og forhåndssalg til forbruker. Videre belyses forlagenes endring av informasjon om pris og utgivelsestidspunkt etter registrering av utgivelsene i bokdatabasen.
- (475) Informasjonen som forlagene registrerte i bokdatabasen, ble automatisk tilgjengelig for abonnentene på Mentor Bokhandel. Med mindre en utgivelse var skjult, se avsnitt (189), var

det ingenting fra Bokbasens side som hindret bokhandlene i å publisere informasjonen i egen nettbokhandel.

- (476) For å hindre at bokhandlene la inn ordrer eller gjorde informasjonen tilgjengelig i nettbutikkene, måtte forlag unnlate å registrere utgivelsen i bokdatabasen eller skjule utgivelsen. Hvis utgivelsen ble skjult, ville den ikke være synlig for brukere av bokdatabasen, heller ikke for forlaget selv. Et forlag kunne også instruere bokhandler om å ikke publisere informasjon i nettbokhandelen.²⁶⁹ Informasjonen ville i slike tilfeller likevel være synlig for brukere av bokdatabasen, herunder abonnenter på Mentor Forlag.
- (477) Bokbasen har ingen funksjonalitet som legger til rette for deling av informasjon med bokhandel uten at informasjonen samtidig publiseres i nettbokhandelen. Nettbokhandelen må selv legge begrensninger på sin publisering, for eksempel basert på tid frem til utgivelse. Det kunne ta nettbokhandelen én til tre dager å oppdatere med ny eller endret informasjon fra bokdatabasen.

Vedlegg 119 Utdrag av e-postkorrespondanse mellom B6 (Bokbasen) og X7 (Juritzen), 15. august 2014

- (478) Bokbasen har i dag en økonomisk insentivordning for blant annet å sikre at nettbokhandler oppdaterer sine metadata hyppig. Av Bokbasens retningslinjer for bruk av metadata fremgår det at "[m]etadatakunder må hente oppdateringer fra Bokbasen minst hver tredje time, 24 timer i døgnet, alle dager i uken".²⁷⁰
- (479) Etter at en utgivelse var registrert i bokdatabasen kunne forlagene fortsatt endre de fleste metadataene som var registrert om utgivelsen, blant annet pris og utgivelsestidspunkt, jf. kapittel 5.3.3.3.
- (480) Gjennomgang av beslaglagte dokumenter, innhentet informasjon fra forlag og bokhandler samt øvrig dokumentasjon i saken viser flere eksempler på at forlagene endret blant annet priser før utgivelse. Dette forekom også etter at informasjon om kommende utgivelser hadde blitt publisert hos nettbokhandlene og i forlagenes bokkataloger, og også i enkelte tilfeller der én eller flere bokhandler hadde lagt inn ordrer på boken og/eller forbruker hadde bestilt boken på forhåndssalg. Endringene som presenteres i det følgende belyser hvorvidt priser som registreres i bokdatabasen er endelige og bindende fastsatt.
- (481) Dokumentasjonen viser også at nettbokhandlenes forhåndssalg til forbruker var begrenset, og at aktiv markedsføring kun ble benyttet på et mindre utvalg av titler. Dokumentasjonen viser også at nettbokhandlene normalt startet aktiv markedsføring av disse titlene i en periode før utgivelse etter forlagenes registrering i bokdatabasen. Videre viser dokumentasjonen at bokhandlene la inn ordrer relativt kort tid før utgivelse.

5.5.1 Cappelen Damm

- (482) I det følgende presenteres dokumenter fra beslaget og dokumentasjon om prisendringer som Konkurransetilsynet oversendte Cappelen Damm i etterkant av forlagets merknader til varselet, jf. avsnitt (66).²⁷¹
- (483) I en dialog mellom Platekompaniet og Cappelen Damm fremkommer det på hvilket tidspunkt Platekompaniet vurderte hvilke bøker de skulle satse på høsten 2011. Etter å ha fått presentert Cappelen Damms høstliste for 2011 "før ferien" ga Platekompaniet 1. august 2011 sin "første tilbakemelding" på hvilke titler som var "de mest opplagte titlene for Platekompaniet".

Vedlegg 120 E-postkorrespondanse internt i Cappelen Damm der e-post fra X8 (Platekompaniet) til C15 (Cappelen Damm) videreformidles, 1.–3. august 2011

²⁶⁹ Se eksempel i avsnitt (557) under.

²⁷⁰ Bokbasens "Retningslinjer for bruk av metadata levert av Bokbasen", <https://support.bokbasen.no/hc/no/articles/360005058773-Retningslinjer-for-bruk-av-metadata-levert-av-Bokbasen>, hentet 28. september 2022.

²⁷¹ Konkurransetilsynet oversendte beslagsdokumenter og dokumentasjon om prisendringer til Cappelen Damm 8. og 22. april 2022

- (484) I intern korrespondanse i juli 2009 var det et tema hvor reelle bestillingene fra bokhandler var. Det fremgår også hva som var bestilt av Roy Jacobsens kommende utgivelse *"Vidunderbarn"* og hvilke forhandlere som ikke hadde bestilt boken. Boken ble utgitt 14. august 2009. C16 (Cappelen Damm) skriver til C11 (Cappelen Damm) med flere i kopi:

"Gratulere med flott innsalg. Likevel må jeg spørre deg om hvor reelle bestillingene er. Vi har de siste årene opplevd at kjedene har sagt at de skal ha for eksempel 2000 bøker, men bare 1000 i første omgang og deretter har de "avbestilt" de siste 1000, og da blir det jo mye lagerbygging hos oss. Vi kan øke opplaget på Vidunderbarn om det er nødvendig, men jeg vil heller ha flere mindre opplag enn ett stort, så jeg vil gjerne vite om det er slik at disse kjedebestillingene tas ut i flere omganger. Jeg er her tom 9. Juli, og kan endre på opplaget fram til da."

- (485) C11 svarte:

"Førsteuttaket fra kjedene på Vidunderbarn på 8500 eks betraktes som sikkert. Ark, Tanum, Norli og Fri har bekreftet antallene under. Norli økte førsteordre til 1000 eks i går etter at jeg sendte mailen under."

Libris, legger ikke inn bestilling før medio juli. Men husk at Libris satser på tittelen i Bokliv og da er det realistisk med et førsteuttak på 2000 - 3500 eks. Notabene avklares i neste uke. C15 kan oppdatere deg - hun er på kontoret neste uke. Kan heller ikke være helt tomme mtp på rebestillinger, og nettbokhandelene har ennå ikke lagt inn sine bestillinger."

Vedlegg 121 E-postkorrespondanse internt i Cappelen Damm, 2.–3. juli 2009

- (486) Gjennomgang av beslaglagte dokumenter viser at Cappelen Damm var opptatt av når salgskanalene startet med forhåndssalg.
- (487) C3 (Cappelen Damm) sendte følgende e-post til C4 og C13 (begge Cappelen Damm) 24. juni 2016: *"Kan dere få kjedene til å legge opp til forhåndssalg på Calendar Girl Begjært. Coop vil være med fra 15. august, så BC [Bladcentralen] får levert bøker 4. august. Da kan det også leveres til SD [Sentraldistribusjon], men hvilken dato bør vi da åpne slik at bøker er ute til den 15., men ikke særlig før."*
- (488) Svaret fra C4 viser når to av bokhandelene startet forhåndssalget: *"Både Adlibris og Ark har hatt den på forhåndssalg i over en uke allerede."*
- (489) Boken *"Calendar Girl begjært"* ble utgitt 4. august 2016. Utgivelsen var registrert i bokdatabasen, og var inkludert i Gyldendals uttrekk fra databasen 10. mai 2016, jf. Vedlegg 97.

Vedlegg 122 E-postkorrespondanse mellom C3 (Cappelen Damm), C4 (Cappelen Damm) og C13 (Cappelen Damm), 24.–27. juni 2016

- (490) I september 2016 sendte C3 en e-post til C4 uten innhold, men med emnefeltet *"Har du to min hos meg om Lucinda og Kepler?"*. Henvisningen til *"Lucinda"* var til Lucinda Riley og hennes bok *"Helenas hemmelighet"*, som ble utgitt 16. september 2016. Henvisningen til *"Kepler"* var til Lars Kepler og boken *"Kaninjegeren"*, som ble utgitt 7. november 2016.
- (491) C4 svarte: *"Nei, er ikke her. Skal til Fredrikstad etterpå og jobber hjemme frem til det. Kommer i morgen og har ingen møter!"*
- (492) C3 svarte: *"Ok, da. God tur. Alle dine har forhåndssalg på Riley?"*
- (493) Til dette svarte C4 at *"Adlibris tar med Helena i nyhetsbrev. Ark har hatt forhåndssalg et par uker og solgt bra. Begge legger opp til Kepler fra og med ganske snart."*

Vedlegg 123 E-postkorrespondanse mellom C3 (Cappelen Damm) og C4 (Cappelen Damm), 12. september 2016

- (494) *"Helenas hemmelighet"* var lagt inn i bokdatabasen på et tidligere tidspunkt. Utgivelsen var inkludert i Gyldendals eksport av informasjon om andre forlags kommende utgivelser 7. august 2016, jf. Vedlegg 99.

- (495) I en intern e-post fra C7 (Cappelen Damm) 17. juni 2015, fremgår det at det var registrert mange feil i deres interne system Sparta og at dette hadde betydning for forhåndsbestillinger fra forbruker:

*"Har tatt en rask sjekk på bøker som kommer i august (har ikke sjekket alle!). Her er det mange feil, dessverre. **Kan dere få publisert riktig før folk går ut i ferie.** Jeg ønsker å fremheve noen titler som kommer på cappelendamm.no, men da må de være med omslag, tekster og riktig pris. Og bøker som kommer i første halvdel av august bør ligge riktig ute i nettbutikkene gjennom sommeren slik at folk kan forhåndsbestille."*

Vedlegg 124 E-post fra C7 (Cappelen Damm) til flere mottakere internt i Cappelen Damm, 17. juni 2015

- (496) Konkurransetilsynet har ved en gjennomgang av enkelte utgivelser identifisert tilfeller hvor priser og/eller utgivelsestidspunkt ble endret etter registrering i bokdatabasen, men før utgivelse, jf. Vedlegg 38.²⁷² Endringene belyser hvorvidt priser og utgivelsestidspunkt som registreres i bokdatabasen er endelige og bindende fastsatt.
- (497) Beslaglagte dokumenter viser også et eksempel på at Cappelen Damm har endret pris på kommende utgivelse etter registrering i bokdatabasen. Prisendringen skjedde etter at utgivelsen var bestilt av forbruker på forhåndssalg og belyser videre hvilke konsekvenser dette fikk for prisen til bokhandel og forbruker på forhåndssolgte eksemplarer.
- (498) I september 2017 endret Cappelen Damm prisen på boken *"Born to run"* fra kroner 399 til kroner 499 dagen før utgivelse. I en e-post fra C8 (Cappelen Damm) med tittelen *"Born to run"* fremgår det at boken ved en feil er *"priset for lavt. Riktig pris er 499,- Dersom dere får spørsmål fra kjedene og andre må dere legge all skyld på meg, og tilby bedre rabatt på forhåndsbestilte eksemplarer så de kan selges med 12,5 % rabatt, for eksempel. Jeg beklager at vi ikke har oppdaget dette tidligere"*.
- (499) C4 (Cappelen Damm) svarte med å opplyse om antall bøker som var forhåndssolgt fra ulike bokhandler: *"Ark har forhåndssolgt 56 bøker, Adlibris 87. Platekompaniet sikkert enda flere. Disse må få bøkene sine til 399,- og kjedene må få disse til avtalt innpris beregnet etter utpris 399,-. I tillegg har Ark plakater med prisen 399,- på ..."*
- (500) Senere svarte C8 at *"Vi kan dekke nye plakater, evt klistremerker m ny pris"*.

Vedlegg 125 E-postkorrespondanse mellom C8 (Cappelen Damm), C4 (Cappelen Damm), C13 (Cappelen Damm) og C17 (Cappelen Damm), 22. september 2016

- (501) Internt i Cappelen Damm var det en diskusjon om hvilken pris bokhandelen skulle ta for bøkene som allerede var forhåndsbestilt av forbrukere. C8 spurte C4 om de skulle betale mellomlegget på bøkene. C4 svarte at *"[d]et er eneste løsning hvis vi ikke endrer prisen tilbake. For de som har kjøpt på forhånd har kjøpt til 399,-. Har vi lov til å selge til to priser på samme bok?"*.
- (502) C8 svarte at *"[d]a selger vi den ikke til to priser men dekker endel av prisen på de bøkene som er bestilt med feil pris. Kan dere sjekke med kjedene om det kan være en løsning?"*.
- (503) C13 (Cappelen Damm) svarte at *"[j]eg tenker jo umiddelbart at så lenge boken er kjøpt til 399,- og betalt i en nettbutikk så er jo det en pris. Greit nok at vi dekker det de «sluttkundene» har betalt ovenfor våre kunder, men vil ikke dette uansett bli sett på som 2 priser når boken plutselig koster 499?"*.

Vedlegg 126 E-postkorrespondanse mellom C4 (Cappelen Damm), C8 (Cappelen Damm), C13 (Cappelen Damm) og C17 (Cappelen Damm), 22. september 2016

- (504) Noen bokhandler ga tilbakemeldinger på prisendringen. Cappelen Damm fikk en tilbakemelding fra X9 i Adlibris. Hun skrev:
- "Ojda. Det blir litt problematisk. Vi har jo hatt den til forhåndsbestilling siden juni. Og når en kunde forhåndsbestiller, så legges dette som et kjøp, ofte betalt med kort. Så alle 87 kunder*

²⁷² Cappelen Damms kommentarer er inntatt i Vedlegg 42.

som har forhåndsbestilt, har betalt 349,-. Dette kan vi ikke endre på nå i etterhånd, vi kan jo ikke sette opp prisen på et kjøp som allerede er gjort.

Hvordan har dere tenkt til å løse dette med hensyn til vår innpris? (Vil tro dette gjelder alle nettbokhandlere, der kjøpet gjøres på forhånd).

Vi kommer til å hente inn korrekt, ny pris fra bokbasen, men må vente til vårt system leser inn dette. Hvis prisen ble endret i mentor i går, bør prisen oppdateres hos oss etter kl. 12 i dag ca. Uten at jeg kan si det med sikkerhet. Vi kan ikke manuelt endre veiledende pris, og vi kan heller ikke sette en ny ut-pris som er høyere enn veiledende pris, så derfor er det ingen ting vi kan gjøre med prisen før den oppdateres via filinnlesningen."

- (505) C13 omtalte tilbakemeldinger fra Platekompaniet og Norli, og skrev:

"Platekompaniet likte jo heller ikke dette veldig godt. For det første fordi de har solgt over 300 på forhåndssalg, men også fordi deres innpris blir vesentlig høyere. Må jo si det er vanskelig å endre en avtale som er inngått... Dette er hva de sier:

Alt av forhåndssalg på nett er solgt til den prisen – her kan ikke kundene bli bedt om å betale mer heller... dette kan dere ikke bare beklage ettersom dere styrer prisene i mentor – dette forventer jeg at dere betaler mellomlegget på. Hører snarlig fra deg!

Norli er like forundret over dette. Nå har jeg ikke noen salgstill fra norli.no men det er jo samme problemstilling. Som X10 i norli sier - « umiddelbart så tenker jeg at dere priser dere ut og at vi da må satse mer på den engelske utgaven».

Et annet element er jo faktisk om vi bryter fastprisreglene hvis vi selger boken til 399,- på nett? Men dette vet jeg ikke noe om."

Vedlegg 127 E-post fra C13 (Cappelen Damm) til C4 (Cappelen Damm), C17 (Cappelen Damm) og C8 (Cappelen Damm), 22. september 2016

- (506) Det fremgår av en e-post at C8 i Cappelen Damm kontaktet Forleggerforeningen om hvorvidt prisendringen var i strid med Bokavtalen. C8 skrev at:

"Jeg har snakket med juristen i forleggerforeningen som sier at dette har skjedd før, og at de som allerede har betalt en feil pris har gjort det, og det er ingenting å gjøre med nå i ettertid. De som nå forhåndsbestiller bøker må betale ny pris.

Dersom det hadde vært konkurrerende bøker på andre forlag kunne vi ha opplevd at de hadde klaget og beskyldt oss for å spekulere i pris, men det er ikke tilfelle her.

Dette er som sagt en feil fra forlaget side som nå er rettet før boka kommer på lager. Dersom noen kjeder ønsker å redusere sine bestillinger på bakgrunn av ny pris er det fortsatt tid til det."

Vedlegg 128 E-post fra C8 (Cappelen Damm) til C4 (Cappelen Damm), C17 (Cappelen Damm) og C13 (Cappelen Damm), 22. september 2016

- (507) I juni 2016 forespurte X11 i Bokklubben høstlisten fra Cappelen Damm. C4 oversendte listen og skrev: *"Her er hele høstlista! Det kan selvsagt komme endringer mtp dato og pris, men den er oppdatert per i dag i alle fall."*

Vedlegg 129 E-post fra C4 (Cappelen Damm) til X11 (Bokklubben), med vedlegg, 3. juni 2016

5.5.2 Vigmostad & Bjørke

- (508) I det følgende presenteres dokumenter fra beslaget og dokumentasjon om prisendringer som Konkurransetilsynet oversendte Vigmostad & Bjørke i etterkant av forlagets merknader til varselet, jf. avsnitt (66).²⁷³

²⁷³ Konkurransetilsynet oversendte beslagsdokumenter og dokumentasjon om prisendringer til Vigmostad & Bjørke 8. og 22. april 2022

- (509) Beslaglagte dokumenter viser at bokhandel i etterkant av bokråd gir en første tilbakemelding til forlaget om hvilke bøker de ønsker å satse på av forlagets kommende utgivelser, og at det legges opp til videre dialog mellom forlag og bokhandel.
- (510) Etter bokråd i november 2017 ga Ark Bokhandel første tilbakemelding 24. november 2017 om hvilke utgivelser de hadde innstilt som interessante for sentral satsing og vurdering. I e-posten fra X12 i Ark Bokhandel fremgikk det at "[h]vis utsalgsprisen endres må vi informeres om dette, og antall og betingelser vurderes på nytt".
- (511) I e-post fra V6 (Vigmostad & Bjørke) til mottakere internt i Vigmostad & Bjørke, hvor X12s e-post videresendes, ble tilbakemeldingen fra Ark Bokhandel omtalt på følgende måte:

"Da har vi fått første bokrådstilbakemelding fra Ark. Det er mye bra her, men dette er jo bare første runde. Ved første øyekast er det flere titler særlig på roman og krim som jeg vil prøve å få med. Jeg skal gå grundig gjennom listen før jeg sender dem mine tilbakemeldinger, men gi gjerne innspill om det er noe du synes mangler. Her må vi selvfølgelig prioritere.

På den positive siden: Veldig hyggelig at de tar med både Poke!, Mestring av livet med diabetes og Sunn og frisk med sensitiv mage – og første bok av Ravnekretsen!

Titlene som er satt til vurdering: Her trenger vi å sende dem manus så fort som mulig, så fint om redaktørene tar en kikk på disse. Likblomsten får de jo forhåndseksemplar av, så den er ok."

Vedlegg 130 E-post fra V6 (Vigmostad & Bjørke) til Salg og Redaksjon (Vigmostad & Bjørke), m.fl., 24. november 2017

- (512) Konkurransetilsynet har ved en gjennomgang av enkelte utgivelser identifisert tilfeller hvor priser og/eller utgivelsestidspunkt ble endret etter registrering i bokdatabasen, men før utgivelse, jf. Vedlegg 39.²⁷⁴ Endringene belyser hvorvidt priser og utgivelsestidspunkt som registreres i bokdatabasen er endelige og bindende fastsatt. Gjennomgangen viser at det er foretatt et fåtall slike endringer av Vigmostad & Bjørke.
- (513) Beslaglagte dokumenter inneholder også et eksempel at Vigmostad & Bjørke har endret pris på kommende utgivelse etter registrering i bokdatabasen. I august 2016 endret Vigmostad & Bjørke prisen på "Værdagboka".
- (514) V4 (Vigmostad & Bjørke) skrev i e-post at "[p]risen på værdagboka ser jeg ligger inne med kr 149,-. Dette er dessverre feil og ikke noe jeg har sett før nå. Prisen på boken skal være 269,- som i fjor. Her har det dessverre gått ut mange bøker, men vi er nødt til å kreditere for å fakturere riktig pris. Litt for stor differanse til at dette er ok. Har endret i Mentor!".
- (515) V5 (Vigmostad & Bjørke) svarte: "Ok, det var dumt. Jeg retter i Schilling og overfører i Mentor. NB: Vi kan ikke rette direkte i Mentor. Da popper prisen bare tilbake til samme pris som står i Schilling over natten. Alle endringer må foretas i Schilling, og så overføres."
- (516) V20 (Vigmostad & Bjørke) skrev: "Vi har stoppet utsendelse på den, det ligger en del ordre som vi må inn og rette pris på. Det må vi i så fall gjøre på mandag, ettersom vi ikke har tid i dag."

Vedlegg 131 E-post fra V4 (Vigmostad & Bjørke) til V5 (Vigmostad & Bjørke), V21 (Vigmostad & Bjørke) og Ordre – Fagbokforlaget AS, 26. august 2016

- (517) En e-postkorrespondanse internt i Vigmostad & Bjørke belyser tilgjengeligheten av informasjonen om kommende utgivelser i nettbokhandel etter forlagets registrering av informasjonen i bokdatabasen, og gir videre et eksempel på at prisen på en kommende utgivelse ble endret av forlaget etter at informasjonen var registrert i bokdatabasen.
- (518) I [REDACTED] sendte V5 (Vigmostad & Bjørke) en e-post til en rekke personer i Vigmostad & Bjørke om overføring av høstlisten til Mentor. V5 skrev:

"Denne uken overføres hele høstlisten vår til Mentor av V22, med unntak av den ene HarperCollins-tittelen som fortsatt er hemmelig. Overføring til Mentor betyr at titlene blir

²⁷⁴ Vigmostad & Bjørkes kommentarer er inntatt i Vedlegg 43.

tilgjengelige for bokhandlerne, og noen nettbutikker synliggjør også titler som enda ikke er i salg for publikum. Dette betyr at vi i praksis går offentlig med høstlisten nå."

- (519) V1 (Vigmostad & Bjørke) svarte at hun *"hadde vært komfortabel om vi går igjennom titlene på pris. Her er listen fra BR so mvi tok ut i går. Det er jo svært få priser som er registrert på bokinfosiden. Hva er grunnen til det?"*.
- (520) V5 svarte:
- "Enig, jeg tror det er lurt! Prisene er vel satt i den filen dere har fått fra V4, men vi kan godt gå over dem sammen. Vi er litt på etterskudd med å få listen over i Mentor, så klarer vi det før du drar til Lillehammer, V1?"*
- V22 legger prisene inn i Schilling, og de bør på plass nå når vi overfører til Mentor."*
- (521) V22 (Vigmostad & Bjørke) svarte:
- "Har lagt ved arbeidsdokumentet jeg arbeider ut ifra for overføringen. Her ligger prisene også.*
- Merket i grønt er de som skal med på innkjøpsordningen.*
- Merket i gult er de som er overført til Mentor.*
- Merket i rødt trenger å opprettes som vare i Schilling av produksjonen."*
- (522) Vedlagt e-posten var to regneark. Begge hadde filnavnet *"Høstliste OVERFØRT TIL MENTOR"*. Det ene regnearket inneholdt en liste med utgivelser med blant annet pris. En av disse titlene var *"Den store høsteboka"*, som var merket med gul farge, priset til 349 kroner. Denne utgivelsen var inkludert i Aschehougs eksport fra Mentor 16. juni 2017 med pris på 399 kroner, jf. Vedlegg 112. Prisen ble dermed endret. Boken ble utgitt 7. august 2017.
- Vedlegg 132** E-post med vedlegg fra V22 (Vigmostad & Bjørke) til V5 (Vigmostad & Bjørke) og V1 (Vigmostad & Bjørke), [REDACTED]

5.5.3 Gyldendal

- (523) I det følgende presenteres dokumenter fra beslaget og dokumentasjon om prisendringer som Konkurransetilsynet oversendte til Gyldendal i etterkant av forlagets merknader til varselet, jf. avsnitt (66).²⁷⁵
- (524) Gjennomgang av beslaglagte dokumenter viser at Ark Bokhandel startet aktiv markedsføring av *"Det som ikke dreper oss"* av David Lagercrantz relativt kort tid før utgivelse. Boken ble utgitt av Gyldendal i slutten av august 2015. I forkant av utgivelsen var det en dialog med Ark Bokhandel om forhåndssalg. I en e-post fra X13 i Ark Bokhandel presenteres Ark Bokhandels markedsføringsstrategi for boken. I e-posten fremgår det blant annet at planen var å starte forhåndssalget tre uker før utgivelse.
- Vedlegg 133** E-post fra X13 (Ark Bokhandel) til G20 (Gyldendal), med kopi til G2 (Ark Bokhandel), 3. juli 2015. Videre sendt internt i Gyldendal, 3. juli 2015
- (525) Konkurransetilsynet har ved en gjennomgang av enkelte utgivelser identifisert tilfeller hvor priser og/eller utgivelsestidspunkt ble endret etter registrering i bokdatabasen, men før utgivelse, jf. Vedlegg 40.²⁷⁶ Endringene belyser hvorvidt priser og utgivelsestidspunkt som registreres i bokdatabasen er endelige og bindende fastsatt.
- (526) Beslaglagte dokumenter inneholder også flere eksempler på at Gyldendal har endret prisene på kommende utgivelser etter at informasjonen var registrert i bokdatabasen.
- (527) En intern e-postkorrespondanse i Gyldendal 10. oktober 2014 viser at det forekom prisendring etter at titlene var registrert i bokdatabasen også kort tid før utgivelse. Det fremgår av e-postkorrespondansen at boken *"Mitt privatliv"* av Tomas Espedal med utgivelsesdato 10. oktober 2014 var priset til kroner 379 i bokdatabasen, mens prisen på forlagets nettside var

²⁷⁵ Konkurransetilsynet oversendte beslagsdokumenter og dokumentasjon om prisendringer til Gyldendal 8. og 22. april 2022

²⁷⁶ Gyldendals kommentarer er inntatt i Vedlegg 44.

399 kroner. Videre fremgår det at prisen ble endret til kroner 399 kroner, og at alle som bestilte boken i etterkant av prisendringen ville bli fakturert kroner 399 kroner.

- (528) G40 (Gyldendal) skrev at: *"Jeg mener bestemt at prisen skal være 399.- Bøkene meldes opp til Mentor veldig tidlig og vi har tydeligvis ikke gode nok rutiner for å oppdatere opplysningene der når det skjer endringer. Kan du ta det med G11 i morgen, jeg er ikke på jobb før mandag"*

- (529) G41 (Gyldendal) svarte:

*"Les under, på Weben vår er prisen 399,- i Mentor 379,-
Dette bør avklares så fort som mulig, hva er riktig pris?"*

- (530) G11 (Gyldendal) svarte: *"Beklager denne glitchsen. Er det mulig å endre i Mentor, slik at boka koster 399 overalt?"*

- (531) G42 (Gyldendal) svarte: *"Da har jeg endret i FS-portal - dette vil nok synes i Mentor om noen få timer. Da vil alle som bestiller bøker heretter bli fakturert med 399,-."*

Vedlegg 134 E-postkorrespondanse mellom G42 (Gyldendal), G11 (Gyldendal), G41 (Gyldendal), G40 (Gyldendal) og G3 (Gyldendal), 9. –10. oktober 2014

- (532) Prisen på Ida Gran-Jansens bok *"Fristelser"* ble 20. oktober 2014 endret fra 299 kroner til 349 kroner. G42 i Gyldendal skrev til X14 i Forlagssentralen at *"[d]et lå feil pris inne i portal/Mentor på flg. tittel og du har altså nå hevet prisen på alle ordrene fra 299,- til 349,-: 9788205473690 Ida Gran-Jansen: 'Fristelser'"*.

- (533) Boken ble utgitt samme dag som prisen ble endret, 20. oktober 2014. Opplysninger om boken var lagt inn i bokdatabasen før utgivelsestidspunktet. Utgivelsen var inkludert i Konkurransetilsynets uttrekk fra bokdatabasen 11. april 2014, og var da registrert med pris på 299 kroner, jf. Vedlegg 56.²⁷⁷

Vedlegg 135 E-post fra G42 (Gyldendal) til X14 (Forlagssentralen), med kopi til G27 (Gyldendal), G20 (Gyldendal), G19 (Gyldendal), G10 (Gyldendal), G43 (Gyldendal) og G3 (Gyldendal), 20. oktober 2014

- (534) Gyldendal endret prisen på *"Når det mørkner"* av Jørn Lier Horst 14. september 2016. Boken ble utgitt 31. oktober 2016. G42 (Gyldendal) skrev i e-post at *"[d]a har jeg endret pris i portalen/Mentor på Horst: «Når det mørkner» fra 249,- til 299,-"*.

Vedlegg 136 E-post fra G42 (Gyldendal) til G11 (Gyldendal), G22 (Gyldendal), m.fl., 14. september 2016

- (535) I slutten av november 2017 endret Gyldendal prisen på boken *"Omgitt av idioter"* fra kroner 369 til kroner 379. Boken ble utgitt 6. februar 2018.

- (536) I en intern e-post skrev G32 (Gyldendal) at *"OMGITT AV IDIOTER endrer pris fra 369,- til 379,- (da vi har fått tilbakemelding på at førstnevnte er en «ikke-pris»).* G42: *håper dette ikke skaper for mye krøll, antagelig har ingen lagt inn bestilling på denne allerede, da. Takk! Er rettet i K2"*.

- (537) Til dette svarte G42 at *"[d]ette går helt fint, kun ett eks. bestilt. Er overført til FS og Mentor nå"*.

Vedlegg 137 E-post fra G42 (Gyldendal) til G32 (Gyldendal), G10 (Gyldendal), G20 (Gyldendal), m.fl., 27. november 2017

- (538) Utgivelsen *"Omgitt av idioter"* inngikk i Aschehougs eksport 14. november 2017, jf. Vedlegg 116. I eksporten var tittelen oppgitt med forventet utgivelsesdato 5. februar 2018 og pris kroner 369.

- (539) I intern e-postkorrespondanse i Gyldendal 30. november 2012, fremgår det at Gyldendal vurderte å endre prisene på bøker som allerede var presentert for bokhandler i bokråd. G10 (Gyldendal) skrev:

²⁷⁷ På dette tidspunktet var tittelen på boken *"Søte gaver"*.

"Det har nå kommet signaler fra oven om at vi bør åpne for å øke prisene neste år. Flere av titlene over er allerede presentert for kjedene med lavere pris enn det som foreslås her, andre titler er kanskje mer uproblematisk å øke. Prisøkning på et eller annet tidspunkt er uunngåelig, men spørsmålet er om vi mener disse forslagene kommer for sent og om vi først skal se på prisøkning fra høsten 2013."

- (540) I e-posten fremgikk videre en oversikt med utgivelser med planlagt utgivelsestidspunkt i perioden januar til juli 2013.

- (541) G13 (Gyldendal) svarte:

"Tror dette er greie priser, vi må flytte litt oppover på prispunktene [redacted]. Vi kan ikke endre priser [redacted]"

Det er derimot viktig at du sjekker hva de gjør med prisene på pocket backlist. Alle titler skal justeres litt, men jeg vil tro kjedene irriterer seg om vi tuller med titler som er i kampanje - altså verghese, teorin og duenas. Disse kan heller justeres etter påske, vil jeg tro."

- (542) G10 svarte:

"Jeg mente ikke å vente med å justere prisene på disse titlene til høsten, men å først se på en mer generell prisøkning på nye titler på høstslippet. Men hvis det er problemfritt å øke på titler som nå er presentert på bokrådene med lavere pris, så gjør vi det :)"

Verghese, Theorin og Duenas er i fastpris, så der skjer ingenting nå, men en generell prisøkning til høsten på alle pockettitler er nok naturlig."

- (543) G3 (Gyldendal) svarte:

"Det er irriterende for kjedene at vi justerer prisene etter at de er presentert."

Når det er sagt, er det ingen regel uten unntak, men vi bør bestrebe oss på å ha prisjusteringene ferdig tenkt til bokråd."

Praktisk sett har det ikke så stor betydning nå, da ingen av kjedene har lagt inn bestillingene."

Men endrer vi prisene når kjedene har lagt bestillinger blir det opprettingsarbeid som FS utfører som koster oss penger."

Vedlegg 138 E-postkorrespondanse mellom G10 (Gyldendal), G13 (Gyldendal), G3 (Gyldendal) med kopi til flere, 30. november 2012

5.5.4 Aschehoug

- (544) I det følgende presenteres dokumenter fra beslaget og dokumentasjon om prisendringer som Konkurransetilsynet oversendte til Aschehoug i etterkant av varselet, jf. avsnitt (66).²⁷⁸

- (545) Gjennomgang av beslaglagte dokumenter viser at Aschehoug hadde en plan for når forhåndssalget av Jo Nesbøs bok *"Sønnen"* skulle starte. Boken inngikk i Gyldendals uttrekk fra bokdatabasen 11. desember 2013 med forventet utgivelsesdato 18. mars 2014, jf. Vedlegg 88.

- (546) X15 i Haugen Bok sendte 16. desember 2013 følgende henvendelse til Aschehoug:

"Vi har registrert at det nå har kommet noe informasjon på den nye Nesbø boken. Ser at dere har satt 18. mars som utgivelsesdato."

Har dere noe mer informasjon å sende oss."

Vi skulle gjerne hatt en bokomtale, og dersom det foreligger et omslagsbilde så hadde det også vært supert å fått oversendt."

Fint om dere har mulighet til en hurtig tilbakemelding."

²⁷⁸ Konkurransetilsynet oversendte beslagsdokumenter og dokumentasjon om prisendringer til Aschehoug 8. og 22. april 2022.

- (547) Deretter ble forhåndssalg i nettbokhandler drøftet internt i Aschehoug. A6 (Aschehoug) skrev: *"Alle nettbokh får nå info om utgivelsen, dog mangelfull. Er det noen grunn til at det ikke finnes mer info om Sønner [sic] i Mentor?"*
- (548) A9 (Aschehoug) svarte at *"[p]lanen er å gå ut med dette rett etter nyttår. Hva slags info er det de har fått? Her er teksten jeg har [...]"*.
- (549) A8 (Aschehoug) svarte at *"[d]et er viktig at vi ikke kjører frem denne tittelen i nettbokhandlere – derfor heller ikke noe omslag ute. Dette er avklart med Nesbø selv. A9 styrer kommunikasjonen om dette fra nettsidene våre, som deretter sendes nettbokhandlere på nyåret"*.
- (550) A6 svarte at *"[u]lempen er at alle med tilgang på Mentor finner boken med manglefull info. Får derfor mange henvendelser. Kan vi fjerne fra bokbasen til etter jul?"*.
- (551) A8 svarte: *"Greit for meg – har andre innvendinger?"*
- (552) A3 (Aschehoug) svarte: *"Jeg forstår ikke helt hvorfor den skal fjernes? Det er kjent at boken kommer i mars. Nettbokhandlere ønsker å ta forhåndsordre på boken, det er forståelig. Jeg har ikke vært med i noe møte for å snakke om lansering av boken, og mulig det er info jeg ikke kjenner til?"*
- (553) A8 svarte: *"Jeg har drøftet dette spesifikt også med deg. Du og selgerne for øvrig var enige om dette da."*
- (554) A3 svarte: *"Men så lenge det er kjent, den er lagt ut i systemene forstår jeg ikke hvorfor den bare kan ligge der? Har det vært egne markeds møter rundt dette? Mulig min hukommelse er dårlig, og at jeg har vært med på noe jeg ikke husker så godt."*
- (555) A8 svarte:

"Det er ikke et must fra min side å fjerne dette i systemene. Det var kun en respons på A6s ønske om å lette av for pågang utenfra. Men for meg er det bare å la det stå som det står. Poenget med utvekslingen her, er at det ikke legges ut noe nå som kan medføre forhåndssalg på noens nettsider.

Til dine spørsmål:

Dette konkrete spm. tok jeg opp i et av salgs- og markeds møtene i november, der du var til stede. Jeg fikk der bred støtte, også fra deg, om at det er lurt å vente med detaljert info på nettsider osv. (slik at vi ikke får fokus på ny bok fremfor Sønnen før jul).

Når det gjelder markeds møte:

Det har ikke vært egne markeds møter ut over en prosjektgruppe som jobber med dette. I denne gruppen sitter A21, A22, A9 og jeg. Vi har hatt to møter om lansering m.m. Vi har videre hatt et møte med Jo, der vi har avklart hvordan boka lanseres.

Når det gjelder samarbeid med kjedene har jeg oppfattet at vi er omforent: slik jeg forstår det, jobber dere med å lande avtaler før jul. Det er kommunisert til Jo at vi jobber på denne måten med boka.

Jeg sender nå straks ut en overordnet markedsplan med info til hele litteratur. Denne følger vi opp på nyåret, når vi vet mer hva kjedene ser for seg. Jeg regner med at jeg blir invitert inn i fremtidige markeds møter med kjedene knyttet til utgivelsen av Sønnen."

Vedlegg 139 E-post fra X15 (Haugen Bok) til A6 (Aschehoug), A23 (Aschehoug) og A3 (Aschehoug), 16. desember 2013 og etterfølgende korrespondanse internt i Aschehoug, 17.–19. desember 2013

- (556) 17. desember 2013 sendte A8 markedsplanen for "Sønnen" til flere interne mottakere. Av denne fremgår det at nettbokhandlere skulle sette i gang forhåndssalg av boken på nyåret.

Vedlegg 140 E-post fra A8 (Aschehoug) til flere mottakere internt i Aschehoug, 17. desember 2013

- (557) I e-postkorrespondanse mellom X16 (Bokkilden) og A1 (Aschehoug) fremgår det videre at Bokkilden hadde fått beskjed fra Aschehoug om å vente med forhåndssalget på Sønnen:

"Vi har i høst forhørt oss flere ganger om når vi kan begynne å forhåndsselge den nye Nesbø. Forhåndssalget er ekstremt viktig for oss på disse titlene der boka er tilgjengelig i alle kanaler fra utgivelsen.

I utgangspunktet har det ikke vært noe teknisk i veien for å starte salget fra det tidspunktet vi visste det kom en ny bok, men vi har fått beskjed fra dere om å vente og at det gjelder for alle. Senest i går hadde vi et møte med A8, primært om vårlista, men det ble mye fokus på Nesbø og lansering. Igjen ble vi bedt om å vente med forhåndssalg til dere gir klarsignal. Vi har hele tiden fulgt lojalt opp om dette.

Etter gårsdagens møte så vi imidlertid at Haugen har startet forhåndssalget. Det gjør det svært vanskelig for oss å la være, det regner jeg med at dere har forståelse for. Vi ønsker derfor å starte forhåndssalget nå, dvs kun gå ut med at det kommer en ny bok i mars. Dere vil fremdeles ha kontroll på når dere slipper innhold, omslag osv. Vi ber ikke om å sette i gang med noe mer enn det Haugen allerede har gjort."

Vedlegg 141 E-post fra A1 (Aschehoug) til A3 (Aschehoug), 19. desember 2013 med videresendt e-postkorrespondanse mellom A8 (Aschehoug) og X16 (Bokkilden)

- (558) I e-postkorrespondanse internt i Aschehoug fremgår det at alt på høstlisten ikke var sluttforhandlet med kjedene 13. juni 2016. I samme korrespondanse støttes noen foreslåtte prisendringer.

Vedlegg 142 E-postkorrespondanse internt i Aschehoug, 13.–15. juni 2016

- (559) I e-post 19. desember 2014 fra A24 (Aschehoug) til X9 (Adlibris), fremgår det at det er duket for forhåndssalg av Nesbøs *"Blod på snø"* som lanseres 4. mars 2015.

Vedlegg 143 E-postkorrespondanse mellom A24 (Aschehoug) og X9 (Adlibris), 19. desember 2014 – 9. januar 2015

- (560) I e-post fra X13 (Ark Bokhandel) til A23 (Aschehoug) og G2 (Aschehoug), fremgår et forslag for en JM-pakke på Nesbøs *"Mere Blod"*. Av forslaget fremgår det at det foreslås oppstart av forhåndssalg tre uker før lansering.

Vedlegg 144 E-postkorrespondanse mellom X13 (Ark Bokhandel), A23 (Aschehoug) og G2 (Ark Bokhandel), 3. juli–7. desember 2015. Videresendt internt i Aschehoug, 7. desember 2015

- (561) Konkurransetilsynet har ved en gjennomgang av enkelte utgivelser identifisert tilfeller hvor priser og/eller utgivelsestidspunkt ble endret etter registrering i bokdatabasen, men før utgivelse, jf. Vedlegg 41.²⁷⁹ Endringene belyser hvorvidt priser og utgivelsestidspunkt som registreres i bokdatabasen er endelige og bindende fastsatt.

- (562) I en e-post 12. desember 2014 blir Ark Bokhandel oppdatert av Aschehoug på vårens kampanjekalender. Det fremgår at priser og datoer er oppdatert. A24 (Aschehoug) sendte følgende e-post til flere personer i Ark Bokhandel:

"Her er vårens kampanjekalender, nyheter oppdatert med priser og datoer. Gule celler indikerer ny info i forhold til tidligere opplyst. Kommer tilbake til åpning av rabatter."

- (563) Vedlagt e-posten var et regneark med filnavnet *"kampanjekalender pr 12.12"* som inneholdt to priser merket med gul farge. Den ene var prisen på tittelen *"Alex"* av Pierre Lemaitre som ble utgitt 2. januar 2015. Den andre var prisen på tittelen *"Den grenseløse"* av Jussi Adler-Olsen, som ble utgitt 11. mars 2015.

Vedlegg 145 E-post med vedlegg fra A24 (Aschehoug) til G2 (Ark Bokhandel), X12 (Ark Bokhandel) og X17 (Ark Bokhandel) med kopi til X18 (Ark Bokhandel), 12. desember 2014

- (564) Aschehoug har oversendt forhåndsbestillinger fra bokhandler til Konkurransetilsynet, jf. Vedlegg 35. I oversendelsen var en e-post med Ark Bokhandel sine tilbakemeldinger etter

²⁷⁹ Aschehougs kommentarer er inntatt i Vedlegg 45.

bokråd i november 2020 vedlagt. Det fremgår at "*Leviathan og andre fortellinger*"²⁸⁰ og Jo Nesbøs "*Sjalusimannen og andre fortellinger*" 13. november 2020 var priset til henholdsvis kroner 349 og kroner 399. I e-posten skrev X12 (Ark Bokhandel) at "[h]vis utsalgsprisen endres må vi informeres om dette, og antall og betingelser vurderes på nytt". Tilsynets undersøkelser viser at prisen på begge bøkene ble endret før utgivelse, til henholdsvis 399 kroner og 379 kroner.

5.5.5 Bokhandlere

- (565) Konkurransetilsynet har undersøkt hvor lenge før utgivelsestidspunktet nettbokhandler bestiller bøker. Videre har tilsynet undersøkt i hvilken grad forbrukere bestiller bøker på forhåndssalg. Fra beslaget er det identifisert eksempler på kontakt mellom forlag og bokhandel før ordren legges inn, jf. kapittel 5.5.1–5.5.4.
- (566) Konkurransetilsynet har innhentet informasjon fra seks bokhandler om innkjøp/bestilling av fysiske bøker.²⁸¹
- Vedlegg 146** Brev fra Norli, 22. mars 2022
- Vedlegg 147** Brev fra Bokklubben, 25. mars 2022
- Vedlegg 148** Brev fra Adlibris.com, 4. april 2022
- Vedlegg 149** Brev fra Platekompaniet, 5. april 2022
- Vedlegg 150** Brev fra Ark Bokhandel, 5. april 2022
- Vedlegg 151** Brev fra Akademika, 8. april 2022
- (567) Svarene på informasjonsinnhentingene viser at bokhandlene kjøper inn bøkene relativt kort tid før utgivelsestidspunktet, og at innkjøpene ofte skjer som en respons på konkret etterspørsel fra forbrukere.
- (568) En bokhandel har opplyst at de kjøper inn bøker noen uker eller dager før utgivelsestidspunktet.²⁸² En bokhandel opplyser at de normalt legger inn bestillinger etter at boken er utgitt, eventuelt i nær tid før utgivelsestidspunktet.²⁸³ En annen bokhandel oppgir at de bestiller 15 til 60 dager før utgivelse for populære utgivelser og 5 til 30 dager før utgivelse for bøker med lavere etterspørsel.²⁸⁴ Noen bokhandler bestiller normalt ikke inn bøker før utgivelse dersom de ikke har mottatt bestillinger fra kunder.²⁸⁵ Det er også noen bokhandler som gjør innkjøp fortløpende etter hvert som kundene legger inn forhåndsbestillinger i nettbutikken.²⁸⁶ Forventede bestselgere bestilles noe lengre tid i forveien, for å sikre at disse er tilgjengelig på utgivelsestidspunktet.²⁸⁷
- (569) Bokhandlene oppgir at de sjeldent opplever at forlaget endrer fastprisen, noe som ville medført at deres innkjøpspris ble endret.²⁸⁸ Noen bokhandler oppgir at dersom en prisendring ville påført dem vesentlige administrasjonskostnader eller andre ulemper, ville det vært naturlig at forlaget kompenserer disse etter nærmere avtale.²⁸⁹

²⁸⁰ Utgitt med tittelen "*Rotteøya og andre fortellinger*".

²⁸¹ Pålegg om å gi opplysninger 22. mars 2022 – konkurranseloven § 24.

²⁸² Brev fra Platekompaniet 5. april 2022, side 1.

²⁸³ Brev fra Adlibris.com 4. april 2022, side 1.

²⁸⁴ Brev fra Norli 22. mars 2022, side 1.

²⁸⁵ Brev fra Platekompaniet 5. april 2022, side 1; brev fra Ark Bokhandel 5. april 2022, side 2 og 3 og brev fra Adlibris.com 4. april 2022, side 1.

²⁸⁶ Brev fra Adlibris.com 4. april 2022, side 1; brev fra Akademika 8. april 2022, side 2; brev fra Ark Bokhandel 5. april 2022, side 2 og 3 og brev fra Bokklubben 15. mars 2022, side 1.

²⁸⁷ Brev fra Adlibris.com 4. april 2022, side 1; brev fra Akademika 8. april 2022, side 2 og 3 og brev fra Bokklubben 15. mars 2022, side 1.

²⁸⁸ Brev fra Norli 22. mars 2022, side 1 og 2; brev fra Bokklubben 25. mars 2022, side 1; brev fra Platekompaniet 5. april 2022, side 1; brev fra Adlibris.com 4. april 2022, side 2; brev fra Ark Bokhandel 5. april 2022, side 4 og brev fra Akademika 8. april 2022, side 4.

²⁸⁹ Brev fra Norli 22. mars 2022, side 2.

- (570) Konkurransetilsynet har hentet inn informasjon om forhåndssalg til forbrukere i perioden 2010 til 2017 fra syv bokhandlerkjeder.²⁹⁰

Vedlegg 152 Brev fra Norli, 4. september 2019

Vedlegg 153 Brev fra Bokkilden AS, 10. september 2019

Vedlegg 154 Brev fra Ark Bokhandel, 18. september 2019

Vedlegg 155 Brev fra Tanum, 18. september 2019

Vedlegg 156 Brev fra Platekompaniet, 18. september 2019

Vedlegg 157 Brev fra VB Bok AS, 19. september 2019

Vedlegg 158 Brev fra Adlibris.com, 23. september 2019

- (571) De fleste nettbokhandlene har opplyst at de har gjort alle bøker tilgjengelige for forhåndssalg i nettbutikken ved at de er søkbare i nettbutikken. Svarbrevene viser at noen nettbokhandler har automatisk import fra bokdatabasen, slik at utgivelsene blir tilgjengelig for forhåndssalg i nettbutikk kort tid etter at opplysningene ble registrert i bokdatabasen. Det er også nettbokhandler som først gjør utgivelsene tilgjengelige for forhåndssalg i en bestemt periode før utgivelse, for eksempel ved at utgivelsene først er synlige i nettbutikken tre måneder før utgivelsestidspunktet.
- (572) Av bøkene som var tilgjengelige i nettbutikken, var det et mindre utvalg som ble aktivt markedsført for forhåndssalg. Nettbokhandlene har opplyst at dette var bøkene som var forventet å bli bestselgere.
- (573) Nettbokhandlene har håndtert forhåndssalg ulikt. Noen nettbokhandler opplyser at forbrukeren bestilte boken, og at det i utgangspunktet var prisen på utgivelsestidspunktet som ble belastet forbrukeren. Andre nettbokhandler har opplyst at kjøpet ble gjennomført på det tidspunktet kunden bestilte boken, og at forbrukeren i utgangspunktet ble belastet den prisen som var gjeldende på bestillingstidspunktet.
- (574) Nettbokhandlene har opplyst at det var sjeldent forlagene endret prisen på sine utgivelser før utgivelsestidspunktet. For det tilfellet at forlaget endret prisen før utgivelsestidspunktet, hadde nettbokhandlene ulik praksis for å håndtere dette. Dersom forlaget reduserte prisen i perioden før utgivelsestidspunktet, oppga alle nettbokhandlene at de ville solgt boken til forbrukeren til den lavere prisen. Dersom forlaget økte prisen i perioden, oppga noen nettbokhandler at de også ville økt prisen på boken, mens andre oppga at de ville solgt boken til den lavere prisen da kunden bestilte boken.
- (575) Konkurransetilsynets informasjonsinnhenting viser at nettbokhandlene i liten grad førte statistikk på omfanget av forhåndsbestillinger fra forbruker. Nettbokhandlene som har sendt inn tall, tok ulike utgangspunkt for beregningen. Tall fra de nettbokhandlene som hadde slik statistikk, viste at forhåndsbestillinger fra forbruker generelt utgjorde en liten andel av totalsalget.
- (576) To av nettbokhandlene som ikke hadde tall for hvor mange utgivelser som ble solgt basert på forhåndsbestillinger, oppga at forhåndsbestillinger utgjorde en liten andel av deres omsetning.

5.6 Prisendringer ved årsskiftet

- (577) I bokdatabasen var det tilrettelagt for at forlagene kunne endre veiledende priser ved årsskiftet. De nye veiledende prisene på backlistutgivelser ble deretter tilgjengelig i Mentor Forlag like etter årsskiftet.
- (578) Det er vanlig at forlag endrer veiledende priser på backlistutgivelser ved årsskiftet. B2 (Bokbasen) har i forklaringsopptak opplyst at "*[j]usteringen ved årsskifte er blitt en praksis, da er det den indeksjusteringen som skjer som i de fleste andre bransjer*".²⁹¹
- (579) Dette fremgår også av e-post sendt fra Bokbasen til forlag i desember 2013:

²⁹⁰ Pålegg om å gi opplysninger 4. september 2019 – konkurranse-loven § 24.

²⁹¹ Forklaringsopptak B2 (Bokbasen), avsnitt 58.

"Årsskiftet nærmer seg og i den forbindelse gjør vi klart til å håndtere prisendringer.

[...]

Filene vil lastes inn i våre systemer etter klokka 16 1. januar.

Mentor er oppdatert med nye priser umiddelbart etter innlasting av filene. Eksportkundene får levert filer med oppdaterte priser på morgenen 2. januar."

Vedlegg 159 E-post fra B3 (Bokbasen) til Forlagssentralen, Sentraldistribusjon, Cappelen Damm og Fagbokforlaget, 4. desember 2013

- (580) I det følgende gjennomgås dokumenter i saken som viser at alle forlagene justerte priser ved årsskiftet.

5.6.1 Cappelen Damm

- (581) C2 (Cappelen Damm) skrev til C5 (Cappelen Damm) 3. desember 2015 at det var tale om mulige prisendringer på *"13.277 isbn"*.

Vedlegg 160 E-post fra C2 (Cappelen Damm) til C5 (Cappelen Damm), 3. desember 2015

- (582) Videre fremgår det av e-post 20. januar 2016 at en stor andel av utgivelsene fra årene 2013 og 2014 hadde fått økte priser. Det siteres fra e-postkorrespondansen:

"Prisendringer: C18 og jeg har foretatt prisøkninger på 2013 og 2014-utgivelsene (foreløpig), C6 sørger for implementering omg.

62 % av titlene for de to årene blir øket med «forsvarlige og riktige» beløp, rundt 90 % av disse er i salg."

- (583) C2 skrev videre samme dag: *"C18 hadde regnet feil, økningen her er på 40 % av titlene."*

Vedlegg 161 E-postkorrespondanse mellom C2 (Cappelen Damm) og C5 (Cappelen Damm), 20. januar 2016

5.6.2 Vigmostad & Bjørke

- (584) En e-post sendt internt i Vigmostad & Bjørke viser at forlaget foretok prisendringer 27. desember 2017. Det siteres fra e-posten:

"Da er alle prisendringene gjort. Vedlagt ligger fullstendig liste.

Har kun endret på priser der produktene er i salg."

Vedlegg 162 E-post med vedlegg fra V4 (Vigmostad & Bjørke) til V13 (Vigmostad & Bjørke) med flere, 27. desember 2017

5.6.3 Gyldendal

- (585) En e-post sendt internt i Gyldendal med emnet *"Prisjusteringer 2018"* viser at Gyldendal planla for prisjusteringer per 1. januar 2018.

Vedlegg 163 E-post fra G44 (Gyldendal) til G45 (Gyldendal) m.fl., 13. desember 2017

- (586) Et ytterligere eksempel fremgår av e-posten presentert i avsnitt (375) ovenfor.

5.6.4 Aschehoug

- (587) Et eksempel på at Aschehoug foretok prisjusteringer ved årsskiftet fremgår av e-post med vedlegg sendt fra A2 til A18 5. desember 2016. Emnet for e-posten var *"Prisendringer ebok backlist 2017"*.

Vedlegg 164 E-post med vedlegg fra A2 (Aschehoug) til A18 (Aschehoug), med kopi til A3 (Aschehoug), 5. desember 2016

6 Påvirkning av handelen mellom avtalepartene i EØS-avtalen

- (588) Konkurransetilsynet har i henhold til EØS-konkurranseloven § 7 første ledd, jf. § 6, både kompetanse og plikt til å anvende EØS-avtalen artikkel 53 i tilfeller hvor *"samhandelen"* mellom Norge og andre EØS-land *"kan"* bli påvirket merkbart. I vurderingen av om

samhandelskriteriet er oppfylt, henter Konkurransetilsynet veiledning fra EFTAs overvåkningsorgans kunngjøring (med retningslinjer) om begrepet påvirkning av handelen i EØS-avtalens artikkel 53 og 54.²⁹²

- (589) Samhandelskriteriet er et autonomt og EØS-rettslig kriterium og skal vurderes særskilt i hvert enkelt tilfelle. Det er et jurisdiksjonskriterium som avgrenser virkeområdet for anvendelsen av EØS-avtalens konkurranseregler.²⁹³ Samhandelskriteriet begrenser virkeområdet for EØS-avtalen artikkel 53 til atferd som er egnet til å ha et visst minstenivå av grenseoverskridende virkninger innenfor EØS-området.²⁹⁴
- (590) Ved anvendelsen av samhandelskriteriet er det særlig tre elementer som må vurderes.
- (591) For det første omfatter begrepet "*handelen mellom avtalepartene*" alle former for økonomisk virksomhet, herunder etablering, jf. EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1. Dette forutsetter et grenseoverskridende element, det vil si at situasjonen ikke kun berører interne forhold i én EØS-stat.²⁹⁵ Handelen mellom EØS-stater kan imidlertid også påvirkes i tilfeller der det relevante marked er nasjonalt eller mindre.²⁹⁶ Det følger videre av EU-praksis at det er en sterk presumsjon for at samarbeid som foregår på nasjonalt nivå i en EØS-stat, også påvirker handelen i andre medlemsstater særlig ved å isolere nasjonale markeder eller ved å påvirke strukturen av konkurranse i EØS-området.²⁹⁷
- (592) For det andre er det tilstrekkelig at det ulovlige samarbeidet "*kan*" påvirke handelen, jf. EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1. Dette innebærer at det er tilstrekkelig å vise at opptreden er egnet til å påvirke handelsmønsteret²⁹⁸ basert på en objektiv vurdering.²⁹⁹ Det er ikke nødvendig at opptreden er egnet til å redusere handelen. Handelsmønsteret kan også påvirkes når et samarbeid er egnet til å føre til mer handel mellom EØS-stater.³⁰⁰ Relevante momenter i denne vurderingen er samarbeidets art, hvilke produkter som omfattes, de berørte foretakenes stilling og størrelse som må ses i lys av den rettslige og faktiske kontekst det aktuelle samarbeidet inngår i.³⁰¹
- (593) For det tredje må samarbeidets påvirkning på handelen være merkbar.³⁰² Dette elementet krever at påvirkningen på handelen mellom medlemsstatene ikke må være ubetydelig, og vurderes primært ut fra foretakets eller foretakenes stilling på markedet for de berørte produktene.³⁰³
- (594) Det følger av beskrivelsen i kapittel 5 at Konkurransetilsynets vurdering er at Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug har deltatt i et ulovlig samarbeid om å utveksle informasjon om fremtidige priser og annen konkurransesensitiv informasjon via bokdatabasen og Mentor Forlag. Samarbeidet mellom Cappelen, Damm, Gyldendal og Aschehoug har pågått i perioden november 2009 til januar 2018. Vigmostad & Bjørke har tatt del i dette samarbeidet siden januar 2013. Det er videre tilsynets vurdering at Bokbasen har tilrettelagt for det ulovlige samarbeidet ved å utvikle, drifte, markedsføre og tilby databasen der informasjonsutvekslingen har foregått.

²⁹² EFTAs overvåkningsorgans retningslinjer om begrepet påvirkning av handelen i EØS-avtalens artikkel 53 og 54, 2006/C 291/17 ("ESAs samhandelskunngjøring").

²⁹³ ESAs samhandelskunngjøring, avsnitt 12.

²⁹⁴ ESAs samhandelskunngjøring, avsnitt 13.

²⁹⁵ ESAs samhandelskunngjøring, avsnitt 19. Se også sak C-172/80 *Züchner*, avsnitt 18; sak C-309/99 *Wouters m.fl.*, avsnitt 95; sak C-475/99 *Ambulanz Glöckner*, avsnitt 49 og forente saker C-215/96 m.fl. *Bagnasco m.fl.*, avsnitt 47.

²⁹⁶ ESAs samhandelskunngjøring, avsnitt 19–22.

²⁹⁷ Forente saker C-125/07 P m.fl. *Erste Group Bank m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 38 og 39 og sak C-238/05 *Asnef-Equifax*, avsnitt 37.

²⁹⁸ Forente saker C-241/91 P og C-242/91 P *RTE og ITV mot Kommisjonen*, avsnitt 69.

²⁹⁹ Sak T-228/97 *Irish Sugar*, avsnitt 170 og ESAs samhandelskunngjøring, avsnitt 26.

³⁰⁰ ESAs samhandelskunngjøring, avsnitt 34. Se også C-238/05 *Asnef-Equifax*, avsnitt 38.

³⁰¹ ESAs samhandelskunngjøring, avsnitt 28, jf. 32.

³⁰² ESAs samhandelskunngjøring, avsnitt 13.

³⁰³ ESAs samhandelskunngjøring, avsnitt 44.

- (595) Forlagene er landsdekkende aktører, og samarbeidet dekker således en hel EØS-stat. Det er dermed en sterk presumsjon for at samhandelen er påvirket, jf. avsnitt (591). En stor andel av bøkene som selges i Norge er trykket i EØS-området.³⁰⁴ Bokbasen har videre flere utenlandske kunder, blant annet utenlandske forlagskunder, jf. avsnitt (211).
- (596) Det norske bokmarkedet er konsentrert, og forlagene er de klart største aktørene i dette markedet, med høye og stabile markedsandeler. Forlagene har videre en betydelig omsetning innenfor den aktuelle bransjen, jf. avsnitt (146) og (147). Bokdatabasen er den mest oppdaterte katalogen over alle bokutgivelser i Norge, jf. avsnitt (175).
- (597) Etter Konkurransetilsynets vurdering er forlagenes utgivelser, herunder fysiske bøker, e-bøker og lydbøker, egnet for internasjonal handel. Digitalisering og utvikling av bokformater, som e-bøker og lydbøker, har dessuten ført til at det er enklere å distribuere bøker over landegrenser gjennom netthandel og strømmetjenester.
- (598) Det ulovlige samarbeidet har også omfattet utveksling av informasjon knyttet til oversatt litteratur og e-bøker, jf. kapittel 5.4.4. Oversatt litteratur står for en stor andel av omsetningen i Norge.³⁰⁵ Salg av oversatt skjønnlitteratur i Norge forutsetter at forlagene har inngått avtale om lisensrettigheter med utenlandske forlag eller originalforfatter.
- (599) Leserundersøkelsen for 2018 viser en økning i antall leste bøker på fremmedspråk.³⁰⁶ For noen lesere vil det være et alternativ å kjøpe en fremmedspråklig bok fremfor en bok på norsk. Dette vil særlig gjelde for bøker på originalspråket som alternativ til en oversatt utgave.³⁰⁷ Endret etterspørsel etter oversatte bøker i Norge vil derfor kunne påvirke forlagenes etterspørsel etter lisensrettigheter og omfanget av privat import av fremmedspråklige bøker.³⁰⁸
- (600) Konkurransetilsynet har på denne bakgrunn kommet til at samarbeidet mellom Bokbasen, Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug var egnet til å påvirke handelsmønsteret mellom EØS-stater merkbart.
- (601) Bokbasen og Cappelen Damm anfører at produktmarkedet må avgrenses til bøker utgitt på norsk, og at norske bøker ikke er egnet for internasjonal handel. Basert på dette anføres det at merkbarhetskravet ikke er oppfylt. Videre anfører Cappelen Damm at lisensavtaler med utenlandske forlag ikke berøres av samarbeidet, og at oversatte bøker nesten utelukkende leses av personer bosatt i Norge.
- (602) Konkurransetilsynets konklusjon er basert på en vurdering av en samlet virkning, fordelt over ulike produkter og markeder, som samarbeidet i sin helhet er egnet til å ha på samhandelen mellom EØS-stater. Merkbarhetskravet behøver ikke å være oppfylt for hver av de mulige enkeltvirkningene samarbeidet er egnet til å ha på samhandelen.³⁰⁹ Tilsynet vil likevel påpeke at flere utenlandske nettbokhandler selger bøker på norsk, herunder for eksempel Amazon og Book Depository, og at det er et stort antall norskspråklige bosatt i EØS-området som vil etterspørre bøker på norsk. Det er derfor tilsynets vurdering at det også eksisterer et internasjonalt marked for norske bøker og bøkene for internasjonal handel. Tilsynet har på denne bakgrunn kommet til at samarbeidet mellom Bokbasen, Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug var egnet til merkbart å påvirke handelsmønsteret mellom EØS-stater.
- (603) Konkurransetilsynet legger derfor til grunn at samhandelskriteriet i EØS-avtalen artikkel 53 er oppfylt, og at bestemmelsen kommer til anvendelse.

³⁰⁴ Se artikkel "*Her trykkes bøkene våre*", 2. juli 2015, hentet fra <https://arkiv.klassekampen.no/article/20150702/ARTICLE/150709992>, 15. november 2022.

³⁰⁵ Bokmarkedet 2017, Forleggerforeningens bransjestatistikk, hentet fra https://forleggerforeningen.no/wp-content/uploads/2018/06/Bokmarkedet_Web_2017.pdf, 26. juni 2020.

³⁰⁶ Leserundersøkelsen 2018, blant annet side 34–39, hentet fra <https://bokhandlerforeningen.no/leserundersokelsen-2018/>, 20. november 2022.

³⁰⁷ Se for eksempel avsnitt (505).

³⁰⁸ Se for eksempel artikkel "*Engelsk bølge i bokhandelen*", 20. april 2022, hentet fra <https://bok365.no/artikkel/oversatt-2-engelsk-bolge-i-bokhandelen-maren>, 15. november 2022.

³⁰⁹ ESAs samhandelskunngjøring, avsnitt 14.

7 Overtredelse av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53

7.1 Rettslig grunnlag

- (604) Konkurranseloven § 10 forbyr konkurransebegrensende samarbeid mellom foretak. Konkurranseloven § 10 lyder i sin helhet:

"Enhver avtale mellom foretak, enhver beslutning truffet av sammenslutninger av foretak og enhver form for samordnet opptreden som har til formål eller virkning å hindre, innskrenke eller vri konkurransen, er forbudt, særlig slike som består i

- a. å fastsette på direkte eller indirekte måte innkjøps- eller utsalgspriser eller andre forretningsvilkår,*
- b. å begrense eller kontrollere produksjon, avsetning, teknisk utvikling eller investeringer,*
- c. å dele opp markeder eller forsyningskilder,*
- d. å anvende overfor handelspartnere ulike vilkår for likeverdige ytelser og derved stille dem ugunstigere i konkurransen,*
- e. å gjøre inngåelsen av kontrakter avhengig av at medkontrahentene godtar tilleggstyelser som etter sin art eller etter vanlig forretningspraksis ikke har noen sammenheng med kontraktsgjenstanden.*

Avtaler eller beslutninger som er forbudt i henhold til denne bestemmelse, skal ikke ha noen rettsvirkning.

Bestemmelsen i første ledd får ikke anvendelse på avtaler mellom foretak, beslutninger truffet av sammenslutninger av foretak og samordnet opptreden, som bidrar til å bedre produksjonen eller fordelingen av varene eller til å fremme den tekniske eller økonomiske utvikling, samtidig som de sikrer forbrukerne en rimelig andel av de fordeler som er oppnådd, og uten

- a. å pålegge vedkommende foretak restriksjoner som ikke er absolutt nødvendige for å nå disse mål, eller*
- b. å gi disse foretak mulighet til å utelukke konkurranse for en vesentlig del av de varer det gjelder.*

Kongen kan ved forskrift fastsette regler for hva som skal gå inn under tredje ledd (gruppefritak). Konkurransetilsynet kan bestemme at et gruppefritak ikke skal være anvendelig overfor bestemte foretak i den utstrekning avtaler, beslutninger og samordnet opptreden har virkninger som ikke er forenlige med tredje ledd."

- (605) Konkurranseloven § 10 er harmonisert med EØS-avtalen artikkel 53 og artikkel 101 i traktaten om Den europeiske unions virkemåte ("TEUV"). Det understrekes i forarbeidene til konkurranseloven at EU/EØS-praksis knyttet til nevnte bestemmelser vil veie tungt ved fortolkningen av konkurranseloven § 10.³¹⁰ Tilsvarende er lagt til grunn av Høyesterett i *Ski Taxi*³¹¹ og *Gran Ekran*.³¹²
- (606) EØS-avtalen artikkel 53 forbyr konkurransebegrensende samarbeid mellom foretak innen EØS-området. I tillegg kreves at det konkurransebegrensende samarbeidet kan påvirke handelen mellom avtalepartene til EØS-avtalen. EØS-avtalen artikkel 53 lyder i sin helhet:

"1. Enhver avtale mellom foretak, enhver beslutning truffet av sammenslutninger av foretak og enhver form for samordnet opptreden som kan påvirke handelen mellom avtalepartene, og

³¹⁰ Ot.prp. nr. 6 (2003-2004) Om lov om konkurranse mellom foretak og kontroll med foretakssammenslutninger (konkurranseloven) og om lov om gjennomføring og kontroll av EØS-avtalens konkurranseregler mv. (EØS-konkurranseloven), side 68 og 224.

³¹¹ HR-2017-1229-A (*Ski Taxi*), avsnitt 35.

³¹² Rt. 2012 side 1556 (*Gran Ekran*), avsnitt 27.

som har til formål eller virkning å hindre, innskrenke eller vri konkurransen innen det territorium som er omfattet av denne avtale, skal være uforenlige med denne avtales funksjon og forbudt, særlig slike som består i

- a. å fastsette på direkte eller indirekte måte innkjøps- eller utsalgspriser eller andre forretningsvilkår,*
- b. å begrense eller kontrollere produksjon, avsetning, teknisk utvikling eller investeringer,*
- c. å dele opp markeder eller forsyningskilder,*
- d. å anvende overfor handelspartnere ulike vilkår for likeverdige ytelser og derved stille dem ugunstigere i konkurransen,*
- e. å gjøre inngåelsen av kontrakter avhengig av at medkontrahentene godtar tilleggssytelser som etter sin art eller etter vanlig forretningspraksis ikke har noen sammenheng med kontraktsgjenstanden.*

2. Avtaler eller beslutninger som er forbudt i henhold til denne artikkel, skal ikke ha noen rettsvirkning.

- 3. Det kan imidlertid erklæres at bestemmelsene i nr. 1 ikke skal anvendes på*
- avtaler eller grupper av avtaler mellom foretak,*
  - beslutninger eller grupper av beslutninger truffet av sammenslutninger av foretak, og*
  - samordnet opptreden eller grupper av slik opptreden,*

som bidrar til å bedre produksjonen eller fordelingen av varene eller til å fremme den tekniske eller økonomiske utvikling, samtidig som de sikrer forbrukerne en rimelig andel av de fordeler som er oppnådd, og uten

- a. å pålegge vedkommende foretak restriksjoner som ikke er absolutt nødvendige for å nå disse mål, eller*
- b. å gi disse foretak mulighet til å utelukke konkurranse for en vesentlig del av de varer det gjelder."*

(607) EØS-avtalen artikkel 53 er i sitt materielle innhold identisk med TEUV artikkel 101. I henhold til EØS-avtalen artikkel 6 og artikkel 3 nr. 2 i overvåknings- og domstolsavtalen er praksis fra EU-domstolen og Underretten derfor relevant for tolkningen av EØS-avtalen artikkel 53.³¹³

(608) Forbudet i konkurranseloven § 10 første ledd og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1 gjelder både konkurransebegrensninger mellom foretak på samme omsetningsledd (horisontalt samarbeid) og konkurransebegrensninger mellom foretak på forskjellige omsetningsledd (vertikalt samarbeid). Denne saken gjelder et horisontalt samarbeid.

(609) For å kunne ilegge overtredelsesgebyr etter konkurranseloven § 29 første ledd, jf. § 10 og EØS-avtalen artikkel 53, kreves det i henhold til rettspraksis at det faktum som legges til grunn for rettsanvendelsen er bevist med klar sannsynlighetsovervekt, jf. kapittel 8.2.³¹⁴

7.2 Nærmere om vilkårene i konkurranseloven § 10 første ledd og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1

7.2.1 Utgangspunkt

(610) For at forbudet i konkurranseloven § 10 første ledd og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1 skal komme til anvendelse, er det flere vilkår som må være oppfylt. For det første må samarbeidet skje mellom uavhengige foretak (foretakskriteriet), jf. kapittel 7.2.2. For det andre må det

³¹³ Se sak E-3/97 *Jan og Kristian Jæger*, avsnitt 19 og sak E-8/00 *Landsorganisasjonen i Norge*, avsnitt 39.

³¹⁴ Rt. 2012 side 1556 (*Gran Ekran*), avsnitt 60.

foreligge en "avtale", "samordnet opptreden" eller "beslutning truffet av sammenslutninger av foretak" (samarbeidskriteriet), jf. kapittel 7.2.3. For det tredje må samarbeidet ha "til formål eller virkning å hindre, innskrenke eller vri konkurransen" (konkurransebegrensningskriteriet), jf. kapittel 7.2.4.

- (611) I tillegg må konkurransen begrenses merkbart (merkbarhetskriteriet), jf. kapittel 7.2.5. Merkbarhetskriteriet fremkommer ikke direkte av lovteksten, men det fremgår av forarbeidene til konkurranseloven at det må oppstilles et merkbarhetskrav tilsvarende det som følger av EU/EØS-retten.³¹⁵
- (612) Konkurransetilsynet vil nedenfor redegjøre for innholdet i vilkårene og vurdere om de er oppfylt i denne saken.

7.2.2 Foretakskriteriet

- (613) For at konkurranseloven § 10 første ledd og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1 skal komme til anvendelse, må det foreligge et samarbeid mellom uavhengige "foretak".
- (614) I konkurranseloven § 2 defineres foretak som "enhver enhet som utøver privat eller offentlig ervervsvirksomhet". Det fremgår videre av forarbeidene at foretaksdefinisjonen i konkurranseloven § 2 skal tolkes i samsvar med foretaksbegrepet i EU/EØS-retten og vil være underlagt rettsutviklingen der.³¹⁶ Konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1 kommer ikke til anvendelse på samarbeid mellom foretak som inngår i samme økonomiske enhet, og som således ikke opptrer på markedet uavhengig av hverandre.³¹⁷
- (615) Det følger av gjennomgangen i kapittel 2.1 at Bokbasen, Cappelen Damm, Vigmestad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug er å anse som uavhengige "foretak" som "utøver privat [...] ervervsvirksomhet", jf. konkurranseloven § 10 første ledd, jf. § 2, jf. EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1.
- (616) Konkurransetilsynet legger til grunn at foretakskriteriet er oppfylt.

7.2.3 Samarbeidskriteriet

7.2.3.1 Rettslig utgangspunkt

- (617) I henhold til konkurranseloven § 10 første ledd og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1 kan samarbeid skje gjennom en "avtale" eller "samordnet opptreden" mellom foretak, eller gjennom en "beslutning truffet av sammenslutninger av foretak".
- (618) Det følger av fast rettspraksis fra EU/EØS at det avgjørende vurderingstemaet for om det foreligger en "avtale" i konkurranserettslig forstand, er om de involverte foretakene har uttrykt en felles vilje til å innrette sin markedsatferd på en bestemt måte.³¹⁸
- (619) Samarbeidets form er ikke avgjørende. Både skriftlige, muntlige, uttrykkelige og stilltiende avtaler omfattes. Det er heller ikke krav om at samarbeidet må være juridisk bindende, slik at også en "gentlemen's agreement" rammes av forbudet.³¹⁹ Den felles forståelsen kan således komme til uttrykk gjennom partenes direkte eller indirekte handlinger.
- (620) Med "samordnet opptreden" menes i henhold til fast rettspraksis fra EU/EØS en form for kontakt mellom foretak, hvor denne ikke går så langt som til å inngå en avtale, men like fullt

³¹⁵ Ot.prp. nr. 6 (2003-2004), side 225.

³¹⁶ Ot.prp. nr. 6 (2003-2004), side 34.

³¹⁷ Sak C-22/71 *Béguelin Import*, avsnitt 8 og 9; sak C-15/74 *Centrafarm m.fl.*, avsnitt 41 og sak C-30/87 *Corinne Bodson*, avsnitt 19.

³¹⁸ Sak C-41/69 *ACF Chemiefarma mot Kommisjonen*, avsnitt 112; sak C-235/92 P *Montecatini mot Kommisjonen*, avsnitt 39 og sak T-99/04 *AC-Treuhand mot Kommisjonen*, avsnitt 118.

³¹⁹ Sak C-41/69 *ACF Chemiefarma mot Kommisjonen*, avsnitt 111 og 112; sak T-53/03 *BPB mot Kommisjonen*, avsnitt 82; sak C-235/92 P *Montecatini mot Kommisjonen*, avsnitt 39 og sak T-99/04 *AC-Treuhand mot Kommisjonen*, avsnitt 118.

erstatte konkurranserisikoen med et innbyrdes praktisk samarbeid.³²⁰ EU-domstolen har uttalt følgende i *ICI*:

*"[...] the object is to bring within the prohibition of that article a form of coordination between undertakings which, without having reached the stage where an agreement properly so-called has been concluded, knowingly substitutes practical cooperation between them for the risks of competition."*³²¹

- (621) EU-domstolen har uttalt at dette er i samsvar med prinsippet om at ethvert foretak skal fastsette sin markedsatferd på selvstendig grunnlag.³²²
- (622) Fast rettspraksis fra EU-domstolen oppstiller også det nærmere vurderingstemaet for hvorvidt det foreligger samordnet opptreden. Det fremkommer blant annet av EU-domstolens avgjørelse i *Anic*:

*"[...] that requirement of independence does [...] strictly preclude any direct or indirect contact between such operators, the object or effect whereof is either to influence the conduct on the market of an actual or potential competitor or to disclose to such a competitor the course of conduct which they themselves have decided to adopt or contemplate adopting on the market, where the object or effect of such contact is to create the conditions of competition which do not correspond to the normal conditions of the market in question, regard being had to the nature of the products or services offered, the size and number of the undertakings and the volume of the said market [...]"*³²³

- (623) Konkurransereglene forbyr således ikke foretak ensidig å tilpasse seg konkurrentenes eksisterende eller forventede markedsatferd. Reglene er imidlertid til hinder for enhver form for direkte eller indirekte kontakt mellom konkurrenter som har til formål eller virkning å påvirke konkurrenters markedsatferd, eller å opplyse en konkurrent om egen markedsstrategi eller strategi som overveies gjennomført.³²⁴ Det er tilstrekkelig for å konstatere at det foreligger en samordnet opptreden at foretaket gjennom slik kontakt har gitt informasjon som er egnet til å fjerne eller redusere usikkerheten med hensyn til forventet markedsatferd.³²⁵
- (624) Det er ikke nødvendig å kategorisere aktivitetene som enten "avtale" eller "samordnet opptreden". Dette er lagt til grunn av EU-domstolen i *Anic*³²⁶ og i en rekke andre avgjørelser.³²⁷ I rettspraksis er det lagt til grunn at grensen mellom de to begrepene er flytende og kan overlappe, samt at de konkurransebegrensende aktivitetene kan variere over tid. Det vil ofte være vanskelig å trekke en klar grense mellom de to samarbeidsformene, ettersom en overtredelse både kan utgjøre en "avtale" og "samordnet opptreden".

³²⁰ Forente saker C-40/73 m.fl. *Suiker Unie m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 26; forente saker C-89/85 m.fl. *Ahlström Osakeyhtiö m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 63 og sak C-8/08 *T-Mobile Netherlands m.fl.*, avsnitt 26.

³²¹ Sak C-48/69 *ICI mot Kommisjonen*, avsnitt 64.

³²² Sak C-49/92 P *Kommisjonen mot Anic Participazioni*, avsnitt 116; forente saker 40/73 m.fl. *Suiker Unie m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 173 og sak C-8/08 *T-Mobile Netherlands m.fl.*, avsnitt 32.

³²³ Sak C-49/92 P *Kommisjonen mot Anic Participazioni*, avsnitt 117.

³²⁴ Se blant annet forente saker C-40/73 m.fl. *Suiker Unie m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 173 flg.; sak C-286/13 P *Dole Food Company og Dole Fresh Fruit Europe mot Kommisjonen*, avsnitt 120, med henvisning til sak C-8/08 *T-Mobile Netherlands m.fl.*, avsnitt 33 og rettspraksis som der er videre henvist til; sak C-199/92 P *Hüls mot Kommisjonen*, avsnitt 160 og sak C-194/99 P *Thyssen Stahl mot Kommisjonen*, avsnitt 83. Tilsvarende er lagt til grunn i ESAs horisontale retningslinjer, avsnitt 60-63. Se også sak C-542/14 *VM Remonts m.fl.*, avsnitt 33, jf. avsnitt 30; sak T-279/02 *Degussa mot Kommisjonen* avsnitt 132 og sak AT.39850 *Container Shipping*, avsnitt 33.

³²⁵ Se sak T-279/02 *Degussa mot Kommisjonen* avsnitt 133 og forente saker C-40/73 m.fl. *Suiker Unie m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 173 flg.

³²⁶ Sak C-49/92 P *Kommisjonen mot Anic Participazioni*, avsnitt 131 og 132.

³²⁷ Sak C-8/08 *T-Mobile Netherlands m.fl.*, avsnitt 23 og sak C-238/05 *Asnef-Equifax*, avsnitt 32. Se også sak T-7/89 *Hercules Chemicals mot Kommisjonen*, avsnitt 264; forente saker T-305/94 m.fl. *LVM m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 696 og 697 og generaladvokatens uttalelse i sak C-228/18 *Budapest Bank m.fl.*, avsnitt 83-90.

- (625) EU/EØS-rettspraksis viser at samarbeidskriteriet kan ramme visse former for informasjonsutveksling mellom konkurrenter.³²⁸ I *T-Mobile* uttrykker EU-domstolen følgende:

"At paragraphs 88 et seq. of Deere v Commission, the Court therefore held that on a highly concentrated oligopolistic market, such as the market in the main proceedings, the exchange of information was such as to enable traders to know the market positions and strategies of their competitors and thus to impair appreciably the competition which exists between traders.

*It follows that the exchange of information between competitors is liable to be incompatible with the competition rules if it reduces or removes the degree of uncertainty as to the operation of the market in question, with the result that competition between undertakings is restricted [...]."*³²⁹

- (626) Enkelte former for informasjonsutveksling mellom konkurrenter kan således utgjøre en "samordnet opptreden" dersom informasjonsutvekslingen er egnet til å redusere eller fjerne den strategiske usikkerheten i et marked. Dette vil være tilfellet der data eller opplysninger som utveksles er av strategisk art, eksempelvis vil informasjon om fremtidige priser eller prisintensjoner normalt være av sensitiv og kommersiell strategisk art. Utveksling av denne type informasjon kan være konkurranseskadelig ved at informasjonen er egnet til å redusere usikkerheten knyttet til strategiske og sentrale konkurranseparametere, blant annet konkurrentenes prisstrategi.³³⁰
- (627) Videre viser EU/EØS-rettspraksis at samarbeidskriteriet vil kunne være oppfylt selv om bare ett foretak røper strategisk markedsinformasjon til sine konkurrenter. Dette gjelder når mottakeren har bedt om den aktuelle informasjonen eller har akseptert den. Det siteres fra Underrettens avgjørelse i *Cimenteries CBR*:
- "In that connection, the Court points out that the concept of concerted practice does in fact imply the existence of reciprocal contacts [...]. That condition is met where one competitor discloses its future intentions or conduct on the market to another when the latter requests it or, at the very least, accepts it."*³³¹
- (628) Det fremgår videre av EU-rettspraksis at informasjonsutvekslingen kan være konkurransebegrensende selv om informasjon som ble utvekslet også var tilgjengelig gjennom andre markedskanaler.³³²
- (629) Selv om det kan være mulig å skaffe seg informasjonen i markedet fordi informasjonen befinner seg i det offentlige rom og er offentlig tilgjengelig, medfører dette ikke nødvendigvis at informasjonen er å anse som genuint offentlig informasjon. Med genuint offentlig informasjon menes informasjon som generelt er like tilgjengelig for alle konkurrenter og kunder.³³³ Det følger av EU-rettspraksis at offentlig informasjon er objektive markedsdata som er lett tilgjengelige, og det siteres følgende fra *BPB*:

"The applicant's claim that the price information was known by customers before it was transmitted to the competitors and, therefore, could be collected on the market must be

³²⁸ Sak C-8/08 *T-Mobile Netherlands m.fl.*, avsnitt 35; sak C-7/95 *John Deere mot Kommisjonen*, avsnitt 90 og sak C-194/99 *P Thyssen Stahl mot Kommisjonen*, avsnitt 81.

³²⁹ Sak C-8/08 *T-Mobile Netherlands m.fl.*, avsnitt 34 og 35 med henvisning til sak C-7/95 *P John Deere mot Kommisjonen*, avsnitt 88–90.

³³⁰ ESAs horisontale retningslinjer, avsnitt 61, jf. avsnitt 86. Se også sak AT.39850 *Container Shipping*, avsnitt 35.

³³¹ Forente saker T-25/95 m.fl. *Cimenteries CBR m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 1849. Se også sak C-286/13 *P Dole Food Company og Dole Fresh Fruit Europe mot Kommisjonen*, avsnitt 120.

³³² Sak T-53/03 *BPB mot Kommisjonen*, avsnitt 236 og 237; forente saker T-202/98 m.fl. *Tate & Lyle m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 60 og 61; sak T-799/17 *Scania m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 345–349 og sak T-588/08 *Dole Food Company og Dole Germany mot Kommisjonen*, avsnitt 295. Underrettens avgjørelse i forente saker T-202/98 m.fl. *Tate & Lyle m.fl. mot Kommisjonen* ble opprettholdt av EU-domstolen i sak C-359/01 *P British Sugar m.fl. mot Kommisjonen*. Underrettens avgjørelse i sak T-588/08 *Dole Food Company og Dole Germany mot Kommisjonen* ble opprettholdt av EU-domstolen i sak C-286/13 *P Dole Food Company og Dole Fresh Fruit Europe mot Kommisjonen*. Se også ESAs horisontale retningslinjer, avsnitt 92 og 94.

³³³ ESAs horisontale retningslinjer, avsnitt 92 og 94.

rejected. That fact, if proved, does not mean that, at the time that the price lists were sent to the competitors, those prices already constituted objective market data that were readily accessible."³³⁴

- (630) Selv om opplysningene er tilgjengelige andre steder, kan informasjonsutvekslingen føre til at foretakene får tilgang til informasjonen raskere og på en enklere og mer direkte måte, noe som kan gjøre koordineringen mer effektiv.³³⁵ I *Fresh Del Monte* uttalte Underretten følgende:

*"Although certain information exchanged could be obtained from other sources, the exchange system established enabled the undertakings concerned to become aware of that information more simply, rapidly and directly [...] and to undertake an updated joint assessment of that information."*³³⁶

- (631) EU-domstolen har i en rekke avgjørelser slått fast at det foreligger en presumsjon for at et foretak som mottar strategisk markedsinformasjon og fortsatt er aktivt på markedet, har hensyntatt informasjonen ved fastsettingen av egen markedsopptreden.³³⁷ Det siteres fra EU-domstolens avgjørelse i *Hüls*:

*"However, subject to proof to the contrary, which the economic operators concerned must adduce, the presumption must be that the undertakings taking part in the concerted action and remaining active on the market take account of the information exchanged with their competitors for the purposes of determining their conduct on that market. That is all the more true where the undertakings concert together on a regular basis over a long period, as was the case here, according to the findings of the Court of First Instance."*³³⁸

- (632) Det følger av EU-rettspraksis at med mindre foretaket offentlig har distansert seg fra et slikt samarbeid, vil det kunne holdes ansvarlig for brudd på forbudet mot konkurransebegrensende samarbeid. I *Aalborg Portland* uttalte EU-domstolen:

*"In that regard, a party which tacitly approves of an unlawful initiative, without publicly distancing itself from its content or reporting it to the administrative authorities, effectively encourages the continuation of the infringement and compromises its discovery. That complicity constitutes a passive mode of participation in the infringement which is therefore capable of rendering the undertaking liable in the context of a single agreement."*³³⁹

- (633) Kravet om offentlig distansering er tolket strengt i rettspraksis, og det må uttrykkes klart og entydig at man ikke aksepterer og ikke ønsker å være del av samarbeidet.³⁴⁰ Bakgrunnen for at også passiv deltakelse kan være tilstrekkelig til å konstatere ansvar, er at foretaket ved å ikke ta avstand kan tilskynde samarbeidet og hindre at det blir oppdaget.³⁴¹

³³⁴ Sak T-53/03 *BPB mot Kommisjonen*, avsnitt 236. Se også forente saker T-202/98 m.fl. *Tate & Lyle m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 60; sak T-799/17 *Scania m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 347 og ESAs horisontale retningslinjer, avsnitt 92.

³³⁵ Se sak T-587/08 *Fresh Del Monte Produce mot Kommisjonen*, avsnitt 368 og 369 med henvisning til forente saker T-202/98 m.fl. *Tate & Lyle m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 60. Underrettens avgjørelse i T-587/08 *Fresh Del Monte Produce mot Kommisjonen* ble opprettholdt av EU-domstolen i forente saker C-293/13 P m.fl. *Fresh Del Monte Produce mot Kommisjonen*.

³³⁶ Sak T-587/08 *Fresh Del Monte Produce mot Kommisjonen*, avsnitt 369. Se også sak T-53/03 *BPB mot Kommisjonen*, avsnitt 236 og forente saker T-202/98 m.fl. *Tate & Lyle m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 60.

³³⁷ Sak C-199/92 P *Hüls mot Kommisjonen*, avsnitt 161–163; sak C-8/08 *T-Mobile Netherlands m.fl.*, avsnitt 51 og 62; sak C-286/13 P *Dole Food Company og Dole Fresh Fruit Europe mot Kommisjonen*, avsnitt 127 og sak T-587/08 *Fresh Del Monte Produce mot Kommisjonen*, avsnitt 298.

³³⁸ Sak C-199/92 P *Hüls mot Kommisjonen*, avsnitt 162. Se også sak T-1/89 *Rhône-Poulenc mot Kommisjonen*, avsnitt 123; sak C-8/08 *T-Mobile Netherlands m.fl.*, avsnitt 51 og 62 og sak T-587/08 *Fresh Del Monte Produce mot Kommisjonen*, avsnitt 298. Se også sak C-74/14 *Eturas m.fl.*, avsnitt 50.

³³⁹ Forente saker C-204/00 P m.fl. *Aalborg Portland m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 84.

³⁴⁰ Se blant annet sak T-303/02 *Westfalen Gassen Nederland mot Kommisjonen*, avsnitt 103 og 124 og sak T-83/08 *Denki Kagaku Kogyo Kabushiki Kaisha og Denka Chemicals mot Kommisjonen*, avsnitt 53.

³⁴¹ Se også sak C-194/14 P *AC-Treuhand mot Kommisjonen*, avsnitt 31 og sak T-21/99 *Dansk Rørindustri mot Kommisjonen*, avsnitt 143.

- (634) Det fremgår videre av rettspraksis at et samarbeid kan rammes av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1, selv om foretakene ikke opptrer i samsvar med hva det er blitt oppnådd enighet om.³⁴²
- (635) Et samarbeid kan rammes av konkurranseloven § 10 selv om samarbeidet ikke har hatt en konkurransebegrensende virkning på markedet. Det siteres fra EU-domstolens avgjørelse i *Hüls*:
- "Secondly, contrary to Hüls's argument, a concerted practice as defined above is caught by Article 81(1) EC, even in the absence of anti-competitive effects on the market."*³⁴³
- (636) EU-domstolen har videre slått fast at samarbeidskriteriet også kan omfatte aktører som aktivt bidrar til å tilrettelegge for og overvåke et kartell, selv om foretaket ikke er aktiv i det markedet hvor overtredelsen begås, jf. *AC-Treuhand*.³⁴⁴

7.2.3.2 Konkurransetilsynets vurdering

7.2.3.2.1 Konkurransetilsynets vurdering av samarbeidskriteriet

- (637) Konkurransetilsynet vil i det følgende vurdere om Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug samarbeidet om utveksling av fremtidige priser og annen konkurransesensitiv informasjon via bokdatabasen og Mentor Forlag, jf. konkurranseloven § 10 første ledd og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1. Videre vil tilsynet vurdere om Bokbasen deltok som tilrettelegger for samarbeidet ved å drive bokdatabasen og tilby Mentor Forlag.³⁴⁵
- (638) I perioden for overtredelsen registrerte forlagene løpende informasjon i bokdatabasen om egne utgivelser, herunder detaljert informasjon om kommende front- og backlistutgivelser, og om front- og backlistutgivelser i ordinært salg, jf. kapittel 5.4.³⁴⁶ De registrerte blant annet informasjon om forfatter, tittel, pris og utgivelsestidspunkt. Forlagene registrerte informasjonen med kunnskap om at konkurrerende forlag med abonnement på Mentor Forlag kunne se informasjonen som ble registrert, jf. kapittel 5.4.2–5.4.4.
- (639) Bokdatabasen inneholdt informasjon om kommende og utgitte bøker, og var markedsført som *"den mest oppdaterte katalogen over alle bokutgivelser i Norge"*, jf. avsnitt (175). Forlagene kunne registrere om lag 100 metadataposter for hver enkelt utgivelse, jf. avsnitt (176).
- (640) Gjennom standardabonnementet Mentor Egne Titler hadde forlagene tilgang til informasjon om egne utgivelser kostnadsfritt, jf. avsnitt (180). Forlagene kunne også velge å inngå en avtale om abonnement på Mentor Forlag, som var en kostnadsbelagt tjeneste rettet mot forlag, jf. avsnitt (180). Abonnenter på Mentor Forlag hadde tilgang til all informasjon som var registrert i bokdatabasen, og de hadde dermed tilgang til detaljert informasjon om konkurrentenes kommende og utgitte bøker, jf. avsnitt (200).
- (641) Forlagene inngikk, hver for seg, avtale med Bokbasen om kjøp av abonnement på Mentor Forlag. Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehoug hadde abonnement siden senest 2008. Forlag i Vigmostad & Bjørke-konsernet hadde abonnement i deler av perioden fra mai 2012, jf. avsnitt (186).
- (642) Informasjon om konkurrentenes utgivelser var gjennom Mentor Forlag lett tilgjengelig for forlagene. Forlagene kunne til enhver tid få en fullstendig og oppdatert oversikt over alle kommende og utgitte bøker i markedet, jf. kapittel 5.3.4.1.
- (643) Prisene på kommende utgivelser³⁴⁷ var ved registrering i bokdatabasen i hovedsak fremtidige og ikke endelige og bindende fastsatt

³⁴² Forente saker C-204/00 P m.fl. *Aalborg Portland m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 84 og 85.

³⁴³ Sak C-199/92 P *Hüls mot Kommisjonen*, avsnitt 163.

³⁴⁴ Sak C-194/14 P *AC-Treuhand mot Kommisjonen*, avsnitt 34, 35, 38 og 39.

³⁴⁵ Tilgang til informasjonen i bokdatabasen kunne også gis forlagene ved systemintegrasjon via Onix-fil eller direktebestilling fra Bokbasen, se kapittel 5.3.4.2.

³⁴⁶ Frontlistutgivelser er nye bøker som er i fastprisperioden, jf. avsnitt (170). Backlistutgivelser er bøker utenfor fastprisperioden, jf. avsnitt (171).

³⁴⁷ Kommende front- og backlistutgivelser, se avsnitt (161) og (162).

- (644) Forlagene registrerte informasjon om egne utgivelser i bokdatabasen før utgivelsene ble lagt ut for ordinært salg, jf. kapittel 5.3.3.2 og 5.4.4.
- (645) Forlagene kunne endre pris på sine registrerte utgivelser i bokdatabasen, uavhengig av om det var en kommende utgivelse eller om den allerede var utgitt. Forlagene kunne også endre utgivelsestidspunkt for kommende utgivelser som allerede var registrert i bokdatabasen. Det var ingen tekniske begrensninger på når, eller hvor mange ganger, slike endringer kunne gjøres, jf. avsnitt (197).
- (646) Informasjonen ble normalt registrert i bokdatabasen tre til seks måneder før utgivelsen ble lagt ut for ordinært salg, jf. avsnitt (194). Bokhandlene la imidlertid inn ordrer relativt kort tid før utgivelse, jf. avsnitt (567) og (568). Nettbokhandlene startet normalt aktiv markedsføring av et utvalg av titler i en periode før utgivelse etter forlagenes registrering i bokdatabasen.³⁴⁸ Det var kun et mindre utvalg av titler som ble aktivt markedsført for forhåndssalg, jf. avsnitt (572). Nettbokhandelnes forhåndssalg til forbruker var begrenset, jf. avsnitt (575) og (576).
- (647) Bokhandelnes bestillinger av bøker før utgivelse og nettbokhandelnes forhåndssalg endrer dermed ikke Konkurransetilsynets vurdering av at prisene var fremtidige, jf. avsnitt (643).
- (648) Informasjonen som forlagene registrerte i bokdatabasen om kommende utgivelser var ikke like tilgjengelig for alle konkurrenter og kunder, og var dermed ikke å anse som offentlig informasjon, jf. avsnitt (629).³⁴⁹
- (649) Informasjonen om kommende utgivelser som ble gjort søkbar hos nettbokhandlene, var ikke lett tilgjengelig, jf. avsnitt (629). For å få tilgang til informasjonen måtte man på forhånd ha kjennskap til utgivelsens ISBN, tittel eller forfatter for å kunne søke seg frem til informasjon om den enkelte utgivelse. Uten kjennskap til hvilke utgivelser som var planlagt, var det vanskelig å finne informasjon om kommende utgivelser. Det var kun et mindre utvalg av titler som ble aktivt markedsført for forhåndssalg i en periode før utgivelse, og dette endrer ikke vurderingen av at informasjonen som ble tilgjengeliggjort i Mentor Forlag var å anse som ikke-offentlig informasjon.
- (650) Forlagene fikk gjennom Mentor Forlag en enklere og raskere samt mer pålitelig og direkte tilgang til informasjonen om kommende utgivelser enn de ville hatt gjennom andre kilder, jf. avsnitt (630).
- (651) Informasjonen som forlagene registrerte i bokdatabasen om kommende utgivelser, var av konkurransesensitiv art, jf. avsnitt (626). Forlagene fikk tilgang til en fullstendig og oppdatert oversikt over andre forlags kommende utgivelser registrert i bokdatabasen, blant annet informasjon om fremtidig pris. I tillegg delte forlagene informasjon om kommende utgivelser forfattere, titler og utgivelsestidspunkt. Samlet ga informasjonen forlagene en god oversikt over konkurrerende forlags forventede markedsatferd knyttet til kommende utgivelser. Forlagene kunne etter registrering av egne kommende utgivelser, hensynta konkurrentenes markedsatferd og foreta eventuelle markedsmessige tilpasninger.
- (652) Forlagene registrerte i tillegg detaljert informasjon om alle utgitte bøker, jf. kapittel 5.4. Denne informasjonen inkluderte både gjeldende priser på frontlistutgivelser og veiledende priser på backlistutgivelser. Løpende registrering av priser på alle forlagenes utgivelser ga konkurrentene en fullstendig og oppdatert oversikt over det enkelte forlags fremtidige, gjeldende og veiledende priser. Oversikten gjorde at forlagene kunne få informasjon om konkurrentenes utvalg, prisnivå og prisstrategi. Informasjonen som var systematisert og sammenstilt i bokdatabasen var dermed av konkurransesensitiv art, jf. også avsnitt (651).
- (653) En tilsvarende tilgang til en fullstendig og oppdatert oversikt over alle gjeldende og veiledende priser fra forlagene, var ikke lett tilgjengelig gjennom andre kilder enn bokdatabasen, jf. avsnitt (629).
- (654) Forlagene fikk gjennom Mentor Forlag en enklere og raskere samt mer pålitelig og direkte tilgang til samlet informasjon om konkurrentenes priser på alle front- og backlistutgivelser, jf.

³⁴⁸ Se for eksempel avsnitt (486)–(494), (524), (545)–(557), (559) og (560).

³⁴⁹ Se avsnitt (177).

kapittel 5.3.4.1. Andre kilder enn bokdatabasen ga ikke en tilsvarende tilgang til informasjonen, jf. avsnitt (630).

- (655) Forlagene registrerte løpende konkurransesensitiv informasjon om egne utgivelser i bokdatabasen. Forlagene hadde kunnskap om at konkurrerende forlag med abonnement på Mentor Forlag kunne se informasjonen som ble registrert, og at Mentor Forlag ga dem tilgang til informasjon om konkurrentenes utgivelser, jf. kapittel 5.4.2–5.4.4. Bokbasen markedsførte Mentor Forlag som et verktøy for markedsovervåkning. Abonnementet ble markedsført som *"en fullversjon av Mentor for de forlagene som ønsker en oversikt over alt som registreres i Mentor"*, jf. avsnitt (247). Bokbasen viste også i en presentasjon til at verktøyet kunne brukes til å undersøke *"hva er prisnivået på bøker til voksenopplæring?"* og *"hva planlegger konkurrent X i bokgruppe 4.1?"*, jf. avsnitt (249). Videre ble det av Bokbasen vist til at Mentor Forlag kunne brukes til *"markedsovervåking"* og at *"Mentor kan også brukes til å få en fullstendig oversikt over bokmarkedet og over kommende utgivelser, titler som er forventet i salg"*, jf. avsnitt (250).
- (656) Videre viser gjennomgangen i kapittel 5.4.4 at forlagene brukte Mentor Forlag til markedsovervåkning ved at de aktivt søkte etter og hentet ut informasjon om konkurrentenes utgivelser. Forlagene søkte etter og hentet ut informasjon om forfatter, tittel, pris og utgivelsestidspunkt for både kommende og utgitte bøker.
- (657) Beslagsgjennomgangen viser for eksempel at Gyldendal hentet ut informasjon fra bokdatabasen om kommende pocketbøker. I november 2009 ble det sendt en intern e-post der det fremgikk at *"[...] her er i hvert fall konkurrentenes pocketbøker som vi vil møte til neste år"*. Vedlagt e-posten var et regneark med oversikt over andre forlags utgitte og kommende utgivelser. Dette inkluderte utgivelser fra Aschehoug og Cappelen Damm. Regnearket inneholdt opplysninger om blant annet bøkens ISBN, tittel, forfatter, forlag, utgivelsesår, pris og status. Innholdet i regnearket var filtrert på bøker som skulle utgis i 2010, jf. avsnitt (346) og (347).
- (658) Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke og Aschehoug søkte også etter og hentet ut informasjon om blant annet pris og utgivelsestidspunkt for konkurrerende forlags kommende utgivelser fra bokdatabasen, og videresendte deretter informasjonen internt, jf. blant annet avsnitt (283)–(287), (299)–(306), (430) og (431).
- (659) Slike uttrekk i Excel-filer fra bokdatabasen ble også gjort kort tid før tidspunktet for bevissikring.³⁵⁰ Gyldendal og Aschehoug hentet ut slik informasjon i november 2017, jf. avsnitt (395)–(404) og (438)–(441).
- (660) Konkurransetilsynets undersøkelser av forlagenes søkelogger i bokdatabasen underbygger at forlagene brukte Mentor Forlag til å tilegne seg informasjon om konkurrentenes utgivelser, jf. kapittel 5.4.4.5. Søkeloggene viser at forlagene søkte etter informasjon om konkurrentenes kommende og utgitte bøker.
- (661) Forlagene brukte Mentor Forlag aktivt i den perioden søkeloggene gjelder.³⁵¹ Forlagene søkte i perioden gjentatte ganger etter informasjon om andre forlags kommende utgivelser, jf. avsnitt (453) flg. Forlagene foretok videre åpne søk i bokdatabasen like etter årsskiftet, jf. avsnitt (459), (463), (469) og (473).
- (662) Forlagene kunne få god oversikt over konkurrentenes utgivelser gjennom få søk. For å få en oversikt over konkurrentenes kommende utgivelser, var det tilstrekkelig at forlagene foretok søk i perioden der konkurrentene la inn vår- og høstlistene.³⁵² Videre kunne én eksport videreformidles internt uten at andre gjennomførte tilsvarende søk.³⁵³ Det var kun nødvendig med ett åpent søk for å få informasjon om andre forlags eventuelle prisendringer foretatt ved

³⁵⁰ Konkurransetilsynet gjennomførte bevissikring hos partene 16. januar 2018, jf. avsnitt (58).

³⁵¹ Bokbasen har ikke tilgang til søkelogger for perioden før 16. juni 2016. Konkurransetilsynet har derfor kun mottatt søkelogger for perioden 16. juni 2016 til 15. januar 2018, jf. avsnitt (447).

³⁵² Forlagene planlegger i hovedsak utgivelsene i et vårsemester og et høstsemester, jf. avsnitt (144).

³⁵³ Se kapittel 5.4.4.1–5.4.4.4.

årsskiftet.³⁵⁴ De identifiserte søkene som omfattet konkurrenters kommende og utgitte bøker ga derfor forlagene en god oversikt over konkurrentenes priser og utgivelser.

- (663) Gyldendal og Aschehoug stiftet Bokbasen i 2007 med det formål å ha "[e]ierskap til den norske bokdatabasen og tilhørende databaser, og inkluderer utvikling, vedlikehold og drift av de nevnte databasene, samt enhver form for kommersiell utnyttelse av disse og annen virksomhet i denne forbindelse", jf. avsnitt (23).
- (664) Forlagene hadde i perioden for overtredelsen samlet en vesentlig direkte og/eller indirekte eierandel i Bokbasen og var representert i styret, jf. kapittel 2.1.1.³⁵⁵
- (665) Forlagene var, i kraft av eierskapet i Bokbasen, og ved kjøp og bruk av abonnementet, kjent med funksjonalitetene i Mentor Forlag, at abonnement ble solgt til andre forlag, samt hvilken informasjon forlagene kunne utveksle via Mentor Forlag. Forlagene hadde gjennom eierskap og styrerepresentasjon også innflytelse over Bokbasen, hva slags informasjon som ble delt via bokdatabasen og tjenestene som ble levert, herunder Mentor Forlag.
- (666) Informasjonen som ble registrert i bokdatabasen var av konkurransesensitiv art, jf. avsnitt (651) og (652).
- (667) Sammenstillingen av priser på kommende og utgitte bøker gjorde at forlagene raskere og enklere kunne følge med på konkurrentenes fremtidige, gjeldende og veiledende prisnivå og prisstrategi, jf. avsnitt (630).
- (668) Forlagene kunne dermed gjennom informasjonsutvekslingen få innsikt i konkurrerende forlags fremtidige prisstrategi og forventede markedsatferd, jf. avsnitt (622) og (623). Informasjonsutvekslingen via bokdatabasen og Mentor Forlag var således egnet til å redusere usikkerhet om sentrale konkurranseparametere, jf. avsnitt (625) og (626). Kontakten mellom forlagene reduserte usikkerheten om konkurrentenes fremtidige strategi og markedsopptreden på samme måte som om informasjonen hadde blitt oversendt til konkurrentene direkte, jf. avsnitt (623). Dette medførte at forlagenes markedsadferd ikke ble fastsatt på selvstendig grunnlag, jf. avsnitt (621).
- (669) Forlagene registrerte informasjonen i bokdatabasen med kunnskap om at konkurrerende forlag med abonnement på Mentor Forlag kunne se informasjonen som ble registrert, og forlagene søkte etter og hentet ut konkurransesensitiv informasjon om konkurrentenes utgivelser, jf. kapittel 5.4.2–5.4.4. Forlagene aksepterte dermed mottak av konkurransesensitiv informasjon, jf. avsnitt (627).
- (670) Konkurransetilsynet viser til presumsjonen for at et foretak som har mottatt strategisk markedsinformasjon og fortsatt er aktivt på markedet, har hensyntatt informasjonen ved fastsetting av egen markedsopptreden, jf. avsnitt (631). Forlagene var aktive på markedet i hele den aktuelle perioden. Informasjonsutvekslingen pågikk over en lang periode hvor alle forlagene løpende delte konkurransesensitiv informasjon. Tilsynet legger dermed til grunn at forlagene hensyntok informasjonen som ble utvekslet ved fastsettelsen av egen markedsatferd, jf. avsnitt (631). Videre viser tilsynet til at ingen av forlagene distanserte seg offentlig eller tok avstand på annen måte fra informasjonsutvekslingen, jf. avsnitt (632) og (633).
- (671) Som vist til i avsnitt (636), kan samarbeidskriteriet omfatte aktører som aktivt bidrar til å tilrettelegge for et ulovlig samarbeid. Bokbasens drift og salg av tilgang til bokdatabasen, som beskrevet i kapittel 5.3.4.1, var en nødvendig betingelse for informasjonsutvekslingen mellom forlagene. Bokbasen tilrettela på denne måten for samarbeidet mellom forlagene ved å utvikle,

³⁵⁴ Det er vanlig at forlagene endrer veiledende priser på backlistutgivelser ved årsskiftet. De nye veiledende prisene ble deretter tilgjengelig i Mentor Forlag like etter årsskiftet, jf. avsnitt (577)–(580).

³⁵⁵ Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehoug har i hele perioden for overtredelsen, fra 26. november 2009 til 16. januar 2018, jf. kapittel 7.2.6.2, hatt en direkte eierandel i Bokbasen og vært representert i styret. Vigmostad & Bjørke har i deler av denne perioden, fra 2012, hatt en indirekte eierandel i Bokbasen gjennom konsernets bokhandelsvirksomhet, Haugen Bok AS/VB Bok AS/Akademika. VB Bok AS/Akademika fikk styreplass i 2015, jf. avsnitt (18) og (33). Forlagene har direkte og/eller indirekte til sammen eid over 90 prosent av aksjene i Bokbasen siden 2015, jf. avsnitt (19) og (20), jf. avsnitt (31).

drifte, markedsføre og tilby Mentor Forlag, jf. avsnitt (196), (200)–(205), (247)–(251), (254)–(256) og (266).

- (672) Det er etter dette Konkurransetilsynets vurdering at Bokbasen, Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug samarbeidet om å utveksle fremtidige priser og annen konkurransesensitiv informasjon via bokdatabasen og Mentor Forlag, og at samarbeidskriteriet er oppfylt. Tilsynet har foretatt en grundig vurdering av partenes anførsler om at samarbeidskriteriet ikke er oppfylt. Den nærmere vurdering av partenes anførsler redegjøres for i kapittel 7.2.3.2.2 under.

7.2.3.2.2 Konkurransetilsynets vurdering av partenes anførsler og samarbeidskriteriet

- (673) Som nevnt over, bestrider partene at samarbeidskriteriet i konkurranse-loven § 10 første ledd og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1 er oppfylt. Konkurransetilsynet vil i det følgende vurdere partenes merknader til samarbeidskriteriet.
- (674) Partene bestrider at de tok del i et ulovlig samarbeid om å utveksle fremtidige priser og annen konkurransesensitiv informasjon. I den forbindelse anfører partene at informasjonen i bokdatabasen ikke var konkurransesensitiv og derfor ikke egnet til å redusere markedsusikkerheten mellom forlagene.
- (675) Bokbasen, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug anfører til støtte for dette at prisene på kommende utgivelser som ble registrert i bokdatabasen, var reelle og aktuelle priser som både bokhandel og forbruker kunne handle til, og at informasjonen således ikke var konkurransesensitiv.
- (676) Cappelen Damm anfører at prisene på kommende utgivelser i praksis var å anse som bindende da de var annonsert av forlaget, både overfor bokhandel og forbruker som kunne forhåndsbestille bøkene til prisene som var registrert i bokdatabasen. Cappelen Damm viser til at Konkurransetilsynet ikke har ført bevis for at forlaget endret prisene på kommende utgivelser etter at informasjonen var registrert i bokdatabasen.
- (677) Gyldendal viser til at en tittel som publiseres i bokdatabasen er lansert for kundene, og at prisen umiddelbart er bindende mellom bokhandel og forlag, både som fastpris ved videresalg og for bokhandlenes innkjøpspris. Ifølge Gyldendal sier dermed ikke informasjonen om pris i bokdatabasen noe om forlagenes fremtidige tilbud. Bokbasen, Gyldendal og Aschehoug opplyser videre at bokhandlenes innkjøpspris ble beregnet ut fra fastprisen som var registrert i bokdatabasen på bestillingstidspunktet.³⁵⁶ Videre viser Bokbasen, Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehoug til at prisene på kommende utgivelser aldri eller sjeldent ble endret etter at prisene var registrert i bokdatabasen.³⁵⁷
- (678) Konkurransetilsynet viser til at for kommende utgivelser som var omfattet av fastprisordningen, det vil si kommende frontlistutgivelser, utvekslet forlagene informasjon om fastprisene som ville gjelde når bøkene kom i ordinært salg.^{358,359}

³⁵⁶ Bokbasens merknader til varselet 25. januar 2021, side 14 og 20; Gyldendals merknader til varselet 25. januar 2021, side 2, 3, 8, 9 og 31 og Aschehougs merknader til varselet 25. januar 2021, side 13 og 36.

³⁵⁷ Ifølge Bokbasen endres ikke prisene på kommende utgivelser etter at de er registrert i bokdatabasen før fastprisperioden er over, jf. Bokbasens merknader til varselet 25. januar 2021, side 21 og 22. Cappelen Damm opplyser at de normalt ikke gjør endringer i publiserte fastpriser etter blant annet innsendelse av metadata til Mentor, jf. Cappelen Damms merknader til varselet 25. januar 2021, side 14. Gyldendal anslår at endringer etter registrering i bokdatabasen i høyden skjer for én til to bøker i året, jf. Gyldendals merknader til varselet 25. januar 2021, side 9. Aschehoug viser til at selv om det er teknisk mulig å endre prisene i Mentor, gjøres dette ikke i praksis. I den grad det skjer prisendringer etter at prisen er registrert i bokdatabasen, skyldes dette ifølge forlaget at feil pris har blitt lagt inn i systemet, for eksempel grunnet skrivefeil eller kalkylefeil, jf. Aschehougs merknader til varselet 25. januar 2021, side 9.

³⁵⁸ Alle bøker som vil få fastpris ved utgivelse og bøker som er i fastprisperioden, omtales i dette vedtaket som såkalte frontlistutgivelser, uavhengig av format, jf. avsnitt (161).

³⁵⁹ Fastprisen bestemmes av det enkelte forlag og gjelder for alle forbrukere uansett forhandler, jf. avsnitt (160). Den enkelte forhandler kan i fastprisperioden velge å gi inntil 12,5 prosent rabatt på fastprisen, jf. avsnitt (163).

- (679) Det er Konkurransetilsynets vurdering at prisene på kommende frontlistutgivelser ved registrering i bokdatabasen i hovedsak var fremtidige og ikke endelige og bindende fastsatt, jf. avsnitt (643)–(646). Tilsynet viser til at fastprisperioden gjaldt fra utgivelse, jf. avsnitt (160). Forlagene registrerte imidlertid informasjonen normalt tre til seks måneder før utgivelsen ble lagt ut for ordinært salg, jf. avsnitt (646). Forlagene kunne endre prisene etter at informasjonen var registrert i bokdatabasen, jf. avsnitt (645).
- (680) For kommende utgivelser som ikke lenger var omfattet av fastprisordningen, det vil si kommende backlistutgivelser, utvekslet forlagene informasjon om deres veiledende priser overfor forhandler.^{360,361}
- (681) Det er Konkurransetilsynets vurdering at også veiledende priser på kommende backlistutgivelser var fremtidige, jf. avsnitt (643)–(646). Tilsynet legger videre til grunn at kommende backlistutgivelser i liten grad var etterspurt av forbruker på forhåndssalg, ettersom det allerede hadde vært utgitt tidligere utgaver av titlene.
- (682) Konkurransetilsynets undersøkelser viser også at alle forlagene endret pris på kommende utgivelser etter at informasjonen var registrert i bokdatabasen, jf. kapittel 5.5.1–5.5.4.³⁶²
- (683) Bokhandlenes bestillinger av bøker før utgivelse og nettbokhandlenes forhåndssalg endrer ikke Konkurransetilsynets vurdering av at prisene var fremtidige, jf. avsnitt (647).
- (684) Selv om forbrukere kunne forhåndsbestille kommende utgivelser basert på informasjonen forlagene registrerte i bokdatabasen, startet nettbokhandlene normalt aktiv markedsføring av et utvalg av titler i en periode før utgivelse etter forlagenes registrering i bokdatabasen. Det var kun et mindre utvalg av titler som ble aktivt markedsført for forhåndssalg. Nettbokhandlenes forhåndssalg til forbruker var begrenset, jf. avsnitt (646).
- (685) Konkurransetilsynets informasjonsinnhenting viser at bokhandlene normalt la inn sine ordrer på et utvalg av forlagenes kommende utgivelser relativt kort tid før utgivelse, fra noen dager og opp til to måneder før utgivelse, jf. avsnitt (567) og (568).
- (686) Når det gjelder bokhandlenes ordrer, legger Konkurransetilsynet til grunn at det sjeldent ble foretatt prisendringer etter at ordrene var lagt inn, se avsnitt (480). Dette samsvarer med hva nettbokhandlene opplyser om prisendringer, jf. avsnitt (574). Etter tilsynets oppfatning viser også eksemplene på prisendringer i kapittel 5.5.1–5.5.4 at disse primært ble foretatt i lengre tid før utgivelse og dermed i perioden før bokhandlene normalt la inn ordrer.
- (687) Eventuelle konsekvenser for forbruker av endringer i fastpris eller andre forhold, var videre et avtalemessig forhold mellom bokhandel og forbruker. Konkurransetilsynet legger til grunn at bokhandler var kjent med at det kunne komme endringer ved kommende utgivelser som ikke var ferdigstilte, for eksempel når det gjaldt antall sider, pris og utgivelsestidspunkt.³⁶³
- (688) Konkurransetilsynet fastholder på denne bakgrunn at prisene på kommende utgivelser var fremtidige og av konkurransesensitiv art, jf. avsnitt (651).
- (689) Aschehoug redegjør i brev 2. juni 2021 nærmere for bokhandlenes bestilling av bøker før utgivelse, jf. Vedlegg 35. Aschehoug har lagt frem bestillingene som forlaget mottok fra ulike bokhandler for et utvalg bestående av fem titler i 2021, samt tilknyttet korrespondanse med Ark Bokhandel. Det anføres at dokumentasjonen viser at bokhandlene legger inn avtalerettslige bindende forhåndsbestillinger basert på prisene som er formidlet i bokråd/registrert i bokdatabasen. Ifølge Aschehoug mottar forlagene omfattende bestillinger fra bokhandlene som legges inn kort tid etter bokråd, normalt måneden før utgivelse.

³⁶⁰ Alle bøker som ikke vil få fastpris ved utgivelse, og bøker som ikke lenger er i fastprisperioden, omtales i dette vedtaket som såkalte backlistutgivelser, uavhengig av format, jf. avsnitt (162).

³⁶¹ Det enkelte forlag setter en veiledende pris, mens salgskanalerne er frie til å sette den prisen de ønsker, jf. avsnitt (171).

³⁶² Eksemplene på prisendringer i kapittel 5.5.1–5.5.4 omfatter både kommende front- og backlistutgivelser.

³⁶³ Bokkatalogene som forlagene utgir i begynnelsen av hvert semester, jf. avsnitt (145), inneholdt også normalt forbehold om endringer i pris og utgivelsestidspunkt, se avsnitt (705) under.

- (690) Etter Konkurransetilsynets vurdering kan det ikke utledes av dokumentasjonen fra Aschehoug at bokhandlene la inn avtalerettslige bindende bestillinger kort tid etter gjennomført bokråd.³⁶⁴ Etter tilsynets vurdering viser den vedlagte e-postkorrespondansen mellom Aschehoug og Ark Bokhandel at bestillingene først var endelige da Aschehoug mottok de konkrete ordrene. Det fremgår av den vedlagte e-posten fra Ark Bokhandel 13. november 2020 at bokhandelen *"anslår følgende volum og betingelser som et utgangspunkt for satsningen"*. Videre fremgår det at forlaget fortsatt hadde mulighet til å endre prisene, men at betingelser og antall eksemplarer da ville vurderes på nytt, jf. også avsnitt (564). Det kan heller ikke utledes av den oppfølgende e-postkorrespondansen 23. november 2020 at Aschehoug og Ark Bokhandel var avtalerettslig enige om innkjøpsvilkårene, eller at Ark Bokhandel hadde avtalerettslig forpliktet seg til konkrete volum. Etter tilsynets vurdering viser e-postkorrespondansen at bokhandelen ga en tilbakemelding basert på bøkene presentert i bokråd med foreløpige anslag, og at det deretter var en dialog mellom forlaget og bokhandelen om de nærmere betingelsene.³⁶⁵ De konkrete ordrene fra Ark Bokhandel ble i gjennomsnitt lagt inn rundt [REDACTED] etter bokråd.
- (691) Konkurransetilsynets gjennomgang av samtlige ordrer for de fem titlene viser noe variasjon med hensyn til når de ulike bokhandelkjedene la inn sine ordrer. De store bokhandelkjedene som Ark Bokhandel og Norli la i gjennomsnitt inn ordrer kort tid før utgivelse. Akademika, Biblioteksentralen SA, Fri Bokhandel SA, Tanum og kjedeløse bokhandler bestilte i hovedsak inn bøkene nært opp mot eller etter utgivelse.³⁶⁶
- (692) Vigmostad & Bjørke viser til at et stort antall bøker blir bestilt av bokhandler og forbrukere før utgivelse, og at nettbokhandlenes forhåndssalg er viktig for å sikre bred distribusjon av utgivelser.³⁶⁷ Forlaget anfører at Konkurransetilsynet feilaktig har lagt til grunn at forhåndssalget er begrenset.
- (693) Som nevnt la bokhandlene inn ordrer relativt kort tid før utgivelse, og nettbokhandlene startet normalt aktivt markedsføring av et utvalg av titler i en periode før utgivelse etter forlagenes registrering i bokdatabasen. Det var kun et mindre utvalg av titler som ble aktivt markedsført for forhåndssalg, jf. avsnitt (646), (685) og (691).
- (694) Opplysningene som er fremlagt av Vigmostad & Bjørke knytter seg til andelen av forlagets titler som ble bestilt av bokhandler før utgivelse og andelen av titler som ble bestilt av forbrukere fra bokhandler før utgivelse. Opplysningene viser at det blir gjort bestillinger på en del av titlene før utgivelse. Basert på de fremlagte opplysningene ble imidlertid mange av utgivelsene ikke bestilt av bokhandler før utgivelse, og hovedtyngden av bøkene ble ikke bestilt av forbrukere før utgivelse. I de tilfeller der bokhandler og forbrukere bestilte på forhånd, viser de fremlagte opplysningene ikke hvor mange bestillinger eller salg som ble gjennomført. Konkurransetilsynet fastholder dermed at forhåndssalget til forbruker var begrenset på bakgrunn av hva nettbokhandlene selv har opplyst, jf. avsnitt (575) og (576).
- (695) Bokhandlenes bestillinger av bøker før utgivelse og nettbokhandlenes forhåndssalg endrer derfor ikke Konkurransetilsynets vurdering av at informasjonen som ble utvekslet via

³⁶⁴ For vårens utgivelser gjennomføres bokråd normalt i oktober og november, mens bokråd for høstens utgivelser vanligvis gjennomføres i april og mai, jf. avsnitt (145).

³⁶⁵ Beslaglagte dokumenter inneholder eksempler på at bokhandler i etterkant av bokråd gir en første tilbakemelding til forlaget om hvilke av forlagets kommende utgivelser de ønsker å satse på, og at det legges opp til videre dialog mellom forlag og bokhandel, jf. avsnitt (483) og (509)–(511).

³⁶⁶ Brev fra Aschehoug 2. juni 2021, bilag 5.

³⁶⁷ Se presentasjon fra møte med Vigmostad & Bjørke 17. juni 2021, side 27, hvor det vises til at Haugenbok i perioden 2016 til 2018 hadde bestillinger fra sine kunder på 33 prosent av utgitte titler før utgivelse. Det fremgår også at forlaget Vigmostad & Bjørke mottok 30 prosent av ordrelinjer for bøker utgitt i 2016 før utgivelse, og at det i 2016 ble mottatt bestillinger på rundt 70 prosent av utgivelsene før utgivelsesdato. I Vigmostad & Bjørkes merknader til varselet 25. januar 2021, side 4 og 21, opplyses det videre at VB Bok AS (både fysiske butikker og netthandel) har registrert i overkant av 3 000 nye norske utgivelser i bokgruppene 3–5 i 2020, og at det ble gjort innkjøp av 40 prosent av disse (over 1 200 unike titler) før utgivelsesdato. Videre fremgår det at for 95 prosent av disse er det også videresalg/leveranse til kunde i løpet av den første uken etter utgivelse, en stor del basert på kjøp/forhåndsordre fra sluttkunde.

bokdatabasen og Mentor Forlag, var av konkurransesensitiv art, jf. også avsnitt (647) og (683) flg.

- (696) Bokbasen, Cappelen Damm og Aschehoug anfører at informasjon om utgivelsestidspunkt ikke er av konkurransesensitiv art. Cappelen Damm viser til at det ofte vil være allment kjent om andre forlag har lignende prosjekter under arbeid, og at andre forlags publiseringsdato ikke er avgjørende for forlaget. Aschehoug peker på at utgivelsestidspunkt blir satt før forlaget får kunnskap om utgivelsestidspunkt for konkurrentenes kommende utgivelser, og at det ikke er kommersielt mulig å endre utgivelsestidspunkt etter at det er avtalt med forfatter og bokhandelkjedene.
- (697) Konkurransetilsynet fastholder at utgivelsestidspunkt for kommende utgivelser er å anse som konkurransesensitiv informasjon, jf. avsnitt (651). I tillegg til at forlagene gjennom Mentor Forlag fikk oversikt over konkurrentenes fremtidige priser, fikk de samtidig oversikt over hvilke bøker konkurrentene skulle utgi og når konkurrentene forventet å utgi disse. Forlagene fikk på denne måten tilgang til detaljert informasjon om konkurrentenes fremtidige priser og utvalg av bøker. Samlet ga informasjonen forlagene en god oversikt over konkurrerende forlags forventede markedsatferd knyttet til kommende utgivelser, jf. avsnitt (651). Tilsynet legger videre til grunn at forlagene kunne endre utgivelsestidspunkt for kommende utgivelser etter registrering i bokdatabasen, jf. avsnitt (645). Tilsynets undersøkelser viser også at utgivelsestidspunkt for kommende utgivelser ble endret etter at informasjonen var registrert i bokdatabasen, jf. kapittel 5.5.1–5.5.4.
- (698) Partene anfører videre at all informasjon i bokdatabasen var offentlig og/eller offentlig tilgjengelig fra den ble registrert i bokdatabasen, og at informasjonen av denne grunn ikke kan anses som strategisk eller konkurransesensitiv. Det anføres at Konkurransetilsynet i varselet ikke har sett hen til at forlagenes kunder, herunder bokhandler, nettbokhandler, skoler og biblioteker, fikk tilgang til informasjonen på samme tid gjennom Mentor Bokhandel og Bokbasens øvrige abonnementer.³⁶⁸ Gyldendal viser i den forbindelse til ESAs horisontale retningslinjer artikkel 92, og at forbruker ikke inngår blant forlagenes kunder i grossistmarkedet for bøker. Ifølge partene var videre all informasjon om blant annet kommende utgivelser lett tilgjengelig hos nettbokhandelene, og dermed å anse som offentlig tilgjengelig informasjon. Bokbasen, Vigmostad & Bjørke og Aschehoug viser i denne sammenheng til at samme informasjon enkelt kunne innhentes fra andre kilder på internett, eksempelvis ved hjelp av nettskraping.
- (699) Konkurransetilsynet fastholder at informasjonen i bokdatabasen om kommende utgivelser ikke var offentlig informasjon, jf. avsnitt (648) og (649).
- (700) Konkurransetilsynet viser til at selv om det kan være mulig å skaffe seg informasjonen i markedet fordi informasjonen befinner seg i det offentlig rom, medfører dette ikke nødvendigvis at informasjonen er å anse som offentlig informasjon. Offentlig informasjon er generelt like tilgjengelig for alle konkurrenter og kunder, jf. avsnitt (629).
- (701) Da forlagene registrerte informasjonen, var den ikke offentlig tilgjengelig i markedet, og forlagene kunne først bli kjent med informasjonen gjennom Mentor Forlag, jf. avsnitt (477). Konkurrenter uten abonnement på Mentor Forlag og andre som ikke hadde tilgang til bokdatabasen, jf. avsnitt (177), var henvist til informasjon som ble tilgjengeliggjort gjennom andre kilder etter forlagenes registrering i bokdatabasen. Informasjon om kommende utgivelser ble blant annet gitt i forlagenes kataloger og på forlagenes og nettbokhandelnes nettsider.

---

³⁶⁸ Se avsnitt (177).

- (702) Noen nettbokhandlere gjorde informasjonen om kommende utgivelser søkbar i nettbokhandelen gjennom automatisk import fra bokdatabasen, jf. avsnitt (571).³⁶⁹ Bokhandler stod imidlertid fritt til å bestemme hvilke titler de ønsket å synliggjøre og hvordan dette ble gjort, jf. avsnitt (571).
- (703) Uten kjennskap til hvilke utgivelser som var planlagt, var det vanskelig å finne denne informasjonen om kommende utgivelser, jf. avsnitt (649). Informasjonen utgjorde således ikke markedsdata som var lett tilgjengelig, jf. avsnitt (629). I den forbindelse vises det også til at det årlig utgis et betydelig antall bøker i Norge.³⁷⁰ At informasjonen også ble delt med bokhandler, nettbokhandler, skoler og biblioteker, medfører ikke at informasjonen var offentlig, jf. avsnitt (629). Prisinformasjonen om kommende frontlistutgivelser, som ble utvekslet mellom forlagene, var dessuten ikke innkjøpsprisen til forlagenes kunder i grossistmarkedet, men direkte knyttet til prisen som skulle betales av forbruker, jf. avsnitt (678).
- (704) Konkurransetilsynet legger til grunn at informasjonen først ble enklere tilgjengelig i markedet da nettbokhandler aktivt markedsførte utgivelsene, og at informasjonen på dette tidspunktet også hadde større nytte for forbrukere. Nettbokhandlerne startet imidlertid normalt denne markedsføringen i en periode før utgivelse etter forlagenes registrering i bokdatabasen, og det var kun et mindre utvalg av titler som ble aktivt markedsført for forhåndssalg. Nettbokhandlerenes forhåndssalg til forbruker var videre begrenset, jf. avsnitt (646).
- (705) Konkurransetilsynet viser videre til at tilgjengeligheten av informasjon i kataloger og på forlagenes nettsider var avhengig av hvilken informasjon det enkelte forlag valgte å tilgjengeliggjøre på denne måten og til hvilket tidspunkt. Tilsynet legger til grunn at det knyttet seg en usikkerhet til hvorvidt, og i hvilken grad, informasjonen som kunne innhentes gjennom disse kildene ga en fullstendig og oppdatert oversikt over markedet. Forlagenes kataloger over kommende utgivelser ble publisert i begynnelsen av hvert semester, jf. avsnitt (145), og inneholdt også normalt forbehold om endringer i pris og utgivelsestidspunkt.³⁷¹
- (706) Det er etter dette Konkurransetilsynets vurdering at informasjonen forlagene registrerte i bokdatabasen ikke var like tilgjengelig for alle konkurrenter og kunder, og at informasjonen dermed ikke var å anse som offentlig informasjon, jf. avsnitt (629).
- (707) Etter Konkurransetilsynets vurdering fikk forlagene gjennom Mentor Forlag en enklere og raskere samt mer pålitelig og direkte tilgang til informasjon enn de ville hatt gjennom andre kilder, jf. avsnitt (630).
- (708) Forlagene fikk gjennom Mentor Forlag tilgang til den mest oppdaterte katalogen over bokutgivelser i Norge, jf. avsnitt (639). Til forskjell fra tilgangen til informasjonen gjennom andre kilder, fikk forlagene gjennom Mentor Forlag løpende tilgang til oppdatert informasjon om alle kommende og utgitte bøker. Mentor Forlag medførte at informasjonen var lett tilgjengelig for forlagene, og forlagene kunne til enhver tid få en fullstendig og oppdatert

³⁶⁹ Konkurransetilsynet er ikke kjent med oppdateringsfrekvensen i hele perioden for overtredelsen for nettbokhandlerne som automatisk importerte informasjon fra bokdatabasen. I vedlegg til Bokbasens merknader til varselet presenteres en oversikt over hvor ofte 18 bokhandler henter oppdaterte metadata fra Bokbasen, jf. Bokbasens merknader til varselet 25. januar 2021, bilag 5. Oppdateringsfrekvensen varierer fra én gang i døgnet til hver halvtime. Oversikten er ikke tidsangitt, og tilsynet legger til grunn at oversikten viser dagens oppdateringsfrekvens. Bevis fra beslaget viser at det kunne ta nettbokhandelen én til tre dager å oppdatere med ny eller endret informasjon fra bokdatabasen, jf. avsnitt (477).

³⁷⁰ For eksempel ble det i 2017 utgitt omtrent 8 800 bøker i Norge, jf. avsnitt (143).

³⁷¹ For eksempel Cappelen Damms vårkatalog 2011 publisert digitalt 10. januar 2011 og redaksjon avsluttet desember 2010: *"Det tas forbehold om endringer i utgivelsesprogram og priser"*, Aschehougs vårkatalog 2011 publisert digitalt 17. januar 2011: *"Det tas forbehold om endringer av titler, priser og utgivelsestidspunkt"*, Gyldendals katalog for 2015 publisert digitalt og oppdatert med høstlisten 18. august 2015: *"Vi tar forbehold om prisendringer og utgivelsestidspunkt"* og Vigmostad & Bjørkes katalog for våren 2017 publisert digitalt 25. januar 2017 og redaksjon avsluttet januar 2017: *"Det tas forbehold om endringer i utgivelsesdatoer og priser"*. Hentet fra <https://issuu.com/cappelendammm/docs/katalogvaar2011/1>, https://issuu.com/aschehoug/docs/utgivelser_spring_2011/87, https://issuu.com/gyldendalnorskforlag/docs/gyldendal_litteratur_rets_b_ker og https://issuu.com/vigmostadbjorke/docs/vb_katalog_vaar_2017/100, 16. november 2022.

oversikt over markedet, jf. avsnitt (642). Forlagene kunne videre få en god oversikt over konkurrentenes utgivelser gjennom få søk, jf. avsnitt (662). Ansatte i Gyldendal og Aschehoug har videre forklart at Mentor Forlag ga en raskere tilgang til informasjonen enn de ellers ville hatt, jf. avsnitt (269), (270) og (275). En ansatt i Bokbasen har forklart at fordelene med informasjonstilgangen i Mentor Forlag sammenlignet med nettbokhandlene, er at forlagene vet at informasjonen er fullstendig og kvalitetssikret, jf. avsnitt (252).

- (709) Gyldendal anfører at deres datterselskap Ark Bokhandel lovlig kan laste ned informasjon fra bokdatabasen gjennom deres abonnement på Mentor Bokhandel, og står fritt til å dele med alle, herunder forlagsvirksomheten i konsernet.
- (710) Konkurransetilsynet viser til at denne saken gjelder utveksling av informasjon mellom konkurrerende forlag via bokdatabasen og Mentor Forlag. Tilsynet har kommet til at denne kontakten reduserte usikkerheten om konkurrentens fremtidige strategi og markedsopptreden, jf. avsnitt (668). At informasjonen, ifølge forlaget, kunne ha blitt mottatt på annen måte, herunder fra bokhandelsvirksomheten i konsernet, endrer ikke tilsynets vurdering av informasjonsutvekslingen mellom forlagene. Tilsynet viser blant annet til at Mentor Forlag hadde en merverdi for forlaget. Dette underbygges av at Gyldendal kjøpte 14 abonnement på Mentor Forlag, hvorav ett abonnement ga tilgang for to samtidige brukere på samme geografiske lokasjon, jf. avsnitt (185). For øvrig viser tilsynet til pålegg om opphør, jf. kapittel 10.
- (711) Konkurransetilsynet fastholder etter dette at informasjonen i bokdatabasen var av konkurransesensitiv art, jf. avsnitt (651) og (652). Tilsynet viser til at fremtidige priser etter sin art er i kjernen av hva som utgjør strategiske og konkurransesensitive opplysninger, jf. avsnitt (626). I tillegg til en oversikt over andre forlags kommende utgivelser, fikk forlagene tilgang til en fullstendig og oppdatert oversikt over det enkelte forlags gjeldende og veiledende priser. Sammenstillingen av priser på kommende og utgitte bøker gjorde at forlagene raskere og enklere kunne følge med på konkurrentenes fremtidige, gjeldende og veiledende prisnivå og prisstrategi, jf. avsnitt (667). Forlagene kunne dermed gjennom informasjonsutvekslingen få innsikt i konkurrentenes fremtidige prisstrategi og forventede markedsatferd, jf. avsnitt (622) og (623). Informasjonsutvekslingen via bokdatabasen og Mentor Forlag var dermed egnet til å redusere usikkerhet om sentrale konkurranseparametere mellom forlagene, jf. avsnitt (625) og (626).
- (712) Forlagene anfører at Konkurransetilsynet ikke har bevist med klar sannsynlighetsovervekt at det foreligger en avtale eller samordnet opptreden. I den forbindelse anfører forlagene at tilsynet ikke har dokumentert en felles forståelse eller vilje mellom forlagene om at Mentor Forlag kan og/eller skal benyttes for å samordne markedsatferd.
- (713) Cappelen Damm anfører at oversendelse av metadata til Bokbasen, tegning av abonnement, søk i bokdatabasen og kunnskap om at andre forlag kan abonnere på Mentor Forlag, ikke utgjør bevis for en felles forståelse om registrering av metadata som ledd i et samarbeid om informasjonsutveksling. Cappelen Damm viser til at det følger av EU/EØS-praksis at kontakten må føre til en koordinering som gjør at foretakene ikke lenger treffer beslutninger på selvstendig grunnlag, og at det ikke er bevis for kontakt mellom forlagene om hvordan prisinformasjonen i Mentor Forlag skulle brukes i forlagenes prissetting. Aschehoug viser til at en samordnet opptreden krever en gjensidighet eller felles vilje mellom konkurrenter om å opptre på en bestemt måte. Det anføres at forutsetningene for at forlagene skal kunne erstatte konkurranse med praktisk samarbeid ikke foreligger, ettersom forlagene registrerte informasjonen uten kunnskap om hvorvidt, eller eventuelt når, informasjonen kom frem til konkurrentene. Cappelen Damm og Gyldendal har tilsvarende pekt på at forlagene ikke hadde innsikt i de andre forlagenes bruk. Vigmostad & Bjørke anfører at forlagenes tegning av abonnement og bruk av Mentor Forlag er ensidige handlinger, og at Konkurransetilsynet må dokumentere en forutgående kontakt og felles forståelse om at bruk av Mentor Forlag kan benyttes for å samordne seg. Videre peker Aschehoug på at bevisene viser at forlagene ikke har gjort systematiske uttrekk fra Mentor Forlag.
- (714) Etter Konkurransetilsynets vurdering ledet kontakten mellom forlagene til en felles forståelse eller vilje om å utveksle fremtidige priser og annen konkurransesensitiv informasjon via

bokdatabasen og Mentor Forlag. Informasjonsutvekslingen reduserte usikkerheten om forlagenes fremtidige strategi og markedsopptreden, jf. avsnitt (668). Forlagene erstattet på denne måten konkurranserisikoen med et innbyrdes praktisk samarbeid, jf. avsnitt (620). Dette medførte at forlagenes markedsatferd ikke ble fastsatt på selvstendig grunnlag, jf. avsnitt (621), men som et resultat av en avtale eller samordnet opptreden, jf. avsnitt (623) og (624). Tilsynet viser til at kontakt mellom konkurrerende foretak som innebærer at en konkurrent opplyser om egen markedsstrategi eller strategi som overveies gjennomført, utgjør en samordnet opptreden, jf. avsnitt (622) og (623).

- (715) Det endrer ikke Konkurransetilsynets vurdering at forlagene ikke hadde kjennskap til hvilken informasjon de andre forlagene hentet ut, eller innsikt i hvordan informasjonen ble benyttet. Forlagene hadde kunnskap om at konkurrerende forlag med abonnement på Mentor Forlag fikk tilgang til informasjonen som ble registrert i bokdatabasen, og forlagene betalte for et abonnement som var ment å gi dem tilgang til all informasjon som var registrert i bokdatabasen av konkurrentene, jf. avsnitt (638), (640) og (641). Forlagene har videre brukt abonnementet til å tilegne seg konkurransesensitiv informasjon om konkurrentenes utgivelser, jf. avsnitt (656)–(661). Tilsynet legger til grunn at forlagene hensyntok informasjonen som ble utvekslet ved fastsettelsen av egen markedsatferd, jf. avsnitt (670).
- (716) Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke og Gyldendal anfører at forlagenes eierskap i Bokbasen isolert sett ikke er tilstrekkelig for å etablere en avtale eller samordnet opptreden.
- (717) Cappelen Damm viser til at Bokbasen står fritt til å velge hvilke tjenester som skal utvikles og tilbys, og at det ikke er ført bevis for at eierne har utøvet innflytelse over utformingen av Mentor Forlag. Bokbasen anfører i tilknytning til dette at deres selskapsstrategi fastsettes av selskapets egne organer, og at selskapet drives uavhengig av sine eiere.
- (718) Vigmostad & Bjørke viser til at de ikke var involvert i opprettelsen eller utformingen av bokdatabasen, og at de i store deler av perioden har vært uten styrerepresentasjon. Det vises også til at eierandelen er indirekte og lavere enn for øvrige forlag.
- (719) Konkurransetilsynet viser til redegjørelsen om forlagenes registrering av informasjon med kunnskap om at konkurrerende forlag med abonnement på Mentor Forlag kunne se informasjonen som ble registrert, kjøp av Mentor Forlag, bruk av abonnementet og forlagenes eierskap. Tilsynet har lagt et samlet bevisbilde til grunn ved vurderingen av samarbeidskriteriet.³⁷²
- (720) Som det fremgår av avsnitt (664) og (665), har Konkurransetilsynet blant annet vektlagt at forlagene i kraft av eierskapet, og ved kjøp og bruk av Mentor Forlag, var kjent med funksjonalitetene i Mentor Forlag, at abonnementet ble solgt til andre forlag, samt hvilken informasjon forlagene kunne utveksle via Mentor Forlag. Etter tilsynets vurdering hadde også Vigmostad & Bjørke denne kjennskapen i hele overtredelsesperioden selv om de kun i deler av perioden hadde mulighet til å utøve innflytelse gjennom sin eierandel i Bokbasen.
- (721) Vigmostad & Bjørke anfører videre med henvisning til Kommisjonens jurisdiksjonsmeddelelse³⁷³ at Konkurransetilsynet ikke har sannsynliggjort at minoritetsandelen har reell innflytelse, og at det dermed må legges til grunn at den utgjør en ren finansiell eierandel.
- (722) Konkurransetilsynet viser til at uttalelsen i Kommisjonens jurisdiksjonsmeddelelse gjelder vurderingen av de facto enekontroll. Det bemerkes at tilsynet ikke har lagt til grunn at Vigmostad & Bjørke, eller noen av de øvrige forlagene, hver for seg, har avgjørende innflytelse over Bokbasen, men at forlagene med sine eierandeler likevel kunne utøve innflytelse. Etter tilsynets oppfatning er dette ikke i strid med nevnte uttalelse.

³⁷² Se sak C-634/13 P *Total Marketing Services mot Kommisjonen*, avsnitt 26. Se også forente saker C-204/00 P m.fl. *Aalborg Portland m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 57 og sak C-441/11 P *Kommisjonen mot Verhuizingen Coppens*, avsnitt 70. Se også Rt. 2011 side 910 (*Tine*), avsnitt 48 og Rt. 2012 side 1556 (*Gran Ekran*), avsnitt 47 og 57.

³⁷³ Kommisjonens konsoliderte kunngjøring om jurisdiksjon i henhold til rådsforordning (EF) nr. 139/2004 om tilsyn med foretakssammenslutninger (2008/C 95/01), artikkel 59.

- (723) Vigmostad & Bjørke anfører at verken funksjonaliteten eller andre sider ved Mentor Forlag tilsier at abonnementet er eller kan brukes som et ulovlig markedsovervåkningsverktøy. Aschehoug fremholder at funksjonaliteten i bokdatabasen gjorde det uegnet som et slikt verktøy. Det vises til at gamle data ble slettet ved endringer og manglende varslingsfunksjoner. Ifølge Aschehoug refererer begrepet markedsovervåkning til funksjonaliteten som gjør det lettere å trekke ut og sammenstille historisk informasjon. Ifølge Bokbasen ble Mentor Forlag ikke utviklet for å drive slik markedsovervåkning som Konkurransetilsynet legger til grunn i varselet, men formålet med abonnementet var at de større forlagene skulle bidra mer til finanseringen av bokdatabasen enn de mindre forlagene. Partene fremhever også at markedsovervåkning i seg selv verken er ulovlig eller tilstrekkelig for å etablere en avtale eller en samordnet opptreden.
- (724) Som vist til i avsnitt (655), registrerte forlagene løpende konkurransesensitiv informasjon om egne utgivelser i bokdatabasen med kunnskap om at konkurrerende forlag med abonnement på Mentor Forlag kunne se informasjonen som ble registrert. Forlagene hadde kunnskap om at Mentor Forlag ga dem tilgang til informasjon om konkurrentenes utgivelser. Som det fremgår av avsnitt (642), gjorde Mentor Forlag at forlagene til enhver tid kunne få en fullstendig og oppdatert oversikt over markedet. Sammenstillingen inneholdt en oversikt over alle kommende og utgitte bøker i markedet. Det er Konkurransetilsynets vurdering at Mentor Forlag på denne måten var et verktøy for markedsovervåkning, slik Bokbasen også fremhevet i markedsføringen av abonnementet, jf. avsnitt (655). Tilsynet viser videre til at forlagene aktivt søkte etter og hentet ut informasjon om konkurrentenes utgivelser, inkludert informasjon om andre forlags kommende utgivelser, jf. avsnitt (656)–(661). Tilsynet fastholder på denne bakgrunn at Mentor Forlag var et markedsovervåkingsverktøy, og at forlagene også benyttet abonnementet med dette formålet.
- (725) Selv om markedsovervåkning som sådan ikke er ulovlig, utgjør enhver kontakt mellom konkurrerende foretak som innebærer at en konkurrent opplyser om egen markedsstrategi eller strategi som overveies gjennomført, en samordnet opptreden, jf. avsnitt (622) og (623). Konkurransetilsynet legger som nevnt til grunn at kontakten mellom forlagene reduserte usikkerheten om konkurrentenes fremtidige strategi og markedsopptreden, jf. avsnitt (668).
- (726) Cappelen Damm anfører at selv om samarbeidet i sin helhet ikke må karakteriseres som en avtale eller samordnet opptreden, jf. avsnitt (624), må Konkurransetilsynet bevise at de ulike elementene i samarbeidet enten oppfyller kravet til en avtale eller samordnet opptreden. Forlaget viser til Underrettens uttalelse i *FSL Holdings*.³⁷⁴
- (727) Etter Konkurransetilsynets vurdering kan avgjørelsen ikke tas til inntekt for at de ulike handlingene i samarbeidet enten må oppfylle kravet til en avtale eller samordnet opptreden. Det vises til at Underretten kun åpner for at enkelte av handlingene kan karakteriseres som avtale og andre som samordnet opptreden, uten at det oppstilles et krav om dette. Som det fremgår av avsnitt (719), har tilsynet lagt et samlet bevisbilde til grunn for vurderingen av kontakten mellom forlagene.
- (728) Forlagene anfører at de har benyttet informasjonen som ble hentet ut gjennom Mentor Forlag til å treffe autonome/selvstendige beslutninger. Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehoug bestrider at det i saken er grunnlag for å anvende presumsjonen for at et foretak som har mottatt strategisk markedsinformasjon, har hensyntatt informasjonen ved fastsetting av egen markedsopptreden.
- (729) Cappelen Damm anfører med henvisning til EU-domstolens avgjørelse i *Eturas*³⁷⁵ at presumsjonen kun kan anvendes på samarbeid som er etablert i møter eller gjennom annen direkte kontakt, og at det kun er et krav om offentlig distansering i tilfeller der informasjonen har blitt utvekslet i møter. I denne saken kan det ifølge Cappelen Damm ikke oppstilles en

³⁷⁴ Sak T-655/11 *FSL Holdings m.fl. mot Kommissjonen*, avsnitt 419: "It follows that, whilst the concepts of an agreement and of a concerted practice have partially different elements, they are not mutually incompatible. The Commission is therefore not required to categorise either as an agreement or as a concerted practice each form of conduct found but is entitled to characterise some of those forms of conduct as principally 'agreements' and others as 'concerted practices' [...]"

³⁷⁵ Sak C-74/14 *Eturas m.fl.*

presumsjonsregel. Aschehoug anfører at forlagene ikke har hentet ut informasjonen som Konkurransetilsynet mener gir grunnlag for koordinering, og at dette i henhold til *Eturas*³⁷⁶ skal være tilstrekkelig for å tilbakevise at kommunikasjonen har gitt grunnlag for koordinering.

- (730) Vigmostad & Bjørke anfører at Konkurransetilsynet i varselet viser til rettspraksis i forbindelse med kravet til offentlig distansering som ikke har likhetstrekk med denne saken.³⁷⁷ Det vises til at sakene gjelder karteller der konkurrentene direkte og i fellesskap har utvekslet prisinformasjon og drøftet prisnivå.
- (731) Konkurransetilsynet viser til at det følger av EU/EØS-praksis at det foreligger en presumsjon for at foretak som har mottatt strategisk markedsinformasjon, har hensyntatt informasjonen ved fastsettingen av egen markedsopptreden, jf. avsnitt (631). Etter tilsynets vurdering kan ikke EU/EØS-praksis tas til inntekt for at presumsjonen kun kan anvendes på samarbeid som er etablert i møter eller gjennom annen direkte kontakt. Tilsynet viser til at EU-domstolen i *Eturas* la til grunn at presumsjonen kunne anvendes i saken under forutsetning av at det strategiske innholdet i informasjonsutvekslingen hadde kommet til foretakets kunnskap.³⁷⁸
- (732) Konkurransetilsynet viser også til at faktum i *Eturas* skiller seg fra denne saken. Saken gjaldt ensidig meddelelse fra en tredjepart lagt inn i et internettbasert reservasjonssystem som ble benyttet av reisebyrå som var anklaget for å ha deltatt i et ulovlig samarbeid. De faktiske forholdene er dermed annerledes i denne saken der alle forlagene delte, søkte etter og hentet ut konkurransesensitiv informasjon, jf. avsnitt (638) og (656)–(661). Etter tilsynets vurdering har dermed *Eturas* begrenset overføringsverdi.
- (733) Videre viser Konkurransetilsynet til at EU-domstolen i *Eturas* kom til at for å distansere seg fra deltakelse i den ulovlige samordningen, måtte reisebyråene offentlig distansere seg fra forslaget i meddelelsene eller gjennom henvendelse til myndighetene.³⁷⁹ EU-domstolen la også til grunn at presumsjonsregelen kan tilbakevise på andre måter i tilfeller der informasjonen ikke ble utvekslet i møter.³⁸⁰ Det ble lagt til grunn at en systematisk anvendelse av en rabatt som oversteg taket *Eturas* hadde innført, kunne avkrefte presumsjonen om at man hadde deltatt i en overtredelse.
- (734) Ingen av forlagene i denne saken distanserte seg offentlig eller tok avstand på annen måte fra informasjonsutvekslingen, jf. avsnitt (670). Etter Konkurransetilsynets vurdering har forlagene heller ikke på andre måter avkreftet eller tilbakevist presumsjonen. Som nevnt i avsnitt (732), har alle forlagene både delt og mottatt konkurransesensitiv informasjon. Videre er informasjon om konkurrentenes utgivelser hentet ut fra bokdatabasen av ansatte fra alle forlagene, og deretter videreformidlet internt, jf. kapittel 5.4.4.1–5.4.4.4. Tilsynet legger dermed til grunn at det foreligger en presumsjon for at forlagene hensyntok den strategiske markedsinformasjonen da de fastsatte egen markedsatferd, jf. avsnitt (670).
- (735) Selv om det ikke er nødvendig for vurderingen i saken, underbygges presumsjonen av at informasjonen som ble utvekslet, også ble brukt av Gyldendal og Aschehoug i forbindelse med egen prissetting, jf. avsnitt (337)–(345), (369)–(375), (415)–(417), (419)–(423), (424)–(427) og (432)–(437).
- (736) Gyldendal anfører at eksemplene i avsnitt (337)–(345) og (369)–(375) illustrerer at forlagets konkrete vurdering av eget produkt var avgjørende for prissettingen. Ifølge forlaget viser eksemplene ikke annet enn det en rasjonell markedsaktør vil gjøre med informasjon som er offentlig tilgjengelig i markedet. Eksemplene viser dermed ikke samordning.

³⁷⁶ Sak C-74/14 *Eturas m.fl.*, avsnitt 41.

³⁷⁷ Se avsnitt (632) og (633).

³⁷⁸ Sak C-74/14 *Eturas m.fl.*, avsnitt 50. Se også Konkurransetilsynets vedtak i V04-2021 (*Verisure*), avsnitt 177.

³⁷⁹ Sak C-74/14 *Eturas m.fl.*, avsnitt 46–50.

³⁸⁰ Se også sak C-634/13 P *Total Marketing Services*, avsnitt 23 og 24; forente saker T-25/95 m.fl. *Cimenteries CBR m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 3956 og 3961; forente saker T-208/08 m.fl. *Gosselin Group m.fl.*, avsnitt 161 og forente saker T-122/07 m.fl. *Siemens Österreich m.fl.*, avsnitt 61.

- (737) Konkurransetilsynet bemerker i den forbindelse at det ikke er nødvendig å påvise at forlagene har endret sin atferd på bakgrunn av den mottatte informasjonen, jf. avsnitt (631). Eksemplene underbygger presumsjonen ved å vise at Gyldendal har sett hen til informasjonen som ble utvekslet i forbindelse med egen prissetting. Tilsynet viser også til at Gyldendal fulgte konkurrentenes priser og økte prisen etter å ha observert konkurrentenes priser på pocketnyheter, jf. avsnitt (369)–(375). At informasjonen som ble brukt i de konkrete eksemplene skulle være tilgjengelig gjennom andre kilder på tidspunktet Gyldendal brukte informasjonen, endrer ikke dette, jf. avsnitt (648)–(650) og (699)–(708).
- (738) Bokbasen anfører at deres handlinger ikke kvalifiserer for tilretteleggeransvar ettersom de verken har hatt til hensikt å bidra til en konkurransebegrensende informasjonsutveksling eller har hatt kunnskap om, eller kunne forutse, at forlagene skulle drive med noen form for ulovlig informasjonsutveksling. Med henvisning til *AC-Treuhand*,³⁸¹ må det ifølge Bokbasen skilles mellom aktører som aktivt bidrar til overtredelsen tilsvarende kartelldeltakerne selv, og andre tredjeparter som har en mer perifer tilknytning til samarbeidet. Bokbasen viser til at deres rolle har vært begrenset til å drifte en database, samt at deres kontrollrolle har vært begrenset til bibliografisk informasjon. Bokbasen har derfor ikke hatt en tilsvarende essensiell rolle som kan sammenlignes med *AC-Treuhand*.
- (739) Etter Konkurransetilsynets vurdering hadde Bokbasen en sentral rolle i samarbeidet, jf. avsnitt (671). Ved å utvikle, drifte, markedsføre og tilby Mentor Forlag tilrettela Bokbasen aktivt for utveksling av konkurransesensitiv informasjon mellom forlagene. Mentor Forlag var ment å gi forlagene tilgang til all informasjon som var registret i bokdatabasen, inkludert prisinformasjon om andre forlags kommende utgivelser. Bokbasen var som tilbyder av abonnementet klar over at forlagene ville få tilgang til denne informasjonen, og var dermed kjent med at forlagene utvekslet konkurransesensitiv informasjon. Abonnementet ble også av Bokbasen markedsført som et verktøy for markedsovervåkning, jf. avsnitt (655). Bokbasens anførsel om at de kun hadde en perifer tilknytning til overtredelsen kan derfor etter tilsynets vurdering ikke føre frem.
- (740) Bokbasen var eier av bokdatabasen, og selskapet utviklet, driftet, markedsførte og solgte abonnement på Mentor Forlag. Bokbasen tilbød forlagene tilgang til all informasjonen som var registret i bokdatabasen, markedsførte Mentor Forlag og veiledet forlagene i bruken av tilgangen, jf. avsnitt (247)–(251) og (266). Bokbasen hadde også en økonomisk egeninteresse i at forlag kjøpte full tilgang til bokdatabasen, jf. avsnitt (180).
- (741) Det er etter dette Konkurransetilsynets vurdering at Bokbasen tilrettela for informasjonsutvekslingen mellom Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug, jf. avsnitt (671). Det er uten betydning at Bokbasen ikke selv utga bøker i konkurranse med forlagene, ettersom det ikke er et krav om at et foretak som tilrettelegger for et konkurransebegrensende samarbeid, er aktiv på det markedet som samarbeidet angår, jf. avsnitt (636).
- (742) Konkurransetilsynet finner det etter dette bevist med klar sannsynlighetsovervekt at Bokbasen, Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug samarbeidet om å utveksle fremtidige priser og annen konkurransesensitiv informasjon via bokdatabasen og Mentor Forlag.
- (743) Kontakten mellom forlagene reduserte usikkerheten knyttet til forlagenes fremtidige strategi og markedsopptreden, jf. avsnitt (625). Dette medførte at foretakenes markedsadferd ikke ble fastsatt på selvstendig grunnlag, men som resultat av en "avtale" eller "samordnet opptreden" mellom forlagene, jf. avsnitt (623) og (624).
- (744) Det bemerkes at Konkurransetilsynet i samsvar med EU-retten som nevnt i avsnitt (624), ikke har funnet det nødvendig å kategorisere samarbeidet som enten en "avtale" eller "samordnet opptreden", ettersom de aktuelle aktivitetene innehar elementer av begge deler, og klart faller inn under konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1.

³⁸¹ Sak C-194/14 P *AC-Treuhand mot Kommissjonen*.

- (745) Konkurransetilsynet finner det etter dette bevist med klar sannsynlighetsovervekt at samarbeidskriteriet i konkurranseloven § 10 første ledd og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1, er oppfylt.

7.2.4 Konkurransbegrensningskriteriet

7.2.4.1 Rettslig utgangspunkt

- (746) Konkurranseloven § 10 første ledd og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1 omfatter samarbeid med konkurransebegrensende "*formål eller virkning*". Vilkårene er alternative.
- (747) Samarbeid som har til "*formål*" å begrense konkurransen omfatter visse former for avtaler, samordnet opptreden eller en kombinasjon av disse som i seg selv er tilstrekkelig skadelig for konkurransen slik at det ikke er nødvendig å undersøke virkningene av samarbeidet.³⁸² EU-domstolen formulerer det slik i *Toshiba*:
- "With regard to the classification of a practice as a restriction by object, it is clear from the case-law of the Court that certain types of coordination between undertakings reveal a sufficient degree of harm to competition that there is no need to examine their effects [...]. That case-law arises from the fact that certain types of coordination between undertakings can be regarded, by their very nature, as being harmful to the proper functioning of normal competition [...]."*³⁸³
- (748) I vurderingen av om det foreligger konkurransebegrensende formål, herunder om samarbeidet fremtrer som tilstrekkelig skadelig for konkurransen, skal det ifølge EU/EØS-rettspraksis tas hensyn til avtalens innhold, de målsetninger som søkes gjennomført ved avtalen, samt den økonomiske og rettslige sammenheng som avtalen inngår i.³⁸⁴ Det samme er lagt til grunn i Høyesteretts avgjørelse i *Forlagssaken*³⁸⁵ og *Ski Taxi*.³⁸⁶
- (749) Ved vurderingen av den økonomiske og rettslige sammenheng er det nødvendig å ta i betraktning arten av de produkter og tjenester som det er tale om, samt hvordan det aktuelle markedet eller markedene er oppbygget og reelt sett fungerer.³⁸⁷ For visse former for samarbeid som utgjør særlige alvorlige overtredelser av konkurransereglene, kan analysen av den økonomiske og rettslige sammenheng som avtalen inngår i, begrenses til det som er strengt nødvendig for å bringe på det rene at det foreligger en formålsrestriksjon.³⁸⁸
- (750) Konkurranseloven § 10 første ledd bokstav a til e og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1 bokstav a til e inneholder en ikke-uttømmende liste med eksempler som normalt rammes av forbudet. Samarbeid som går ut på å "*å fastsette på direkte eller indirekte måte innkjøps- eller utsalgspriser eller andre forretningsvilkår*" er uttrykkelig nevnt i konkurranseloven § 10 første ledd bokstav a og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1 bokstav a. Samarbeid om direkte eller indirekte fastsettelse av priser vil i samsvar med fast rettspraksis normalt anses å ha et konkurransebegrensende formål.³⁸⁹

³⁸² Sak C-228/18 *Budapest Bank m.fl.*, avsnitt 34 og 35; sak C-373/14 P *Toshiba Corporation mot Kommisjonen*, avsnitt 26; sak C-172/14 *ING Pensii*, avsnitt 31; sak C-286/13 P *Dole Food Company og Dole Fresh Fruit Europe mot Kommisjonen*, avsnitt 113 og 114; sak C-67/13 P *CB mot Kommisjonen*, avsnitt 49 og 50; sak C-209/07 *Beef Industry Development Society og Barry Brothers*, avsnitt 17; sak E-3/16 *Ski Taxi*, avsnitt 48 og sak C-306/20 *Visma Enterprise*, avsnitt 59 og 60.

³⁸³ Sak C-373/14 P *Toshiba Corporation mot Kommisjonen*, avsnitt 26. Se også sak C-286/13 P *Dole Food Company og Dole Fresh Fruit Europe mot Kommisjonen*, avsnitt 113–115.

³⁸⁴ Sak C-67/13 P *CB mot Kommisjonen*, avsnitt 53; sak C-8/08 *T-Mobile Netherlands m.fl.*, avsnitt 43; sak C-286/13 P *Dole Food Company og Dole Fresh Fruit Europe mot Kommisjonen*, avsnitt 117; sak C-373/14 P *Toshiba Corporation mot Kommisjonen*, avsnitt 27; sak C-172/14 *ING Pensii*, avsnitt 33 og ESAs horisontale retningslinjer, avsnitt 25.

³⁸⁵ HR-2021-1086-A (*Forlagssaken*), avsnitt 58 og 59.

³⁸⁶ HR-2017-1229-A (*Ski Taxi*), avsnitt 39 og 40.

³⁸⁷ Sak C-67/13 P *CB mot Kommisjonen*, avsnitt 53 og sak C-306/20 *Visma Enterprise*, avsnitt 62.

³⁸⁸ Sak C-373/14 P *Toshiba Corporation mot Kommisjonen*, avsnitt 28 og 29 og sak E-3/16 *Ski Taxi*, avsnitt 93 og 94, jf. Kommisjonens vedtak i sak AT.40208 *International Skating Union's Eligibility rules*, avsnitt 159.

³⁸⁹ Sak C-286/13 P *Dole Food Company og Dole Fresh Fruit Europe mot Kommisjonen*, avsnitt 115, jf. avsnitt 124; sak C-67/13 P *CB mot Kommisjonen*, avsnitt 51 og sak E-3/16 *Ski Taxi*, avsnitt 92.

- (751) Det følger av fast rettspraksis at hvorvidt et samarbeid har et konkurransebegrensende formål etter konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53, skal avgjøres ut ifra hvilket formål samarbeidet rent objektivt fremmer.³⁹⁰ Partenes mål, ønsker eller hensikt med samarbeidet er ikke avgjørende.³⁹¹ Det forhold at et konkurransebegrensende samarbeid også er ment å ivareta andre, legitime formål, utelukker ikke anvendelse av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53.³⁹² Konkurransemyndighetene kan likevel vektlegge partenes subjektive hensikt som bevis for at samarbeidet har et konkurransebegrensende formål.³⁹³ Det faktum at et samarbeid er åpent, er ikke til hinder for at det kan ha et konkurransebegrensende formål.³⁹⁴
- (752) Det fremgår av langvarig EU/EØS-rettspraksis at utveksling av konkurransesensitiv informasjon mellom konkurrenter vil kunne utgjøre en formålsovertredelse dersom informasjonsutvekslingen er egnet til å begrense konkurransen ved å fjerne eller redusere usikkerheten med hensyn til hvordan en konkurrent vil opptre i markedet.³⁹⁵
- (753) EU/EØS-rettspraksis viser at utveksling av informasjon som har betydning for prissettingen, vil kunne anses som en formålsovertredelse der informasjonen kan gi uttrykk for markedssignaler, -trender eller indikasjoner relatert til kommende prissetting.³⁹⁶ I *Dole* uttalte EU-domstolen følgende:
- "The Court has therefore held that the exchange of information between competitors is liable to be incompatible with the competition rules if it reduces or removes the degree of uncertainty as to the operation of the market in question, with the result that competition between undertakings is restricted [...].*
- In particular, an exchange of information which is capable of removing uncertainty between participants as regards the timing, extent and details of the modifications to be adopted by the undertakings concerned in their conduct on the market must be regarded as pursuing an anticompetitive object [...]."*³⁹⁷
- (754) Tilsvarende er lagt til grunn av Høyesterett i *Forlagssaken*. Det siteres fra avgjørelsen:
- "[...] utveksling av opplysninger mellom konkurrenter som kan fjerne betydelig usikkerhet om tidspunktet for, omfanget av og fremgangsmåten i forbindelse med forhold i markedet, kan «antages at have et konkurrencebegrensende formål»."*³⁹⁸
- (755) Dersom konkurrenter utveksler informasjon om sine planlagte fremtidige priser, vil det som et utgangspunkt anses som en formålsovertredelse.³⁹⁹

³⁹⁰ HR-2017-1229-A (*Ski Taxi*), avsnitt 38; Rt. 2012 side 1556 *Gran Ekran*, avsnitt 64 og sak C-8/08 *T-Mobile Netherlands m.fl.*, avsnitt 27 flg.

³⁹¹ HR-2017-1229-A (*Ski Taxi*), avsnitt 38 og Rt. 2012 side 1556 *Gran Ekran*, avsnitt 64.

³⁹² Sak C-209/07 *Beef Industry Development Society og Barry Brothers*, avsnitt 21.

³⁹³ Forente saker C-501/06 P m.fl. *GlaxoSmithKline Services m.fl. mot Kommisjonen m.fl.*, avsnitt 58 og sak C-209/07 *Beef Industry Development Society og Barry Brothers*, avsnitt 15 flg.

³⁹⁴ Sak C-209/07 *Beef Industry Development Society og Barry Brothers*, avsnitt 10 og sak E-3/16 *Ski Taxi*, avsnitt 105–108.

³⁹⁵ Sak C-8/08 *T-Mobile Netherlands m.fl.*, avsnitt 41 og 43. Se også ESAs horisontale retningslinjer, avsnitt 72–74.

³⁹⁶ Sak C-286/13 P *Dole Food Company og Dole Fresh Fruit Europe mot Kommisjonen*, avsnitt 123, 124, 130 og 134 med henvisning til sak C-8/08 *T-Mobile Netherlands m.fl.*, avsnitt 37; sak T-587/08 *Fresh Del Monte Produce mot Kommisjonen*, blant annet avsnitt 294–309. Se også Richard Whish og David Bailey, *Competition Law*, 9. utgave, side 128.

³⁹⁷ Sak C-286/13 P *Dole Food Company og Dole Fresh Fruit Europe mot Kommisjonen*, avsnitt 121 og 122. Se også sak C-8/08 *T-Mobile Netherlands m.fl.*, avsnitt 35 og 41; sak C-7/95 P *John Deere mot Kommisjonen*, avsnitt 90 og sak C-194/99 P *Thyssen Stahl mot Kommisjonen*, avsnitt 81. Se også ESAs horisontale retningslinjer, avsnitt 61.

³⁹⁸ HR-2021-1086-A (*Forlagssaken*), avsnitt 76 med henvisning til sak C-8/08 *T-Mobile Netherlands m.fl.*, avsnitt 35 og 41.

³⁹⁹ Se sak T-758/14 *Infineon Technologies mot Kommisjonen*, avsnitt 96 og sak T-762/14 *Philips og Philips France mot Kommisjonen*, avsnitt 134–136. Se også ESAs horisontale retningslinjer, avsnitt 72–74.

7.2.4.2 Konkurransetilsynets vurdering

7.2.4.2.1 Konkurransetilsynets vurdering av konkurransebegrensningskriteriet

- (756) Konkurransetilsynet vil i det følgende vurdere om samarbeidet mellom Bokbasen, Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug hadde et konkurransebegrensende formål, jf. konkurranseloven § 10 første ledd og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1.
- (757) Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug samarbeidet om å utveksle fremtidige priser og annen konkurransesensitiv informasjon via bokdatabasen og Mentor Forlag. Forlagene utvekslet detaljert informasjon om kommende og utgitte bøker, blant annet informasjon om forfatter, tittel, pris og utgivelsestidspunkt. Forlagene registrerte den konkurransesensitive informasjonen med kunnskap om at konkurrerende forlag med abonnement på Mentor Forlag kunne se informasjonen som ble registrert. Videre kjøpte forlagene abonnement på Mentor Forlag, og fikk på den måten tilgang til informasjon om konkurrerende forlags kommende og allerede utgitte bøker. Bokbasen tilrettela for samarbeidet mellom forlagene ved å utvikle, drifte, markedsføre og tilby Mentor Forlag, jf. kapittel 7.2.3.2.
- (758) Utveksling av informasjon mellom konkurrenter om fremtidig opptreden knyttet til priser er regnet som en av de mest alvorlige formene for ulovlig samarbeid, og vil etter fast rettspraksis normalt ha et konkurransebegrensende formål, jf. avsnitt (752) flg.
- (759) Forlagene er faktiske konkurrenter i et sterkt konsentrert norsk bokmarked. De har en høy samlet markedsandel, og har siden 2012 stått for rundt 90 prosent av omsetningen i markedet, jf. avsnitt (146).
- (760) Markedsforholdene bidro til å legge til rette for et samarbeid mellom partene. Markedet er kjennetegnet av høy konsentrasjon og mange kontaktflater, blant annet gjennom bransjeorganisasjoner, felleseide selskaper og vertikale eierforhold, jf. kapittel 5.2.2. I tillegg bidrar fastprisreguleringen gjennom Bokavtalen til økt gjennomsiktighet i markedet, jf. kapittel 5.2.3.2. Videre skjer forlagenes prissetting av bøker i faste prispunkter, jf. avsnitt (141). Det er også etablert en fast praksis der forlagene planlegger sine utgivelser i et vår- og et høstsemester med tilhørende bokråd med bokhandlene, jf. avsnitt (144) og (145).
- (761) Prisene på kommende utgivelser var ved registrering i bokdatabasen i hovedsak fremtidige og ikke endelige og bindende fastsatt, jf. avsnitt (643).
- (762) Forlagene registrerte normalt informasjonen i bokdatabasen tre til seks måneder før utgivelsen ble lagt ut for ordinært salg, jf. avsnitt (646). Forlagene kunne endre pris på kommende utgivelser etter at informasjonen var registrert og synlig for konkurrentene i Mentor Forlag. Det var ingen tekniske begrensninger på når, eller hvor mange ganger, slike endringer kunne gjøres, jf. avsnitt (644). Konkurransetilsynets undersøkelser viser også at alle forlagene endret pris på kommende utgivelser etter at informasjonen var registrert i bokdatabasen, jf. kapittel 5.5.1–5.5.4.
- (763) Bokhandlenes bestillinger av bøker før utgivelse og nettbokhandlenes forhåndssalg endrer som nevnt ikke Konkurransetilsynets vurdering av at prisene var fremtidige, jf. avsnitt (647).
- (764) Informasjonen om kommende utgivelser som forlagene registrerte i bokdatabasen var ikke like tilgjengelig for alle konkurrenter og kunder, og var dermed ikke å anse som offentlig informasjon, jf. avsnitt (648) og (649).
- (765) Gjennom Mentor Forlag fikk forlagene en enklere og raskere samt mer pålitelig og direkte tilgang til informasjonen om kommende utgivelser enn de ville hatt gjennom andre kilder, jf. avsnitt (650). Mentor Forlag medførte at informasjonen var lett tilgjengelig, og forlagene kunne til enhver tid få en fullstendig og oppdatert oversikt over konkurrentenes kommende utgivelser, jf. avsnitt (642). Bokbasen la slik til rette for en informasjonsutveksling mellom forlagene.
- (766) I tillegg til fremtidige priser, registrerte forlagene konkurransesensitiv informasjon om kommende utgivelser forfattere, titler og utgivelsestidspunkt. Gjennom Mentor Forlag fikk forlagene dermed tilgang til detaljert informasjon om konkurrentenes fremtidige utvalg av

bøker. Samlet ga informasjonen forlagene en god oversikt over konkurrerende forlags forventede markedsatferd knyttet til kommende utgivelser, jf. avsnitt (651). Informasjonen som ble registrert i bokdatabasen om kommende utgivelser var av konkurransesensitiv art, jf. avsnitt (651).

- (767) Som vist til i avsnitt (757), hadde forlagene kunnskap om at konkurrerende forlag med abonnement på Mentor Forlag fikk tilgang til informasjonen som ble registrert. Videre kjøpte forlagene abonnement på Mentor Forlag og brukte abonnementet til å tilegne seg konkurransesensitiv informasjon om konkurrerende forlags kommende utgivelser, jf. avsnitt (641) og (656)–(661).
- (768) Utveksling av informasjon om fremtidige priser mellom konkurrenter er i kjernen av overtredelser som etter sin art er tilstrekkelig skadelig for konkurransen til at samarbeidet har hatt et konkurransebegrensende formål, jf. avsnitt (752) flg.
- (769) Forlagene utvekslet informasjon om fremtidige priser og utvalg, slik at usikkerhet om konkurrerende forlags fremtidige markedsatferd ble redusert, jf. avsnitt (752).
- (770) Forlagene kunne benytte Mentor Forlag til å undersøke prisnivået på konkurrenters kommende utgivelser og konkurrentenes fremtidige utvalg av bøker, både før og etter registrering av egne titler. Forlagene kunne således tilpasse sin egen markedsstrategi basert på informasjon fra Mentor Forlag om de konkurrerende forlagenes fremtidige markedsatferd.
- (771) Forlagene kunne gjennom Mentor Forlag tilpasse seg andre forlags priser i markedet mer effektivt ved at de enklere, raskere og med større sikkerhet kunne få oversikt over konkurrentenes fremtidige prisnivå, enn om forlagene skulle tilpasse seg konkurrentenes markedsatferd ved å tilegne seg informasjon som var tilgjengelig gjennom andre kilder. Ved at forlagene hadde mulighet til å løpende overvåke hverandre, kunne de etablere og endre prispunkter for kommende utgivelser.
- (772) Forlagenes utveksling av fremtidige priser og annen konkurransesensitiv informasjon om kommende utgivelser var egnet til å begrense konkurransen ved å fjerne eller redusere usikkerheten med hensyn til hvordan en konkurrent vil opptre i markedet, jf. avsnitt (752).
- (773) Som vist i kapittel 5.4.4, har de fire forlagene brukt bokdatabasen til å tilegne seg konkurransesensitiv informasjon om konkurrentenes utgivelser både gjennom eksporter og søk. Beslaglagte dokumenter inneholder også eksempler på hvordan informasjon fra bokdatabasen konkret ble brukt av to av forlagene. Selv om det ikke er avgjørende for spørsmålet om det foreligger en formålsovertredelse, jf. avsnitt (747), viser beslaglagte dokumenter at Gyldendal og Aschehoug brukte informasjon fra bokdatabasen i forbindelse med egen prissetting.
- (774) Konkurransetilsynet viser til at Gyldendal benyttet informasjon fra bokdatabasen om kommende utgivelser i forbindelse med prisingen av Kjartan Fløgstads kommende utgivelse *"Traumapunkt Tundra"*, jf. avsnittene (337)–(345). I februar 2009 spurte G13 (Gyldendal) om G14 (Gyldendal) kjente til prisnivået på norske titler til høsten, og om Gyldendal ble *"alene på 399"*. Av e-postkorrespondansen fremgår det at G11 (Gyldendal) var nervøs for at 399 var en for høy pris. Svaret fra G14 siteres:

"Har sett på listen over 2009-romaner i mentor, ser at også flere forlag begynner å prise romaner til 349,- og høyere.

Foreløpig er det bare to titler som ligger med 399 som utsalgspris, der er Helene Uri og Anna Gavalda. Ligger ingen høstbøker inne i listene enda i mentor....

Ser at Saabye Christensen sin som kommer i juni skal koste 369,-"

- (775) Tilgangen til bokdatabasen ble også brukt til å undersøke prisnivået på e-bøker i perioden før forlagene lanserte e-bøker i Norge. Konkurransetilsynet viser til at Aschehoug i forbindelse med beslutning om prispolitikk for lansering av e-bøker i 2010, foretok *"en siste avsjekk"* i bokdatabasen, jf. avsnitt (415)–(417). Det siteres fra e-postkorrespondansen:

"Ettersom både Gyldendal og CappelenDamm nå har registret store porteføljer av e-bøker kan vi også se deres prispolitikk og har anledning til en siste avsjekk opp mot vår egen. Jeg

synes informasjonen A18 har hentet fra Mentor gir en god indikasjon på at vi har en prisstrategi for e-bøker ved lansering. Andre synspunkter og alternative forslag må spilles inn raskt om de skal kunne vurderes før vi melder opp!"

- (776) Eksempelet viser etter Konkurransetilsynets vurdering at informasjon om kommende utgivelser fra bokdatabasen var nyttig for Aschehoug ved fastsettelsen av egen markedsatferd i en situasjon med stor usikkerhet i markedet, ettersom e-bøker på dette tidspunktet ikke var lansert i Norge.
- (777) Tilsvarende undersøkelser ble gjort av Aschehoug i 2011. Det fremgår av intern e-postkorrespondanse i Aschehoug at forlaget hadde "*tatt en kikk i Mentor og prøvd å se de andre forlagene i kortene*", og videre at forlagene var "*godt på linje*", jf. avsnitt (419)–(423).
- (778) Aschehoug undersøkte også prisene på Gyldendals kommende e-bok pluss-bøker i 2013 da de vurderte egen prisstrategi, jf. avsnitt (424)–(427).
- (779) Betydningen av informasjonen fra bokdatabasen om kommende utgivelser fremgår også av e-poster sendt internt i Gyldendal. Av intern e-postkorrespondanse 8. januar 2015 fremgår det at Gyldendal undersøkte konkurrentenes pocketpriser i bokdatabasen, jf. avsnitt (369) og (370). Det siteres fra e-posten:
- "En rekke store pocketnyheter fra Cappelen Damm og Press koster 169,- i 2015. Se vedlegg over alle konkurrenters pocketpriser i Mentor.*
- Vi har satt opp backlisten og det er veldig fornuftig, men vi må ta en ny runde og se om enkelte av våre pocketnyheter også kan økes til 169,-"*
- (780) Videre ble det 13. januar 2015 sendt en intern e-post til ledergruppen i Gyldendal, hvor det fremgikk at det ved årsskiftet var besluttet prisendringer på ulike bokgrupper, jf. avsnitt (375). Det siteres fra e-posten:
- "I forbindelse med årsskiftet har vi gjennomgått GLs backlistkatalog (titler utgitt i 2013 og tidligere) og foretatt en rekke prisjusteringer - som det kan være greit å kjenne til.*
- [...]*
- Skjønnlitterære pocketbøker er hevet til 169 kroner.*
- Sakprosapocket er hevet til 199 kroner.*
- Biografi, Historie, Friluftsliv og Mat/drikke innbundet: gjennomgående hevet med 5-7 % (fra 399 til 429, fra 379 og 349 til 399 o.l.)*
- Barn og ungdom: Prisene hevet opp til nærmeste terskel (199 o.l.) på en del titler.*
- Vi gjør dette fordi det er på høy tid å begynne å bearbeide det skjønnlitterære pocketprispunktet i markedet, vi skal opp til 169 og videre mot 199 i løpet av et år eller to. Dokumentarpocket skal også masseres oppover.*
- For de andre kategoriene er det viktig å sørge for at backlistprisene reflekterer prispunktene på våre nye utgivelser."*
- (781) Aschehoug brukte også informasjon fra bokdatabasen om konkurrenters kommende utgivelser i forbindelse med prissettingen av forlagets kommende utgivelse "*Plutselig*" i august 2017, jf. avsnitt (432)–(437). Forlaget undersøkte konkurrerende forlags priser på både kommende og allerede utgitte bøker i 2017. Det siteres fra den interne e-postkorrespondansen i Aschehoug:
- "Ang. pris på Plutselig*
- Jeg har sjekka priser på billedbøker fra 2017 på Mentor, og det er 249,- som gjelder.*
- 269,- og 279,- er priser som nesten ikke eksisterer.*

Cappelen Damm har satt 299,- på to billedbøker, Torseter og Fiske, men det ser ut som store påkostede bøker."⁴⁰⁰

- (782) A16 svarte: "Takk – nyttig info. Da leser jeg deg dithen at du foreslår 249,-?". A13 bekreftet deretter at hun foreslo en pris på 249 kroner.
- (783) Gjennomgangen av eksemplene fra besøket viser hvordan Gyldendal og Aschehoug i forbindelse med egen prissetting brukte informasjon fra bokdatabasen om konkurrentenes kommende utgivelser i fastsettelsen av egen markedsatferd. Dette underbygger at utvekslingen av fremtidige priser og annen konkurransesensitiv informasjon om kommende utgivelser var egnet til å begrense konkurransen ved at den reduserte usikkerheten for forlagene med hensyn til hvordan konkurrentene ville opptre i markedet, jf. avsnitt (752) og (753).
- (784) Forlagene registrerte også detaljert informasjon om alle utgitte bøker. Denne informasjonen inkluderte både gjeldende priser på frontlistutgivelser og veiledende priser på backlistutgivelser.⁴⁰¹ Løpende registrering av priser på alle forlagenes utgivelser ga konkurrentene en fullstendig og oppdatert oversikt over det enkelte forlags fremtidige, gjeldende og veiledende priser. Oversikten gjorde at forlagene kunne få informasjon om konkurrentenes utvalg, prisnivå og prisstrategi. Informasjonen som var systematisert og sammenstilt i bokdatabasen var av konkurransesensitiv art, jf. avsnitt (652).
- (785) Mentor Forlag gjorde at forlagene fikk en enklere og raskere samt mer pålitelig og direkte tilgang til samlet informasjon om alle konkurrentenes priser på utgitte bøker enn de ville hatt gjennom andre kilder enn bokdatabasen, jf. avsnitt (654).
- (786) Sammenstillingen av gjeldende priser på frontlistutgivelser og veiledende priser på backlistutgivelser gjorde at forlagene raskere og enklere kunne følge med på konkurrentenes gjeldende og veiledende prisnivå jf. avsnitt (667). Utvekslingen økte dermed gjennomsiktigheten i markedet, og gjorde at forlagene kunne få innsikt i konkurrentenes prisstrategi.
- (787) Forlagene kunne tilpasse sin egen markedsstrategi basert på informasjonen som konkurrentene hadde registrert i bokdatabasen og som var tilgjengelig gjennom Mentor Forlag. Forlagene kunne benytte de veiledende prisene på backlistutgivelser i bokdatabasen til å videre synliggjøre, underbygge eller bekrefte fremtidig prisnivå på kommende utgivelser, og dermed fjerne eller redusere usikkerhet hos konkurrentene om fremtidige priser, jf. avsnitt (752) flg.
- (788) Konkurransetilsynets bevisgjennomgang underbygger at konkurrentenes gjeldende priser på frontlistutgivelser og veiledende priser på backlistutgivelser var relevante i forlagenes prissetting og av konkurransesensitiv art.
- (789) En stor andel av forlagenes eksporter fra bokdatabasen inneholdt opplysninger om utgivelser i en hel bokgruppe for et gitt år, både frontlistutgivelser i ordinært salg og kommende utgivelser, jf. kapittel 5.4.4.1–5.4.4.4. Informasjonen som var eksportert reflekterte det totale prisbildet for utvalget. Forlagene foretok videre åpne søk i bokdatabasen like etter årsskiftet som normalt ville gitt informasjon om eventuelle prisendringer på backlistutgivelser foretatt ved årsskiftet, jf. avsnitt (459), (463), (469) og (473).
- (790) At gjeldende priser på frontlistutgivelser var en relevant faktor i forlagenes prissetting, vises også av undersøkelser Aschehoug foretok ved prissettingen av forlagets kommende utgivelse "*Plutselig*". Forlaget undersøkte i den forbindelse konkurrerende forlags priser på både kommende og allerede utgitte bøker, jf. avsnitt (781) og (782).
- (791) Eksempelet viser at Aschehoug i forbindelse med egen prissetting brukte informasjon fra bokdatabasen om konkurrentenes utgitte bøker i fastsettelsen av egen markedsatferd. Gyldendal brukte også informasjon fra bokdatabasen om konkurrentenes utgitte bøker i forbindelse med egen prissetting, jf. avsnitt (779) og (780).

⁴⁰⁰ Øyvind Torseters "*Mulysses: Mulegutten drar til sjøs*" ble utgitt 2. oktober 2017. Anna Fiskes "*Hallo skogen*" ble utgitt 8. september 2017.

⁴⁰¹ Frontlistutgivelser er nye bøker som er i fastprisperioden, jf. avsnitt (170). Backlistutgivelser er bøker utenfor fastprisperioden, jf. avsnitt (171).

- (792) Beslaglagte dokumenter viser også at det kan være en sammenheng mellom prispunkter på front- og backlistutgivelser.
- (793) Konkurransetilsynet viser til intern e-postkorrespondanse i Gyldendal i januar 2015, jf. avsnitt (779), hvor det fremgår at Gyldendal fulgte konkurrentenes priser og økte prisen på backlistutgivelser etter å ha observert konkurrentenes priser på pocketnyheter: *"Vi har satt opp backlisten og det er veldig fornuftig, men vi må ta en ny runde og se om enkelte av våre pocketnyheter også kan økes til 169,-"*
- (794) I intern e-postkorrespondanse kort tid etter fremgikk det at Gyldendal blant annet hadde økt prisen på skjønnlitterære pocketbøker til 169 kroner, og videre at det var *"viktig å sørge for at backlistprisene reflekterer prispunktene på våre nye utgivelser"*, jf. avsnitt (780).
- (795) Mentor Forlag medførte at detaljert informasjon om alle konkurrentenes kommende og utgitte bøker var lett tilgjengelig for forlagene, og at de til enhver tid kunne få en fullstendig og oppdatert oversikt over markedet, jf. avsnitt (765), (784) og (785). Mentor Forlag gjorde det enkelt for forlagene å følge med på konkurrentenes fremtidige, gjeldende og veiledende prisnivå og prisstrategi, jf. avsnitt (667). En slik sammenstilling av informasjon reduserte strategisk usikkerhet om markedsforholdene mellom forlagene, jf. avsnitt (752). Tilsynet legger til grunn at den sammenstilte informasjonen kunne gi uttrykk for markedssignaler og indikasjoner relatert til kommende prissetting, jf. avsnitt (753).
- (796) En slik total oversikt over konkurrerende forlags portefølje av utgivelser gjennom Mentor Forlag, økte risikoen for koordinering. Dette ved at forlagene på en rask og enkel måte kunne oppdage prisendringer på enkelttitler eller på en større gruppe titler. Mentor Forlag la til rette for koordinering av priser og utvalg i markedet.
- (797) Det er etter dette Konkurransetilsynets vurdering at samarbeidet mellom Bokbasen, Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug om utveksling av fremtidige priser og annen konkurransesensitiv informasjon via bokdatabasen og Mentor Forlag, sett i lys av den økonomiske og rettslige konteksten, fremstår som tilstrekkelig skadelig for konkurransen til at det hadde et konkurransebegrensende formål. Tilsynet har foretatt en grundig vurdering av partenes anførsler om at det ikke foreligger en formålsovertredelse. Den nærmere vurdering av partenes anførsler redegjøres for i kapittel 7.2.4.2.2 under.

7.2.4.2.2 Konkurransetilsynets vurdering av partenes anførsler og konkurransebegrensningskriteriet

- (798) Som nevnt over, bestrider partene at konkurransebegrensningskriteriet i konkurranseloven § 10 første ledd og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1 er oppfylt. Konkurransetilsynet vil i det følgende vurdere partenes merknader til konkurransebegrensningskriteriet.
- (799) Partene bestrider at et eventuelt samarbeid om å utveksle informasjon kan anses som en formålsovertredelse.
- (800) Partene anfører at prisene på kommende utgivelser var reelle og aktuelle priser, jf. avsnitt (675)–(677). På denne bakgrunn er det ifølge partene ikke tale om utveksling av informasjon om fremtidig atferd som kan utgjøre en formålsovertredelse. Partene anfører videre at utveksling av nåtidig og historisk informasjon etter EU/EØS-praksis må vurderes etter virkningsalternativet.
- (801) Formålskategorien er ifølge Vigmostad & Bjørke reservert for utveksling av fremtidige priser gjennom private kanaler, hvor informasjonen ikke samtidig blir gjort tilgjengelig for kunder, jf. ESAs horisontale retningslinjer artikkel 74. Etter forlagets oppfatning må bokdatabasen anses som en sentral kommunikasjonskanal for forlagene overfor kundene og markedet, og ikke som en privat kanal. Det vises til at informasjonen i bokdatabasen også kom kundene til gode, og dessuten ble videreført til slutt kunder via nettbokhandler, slik at utgivelsene kunne bestilles.
- (802) Konkurransetilsynet viser til at prisene på kommende utgivelser ved registrering i bokdatabasen i hovedsak var fremtidige og ikke endelige og bindende fastsatt, jf. avsnitt (643)–(646). Videre var informasjonen som forlagene delte om blant annet kommende utgivelser, ikke offentlig informasjon, jf. avsnitt (648) og (649). Som vist til i avsnitt (650), fikk forlagene

gjennom Mentor Forlag en enklere og raskere samt mer pålitelig og direkte tilgang til informasjonen enn de ville hatt gjennom andre kilder.

- (803) Forlagene utvekslet således informasjon om fremtidig opptreden knyttet til priser, som etter sin art er i kjernen av overtredelser som er tilstrekkelig skadelig for konkurransen til at samarbeidet har hatt et konkurransebegrensende formål, jf. avsnitt (752) flg. Dette er i tråd med ESAs horisontale retningslinjer artikkel 74, hvor det fremgår at utveksling av fremtidige priser mellom konkurrenter, bør anses å ha et konkurransebegrensende formål.
- (804) Aschehoug anfører at grensen mellom planlagte fremtidige priser og reelle priser går ved tidspunktet det er mulig å forhåndsbestille til prisene og viser til ESAs horisontale retningslinjer fotnote 58. Gyldendal viser til at det er sikker rett at priser som er offentlig kunngjort, og som tilbyderer dermed offentlig og utad har bundet seg til, rettslig sett ikke vil anses som signaler om fremtidige prisintensjoner. Bokbasen peker på at fotnoten viser at det ikke er en formålsovertredelse dersom kundene kan forhåndsbestille til prisene som publiseres. Vigmostad & Bjørke anfører at fotnoten viser at det har betydning om utvekslingen skjer i det offentlig rom eller privat, og at konkurransebegrensende virkninger ikke kan presumeres når informasjonen er tilgjengelig for og bindende overfor kundene.
- (805) Konkurransetilsynet bemerker at fotnote 58 i ESAs horisontale retningslinjer viser til en situasjon hvor et foretak gjennom offentlig kunngjøring har forpliktet seg til å selge til en bestemt fremtidig pris, det vil si at prisen ikke kan revideres. Prisene forlagene utvekslet på kommende utgivelser var imidlertid ikke endelige og bindende fastsatt og utgjorde videre ikke offentlig informasjon, jf. avsnitt (643)–(646), (648) og (649).
- (806) Partene anfører at det ikke har støtte i rettspraksis at bokdatabasens sammenstilling av offentlig tilgjengelig informasjon kan utgjøre en formålsovertredelse. Bokbasen, Cappelen Damm og Gyldendal viser til at *Fresh Del Monte*⁴⁰² og/eller *Dole*⁴⁰³ ikke har overføringsverdi til denne saken.⁴⁰⁴ Bokbasen viser i den forbindelse til at bokdatabasen inneholdt eksisterende priser, og at det i denne saken ikke er tale om kommunikasjon før prisene er satt. Cappelen Damm viser til at det var de hyppige kontaktpunktene og informasjonens aktualitet som i Underrettens avgjørelse i *Fresh Del Monte*, gjorde at sammenstillingen av tidsnære forhold likevel hadde en verdi. Saken kan uansett ikke tas til inntekt for at en sammenstilling og tilgjengeliggjøring av kjent informasjon isolert utgjør en formålsbegrensning. Tilsvarende peker Gyldendal på at vesentlige premisser for Underretten var hyppigheten av informasjonsutvekslingen og diskusjonene i møter, som gjorde det mulig å etablere en felles klarhet om fremtidige prisstrategi. De involverte foretakenes vurderinger knyttet til markedsforholdene var videre ikke tilgjengelig andre steder.
- (807) Gyldendal anfører videre at sakene ikke gir pålitelig og solid erfaring for at utveksling av reelle priser, som var tilgjengelige for alle markedsaktører, utgjør en formålsovertredelse. Det vises til at EU-domstolen i *Dole* fant at den etterfølgende utvekslingen av de fastsatte prisene, ikke utgjorde en selvstendig overtredelse. Heller ikke Underrettens avgjørelse i *Tate & Lyle*⁴⁰⁵ gir, ifølge Gyldendal, erfaring for at sammenstilling av informasjon om nåpriser i bokdatabasen utgjør en formålsovertredelse. Det vises til at saken gjaldt fremtidige prisintensjoner som ble utvekslet mellom de involverte foretakene, før de ble gjort kjent for kundene, og som ikke var allment kjent i markedet.
- (808) Konkurransetilsynet viser til at selv om de faktiske forhold i *Fresh Del Monte*, *Dole* og *Tate & Lyle* skiller seg noe fra denne saken, har sakene likevel overføringsverdi. De nevnte sakene gjaldt i likhet med denne saken, utveksling av opplysninger som relaterer seg til fremtidig prissetting, der de involverte foretakene reduserte usikkerheten knyttet til prisene som skulle settes. Informasjonsutvekslingen ble i de tre sakene ansett å ha et konkurransebegrensende formål.

⁴⁰² Sak T-587/08 *Fresh Del Monte Produce mot Kommisjonen*.

⁴⁰³ Sak T-588/08 *Dole Food Company og Dole Germany mot Kommisjonen*.

⁴⁰⁴ Se avsnitt (628) flg.

⁴⁰⁵ Forente saker T-202/98 m.fl. *Tate & Lyle m.fl. mot Kommisjonen*.

- (809) Som det fremgår av avsnitt (628), legger Konkurransetilsynet til grunn at informasjonsutveksling kan være konkurransebegrensende selv om informasjon, som ble utvekslet, også var tilgjengelig gjennom andre markedskanaler. Det vises i den forbindelse til at informasjonen i bokdatabasen om kommende utgivelser ikke var like tilgjengelig for alle konkurrenter og kunder, og at informasjonen som var gjort søkbar hos nettbokhandlene, ikke var lett tilgjengelig, jf. avsnitt (648) og (649). Informasjonen i bokdatabasen var dermed ikke å anse som offentlig informasjon, jf. avsnitt (629). Videre fikk forlagene gjennom Mentor Forlag en enklere og raskere samt mer pålitelig og direkte tilgang til informasjonen enn de ville hatt gjennom andre kilder, jf. avsnitt (650). Som vist til i avsnitt (769), reduserte forlagenes utveksling av fremtidige priser og utvalg usikkerhet om konkurrerende forlags fremtidige markedsatferd.
- (810) Det er etter dette Konkurransetilsynets vurdering at det foreligger tilstrekkelig solid og pålitelig erfaring for at forlagenes utveksling av informasjon om kommende utgivelser, etter sin art, er konkurranseskadelig, jf. avsnitt (752) flg., jf. også avsnitt (628) flg.⁴⁰⁶
- (811) Cappelen Damm anfører at ethvert tiltak som fører til økt pristransparens, ikke kan anses som en formålsovertredelse, og at det påståtte samarbeidet ikke er et prissamarbeid. Det vises til at Konkurransetilsynet ikke har ført bevis for hvordan den påståtte reduksjonen i usikkerhet har gitt forlaget forutsigbarhet om de andre forlagenes prisbeslutninger og kunne føre til priskoordinering.
- (812) Konkurransetilsynet viser til at informasjonsutvekslingen gjorde at forlagene gjennom Mentor Forlag kunne få oversikt over det fremtidige prisnivået til konkurrentene. Forlagene kunne tilpasse sin egen markedsstrategi deretter, jf. avsnitt (770) og (771). Forlagene utvekslet de konkrete prisene de planla eller hadde besluttet å sette på kommende utgivelser, og de fikk dermed tilgang til detaljert informasjon om de andre forlagenes fremtidige markedsatferd. Gjennomgangen av beslaget viser også at bokdatabasen ble brukt til å tilegne seg informasjon om konkurrentenes fremtidige markedsatferd i forbindelse med egen prissetting, jf. avsnitt (773)–(783). Samtidig kunne forlagene enkelt følge med på konkurrentenes gjeldende og veiledende prisstrategi. En slik total oversikt over konkurrerende forlags porteføljer av utgivelser, økte risikoen for koordinering, jf. avsnitt (796). Etter tilsynets vurdering var forlagenes utveksling av informasjon egnet til å begrense konkurransen mellom forlagene ved å redusere usikkerheten om konkurrerende forlags fremtidige markedsatferd, jf. avsnitt (752) flg.
- (813) Gyldendal anfører at Konkurransetilsynet i varselet avsnitt (495) fokuserer på hvordan informasjonen kunne ha blitt utnyttet, fremfor på hva samarbeidet faktisk, etter sin art, bestod i. Det fremholdes at Bokavtalens fastprisordning umuliggjør slike pristester. Vigmostad & Bjørke anfører at tilsynet veksler mellom to ulike skadehypoteser eller måter å etablere en overtredelse på, herunder prissignaliseringshypotese og per se forbud mot utveksling av informasjon. Ifølge Cappelen Damm vil det være i strid med Bokavtalen å endre fastpriser som er kommunisert til markedet. Tilsvarende fremhever Aschehoug at tilsynets argumentasjon i varselet forutsetter en priskonkurranse som strider med Bokavtalens målsetting. Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehoug viser i den forbindelse til tilsynets høringssvar 13. mars 2013 til forslag til ny boklov.⁴⁰⁷
- (814) Konkurransetilsynet viser til at saken gjelder utveksling av konkurransesensitiv informasjon mellom konkurrerende forlag. Det nevnte avsnittet i varselet viser hvordan slik informasjonsutveksling kan benyttes, herunder for å få respons på en pris før den trer i kraft. Dersom et foretak for eksempel registrerer en høyere pris, og konkurrentene responderer med å øke prisen, ville foretakene ha lyktes i å koordinere prisene i markedet på et høyere nivå. Dersom konkurrentene ikke responderer med prisøkninger, kan foretaket sette prisen ned før ikrafttredelse. Etter tilsynets vurdering hadde forlagene både tid og anledning til å endre

⁴⁰⁶ Se også sak T-53/03 *BPB mot Kommisjonen*, avsnitt 236 og 237 og T-799/17 *Scania m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 345–350, jf. avsnitt (628).

⁴⁰⁷ Konkurransetilsynets høringssvar 13. mars 2013 - lov om omsetning av bøker (boklov). Se <https://konkurransetilsynet.no/decisions/horingsuttalelse-lov-om-omsetning-av-boker-boklov/>, hentet 20. november 2022.

prisene før utgivelse, jf. avsnitt (643)–(646). Forlagene foretok også flere prisendringer, jf. kapittel 5.5.1–5.5.4.

- (815) Konkurransetilsynet viser videre til at bokforskriften og Bokavtalen ikke åpner for at forlagene kan samarbeide om fastsettelsen av de bindende videresalgsprisene, herunder fastprisene.^{408,409}
- (816) Bokbasen og Cappelen Damm anfører at Konkurransetilsynet ikke har vist hvordan informasjon om utgivelsestidspunkt for kommende utgivelser kan danne grunnlag for konkurranseskadelig koordinering mellom forlagene.
- (817) Som det fremgår av avsnitt (766), utvekslet forlagene i tillegg til fremtidige priser, konkurransesensitiv informasjon om kommende utgivers forfattere, titler og utgivelsestidspunkt. Samlet ga informasjonen forlagene en god oversikt over konkurrerende forlags forventede markedsatferd knyttet til kommende utgivelser. Gjennom Mentor Forlag fikk forlagene dermed også tilgang til detaljert informasjon om konkurrentenes fremtidige utvalg av bøker, og kunne tilpasse sin egen markedsstrategi deretter. Mentor Forlag la til rette for koordinering av priser og utvalg i markedet, jf. avsnitt (796).
- (818) Som nevnt anfører partene at utveksling av nåtidig og historisk informasjon ikke utgjør en formålsovertredelse, jf. avsnitt (800), og viser i den forbindelse til ESAs horisontale retningslinjer.
- (819) Gyldendal og Aschehoug bestrider at priser på utgitte bøker kan gi uttrykk for markedssignaler eller indikasjoner relatert til kommende prissetting. Det anføres at EU-domstolens avgjørelse i *Dole* ikke gir grunnlag for en slik slutning. Aschehoug viser til at rettens uttalelse gjaldt vurderingen av om det forelå en samordnet opptreden, og gir uttrykk for at informasjonsutveksling kan rammes selv om deler av informasjonen, er tilgjengelig andre steder. Saken gjaldt ikke utveksling av faktiske prisopplysninger, men diskusjoner om andre parametere av sentral betydning for prissettingen fremover. Aschehoug fremholder i den forbindelse at det ikke foreligger bevis for at forlagene har hatt mulighet til å signalisere egen strategi ved å systematisere faktiske priser i bokdatabasen. Bokbasen viser til at prisinformasjon om utgitte bøker ikke kan anses som fremtidig prisinformasjon, og dermed ikke utgjør en formålsovertredelse.
- (820) Det følger av EU/EØS-praksis at informasjon som har betydning for prissettingen, vil kunne anses som en formålsovertredelseder der informasjonen kan gi uttrykk for markeds-signaler, -trender eller indikasjoner relatert til kommende prissetting, jf. avsnitt (753).
- (821) Konkurransetilsynet viser til at sammenstillingen i bokdatabasen som inneholdt informasjon om kommende og utgitte bøker, ga konkurrentene en fullstendig og oppdatert oversikt over det enkelte forlags fremtidige, gjeldende og veiledende priser, jf. avsnitt (784). Forlagene kunne gjennom Mentor Forlag raskere og enklere følge med på konkurrentenes gjeldende og veiledende prisnivå. Utvekslingen økte dermed gjennomsiktigheten i markedet, og gjorde at forlagene kunne få innsikt i konkurrentenes prisstrategi, jf. avsnitt (786). Mentor Forlag gjorde det dermed enkelt for forlagene å følge med på konkurrentenes fremtidige, gjeldende og veiledende prisnivå og prisstrategi, jf. avsnitt (795).
- (822) Det er på denne bakgrunn Konkurransetilsynets vurdering at sammenstillingen av informasjon i bokdatabasen reduserte forlagenes strategiske usikkerhet om markedsforholdene, og kunne gi uttrykk for markedssignaler og indikasjoner relatert til kommende prissetting, jf. avsnitt (795).

⁴⁰⁸ Bokforskriften åpner for at forlagene kan sette bindende videresalgspris på bøker og samarbeide om avtaler som forplikter den enkelte leverandør til å sette bindende videresalgspris på bøker overfor salgskanalerne, jf. avsnitt (159) og (160). Med utgangspunkt i gjeldende bokforskrift, har partene i Bokavtalen blitt enige om en fastprisordning, som begrenser salgsløstets mulighet til å konkurrere på pris på nye utgivelser, jf. avsnitt (166). I henhold til bokforskriften trer fastprisen i kraft fra utgivelse, jf. avsnitt (160).

⁴⁰⁹ Se også Konkurransetilsynets høringsuttalelser 15. november 2022 – forslag til lov om omsetning av bøker og 11. februar 2019 – forslag til endringer i forskrift om unntak fra konkurranse-loven § 10 for samarbeid ved omsetning av bøker. Se <https://konkurransetilsynet.no/decisions/horingsuttalelse-forslag-til-lov-om-omsetning-av-boker/> og <https://konkurransetilsynet.no/decisions/horingsuttalelse-forslag-til-endringer-i-forskrift-om-unntak-fra-konkurranse-loven-%C2%A7-10-for-omsetning-av-boker/>, hentet 20. november 2022.

- (823) Bokbasen, Gyldendal og Aschehoug anfører at det er vanlig å operere med offentlig tilgjengelige veiledende priser i mange bransjer. Det anføres at veiledende prisene ikke er å anse som konkurransesensitiv informasjon, og at informasjonen var offentlig tilgjengelig for forbrukere på forlagenes hjemmesider eller på nettbokhandlenes nettsider.
- (824) Som det fremgår av avsnitt (784), legger Konkurransetilsynet til grunn at den sammenstilte informasjonen i bokdatabasen var av konkurransesensitiv art. Som vist i avsnitt (653), var ikke en tilsvarende tilgang til en fullstendig og oppdatert oversikt over alle gjeldende og veiledende priser fra forlagene lett tilgjengelig gjennom andre kilder enn bokdatabasen. Mentor Forlag gjorde at forlagene fikk en enklere og raskere samt mer pålitelig og direkte tilgang til samlet informasjon om konkurrentenes priser på alle front- og backlistutgivelser enn de ville hatt gjennom andre kilder, jf. avsnitt (654). Tilsynets bevisgjennomgang underbygger at konkurrentenes gjeldende priser på frontlistutgivelser og veiledende priser på backlistutgivelser var relevante i forlagenes prissetting og av konkurransesensitiv art, jf. avsnitt (788)–(791). Beslaglagte dokumenter viser også at det kan være en sammenheng mellom prispunkter på front- og backlistutgivelser, jf. avsnitt (792)–(794).
- (825) For backlistutgivelser var videre prisene å anse som veiledende. Forhandler stod fritt til å fastsette sin utsalgspris etter at fastprisperioden var over for den enkelte utgivelse, jf. avsnitt (171).⁴¹⁰ Følgelig kunne ikke forlagene legge til grunn at informasjonen som var tilgjengelig gjennom andre kilder med sikkerhet reflekterte konkurrentenes veiledende priser, slik de kunne gjennom informasjonen som ble registrert i bokdatabasen og tilgjengeliggjort gjennom Mentor Forlag. Dette gjaldt særlig ved endring av veiledende priser på store porteføljer av bøker, jf. kapittel 5.6.⁴¹¹
- (826) Sammenstillingen av gjeldende priser på frontlistutgivelser og veiledende priser på backlistutgivelser gjorde at forlagene raskere og enklere kunne følge med på konkurrentenes gjeldende og veiledende prisnivå. Utvekslingen økte dermed gjennomsiktigheten i markedet, og gjorde at forlagene kunne få innsikt i konkurrentenes prisstrategi, jf. avsnitt (786).
- (827) Konkurransetilsynet fastholder dermed at informasjonen som var systematisert og sammenstilt i bokdatabasen var av konkurransesensitiv art, jf. avsnitt (784).
- (828) Gyldendal og Aschehoug anfører at koordinering av priser på backlistutgivelser mellom forlagene ikke er mulig ettersom det er forhandlerleddet, og ikke forlagene, som fastsetter utsalgsprisen. Videre anfører Aschehoug at priser som ligger i bokdatabasen er brutto salgspris, som tjener som grunnlag for beregning av innkjøpsprisen til bokhandlene, og at begrepet veiledende pris i Mentor Forlag på denne måten er misvisende for backlistutgivelser. Aschehoug viser også til at mer enn ■ prosent av volumet av backlistutgivelser selges til kampanjeforhandlede innkjøpspriser.⁴¹²
- (829) Konkurransetilsynet legger til grunn at forlagene kunne benytte Mentor Forlag til å blant annet følge med på konkurrentenes veiledende prisnivå og prisstrategi på backlistutgivelser, og tilpasse sin egen markedsstrategi basert på informasjonen fra Mentor Forlag, jf. avsnitt (786) og (787). Selv om forlagene ikke direkte kunne styre utsalgsprisene på backlistutgivelser, viser tilsynet til at forlagene ved bruk av Mentor Forlag kunne tilpasse seg konkurrentenes veiledende priser. Mentor Forlag gjorde at forlagene enklere, raskere og med større sikkerhet kunne få oversikt over konkurrentenes prisnivå og prisstrategi på backlistutgivelser, jf. avsnitt (785). Dette økte risikoen for koordinering mellom forlagene. Tilsynet legger til grunn at økning i det veiledende prisnivået på backlistutgivelser vil kunne føre til høyere utsalgspriser for backlistutgivelser solgt utenfor kampanje, se kapittel 5.2.4.

⁴¹⁰ En betydelig andel av salget av backlistutgivelser skjer til priser som ikke tilsvarer de veiledende prisene som registreres i bokdatabasen, jf. kapittel 5.2.4 og Aschehougs merknader til varselet 25. januar 2021, side 4, 9, 10 og 47.

⁴¹¹ Forlagene foretok vanligvis justeringer for en større gruppe utgitte backlistutgivelser samtidig, og gjerne i forbindelse med årsskiftet, jf. kapittel 5.6. Mentor Forlag var tilrettelagt for en slik endring av store porteføljer av bøker ved årsskiftet. Slike justeringer ved årsskifte kunne bli sendt til Bokbasen i en periode før nyttår. De nye veiledende prisene ble deretter tilgjengelig i Mentor Forlag like etter årsskifte, jf. avsnitt (577).

⁴¹² Aschehougs merknader til varselet 25. januar 2021, side 4, 10 og 47.

- (830) Gyldendal og Aschehoug anfører videre at Konkurransetilsynet ikke har begrunnet hvordan priser på backlistutgivelser kan være et prissignaliseringsverktøy for priser på frontlistutgivelser.
- (831) Konkurransetilsynet legger til grunn at det kan være en sammenheng mellom prispunkter på front- og backlistutgivelser, jf. avsnitt (792)–(794). Forlagene kunne benytte de veiledende prisene på backlistutgivelser i bokdatabasen til å videre synliggjøre, underbygge eller bekrefte fremtidig prisnivå på kommende utgivelser, og dermed fjerne eller redusere usikkerhet hos konkurrentene om fremtidige priser, jf. avsnitt (787).
- (832) Cappelen Damm anfører at prisendringen på veiledende priser på backlistutgivelser ved årsskiftet har blitt foretatt på bakgrunn av egne autonome vurderinger, og ikke på bakgrunn av samarbeid om verken endringstidspunktet eller prissettingen. Det anføres at bevisene i kapittel 5.6 i dette vedtaket ikke kan tas til inntekt for samordning knyttet til prisene på backlistutgivelser. Tilsvarende anfører Gyldendal at en markedspraksis med å justere veiledende priser for større grupper av backlistutgivelser samtidig, i forbindelse med årsskiftet, ikke utgjør bevis for bevisst samordning mellom forlagene eller priskoordinering.
- (833) Konkurransetilsynet har lagt til grunn at det var vanlig at forlag endret veiledende priser på backlistutgivelser ved årsskiftet, og at Bokbasen tilrettela for slike endringer på dette tidspunkt, jf. kapittel 5.6. Etter tilsynets vurdering gjorde en slik tilrettelegging på bestemte tidspunkt det enklere å følge prisutviklingen hos konkurrerende forlag. Et åpent søk rett etter årsskiftet ville normalt gitt treff på konkurrentenes utgivelser og vise konkurrentenes nye veiledende priser på backlistutgivelser, jf. avsnitt (789). Søkeloggene viser også at de fire forlagene foretok slike søk ved årsskiftet 2017/2018. Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug foretok også slike søk ved årsskiftet 2016/2017, jf. avsnitt (459), (463), (469) og (473).
- (834) Slik sammenstilt informasjon kunne etter tilsynets oppfatning benyttes til å videre synliggjøre, underbygge eller bekrefte fremtidig prisnivå på kommende utgivelser, og dermed fjerne eller redusere usikkerhet hos konkurrentene om fremtidige priser, jf. avsnitt (787)(794). Videre kunne forlagene gjennom Mentor Forlag raskere og enklere følge med på konkurrentenes veiledende prisnivå og prisstrategi, jf. avsnitt (786). Forlagene kunne tilpasse sin egen markedsstrategi basert på informasjonen fra Mentor Forlag. Konkurransetilsynet viser i denne sammenheng til at det foreligger en presumsjon for at foretak som har mottatt strategisk markedsinformasjon, har hensyntatt informasjonen ved fastsettingen av egen markedsopptreden, jf. avsnitt (631).
- (835) Som vist til i avsnitt (723), bestrider Bokbasen, Vigmostad & Bjørke og Aschehoug at Mentor Forlag var et markedsovervåkningsverktøy for å koordinere fremtidig markedsatferd. Ifølge Vigmostad & Bjørke og Aschehoug er det ikke bevismessig dekning for at forlagene har overvåket hverandres priser på en måte som Konkurransetilsynets skadehypotese forutsetter. Det vises til at søkeloggene gjennomgått i varselet, jf. kapittel 5.4.4.5 over, i hovedsak viser at forlagene har hentet ut informasjon om egne titler og utgitte bøker. Vigmostad & Bjørke viser til at en marginal andel av forlagets uttrekk omfattet opplysninger om kommende utgivelser, og at disse primært synes å ha kommet med ved en tilfeldighet. Cappelen Damm viser til at tilsynet kun har vist til spredte eksempler på at forlaget har gjennomført søk i Mentor Forlag, og at det ikke er mulig å få et bilde av hvordan tilsynet mener forlaget har brukt Mentor Forlag som et markedsovervåkningsverktøy.
- (836) Konkurransetilsynet viser til at forlagene brukte abonnementet aktivt ved å søke etter og hente ut konkurransesensitiv informasjon om konkurrentenes utgivelser. Blant annet søkte forlagene gjentatte ganger etter informasjon om konkurrentenes kommende utgivelser, jf. kapittel 5.4.4. Forlagene kunne få god oversikt over konkurrentenes utgivelser gjennom få søk, jf. avsnitt (662). Forlagene fikk videre tilgang til egne titler kostnadsfritt gjennom standardabonnementet Mentor Egne Titler, jf. avsnitt (180). Informasjonsutvekslingen pågikk i en lang periode der alle forlagene løpende registrerte konkurransesensitiv informasjon med kunnskap om at konkurrerende forlag med abonnement på Mentor Forlag fikk tilgang til informasjonen som ble registrert, jf. avsnitt (757). Tilsynets vurdering av informasjonsutvekslingen mellom forlagene endres dermed ikke som følge av omfanget av de

enkelte forlags bruk av Mentor Forlag. Tilsynet viser for øvrig til at søkeloggene kun dekker en del av perioden for overtredelsen der Bokbasen hadde tilgang til søkelogger, jf. avsnitt (447). Et utvalg av disse søkene er beskrevet i kapittel 5.4.4.5.2– 5.4.4.5.5, jf. avsnitt (453).

- (837) Gyldendal viser til at Mentor Forlag var et arbeidsverktøy som ble brukt ved lansering av egne titler, blant annet i markedsarbeidet før hver sesong for å se hvilke titler konkurrentene hadde lansert. Videre ble Mentor Forlag brukt for å forberede seg på hvem forlaget møter i ringen med sine prosjekter, jf. avsnitt (406), (407) og (411). Aschehoug viser til at Mentor Forlag var et redaksjonelt og effektivt verktøy som ble brukt til å vurdere markedspotensialet for nye utgivelser og hvilke bokprosjekter de skal satse på fremover, herunder for å få oversikt over om det fantes lignende bøker i markedet. Dersom eksempelvis lignende strikkebøker er skrevet tidligere, vil redaksjonen kunne gjøre justeringer i boken, eventuelt la være å anta boken. Aschehoug benyttet først og fremst Mentor Forlag som et oppslagsverk for egne titler, men også tidvis som et statistikkverktøy for å få et overblikk i markedet, med hensyn til blant annet markedstrender. Partene viser også til at bokdatabasen fremmet legitime og konkurransefremmende formål ved blant annet å gi bokhandler, skoler og biblioteker tilgang til en infrastruktur som sikret effektiv distribusjon av bøker. Det vises til at informasjonen tjente forlagskundernes behov for planlegging av innkjøp, markedsføring og salg. Cappelen Damm viser til at informasjonen blir sendt til Bokbasen med det formål at den skal inngå i en infrastruktur for andre brukergrupper, og ikke for at informasjonen skulle synliggjøres i Mentor Forlag.
- (838) Konkurransetilsynet viser til at salgskanalenes behov for tilgang til informasjon ble fullt ut ivaretatt gjennom Mentor Bokhandel, Mentor Bibliotek og Mentor Skole, jf. avsnitt (177). Mentor Forlag var dermed ikke nødvendig for at salgskanalene skulle få den informasjonen de trengte for å planlegge salg og markedsføring, og bidro heller ikke til å realisere dette formålet. Forlagene fikk videre tilgang til egne titler kostnadsfritt gjennom standardabonnementet Mentor Egne Titler, jf. avsnitt (179) og (180). Mentor Forlag hadde en merverdi for forlagene ved at abonnementet ga dem tilgang til all informasjon som ble registrert av de andre forlagene i bokdatabasen. Dette inkluderte konkurransesensitiv informasjon om fremtidig pris som etter sin art er i kjernen av overtredelser som er tilstrekkelig skadelig for konkurransen til at samarbeidet har hatt et konkurransebegrensende formål, jf. avsnitt (752) flg. Etter Konkurransetilsynets oppfatning ivaretok ikke forlagenes utveksling av konkurransesensitiv informasjon via bokdatabasen og Mentor Forlag noen legitime formål. Selv om et konkurransebegrensende samarbeid også var ment å ivareta andre, legitime formål, vil ikke dette utelukke anvendelsen av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53, jf. avsnitt (751).
- (839) Vigmostad & Bjørke anfører at Konkurransetilsynet vurderer bokmarkedet i sin helhet og at det ikke tas hensyn til den reelle markedsstrukturen og konkurranseparameterne i de konkrete og ulike bokmarkedene, herunder forskjeller mellom ulike bokgrupper som utgjør ulike relevante markeder. Cappelen Damm anfører at det også i formålssaker må foretas en markedsavgrensning som oppfyller visse minimumskrav for å kunne identifisere hvilke konkurranseflater informasjonsutvekslingen har betydning for, og at tilsynet tolker rettspraksis feil i forbindelse med dette. Til støtte for sitt syn viser Cappelen Damm til Underrettens dom i *Adriatica di Navigazione*⁴¹³ med videre henvisninger, og anfører at det fremgår klart av rettspraksis at det må gjøres en markedsavgrensning i formålssaker. Ifølge Cappelen Damm må produktmarkedet i denne saken avgrenses på bakgrunn av bøker utgitt på norsk.
- (840) Konkurransetilsynet viser til at det blant annet følger av Underrettens uttalelser i *Volkswagen*⁴¹⁴ at en markedsavgrensning kun må foretas dersom det ellers er ikke er mulig å avgjøre hvorvidt en avtale, eller samordnet opptreden, kan påvirke handelen mellom medlemsstater og har til formål eller virkning å begrense konkurransen. Tilsynet kan heller ikke se at Underretten i *Adriatica di Navigazione* fraviker dette standpunktet. Det siteres fra saken:

⁴¹³ Sak T-61/99 *Adriatica di Navigazione mot Kommisjonen*.

⁴¹⁴ Sak T-62/98 *Volkswagen mot Kommisjonen*, avsnitt 230.

"[...] an objection to the definition of the relevant market is of no consequence provided that the Commission has rightly concluded, on the basis of the documents referred to in the contested decision, that the agreement in question distorted competition and was liable to have an appreciable effect on trade between Member States [...]." ⁴¹⁵

- (841) Det følger videre av saken at det med henvisning til mulige erstatningssøksmål fra tredjeparter, er ønskelig at konkurransemyndighetene med tilstrekkelig nøyaktighet undersøker markedene for å identifisere hvordan disse fungerer, for å forhindre feil ved forståelsen av overtredelsen eller samarbeidets art og presise omfang, og for å oppfylle kravet om rettssikkerhet. ⁴¹⁶ Overtredelsen må med andre ord beskrives nøyaktig nok til at det er mulig for partene og tredjeparter å forstå hvilke områder og produkter overtredelsen gjelder.
- (842) Konkurransetilsynet har i kapittel 5.2 foretatt en grundig gjennomgang av markedet, og tilsynet beskriver og hensyntar særlige forhold i bokmarkedet der det kan ha hatt betydning for analysen. Markedet er dermed, i samsvar med rettens uttalelse i *Adriatica di Navigazione*, tilstrekkelig undersøkt i denne saken. En særskilt markedsavgrensning er derfor ikke nødvendig for å kunne fastslå at det foreligger en formålsovertredelse av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53. ⁴¹⁷
- (843) Partene anfører at Konkurransetilsynet ikke i tilstrekkelig grad har tatt hensyn til den økonomiske og rettslige konteksten i vurderingen av om samarbeidet hadde et konkurransebegrensende formål. Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug anfører at markedsforholdene i bokmarkedet ikke la til rette for koordinering, og at risikoen for koordinering var lav. Det vises blant annet til at bokmarkedet består et stort antall forlag med varierende årlige markedsandeler, og at bøker er differensierte produkter. Videre er fastprisene som publiseres for andre bøker i samme periode, ikke sentrale for prissettingen. Vigmostad & Bjørke anfører at den økonomiske og rettslige konteksten for de ulike bokgruppene medfører at tilsynets resonnementer og skadehypoteser ikke gjør seg gjeldende for bokgruppe 2 og 9.1–9.4 hvor forlaget har sin hovedvirksomhet. ⁴¹⁸ Det vises til substitusjonsgraden, etterspørselsmønstre, kundesammensetning, prissetting og innkjøpsprosesser.
- (844) Bokbasen og Gyldendal viser til at forlagene ikke endrer fastprisen i fastprisperioden, noe Cappelen Damm og Aschehoug også peker på. Det fremholdes at forlagenes påvirkning på priskonkurransen derfor er mindre sentral. Gyldendal anfører at det foreligger rimelig tvil om det påståtte samarbeidet er tilstrekkelig skadelig for konkurransen, jf. blant annet EU-domstolens avgjørelse i *Generics*. ⁴¹⁹ I den forbindelse viser forlaget også til at vesentlige elementer i priskonkurransen, som bokhandlenes innkjøpspriser og rabattstrategier, ikke ble avdekket gjennom bokdatabasen.
- (845) I en konkurranseøkonomisk rapport utarbeidet av Oslo Economics på vegne av Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug, argumenteres det for at informasjonstilgangen gjennom Mentor Forlag ikke er egnet til å redusere usikkerhet om fremtidig markedstilpasning, og derfor ikke kan medføre konkurransebegrensende koordinering. ⁴²⁰ Det anføres at markedsforholdene i de ulike bokgruppene ikke legger til rette for koordinering, og at det således ikke er risiko for konkurranseskade. Økonomisk teori og empiri gir dermed ikke grunnlag for faktisk eller potensiell konkurranseskade, og det foreligger derfor ikke en formålsovertredelse.
- (846) Konkurransetilsynet viser til at det for formålsovertredelser ikke er nødvendig å påvise konkurransebegrensende virkninger av et samarbeid. Samarbeidet i denne saken gjelder utveksling av informasjon om blant annet fremtidige priser som etter fast rettspraksis normalt anses å ha et konkurransebegrensende formål, jf. avsnitt (752) flg. Saken omhandler således

⁴¹⁵ Sak T-61/99 *Adriatica di Navigazione mot Kommisjonen*, avsnitt 27.

⁴¹⁶ Sak T-61/99 *Adriatica di Navigazione mot Kommisjonen*, avsnitt 32.

⁴¹⁷ Se også forente saker T-71/03 m.fl. *Tokai Carbon m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 90 og sak T-38/02 *Groupe Danone mot Kommisjonen*, avsnitt 99 med videre henvisninger.

⁴¹⁸ Oversikt over bokgruppeinndelingen: <https://forleggerforeningen.no/bokgruppene/>, hentet 20. november 2022.

⁴¹⁹ Sak C-307/18 *Generics (UK) m.fl.*, avsnitt 107.

⁴²⁰ Se Vedlegg 36 og Vedlegg 37.

en type samarbeid som er i kjernen av atferd som etter sin art fremstår som tilstrekkelig skadelig for konkurransen, basert på erfaring og økonomisk teori, til at det ikke er nødvendig å påvise dets virkninger, jf. avsnitt (747). For slike samarbeid kan analysen av den økonomiske og rettslige sammenheng som samarbeidet inngår i, begrenses til det som er strengt nødvendig for å bringe på det rene at det foreligger en formålsrestriksjon, jf. avsnitt (749).

- (847) Konkurransetilsynet har vurdert samarbeidet i sin økonomiske og rettslige kontekst, og sett hen til markedets struktur og funksjonsmåte. Det er tilsynets vurdering at markedsforholdene bidro til å legge til rette for et samarbeid mellom partene, jf. avsnitt (759) og (760), og ikke reiser tvil om samarbeidets konkurransebegrensende potensiale. Selv om bøker er differensierte produkter, vil bøker i samme eller tilgrensende sjangre være i konkurranse med hverandre, se også avsnitt (141). At ikke alle elementene som har betydning for priskonkurransen i markedet kunne avdekkes gjennom Mentor Forlag, reiser etter tilsynets vurdering heller ikke tvil om samarbeidets konkurransebegrensende potensiale. Det vises videre til at bokforskriften og Bokavtalen ikke åpner for at forlagene kan samarbeide om fastsettelsen av de bindende videresalgsprisene, herunder fastprisene, jf. avsnitt (815). Når det gjelder Vigmostad & Bjørkes anførsler knyttet til bokgruppe 2 og 9, vil disse bli nærmere behandlet i kapittel 9.2.3.2.
- (848) Gyldendal anfører videre at bokdatabasen som helhet har positive virkninger ved at den reduserer kommunikasjons-, søke- og transaksjonskostnader mellom forlag og bokhandler, og senker etableringsbarrierene. Bokbasen bidrar til å øke boktilbudet og boksalg til forbrukere og effektiviserer etterlevelsen av Bokavtalen. Dette må ifølge Gyldendal tas hensyn til ved vurderingen av den økonomiske konteksten når det avgjøres om samarbeidet utgjør en formålsovertredelse. Tilsvarende positive virkninger er pekt på av Bokbasen, Cappelen Damm og Aschehoug. Aschehoug viser til at Mentor Forlag sørget for at bøkene traff hva forbrukerne etterspurte og at forlagene ikke utga bøker som det allerede var et stort tilbud av.
- (849) Konkurransetilsynet viser til at et samarbeid kan anses konkurransebegrensende etter sitt formål selv om det har konkurransefremmende virkninger, jf. *Forlagssaken*⁴²¹ og *Generics*.⁴²² De konkurransefremmende virkningene må være dokumenterte, relevante og spesifikke for det konkrete samarbeidet, og foreligge i et slikt omfang, at det gir rimelig tvil om samarbeidet er tilstrekkelig skadelig for konkurransen.⁴²³ Det er imidlertid tilsynets vurdering at de anførte positive virkningene ikke knytter seg til utvekslingen av konkurransesensitiv informasjon mellom forlagene, se også avsnitt (838). Etter tilsynets vurdering foreligger det dermed ikke konkurransefremmende virkninger av Mentor Forlag som gir rimelig tvil om samarbeidets konkurransebegrensende formål.
- (850) Bokbasen, Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke og Gyldendal fremhever at tilsvarende databaser som Bokbasen eksisterer i andre land, eksempelvis i Sverige og Storbritannia. Bokbasen viser til at forlagenes praksis med å registrere informasjon i god tid før planlagt utgivelsestidspunkt er i samsvar med internasjonal praksis.
- (851) Konkurransetilsynets har vurdert forlagenes utveksling av fremtidig priser og annen konkurransesensitiv informasjon via bokdatabasen og Mentor Forlag. Tilsynet understreker at vurderingene i saken er foretatt på bakgrunn av innholdet i det konkrete samarbeidet og de særskilte forholdene i det norske bokmarkedet.
- (852) Konkurransetilsynet legger på denne bakgrunn til grunn at forlagenes utveksling av informasjon, via bokdatabasen og Mentor Forlag, var egnet til å begrense konkurransen mellom forlagene ved å redusere usikkerhet om konkurrerende forlags fremtidige markedsatferd, og øke risikoen for koordinering mellom forlagene på pris og utvalg, til skade for forbrukerne i bokmarkedet, jf. avsnitt (752).
- (853) På denne bakgrunn, og sett i lys av den økonomiske og rettslige konteksten, legger Konkurransetilsynet til grunn at samarbeidet mellom Bokbasen, Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug om utveksling av fremtidige priser og annen

⁴²¹ HR-2021-1086-A (*Forlagssaken*), avsnitt 88.

⁴²² Sak C-307/18 *Generics (UK)* m.fl., avsnitt 106.

⁴²³ Sak C-307/18 *Generics (UK)* m.fl., avsnitt 105–107.

konkurransesensitiv informasjon, via bokdatabasen og Mentor Forlag, fremstår som tilstrekkelig skadelig for konkurransen til at det har hatt et konkurransebegrensende formål.

- (854) Konkurransetilsynet finner det etter dette bevist med klar sannsynlighetsovervekt at konkurransebegrensningskriteriet i konkurranseloven § 10 første ledd og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1, er oppfylt.

7.2.5 Merkbarehetskriteriet

- (855) Merkbarehetskriteriet fremkommer ikke direkte av ordlyden i konkurranseloven § 10 første ledd og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1. Det fremgår av lovens forarbeider at det må oppstilles et merkbarehetskrav tilsvarende det som følger av EU/EØS-retten.⁴²⁴
- (856) Kravet om at konkurransen må begrenses merkbart, innebærer en avgrensning mot samarbeid med en ubetydelig virkning på konkurransen.⁴²⁵
- (857) EU-domstolen uttalte i *Expedia* at merkbarehetskriteriet anses oppfylt for avtaler som har et konkurransebegrensende formål og som kan påvirke samhandelen. Det siteres fra avgjørelsen:

"In that regard, the Court has emphasised that the distinction between 'infringements by object' and 'infringements by effect' arises from the fact that certain forms of collusion between undertakings can be regarded, by their very nature, as being injurious to the proper functioning of normal competition [...].

*It must therefore be held that an agreement that may affect trade between Member States and that has an anti-competitive object constitutes, by its nature and independently of any concrete effect that it may have, an appreciable restriction on competition."*⁴²⁶

- (858) I denne sammenheng bemerkes det også at det i ESAs kunngjøring om avtaler av mindre betydning ikke oppstilles generelle unntak for samarbeid som har et konkurransebegrensende formål.⁴²⁷ Det siteres fra kunngjøringen:

*"[...] this Notice does not cover agreements which have as their object the prevention, restriction or distortion of competition within the territory covered by the EEA Agreement. [...] Likewise, the Authority will not apply the safe harbour created by those market share thresholds to agreements containing any of the restrictions that are listed as hardcore restrictions in any current or future block exemption regulation adopted by the Authority, which are considered by the Authority generally to constitute restrictions by object."*⁴²⁸

- (859) Konkurransetilsynet har lagt til grunn at det har funnet sted et samarbeid mellom uavhengige foretak som omfatter utveksling av fremtidige priser og annen konkurransesensitiv informasjon via bokdatabasen og Mentor Forlag, jf. kapittel 7.2.2 og 7.2.3.2. Tilsynet har videre lagt til grunn at samarbeidet har hatt et konkurransebegrensende formål etter konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1, jf. kapittel 7.2.4.2. Videre er samhandelskriteriet oppfylt, jf. kapittel 6.
- (860) Konkurransetilsynet viser til avsnitt (857) hvor det fremgår at merkbarehetskriteriet anses oppfylt for avtaler som har et konkurransebegrensende formål og som kan påvirke samhandelen. Tilsynet legger etter dette til grunn at merkbarehetskriteriet er oppfylt.

7.2.6 Én fortsatt og sammenhengende overtredelse

7.2.6.1 Rettslig utgangspunkt

- (861) Læren om én fortsatt og sammenhengende overtredelse er utviklet i EU-rettspraksis. Ifølge denne læren vil et samarbeid med en overordnet plan, som materialiserer seg gjennom flere

⁴²⁴ Ot.prp. nr. 6 (2003-2004), side 225.

⁴²⁵ Sak C-5/69 *Voelk*, avsnitt 5.

⁴²⁶ Sak C-226/11 *Expedia*, avsnitt 36 og 37.

⁴²⁷ ESAs kunngjøring "Notice on agreements of minor importance which do not appreciably restrict competition under Article 53(1) of the EEA Agreement (De Minimis Notice)".

⁴²⁸ ESAs kunngjøring "Notice on agreements of minor importance which do not appreciably restrict competition under Article 53(1) of the EEA Agreement (De Minimis Notice)", avsnitt 13.

enkeltstående handlinger med samme konkurransebegrensende formål, bli sett under ett.⁴²⁹ Dette innebærer at et ulovlig samarbeid kan anses som én fortsatt og sammenhengende overtredelse i stedet for flere enkeltstående overtredelser.

- (862) I *Anic* beskriver EU-domstolen læren om én fortsatt og sammenhengende overtredelse på følgende måte:

"[...] [The]⁴³⁰ schemes were part of a series of efforts made by the undertakings in question in pursuit of a single economic aim, namely to distort the normal movement of prices. It considered that it would be artificial to split up such continuous conduct, characterized by a single purpose, by treating it as consisting of several separate infringements, when what was involved was a single infringement which progressively manifested itself in both agreements and concerted practices."⁴³¹

- (863) Dette har blitt fulgt i senere praksis fra EU-domstolene.⁴³² Videre følger det av fast praksis fra EU-domstolene at deltakerne i én fortsatt og sammenhengende overtredelse kan regnes som delaktige i overtredelsen som helhet, selv om de ikke er direkte involvert i alle enkeltdeler av samarbeidet.⁴³³ Et foretak kan også bli ilagt delvis ansvar for en fortsatt og sammenhengende overtredelse, der foretaket visste om noen, men ikke alle elementene i samarbeidet innenfor planen.⁴³⁴

- (864) For å etablere én fortsatt og sammenhengende overtredelse, må tre vilkår være oppfylt. For det første må det foreligge en overordnet plan med en felles målsetning. For det andre må foretakene ha bidratt bevisst til denne planen. Endelig må foretakene ha vært klar over eller burde ha vært klar over de andre foretaks deltakelse i det ulovlige samarbeidet. Det siteres fra *Team Relocations*:

"[...] it is apparent from that case-law that three conditions must be met in order to establish participation in a single and continuous infringement, namely the existence of an overall plan pursuing a common objective, the intentional contribution of the undertaking to that plan, and its awareness (proved or presumed) of the offending conduct of the other participants."⁴³⁵

- (865) Læren om én fortsatt og sammenhengende overtredelse er utviklet for å ta høyde for dynamikken i ett og samme samarbeid. Grunnen til dette er at samarbeid over tid ofte kan ta ulik form, selv om det overordnede konkurransebegrensende formålet er det samme.
- (866) Ved vurderingen av om det foreligger en overordnet felles målsetning skal man se hen til helheten i det ulovlige samarbeidet mellom foretakene.⁴³⁶ Det må foretas en helhetsvurdering der relevante momenter blant annet er hvorvidt samarbeidet har samme formål hele

⁴²⁹ Forente saker C-204/00 P m.fl. *Aalborg Portland m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 258; sak C-105/04 P *Nederlandse Federatieve Vereniging voor de Groothandel op Elektrotechnisch Gebied mot Kommisjonen*, avsnitt 110; sak C-626/13 P *Villeroy & Boch Austria mot Kommisjonen*, avsnitt 60 og sak T-240/17 *Campine og Campine Recycling mot Kommisjonen*, avsnitt 232.

⁴³⁰ Konkurransetilsynets tilføyning.

⁴³¹ Sak C-49/92 P *Kommisjonen mot Anic Partecipazioni*, avsnitt 82.

⁴³² Sak T-53/03 *BPB mot Kommisjonen*, avsnitt 257; forente saker C-204/00 P m.fl. *Aalborg Portland m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 258 og forente saker T-204/08 m.fl. *Team Relocations mot Kommisjonen*, avsnitt 37. Underrettens avgjørelse i forente saker T-204/08 m.fl. *Team Relocations mot Kommisjonen* ble opprettholdt av EU-domstolen i avgjørelse C-444/11 *Team Relocations m.fl. mot Kommisjonen*.

⁴³³ Sak C-49/92 P *Kommisjonen mot Anic Partecipazioni*, avsnitt 78–81, 83–87 og 203; forente saker C-204/00 P m.fl. *Aalborg Portland m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 86 og sak T-9/99 *HFB Holding m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 231.

⁴³⁴ Se sak T-587/08 *Fresh Del Monte Produce mot Kommisjonen*. Se også Richard Whish og David Bailey, *Competition Law*, 9. utgave, side 109.

⁴³⁵ Forente saker T-204/08 m.fl. *Team Relocations m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 37. Se også Richard Whish og David Bailey, *Competition Law*, 9. utgave, side 107.

⁴³⁶ Forente saker T-147/09 m.fl. *Trelleborg Industrie mot Kommisjonen*, avsnitt 60.

perioden,⁴³⁷ om de omhandlede varer eller tjenester er de samme,⁴³⁸ om de samme virksomheter har deltatt⁴³⁹ og om fremgangsmåten har vært den samme.⁴⁴⁰ I tillegg kan det tas i betraktning hvorvidt det er de samme personene som har vært involvert på vegne av virksomhetene.⁴⁴¹

7.2.6.2 Konkurransetilsynets vurdering

- (867) Samarbeidet mellom partene pågikk over lang tid, og Konkurransetilsynet vil derfor vurdere om det foreligger flere enkeltstående overtredelser eller én fortsatt og sammenhengende overtredelse.
- (868) Det er Konkurransetilsynets vurdering at Bokbasen, Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug samarbeidet om å utveksle fremtidige priser og annen konkurransesensitiv informasjon via bokdatabasen og Mentor Forlag, jf. kapittel 7.2.3.2. Det er tilsynets vurdering at foretakenes handlinger inngikk i en overordnet felles målsetning om utveksling av konkurransesensitiv informasjon via bokdatabasen og Mentor Forlag. Fremgangsmåte og formål har vært den samme gjennom hele perioden.
- (869) Det er Konkurransetilsynets vurdering at Mentor Forlag var et verktøy for markedsovervåkning, jf. kapittel 5.4.3 og 7.2.3.2. Beslaglagte dokumenter viser at forlagenes fremgangsmåte var den samme, se kapittel 5.4.1 og 5.4.4. Som redegjort for i kapittel 7.2.3.2, registrerte forlagene løpende informasjon om egne utgivelser før utgivelse. Informasjonen ble registrert i bokdatabasen med kunnskap om at konkurrerende forlag med abonnement på Mentor Forlag kunne se informasjonen som ble registrert, jf. kapittel 5.4.2–5.4.4. Forlagene søkte også etter og hentet ut konkurransesensitiv informasjon om konkurrentenes utgivelser, jf. kapittel 5.4.4.
- (870) Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehoug har vært direkte og/eller indirekte eiere av Bokbasen siden 2007. Vigmostad & Bjørke ble indirekte eier i selskapet i 2012, jf. kapittel 2.1.1.
- (871) Konkurransetilsynet legger til grunn at forlagene, i kraft av eierskapet i Bokbasen, og ved kjøp og bruk av abonnementet Mentor Forlag, var kjent med funksjonalitetene i Mentor Forlag, at abonnementet ble solgt til andre forlag, samt hvilken informasjon forlagene kunne utveksle via abonnementet, se kapittel 5.4.2–5.4.4. Forlagene hadde gjennom eierskap og styrerepresentasjon også innflytelse over Bokbasen, hva slags informasjon som ble delt via databasen og tjenestene som ble levert, herunder Mentor Forlag, jf. avsnitt (665).
- (872) Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehoug abonnerte på Mentor Forlag siden 2008. De tre forlagene sa ikke opp sine abonnement på Mentor Forlag i perioden frem til bevissikring i januar 2018. Minst ett forlag i Vigmostad & Bjørke-konsernet abonnerte på Mentor Forlag i perioden fra og med mai 2012 til og med mai 2013, samt fra juni 2015 og frem til bevissikring i januar 2018, jf. avsnitt (186).
- (873) Utveksling av fremtidige priser og annen konkurransesensitiv informasjon fortsatte uten opphold i hele perioden hvert av forlagene var abonnenter. Ingen av forlagene tok initiativ til å avslutte samarbeidet eller tok offentlig avstand fra det på noe tidspunkt i denne perioden, jf. avsnitt (670) og (734). Konkurransetilsynets gjennomgang av søkeloggene viser søkeaktivitet hos alle forlagene, jf. kapittel 5.4.4.5. Omfanget av eksporter fra bokdatabasen varierer for forlagene, men karakteren av de enkelte uttrekk fra bokdatabasen er lik. Det første eksempelet som viser at konkurrentinformasjon hentes ut fra bokdatabasen i en Excel-fil er fra 26. november 2009, jf. avsnitt (346) og (347). På dette tidspunktet var Cappelen Damm,

⁴³⁷ Forente saker T-147/09 m.fl. *Trelleborg Industrie mot Kommisjonen*, avsnitt 60; sml. også sak C-113/04 P *Technische Unie mot Kommisjonen*, avsnitt 170 og 171 og sak T-43/02 *Jungbunzlauer mot Kommisjonen*, avsnitt 312.

⁴³⁸ Forente saker T-71/03 m.fl. *Tokai Carbon m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 118, 119 og 124 og sak T-43/02 *Jungbunzlauer mot Kommisjonen*, avsnitt 312.

⁴³⁹ Sak T-43/02 *Jungbunzlauer mot Kommisjonen*, avsnitt 312.

⁴⁴⁰ Forente saker T-147/09 m.fl. *Trelleborg Industrie mot Kommisjonen*, avsnitt 60.

⁴⁴¹ Forente saker T-147/09 m.fl. *Trelleborg Industrie mot Kommisjonen*, avsnitt 60.

- Gyldendal og Aschehoug abonnenter på Mentor Forlag. Tilsynet legger derfor til grunn at samarbeidet mellom disse tre forlagene senest var kommet i stand fra 26. november 2009.
- (874) Konkurransetilsynet legger til grunn at Vigmostad & Bjørke abonnerte på Mentor Forlag fra mai 2012 til mai 2013, samt fra juni 2015, jf. avsnitt (186). I juni 2016 ble Schibsteds abonnement overført til Vigmostad & Bjørke, jf. avsnitt (186). Beslaglagte dokumenter viser at forlaget eksporterte konkurrentinformasjon fra bokdatabasen 16. januar 2013, jf. avsnitt (299) og (300). Tilsynet legger til grunn at Vigmostad & Bjørke senest fra dette tidspunktet, 16. januar 2013, tok del i samarbeidet.
- (875) Beslaglagte dokumenter viser at alle forlagene var abonnenter og hadde aktivitet knyttet til registrering, søk eller uttrekk helt frem til tidspunktet for bevissikring, jf. kapittel 5.4.1 og 5.4.4. Konkurransetilsynet legger på denne bakgrunn til grunn at overtredelsen pågikk frem til tilsynets bevissikring 16. januar 2018.
- (876) Vigmostad & Bjørke anfører at deres abonnement ble avsluttet i mai 2013, og at de derfor ikke har hatt abonnement i en sammenhengende periode fra januar 2013 slik som Konkurransetilsynet la til grunn i varselet. Vigmostad & Bjørke har opplyst at de på nytt abonnerte på Mentor Forlag fra 2016. Videre viser forlaget til at tilsynet i henhold til *Team Relocations*⁴⁴² må påvise med klar sannsynlighetsovervekt at det foreligger en overordnet plan med en felles målsetning der hvert av foretakene bevisst har deltatt i denne planen med kunnskap om de andre overtredernes handlinger og deltakelse. Det anføres at tilsynet ikke har sannsynliggjort at noen av de tre vilkårene er oppfylt for Vigmostad & Bjørke.
- (877) Konkurransetilsynet viser til at Vigmostad & Bjørke også i perioden der forlaget ikke hadde abonnement, registrerte konkurransesensitiv informasjon om egne titler i bokdatabasen, med kunnskap om at konkurrerende forlag hadde tilgang gjennom Mentor Forlag. Videre hadde personer i forlaget tilgang til eksporter fra bokdatabasen i perioden der ingen forlag i Vigmostad & Bjørke-konsernet hadde abonnement. Eksportene inneholdt informasjon om pris og utgivelsestidspunkt for konkurrentenes kommende utgivelser. I både desember 2013 og januar 2014, ble slik informasjon formidlet internt i forlaget, jf. avsnitt (306) og (308)–(313). Forlaget har dermed hatt tilgang til konkurrerende forlags informasjon i bokdatabasen også i perioden uten abonnement på Mentor Forlag.
- (878) Etter Konkurransetilsynets vurdering tok Vigmostad & Bjørke del i den overordnede felles målsetningen om utveksling av konkurransesensitiv informasjon via bokdatabasen og Mentor Forlag, samt bidro til dette samarbeidet. Vigmostad & Bjørke registrerte løpende informasjon om egne utgivelser før utgivelse. Informasjonen ble registrert i bokdatabasen med kunnskap om at konkurrerende forlag med abonnement på Mentor Forlag kunne se informasjonen som ble registrert, jf. avsnitt (869). Tilsynet legger dermed til grunn at Vigmostad & Bjørke har tatt del i samarbeidet i en sammenhengende periode fra 16. januar 2013.
- (879) Bokbasen anfører at de ikke kan anses for å ha deltatt i en fortsatt og sammenhengende overtredelse. Etter Bokbasens oppfatning har Konkurransetilsynet ikke dokumentert at forlagene har hatt en felles overordnet målsetning om å samarbeide om en informasjonsutveksling. Bokbasen var under enhver omstendighet ikke kjent med noen slik overordnet målsetning eller plan, herunder hvordan forlagene eventuelt har benyttet informasjonen fra bokdatabasen. Det vises til at ansvar for en fortsatt og sammenhengende overtredelse forutsetter at foretaket visste om alle elementene i samarbeidet innenfor planen.
- (880) Konkurransetilsynet viser til at Bokbasen utviklet og tilbødte Mentor Forlag i hele perioden, og at abonnementet var ment å gi forlagene tilgang til all informasjon som var registrert i bokdatabasen, inkludert prisinformasjon om andre forlags kommende utgivelser, jf. avsnitt (739). Bokbasen markedsførte abonnementet som et verktøy for markedsovervåkning, jf. avsnitt (655). Bokbasen var også kjent med at forlagene utvekslet konkurransesensitiv informasjon gjennom Mentor Forlag, jf. avsnitt (739). Det endrer ikke tilsynets vurdering at Bokbasen ikke var kjent med hvordan informasjonen fra bokdatabasen ble benyttet av forlagene, jf. avsnitt (715). Etter tilsynets vurdering inngikk derfor Bokbasens handlinger som

⁴⁴² Forente saker T-204/08 m.fl. *Team Relocations m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 37, jf. sak C-444/11 *Team Relocations m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 51-53. Se avsnitt (864) ovenfor.

tilrettelegger i en overordnet felles målsetning om utveksling av konkurransesensitiv informasjon via bokdatabasen og Mentor Forlag.

- (881) Konkurransetilsynet legger etter dette til grunn at det er bevist med klar sannsynlighetsovervekt at forlagenes samarbeid om informasjonsutveksling via bokdatabasen og Mentor Forlag utgjør én fortsatt og sammenhengende overtredelse, og at Bokbasen tilrettela for samarbeidet i hele perioden.
- (882) Perioden for overtredelsen for Bokbasen, Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehoug regnes fra 26. november 2009 til 16. januar 2018. Vigmostad & Bjørke tok del i dette samarbeidet fra 16. januar 2013 til 16. januar 2018.

7.2.7 Konklusjon – konkurranseloven § 10 første ledd og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1

- (883) Konkurransetilsynet legger til grunn at forlagene har deltatt i et ulovlig samarbeid om å utveksle fremtidige priser og annen konkurransesensitiv informasjon via bokdatabasen og Mentor Forlag. Tilsynet legger også til grunn at Bokbasen har tilrettelagt for samarbeidet ved å utvikle, drifte, markedsføre og tilby Mentor Forlag, og dermed har deltatt i det ulovlige samarbeidet. Formålet med samarbeidet har objektivt sett vært å merkbart begrense konkurransen mellom partene.
- (884) Det er etter dette Konkurransetilsynets konklusjon at det objektivt sett foreligger en overtredelse av konkurranseloven § 10 første ledd og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1, og at overtredelsen er bevist med klar sannsynlighetsovervekt.

7.3 Unntaksbestemmelsen i konkurranseloven § 10 tredje ledd og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 3

- (885) Etter konkurranseloven § 10 tredje ledd og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 3 kan et konkurransebegrensende samarbeid som rammes av forbudet, likevel anses som lovlig dersom fire kumulative vilkår er oppfylt.
- (886) Av bestemmelsene fremgår det at samarbeidet må bidra til å *"bedre produksjonen eller fordelingen av varene eller til å fremme den tekniske eller økonomiske utvikling"* samtidig som forbrukerne sikres en *"rimelig andel av de fordeler som er oppnådd"*. Fordeler som kun kommer samarbeidspartnerne til gode, vil ikke være relevante effektivitetsgevinster under vurderingen av § 10 tredje ledd og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 3.⁴⁴³
- (887) Videre kreves det at foretakene ikke får mulighet til å utelukke konkurranse for en *"vesentlig del"* av de produkter det gjelder, jf. konkurranseloven § 10 tredje ledd og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 3 bokstav b. I tillegg må konkurransebegrensningen være *"absolutt nødvendig"*, jf. konkurranseloven § 10 tredje ledd og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 3 bokstav a.
- (888) Det er de parter som ønsker å påberope seg unntaket i konkurranseloven § 10 tredje ledd og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 3, som må godtgjøre at vilkårene i bestemmelsen er oppfylt.⁴⁴⁴
- (889) Som det fremgår av kapittel 7.2.4.2 anses samarbeidet i foreliggende sak å være en formålsrestriksjon. For denne typen overtredelser skal det svært mye til for at vilkårene i konkurranseloven § 10 tredje ledd og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 3 er oppfylt.⁴⁴⁵
- (890) Cappelen Damm anfører at vilkårene i konkurranseloven § 10 tredje ledd er oppfylt ved at det påståtte samarbeidet medførte effektivitetsgevinster som oppveide eventuelle negative effekter på konkurransen. Forlaget viser til at tilgjengeliggjøring av de samlede metadata for bøker til alle forlag i Norge medfører betydelig effektivitetsgevinster for forlagene selv og de andre brukergruppene.
- (891) Konkurransetilsynet viser til at de anførte effektivitetsgevinstene ikke er dokumenterte, jf. avsnitt (888). Mentor Forlag har under enhver omstendighet ikke vært absolutt nødvendig for

⁴⁴³ Sak C-382/12 P *MasterCard m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 234.

⁴⁴⁴ EFTAs overvåkningsorgans retningslinjer for anvendelsen av EØS-avtalen artikkel 53 (3), 2007/C 208/01, avsnitt 41, 56 og 57 og Harald Evensen m.fl., *Konkurranseloven og EØS-konkurranseloven med kommentarer*, 2009, side 167.

⁴⁴⁵ EFTAs overvåkningsorgans retningslinjer for anvendelsen av EØS-avtalen artikkel 53 (3), 2007/C 208/01, avsnitt 46.

å realisere eventuelle effektivitetsgevinster, jf. avsnitt (838) og (849). Salgskanalenes behov for tilgang til informasjon ble fullt ut ivaretatt gjennom Mentor Bokhandel, Mentor Bibliotek og Mentor Skole, jf. avsnitt (177). Forlagene fikk videre tilgang til egne titler kostnadsfritt gjennom standardabonnementet Mentor Egne Titler, jf. avsnitt (179) og (180). Det foreligger etter dette ikke effektivitetsgevinster som kan tas hensyn til etter konkurranseloven § 10 tredje ledd.

- (892) Det har heller ikke fremkommet øvrige opplysninger i saken som tilsier at vilkårene for unntak er oppfylt. Konkurransetilsynet legger til grunn at unntaket i konkurranseloven § 10 tredje ledd og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 3 ikke kommer til anvendelse.

7.4 Konklusjon – konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53

- (893) Det er Konkurransetilsynets vurdering at samtlige vilkår for overtredelse av konkurranseloven § 10 første ledd og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 1 er oppfylt, og at unntaket i konkurranseloven § 10 tredje ledd og EØS-avtalen artikkel 53 nr. 3 ikke kommer til anvendelse. Det er på denne bakgrunn tilsynets konklusjon at det objektivt sett foreligger en overtredelse av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53, og at overtredelsen er bevist med klar sannsynlighetsovervekt.

8 Overtredelsesgebyr etter konkurranseloven

8.1 Rettslig utgangspunkt

- (894) Et foretak eller en sammenslutning av foretak kan ilegges overtredelsesgebyr dersom *"foretaket eller sammenslutningen av foretak eller noen som handler på deres vegne, forsettlig eller uaktsomt"*, overtrer forbudet mot konkurransebegrensende samarbeid i konkurranseloven § 10, jf. konkurranseloven § 29.
- (895) Hjemmelen for å ilegge overtredelsesgebyr gjelder tilsvarende ved overtredelse av forbudet i EØS-avtalen artikkel 53, jf. EØS-konkurranseloven § 6 første ledd. Konkurransetilsynet viser til at samhandelskriteriet i EØS-avtalen artikkel 53 er oppfylt og bestemmelsen kommer til anvendelse, jf. kapittel 6. Det er imidlertid uten betydning for størrelsen på det utmålte gebyret at overtredelsen rammes av både konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53.
- (896) Konkurranseloven § 29 første ledd oppstiller både objektive og subjektive vilkår for illeggelse av overtredelsesgebyr.
- (897) For det første må det foreligge en objektiv overtredelse av konkurranseloven. Som det fremgår ovenfor i kapittel 7.4 har Konkurransetilsynet kommet til at det foreligger en overtredelse av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53.
- (898) For det andre må overtredelsen være begått *"forsettlig eller uaktsomt"*. Skyldkravet behandles nedenfor i kapittel 8.3.
- (899) Konkurranseloven § 29 første ledd fastsetter at overtredelsesgebyret kan ilegges *"foretak"*. Dersom flere selskaper, herunder mor- og datterselskap, er del av samme økonomiske enhet og derfor utgjør ett og samme *"foretak"* i konkurranserettslig forstand, må det avgjøres hvilke juridiske enheter som kan holdes ansvarlig for overtredelsen. I kapittel 8.4 redegjøres det nærmere for dette.

8.2 Beviskrav

- (900) Det fremkommer ikke direkte av konkurranseloven hvilket beviskrav som gjelder ved illeggelse av overtredelsesgebyr etter konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53.
- (901) I rettspraksis er det oppstilt et skjerpet beviskrav slik at det for illeggelse av overtredelsesgebyr etter konkurranseloven § 29 kreves at det faktum som legges til grunn ved anvendelsen av § 10 og EØS-avtalen artikkel 53, må være bevist med klar sannsynlighetsovervekt. Det samme beviskravet gjelder ved vurderingen av skyldgraden som ledd i utmålingen av reaksjon.⁴⁴⁶

⁴⁴⁶ Rt. 2012 side 1556 (*Gran Ekran*), avsnitt 60.

- (902) Konkurransetilsynets vurdering er at beviskravet er oppfylt, jf. kapittel 7 om overtredelse av konkurranse-loven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53 og kapittel 8.3 om skyldkravet.

8.3 Skyldkravet

8.3.1 Rettslig utgangspunkt

- (903) Det fremgår av konkurranse-loven § 29 første ledd at skyldkravet er *"forsettlig eller uaktsomt"*.
- (904) I NOU 2003: 12 Ny konkurranse-lov, uttaler utvalget følgende om forholdet til EU/EØS-retten:
- "Etter EU/EØS-reglene må overtredelsen være forsettlig eller uaktsom for at det skal kunne ilegges bøter. Det følger av praksis at det ikke er nødvendig at foretaket har hatt positiv kjennskap til at handlingen var ulovlig. Det er tilstrekkelig at foretaket ikke kunne være uvitende om at den aktuelle atferden kunne være konkurransebegrensende. Det er heller ikke nødvendig at den forsettlige eller uaktsomme atferden er utført av foretakets eiere eller den øverste ledelse. Det avgjørende er derimot at atferden er utvist av en person som handler på vegne av foretaket."*⁴⁴⁷
- (905) Høyesterett har i *Gran Ekran* uttalt at det foreligger en forsettlig overtredelse av konkurranse-loven § 10 dersom foretaket eller noen som handlet på foretakets vegne, var *"klar over, eller i det minste holdt det for mest sannsynlig"* at de samarbeidet på en måte som var egnet til merkbart å begrense konkurransen.⁴⁴⁸
- (906) Høyesterett har lagt til grunn at *"når det i en lov som gir hjemmel for illeggelse av administrativ sanksjon, fastsettes forsett som en av skyldformene, kreves sterke holdepunkter for å forstå uttrykket på annen måte enn i strafferetten"*, og at *"skylden – her som ellers – må dekke alle vilkårene i sanksjonsbestemmelsen"*.⁴⁴⁹ Ved vurderingen av forsett legger Høyesterett videre til grunn at en må kunne trekke slutninger fra de ytre omstendighetene, med *"anvendelse av vanlig sunn fornuft og allment aksepterte erfaringssetninger"*.⁴⁵⁰
- (907) Forsett innebærer ikke et krav om at foretakene hadde til hensikt å samarbeide på en måte som var egnet til å begrense konkurransen merkbart.⁴⁵¹ Det innebærer heller ikke et krav om at foretakene hadde kjennskap til at det ikke var lovlig å utveksle strategisk og konkurransesensitiv informasjon. Foretakenes kjennskap til innholdet i vilkårene for å konstatere en overtredelse av konkurranse-loven § 10 har således ikke betydning for forsett-vurderingen, men vil være relevant i en vurdering av om det foreligger unnskyldelig rettsvillfarelse.⁴⁵²
- (908) Uaktsom overtredelse foreligger dersom foretaket eller noen som handlet på foretakets vegne, burde ha vært klar over de faktiske forhold som begrunner en overtredelse av konkurranse-loven § 10.⁴⁵³

8.3.2 Konkurransetilsynets vurdering

- (909) Konkurransetilsynet har funnet det bevist med klar sannsynlighetsovervekt at Bokbasen, Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug har deltatt i én fortsatt og sammenhengende overtredelse om utveksling av fremtidige priser og annen konkurransesensitiv informasjon via bokdatabasen og Mentor Forlag, jf. kapittel 7.2.2, 7.2.3.2, 7.2.4.2, 7.2.5 og 7.2.6.2. Bokbasen tilrettela for informasjonsutvekslingen ved å utvikle, drifte, markedsføre og tilby Mentor Forlag og har dermed deltatt i det ulovlige samarbeidet. Forlagene var, i kraft av eierskapet i Bokbasen, og ved kjøp og bruk av abonnementet, kjent med funksjonalitetene i Mentor Forlag, at abonnement ble solgt til andre forlag, samt hvilken informasjon forlagene kunne utveksle via Mentor Forlag. Forlagene hadde gjennom eierskap

⁴⁴⁷ NOU 2003: 12 Ny konkurranse-lov, kapittel 6.4.3.

⁴⁴⁸ Rt. 2012 side 1556 (*Gran Ekran*), avsnitt 66.

⁴⁴⁹ Rt. 2012 side 1556 (*Gran Ekran*), avsnitt 63 og 66. Se også Konkurransetilsynets vedtak i V03/2019 (*Telenor*), avsnitt 512.

⁴⁵⁰ Rt. 2012 side 1556 (*Gran Ekran*), avsnitt 67 og Rt. 1974 side 382 (*Lillehammersaken*), side 385.

⁴⁵¹ Rt. 2012 side 1556 (*Gran Ekran*), avsnitt 64.

⁴⁵² Rt. 2012 side 1556 (*Gran Ekran*), avsnitt 68.

⁴⁵³ Lov 20. mai 2005 om straff (straffeloven) § 23. Se også Konkurransetilsynets vedtak i V03/2019 (*Telenor*), avsnitt 518.

og styrerepresentasjon også innflytelse over Bokbasen, hva slags informasjon som ble delt via bokdatabasen og tjenestene som ble levert, herunder Mentor Forlag, jf. avsnitt (665).

- (910) Over en lengre periode delte forlagene løpende konkurransesensitiv informasjon om blant annet fremtidige priser, med kunnskap om at konkurrerende forlag med abonnement på Mentor Forlag kunne se informasjonen, jf. avsnitt (638). Forlagene brukte abonnementet aktivt til å søke etter og hente ut konkurransesensitiv informasjon om konkurrentenes utgivelser, blant annet informasjon om kommende utgivelser, jf. kapittel 5.4.4. Kontakten mellom forlagene ledet til en felles forståelse eller vilje om å utveksle fremtidige priser og annen konkurransesensitiv informasjon via bokdatabasen og Mentor Forlag. Informasjonsutvekslingen reduserte usikkerheten om forlagenes fremtidige strategi og markedsatferd, jf. avsnitt (714). Ingen av forlagene distanserte seg offentlig eller tok på annen måte avstand fra informasjonsutvekslingen, jf. avsnitt (670) og (734).
- (911) Cappelen Damm og Gyldendal anfører at skyldkravet ikke er oppfylt, og at det verken foreligger forsett eller uaktsomhet med hensyn til at bruk av Mentor Forlag var egnet til å påvirke konkurransen negativt. Gyldendal viser til at informasjonen i bokdatabasen var offentlig tilgjengelig og at prisinformasjonen var bindende overfor kundene. Ifølge Gyldendal tilsier dette at de ansatte derfor verken forstod eller burde forstått at informasjonsutvekslingen som fant sted gjaldt sensitive eller strategiske opplysninger og var i strid med konkurranseloven. Vigmostad & Bjørke anfører at Konkurransetilsynet ikke med klar sannsynlighetsovervekt har bevist at forlaget har handlet med forsett. Det vises til at forklaringsopptak fra V3 og V4 ikke gir indikasjoner på noen bevissthet i Vigmostad & Bjørke om at foretaket deltok i et samarbeid i strid med konkurranseloven § 10.⁴⁵⁴ Følgelig kan det i høyden legges til grunn at Vigmostad & Bjørke burde ha vært klar over at de overtrådte konkurranseloven § 10, og dermed handlet ubevisst uaktsomt.
- (912) Konkurransetilsynet viser til at forsettkravet er oppfylt når den som har begått overtredelsen var klar over, eller i det minste holdt for mest sannsynlig, de faktiske forhold som begrunner konstateringen av det konkurransebegrensende samarbeidet, jf. avsnitt (905) og (906). Tilsynet viser til at forlagene registrerte informasjon i bokdatabasen om blant annet fremtidige priser på kommende utgivelser, og hadde kunnskap om at konkurrerende forlag hadde tilgang til informasjonen som ble registrert jf. avsnitt (910). Forlagene søkte etter og hentet ut konkurransesensitiv informasjon om konkurrentene, jf. avsnitt (910). De brukte videre Mentor Forlag som et markedsovervåkningsverktøy for å tilegne seg informasjon om konkurrentenes fremtidige markedsatferd, jf. avsnitt (656).
- (913) Konkurransetilsynet legger til grunn at informasjonen som ble registrert i bokdatabasen om kommende utgivelser, ikke var offentlig informasjon, jf. avsnitt (648) og (649). Prisene på kommende utgivelser som forlagene delte var ved registrering i hovedsak fremtidige og ikke endelige og bindende fastsatt, jf. avsnitt (643). Forlagene kunne endre pris på kommende utgivelser etter registrering i bokdatabasen, jf. avsnitt (645). Informasjonen ble normalt registrert tre til seks måneder før utgivelsen ble lagt ut for ordinært salg. Bokhandlene la imidlertid inn ordrer relativt kort tid før utgivelse. Nettbokhandlene startet normalt aktiv markedsføring av et utvalg av titler i en periode før utgivelse etter forlagenes registrering i bokdatabasen, og det var kun et mindre utvalg av titler som ble aktivt markedsført for forhåndssalg. Nettbokhandlenes forhåndssalg til forbruker var videre begrenset, jf. avsnitt (646). Etter tilsynets vurdering var forlagene også klar over dette. Det vises i den sammenheng til at alle forlagene også endret pris på kommende utgivelser etter at informasjonen var registrert i bokdatabasen, jf. kapittel 5.5.1–5.5.4. Tilsynet viser videre til at fremtidige priser etter sin art er i kjernen av hva som utgjør strategiske og konkurransesensitive opplysninger, jf. avsnitt (752) flg.
- (914) Det er derfor Konkurransetilsynets vurdering at forlagene var klar over de faktiske forhold i saken som konstaterer det ulovlige samarbeidet og at det dermed foreligger forsett.
- (915) Den faktiske bruken av Mentor Forlag tilsier etter Konkurransetilsynets vurdering under enhver omstendighet at forlagene i det minste burde ha forstått at det var konkurransesensitiv

---

⁴⁵⁴ Se Vedlegg 16 og Vedlegg 17.

og strategisk informasjon som ble utvekslet, og at det derfor under enhver omstendighet foreligger en uaktsom overtredelse.

- (916) Bokbasen og Cappelen Damm viser til at Konkurransetilsynet ikke har gjort nærmere rede for sin mer konkrete vurdering av om skyldkravet er oppfylt, og at varselet ikke gir grunnlag for å kommentere hvordan de subjektive straffbarhetsvilkårene er vurdert og hvilke bevis tilsynet mener underbygger at det er utvist tilstrekkelig skyld.
- (917) Konkurransetilsynet viser til at det følger av varselets kapittel 6.3.2 at tilsynet på varselstidspunktet vurderte at partene var klar over de faktiske forhold som begrunner konstateringen av at det har funnet sted et ulovlig samarbeid, og at de således handlet forsettlig. Overtredelsen, partenes deltakelse i det ulovlige samarbeidet og de bevis som er vektlagt i saken er utførlig beskrevet i varselet kapittel 3, 5.2.3.2 og 5.2.4.2.
- (918) Gyldendal og Bokbasen viser til at Mentor Forlag ble tilbudt til og brukt av hele bokbransjen i full åpenhet og over lang tid. Med henvisning til Høyesteretts dom i *Ski Taxi*⁴⁵⁵ anføres det at dette indikerer at partene ikke har ment å begrense konkurransen. Ifølge Bokbasen var de helt åpne om sine tjenester, og viser til at det fremgår av Bokbasens nettside at de tilbød en *"fullversjon av Mentor for de forlagene som ønsker en oversikt over alt som registreres i Mentor"*.⁴⁵⁶
- (919) Konkurransetilsynet viser til at åpenhet ikke er til hinder for å kunne konstatere en overtredelse av konkurranseloven § 10, jf. avsnitt (751). I *Ski Taxi* la Høyesterett til grunn at det faktum at anbudssamarbeidet var åpent, ikke fratok samarbeidets karakter av å ha et konkurransebegrensende formål.⁴⁵⁷
- (920) Det er videre Konkurransetilsynets vurdering at det ikke er tale om en slik full åpenhet som Gyldendal og Bokbasen anfører med henvisning til *Ski Taxi*. Mentor Forlag er en tjeneste som er tilpasset forlag og som kun brukes av forlag, jf. avsnitt (179) og (180). Forbrukere hadde ikke tilgang til bokdatabasen, jf. avsnitt (177). Tilsynet kan ikke se at det overfor forbrukere var full åpenhet om at forlagene utvekslet fremtidige priser og annen konkurransefølsom informasjon via bokdatabasen og Mentor Forlag.
- (921) Skyldkravet innebærer ikke et krav om hensikt. Alminnelig forsett er tilstrekkelig, jf. avsnitt (907). Forsett kan dermed foreligge selv om partene subjektivt sett ikke har ment å begrense konkurransen. Forsett foreligger videre selv om foretaket ikke hadde positiv kjennskap til at handlingen var ulovlig, jf. avsnitt (904).
- (922) På denne bakgrunn er det Konkurransetilsynets vurdering at forlagenes forsett dekker de objektive vilkårene for overtredelse av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53.
- (923) Bokbasen anfører at de verken forsettlig eller uaktsomt har tilrettelagt for et ulovlig samarbeid, også forutsatt at forlagene har utvekslet konkurransefølsom informasjon. Det vises til at søkefunksjonen er utviklet for bokhandler, biblioteker og skoler, og at forlagene gjennom Mentor Forlag kun fikk tilgang til samme informasjon som kundene. Bokbasen anfører videre at de ikke har vært kjent med forlagenes bruk av informasjonen fra bokdatabasen, og at de oppfattet prisene som forlagene legger inn i bokdatabasen som gjeldende, bindende og offentlig tilgjengelige priser. Bokbasen mener derfor at de verken var klar over, eller måtte holde det mest sannsynlig, at de var en essensiell bidragsyter i et samarbeid som begrenset, eller var egnet til å begrense, konkurransen merkbart.
- (924) Konkurransetilsynet viser til salgskanalenes behov for tilgang til informasjonen fullt ut ble ivare tatt gjennom Bokbasens øvrige abonnementer. Mentor Forlag bidro ikke til å realisere dette formålet jf. avsnitt (838). Det forhold at et konkurransebegrensende samarbeid også er ment å ivareta andre legitime formål, utelukker ikke anvendelsen av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53, jf. avsnitt (751). Mentor Forlag var en tjeneste som ble utviklet av Bokbasen for å gi forlagene tilgang til all informasjon deres konkurrenter registrerte i

---

⁴⁵⁵ HR-2017-1229-A (*Ski Taxi*).

⁴⁵⁶ Bokbasens merknader til varselet 25. januar 2021, side 38 og 39.

⁴⁵⁷ HR-2017-1229-A (*Ski Taxi*), avsnitt 49.

databasen. Det var en tjeneste som tilrettela for utveksling av detaljert informasjon mellom konkurrenter.

- (925) Bokbasen, som utvikler av bokdatabasen, må etter Konkurransetilsynets vurdering også ha vært klar over at informasjonen om kommende utgivelser ikke var offentlig informasjon, jf. avsnitt (648) og (649), at prisene ved registrering i bokdatabasen i hovedsak var fremtidige og ikke var endelige og bindende fastsatt, samt at forlagene kunne endre prisene etter registrering, jf. avsnitt (643)–(646). I den forbindelse vises det til at alle forlagene endret prisene på kommende utgivelser i bokdatabasen etter at informasjonen var registrert, jf. kapittel 5.5.1–5.5.4. Bokbasen markedsførte videre Mentor Forlag som et verktøy for markedsovervåkning, og viste blant annet til at forlagene kunne bruke abonnementet til å undersøke hva konkurrentene planla, jf. avsnitt (655). Bokbasen var dermed klar over, eller i det minste holdt for mest sannsynlig, de faktiske forholdene som konstaterer det ulovlige samarbeidet. Det foreligger dermed forsett. Det er videre tilsynets vurdering at Bokbasen, som tilbyr et produkt som tilrettelegger for utveksling av informasjon mellom konkurrenter, har et ansvar for å hindre deling av konkurranse-sensitive opplysninger, og at det under enhver omstendighet foreligger en uaktsom overtredelse.
- (926) Konkurransetilsynet legger etter dette til grunn at det er bevist med klar sannsynlighetsovervekt at partene var klar over de faktiske forhold som begrunner et ulovlig samarbeid i strid med konkurranseloven § 10 og EØS-avtalens artikkel 53, eller at de i det minste holdt disse faktiske forholdene for mest sannsynlige.
- (927) Konkurransetilsynet er på denne bakgrunn av den oppfatning at det foreligger en forsettlig overtredelse av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalens artikkel 53. Tilsynet legger under enhver omstendighet til grunn at det foreligger en uaktsom overtredelse.

8.4 Hvilke juridiske enheter som kan holdes ansvarlig for overtredelsen

8.4.1 Rettslig utgangspunkt

- (928) Det fremgår av konkurranseloven § 29 at overtredelsesgebyr skal ilegges det "*foretak*" som har begått en overtredelse av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53.
- (929) I konkurranseloven § 2 defineres foretak som "*enhver enhet*" som utøver privat eller offentlig ervervsvirksomhet. Ordlyden tilsier at det konkurranserettslige foretaksbegrepet ikke er identisk med verken selskapsrettslige eller strafferettslige definisjoner.⁴⁵⁸ Det fremgår videre av forarbeidene at foretaksdefinisjonen i konkurranseloven § 2, skal tolkes "*i samsvar med foretaksbegrepet i EU/EØS-retten og vil være underlagt rettsutviklingen der*".⁴⁵⁹
- (930) Ifølge forarbeidene til konkurranseloven kan et "*foretak*" holdes ansvarlig for overtredelser foretatt av både eierne og den øverste ledelsen samt andre personer som handler på deres vegne.⁴⁶⁰ Av rettspraksis fra EU-domstolene fremgår det også at det ikke er nødvendig at selskapets øverste ledelse har deltatt i eller hatt kjennskap til overtredelsen. For å ilegge ansvar for "*foretak*", er det tilstrekkelig at den ansatte som har begått overtredelsen, var bemyndiget til å handle på vegne av foretaket ("*authorised to act*").⁴⁶¹
- (931) Videre fremgår det av rettspraksis fra EU-domstolen at det konkurranserettslige foretaksbegrepet er funksjonelt. Dette betyr at begrepet "*foretak*" kan, og ofte vil, omfatte flere juridiske enheter/selskaper, som på grunn av den nære tilknytningen mellom dem, anses som samme økonomiske enhet.⁴⁶²
- (932) Der et mor- og et datterselskap er del av samme økonomiske enhet og derfor utgjør ett og samme "*foretak*" i konkurranserettslig forstand, vil morselskapet kunne holdes solidarisk

⁴⁵⁸ Sml. også Ot.prp. nr. 6 (2003-2004), side 240.

⁴⁵⁹ Ot.prp. nr. 6 (2003-2004), side 34.

⁴⁶⁰ Ot.prp. nr. 6 (2003-2004), side 241.

⁴⁶¹ Forente saker C-100/80 m.fl. *Musique Diffusion Francaise m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 97; sak C-68/12 *Slovenská sporiteľ'ňa*, avsnitt 25 og sak T-146/09 *Parker ITR og Parker-Hannifin mot Kommisjonen*, avsnitt 151 flg.

⁴⁶² Se for eksempel sak C-170/83 *Hydrotherm Gerätebau*, avsnitt 11; sak C-97/08 P *Akzo Nobel m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 55 og sak T-234/95 *DSG mot Kommisjonen*, avsnitt 124.

ansvarlig for en overtredelse av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53 som bare datterselskapet har vært direkte involvert i.⁴⁶³ Dette er i samsvar med fast EU-rettspraksis.⁴⁶⁴

- (933) Det fremgår videre av fast EU/EØS-rettspraksis at ved vurderingen av hvilke selskaper som inngår i samme foretak, er det sentrale vurderingskriteriet om selskapene selvstendig kan bestemme sin egen forretningsstrategi. Det siteres fra EU-domstolens avgjørelse i *Metsä-Serla*:

*"[...] it is settled case-law that the anti-competitive conduct of an undertaking can be attributed to another undertaking where it has not decided independently upon its own conduct on the market, but carried out, in all material respects, the instructions given to it by that other undertaking, having regard in particular to the economic and legal links between them [...]"*⁴⁶⁵

- (934) I tilfeller hvor et morselskap eier 100 prosent av selskapet som har vært direkte involvert i en overtredelse av konkurransereglene, har EU-domstolen oppstilt en presumsjon for at morselskapet utøver avgjørende innflytelse over datterselskapets forretningsstrategi.⁴⁶⁶ Konkurransemyndighetene har i slike tilfeller ikke en plikt til å undersøke hvorvidt morselskapet faktisk utøver slik innflytelse. Dette innebærer at morselskap normalt kan holdes solidarisk ansvarlig for overtredelser av heleide datterselskaper.
- (935) Morselskapet og/eller datterselskapet kan tilbakevise denne presumsjonen ved å fremlegge tilstrekkelige bevis som dokumenterer at datterselskapet har opptrådt uavhengig av morselskapet på markedet.⁴⁶⁷

8.4.2 Konkurransetilsynets vurdering – Cappelen Damm

8.4.2.1 Cappelen Damms ansvar som direkte involvert i overtredelsen

- (936) Det er Konkurransetilsynets vurdering at Cappelen Damm AS er ansvarlig for overtredelsen av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53, jf. konkurranseloven § 29 og EØS-konkurranseloven § 6 første ledd, som direkte involvert.

8.4.3 Konkurransetilsynets vurdering – Vigmostad & Bjørke AS/Forlagshuset Vigmostad & Bjørke AS

8.4.3.1 Vigmostad & Bjørke AS' ansvar som direkte involvert i overtredelsen

- (937) Det er Konkurransetilsynets vurdering at Vigmostad & Bjørke AS er ansvarlig for overtredelsen av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53, jf. konkurranseloven § 29, og EØS-konkurranseloven § 6 første ledd, som direkte involvert.

8.4.3.2 Forlagshuset Vigmostad & Bjørkes ansvar som morselskap

- (938) Forlagshuset Vigmostad & Bjørke AS eier 100 prosent av Vigmostad & Bjørke AS, jf. avsnitt (43). Det er derfor en presumsjon for at Forlagshuset Vigmostad & Bjørke AS har utøvd avgjørende innflytelse over forretningsstrategien til Vigmostad & Bjørke AS, jf. avsnitt (934).
- (939) Det er ikke fremlagt bevis for å tilbakevise denne presumsjonen. Konkurransetilsynet legger etter dette til grunn at foretakene er å anse som en økonomisk enhet, og dermed samme "foretak" i konkurranserettslig forstand.
- (940) Konkurransetilsynet legger etter dette til grunn at Forlagshuset Vigmostad & Bjørke AS kan holdes solidarisk ansvarlig med Vigmostad & Bjørke AS for brudd på konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53, jf. konkurranseloven § 29 og EØS-konkurranseloven § 6 første ledd.

⁴⁶³ Se Borgarting lagmannsretts dom i sak 14-076039ASD-BORG/03 (*Asfaltsaken*).

⁴⁶⁴ Se for eksempel forente saker C-125/07 P m.fl. *Erste Group Bank m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 80; sak C-97/08 P *Akzo Nobel m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 58 og sak T-9/99 *HFB Holding m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 527.

⁴⁶⁵ Sak C-294/98 P *Metsä-Serla m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 27. Se også sak C-107/82 *AEG mot Kommisjonen*, avsnitt 49 og sak 48/69 *Imperial Chemical Industries mot Kommisjonen*, avsnitt 132 og 133.

⁴⁶⁶ Forente saker T-71/03 m.fl. *Tokai Carbon m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 60.

⁴⁶⁷ Sak C-97/08 P *Akzo Nobel mot Kommisjonen*, avsnitt 58–60.

8.4.4 Konkurransetilsynets vurdering – Gyldendal Norsk Forlag AS/Gyldendal ASA

8.4.4.1 Gyldendal Norsk Forlag AS' ansvar som direkte involvert i overtredelsen

- (941) Det er Konkurransetilsynets vurdering at Gyldendal Norsk Forlag AS er ansvarlig for overtredelsen av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53, jf. konkurranseloven § 29 og EØS-konkurranseloven § 6 første ledd, som direkte involvert.

8.4.4.2 Gyldendal ASAs ansvar som morselskap

- (942) Gyldendal ASA eier 100 prosent av Gyldendal Norsk Forlag AS, jf. avsnitt (49). Det er derfor en presumsjon for at Gyldendal ASA har utøvd avgjørende innflytelse over forretningsstrategien til Gyldendal Norsk Forlag AS, jf. avsnitt (934).
- (943) Det er ikke fremlagt bevis for å tilbakevise denne presumsjonen. Konkurransetilsynet legger etter dette til grunn at foretakene er å anse som en økonomisk enhet, og dermed samme "foretak" i konkurranserettslig forstand.
- (944) Konkurransetilsynet legger etter dette til grunn at Gyldendal ASA kan holdes solidarisk ansvarlig med Gyldendal Norsk Forlag AS for brudd på konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53, jf. konkurranseloven § 29 og EØS-konkurranseloven § 6 første ledd.

8.4.5 Konkurransetilsynets vurdering – Aschehoug

8.4.5.1 Aschehougs ansvar som direkte involvert i overtredelsen

- (945) Det er Konkurransetilsynets vurdering at Aschehoug er ansvarlig for overtredelsen av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53, jf. konkurranseloven § 29 og EØS-konkurranseloven § 6 første ledd, som direkte involvert.

8.4.6 Konkurransetilsynets vurdering – Bokbasen

8.4.6.1 Bokbasens ansvar som direkte involvert i overtredelsen

- (946) Det er Konkurransetilsynets vurdering at Bokbasen er ansvarlig for overtredelsen av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53, jf. konkurranseloven § 29 og EØS-konkurranseloven § 6 første ledd, som direkte involvert.

9 Utmåling av overtredelsesgebyr

9.1 Rettslig utgangspunkt

- (947) Konkurranseloven § 29 første ledd bokstav a gir hjemmel for ileggelse av overtredelsesgebyr ved brudd på konkurranseloven § 10. Ifølge EØS-konkurranseloven § 6 første ledd gjelder konkurranseloven § 29 tilsvarende ved overtredelse av EØS-avtalen artikkel 53. Konkurranseloven § 29 annet ledd lyder som følger:

"Konkurransetilsynet vedtar overtredelsesgebyr. Ved fastsettelse av gebyrets størrelse, skal det særlig legges vekt på foretakets omsetning, overtredelsens grovhet og varighet, samt lempning etter § 30 og § 31."

- (948) Nærmere regler om utmåling av overtredelsesgebyr er gitt i forskrift av 11. desember 2013 nr. 1465 om utmåling og lempning av overtredelsesgebyr ("forskrift om overtredelsesgebyr").
- (949) Det fremgår av forarbeidene til konkurranseloven at utmålingen av overtredelsesgebyr så langt som mulig bør harmoneres med det som følger av EU/EØS-reglene.⁴⁶⁸ EU- og EØS-rettskilder er således relevante ved utmålingen av overtredelsesgebyr etter konkurranseloven § 29.
- (950) Forskrift om overtredelsesgebyr bygger på EFTAs overvåkningsorgans og Kommisjonens retningslinjer fra 2006 om metoden for fastsettelse av bøter ("ESAs retningslinjer for utmåling" og "Kommisjonens retningslinjer for utmåling").⁴⁶⁹ Retningslinjene gir utfyllende

⁴⁶⁸ Ot.prp. nr. 6 (2003-2004), side 241. Se også Rt. 2012 side 1556 (*Gran Ekran*), avsnitt 74, 77, 80 og 81.

⁴⁶⁹ EFTA overvåkningsorgans retningslinjer om metoden for fastsettelse av bøter ilagt i henhold til overvåknings- og domstolavtalens protokoll 4 kapittel ii artikkel 23 nr. 2 bokstav a), 2006/C 314/84 og Kommisjonens retningslinjer om metoden for fastsettelse av bøter ilagt i henhold til forordning 1/2003 artikkel 23 nr. 2 bokstav a), 2006/C 210/02.

veiledning om utmålingen, og Konkurransetilsynet vil derfor legge vekt på disse ved fastsettelsen av overtredelsesgebyret.

- (951) Konkurransetilsynet har en betydelig skjønnsfrihet til å sikre at gebyrnivået fører til en effektiv håndheving av konkurransereglene ut ifra individualpreventive og allmennpreventive hensyn.⁴⁷⁰ Overtredelsesgebyr som utmåles må være markerte og følgbare for å oppnå en tilstrekkelig preventiv virkning.⁴⁷¹
- (952) Endringer i rettsutviklingen og variasjoner i faktum fra sak til sak gjør at foretak ikke kan ha berettigede forventninger om at bestemte typer overtredelser vil sanksjoneres med overtredelsesgebyr på et gitt nivå.⁴⁷²

9.1.1 Metode

- (953) Forskrift om overtredelsesgebyr oppstiller en to-trinnsmetode som Konkurransetilsynet normalt vil anvende ved utmåling av overtredelsesgebyr ved brudd på konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53.
- (954) I det første trinnet skal Konkurransetilsynet som hovedregel fastsette et grunnbeløp i henhold til forskrift om overtredelsesgebyr § 3 annet til femte ledd. Gebyrets grunnbeløp gir en indikasjon på virkningene av overtredelsene som er begått, og det enkelte foretaks bidrag til dette.
- (955) I det andre trinnet kan grunnbeløpet justeres opp eller ned basert på skjerpende eller formildende omstendigheter i den konkrete saken, jf. forskrift om overtredelsesgebyr § 3 sjette og syvende ledd.
- (956) Det fremgår også av ESAs retningslinjer for utmåling avsnitt 37 at denne metoden kan fravikes:

*"Selv om disse retningslinjer fastsetter den generelle metode for fastsettelse av bøter, kan det være berettiget at denne metoden [...] fravikes om omstendighetene i en bestemt sak krever det eller det er nødvendig for å oppnå en tilstrekkelig avskrekkende virkning."*⁴⁷³

9.1.2 Maksimalgrense

- (957) Ved forsettlig eller uaktsom overtredelse av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53, kan Konkurransetilsynet ilegge et overtredelsesgebyr på inntil ti prosent av foretakets omsetning, jf. forskrift om overtredelsesgebyr § 2 annet ledd. Foretakets omsetning er den samlede salgsinntekt for det siste regnskapsåret, jf. forskrift om overtredelsesgebyr § 2 tredje ledd. En tilsvarende bestemmelse gjelder ved utmåling av gebyr etter EU- og EØS-reglene.⁴⁷⁴
- (958) Det fremgår av EU/EØS-retten at bestemmelsen utgjør en maksimalgrense som et utmålt gebyr ikke kan overskride. Et hensyn bak regelen er å beskytte foretak mot at det ilegges overtredelsesgebyr som kan medføre at foretaket forsvinner ut av markedet, jf. blant annet *Tokai Carbon*.⁴⁷⁵

9.2 Utmåling av overtredelsesgebyr for Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug

9.2.1 Innledning

- (959) Konkurransetilsynet vil i det følgende utmåle overtredelsesgebyr for Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug. Ved utmåling av overtredelsesgebyr for

⁴⁷⁰ ESAs retningslinjer for utmåling, avsnitt 4 og 37.

⁴⁷¹ Se blant annet Rt. 2012 side 1556 (*Gran Ekran*), avsnitt 88.

⁴⁷² Forente saker 100/80 m.fl. *Musique Diffusion Francaise m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 109; sak T-77/08 *The Dow Chemical Company mot Kommisjonen*, avsnitt 139-141 og sak C-549/10 P *Tomra Systems m.fl mot Kommisjonen*, avsnitt 104-106.

⁴⁷³ Se også Kommisjonens retningslinjer for utmåling, avsnitt 37.

⁴⁷⁴ EUs rådsforordning 1/2003 av 16. desember 2001 om gjennomføring av konkurransereglene i traktatens artikkel 81 og 82, artikkel 23 nr. 2 annet ledd.

⁴⁷⁵ Forente saker T-71/03 m.fl. *Tokai Carbon m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 389.

forlagene vil tilsynet ta utgangspunkt i to-trinnsmetoden. Overtredelsesgebyret for Bokbasen utmåles i kapittel 9.3.

9.2.2 Generelt om grunnbeløpet

- (960) Ved fastsettelsen av grunnbeløpet vil Konkurransetilsynet normalt ta utgangspunkt i omsetningsverdien av foretakets varer og tjenester som overtredelsen direkte eller indirekte omfatter i det aktuelle geografiske området for det siste hele regnskapsåret foretaket deltok i overtredelsen, jf. forskrift om overtredelsesgebyr § 3 tredje ledd.
- (961) Grunnbeløpet vil bli fastsatt til en andel av denne omsetningsverdien, avhengig av hvor grov overtredelsen er, multiplisert med antall år foretaket har overtrådt konkurranseloven, jf. forskrift om overtredelsesgebyr § 3 fjerde ledd. I ESAs retningslinjer for utmåling avsnitt 6 uttales det at:

*"Kombinasjonen av verdien av den omsetningen overtredelsen omfatter, og varigheten av overtredelsen, anses for i tilstrekkelig grad å gjenspeile den økonomiske betydningen av overtredelsen, samt den relative betydningen av hvert foretak som deltar i overtredelsen. Disse faktorene gir en god indikasjon på hva som bør være botens størrelse, men bør ikke oppfattes som grunnlag for en automatisk og matematisk beregningsmetode."*⁴⁷⁶

- (962) Forskrift om overtredelsesgebyr § 3 annet ledd inneholder en liste over momenter som det særlig skal tas hensyn til i vurderingen av overtredelsens grovhet. Som en alminnelig regel vil andelen av omsetningsverdien som tas i betraktning, fastsettes på et nivå som kan utgjøre opp til 30 prosent av omsetningsverdien.
- (963) Videre kan Konkurransetilsynet inkludere et tillegg på 15 til 25 prosent ved særlig grove overtredelser, jf. forskrift om overtredelsesgebyr § 3 femte ledd.

9.2.3 Varer og tjenester som overtredelsen direkte eller indirekte omfatter i det aktuelle geografiske området

9.2.3.1 Rettslig utgangspunkt

- (964) Utgangspunktet for beregningen av grunnbeløpet er "omsetningsverdien av foretakets varer og tjenester som overtredelsen direkte eller indirekte omfatter i det aktuelle geografiske området", jf. forskrift om overtredelsesgebyr § 3 tredje ledd første punktum.
- (965) Formålet med regelen er at beløpet skal gjenspeile den økonomiske betydningen av overtredelsen, og den relative betydningen av hvert foretak som deltar i overtredelsen.⁴⁷⁷ Avgjørende for vurderingen er hvorvidt omsetningen direkte eller indirekte omfattes av gjenstanden for samarbeidet ("scope of the infringement").⁴⁷⁸
- (966) Det kreves ikke at omsetningsverdien som legges til grunn faktisk er påvirket av overtredelsen, eller at det er bevis for at overtredelsen omfatter konkrete salg, jf. ordlyden "indirekte" i forskrift om overtredelsesgebyr § 3 tredje ledd første punktum. Dette fremgår også av EU-domstolens avgjørelse i *Team Relocations*:

"[...] it would however be contrary to the goal pursued by that provision if that concept [goods and services to which the infringement directly or indirectly relates]⁴⁷⁹ were understood as applying only to turnover achieved by the sales in respect of which it is established that they were actually affected by that cartel.

Such a limitation would, in addition, have the effect of artificially minimising the economic significance of the infringement committed by a particular undertaking since the mere fact that a limited amount of direct evidence of sales actually affected by the cartel had been found would lead to the imposition of a fine which bore no actual relation to the scope of application

⁴⁷⁶ Se også Kommisjonens retningslinjer for utmåling, avsnitt 6.

⁴⁷⁷ ESAs retningslinjer for utmåling og Kommisjonens retningslinjer for utmåling, avsnitt 6, jf. avsnitt 13. Se også sak C-444/11 P *Team Relocations m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 76 og sak T-404/08 *Fluorsid og Minmet Financing mot Kommisjonen*, avsnitt 152.

⁴⁷⁸ Sak C-444/11 P *Team Relocations m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 76 og sak T-404/08 *Fluorsid og Minmet Financing mot Kommisjonen*, avsnitt 158.

⁴⁷⁹ Konkurransetilsynets tilføyelse.

of the cartel in question. Such a reward for being secretive would also adversely affect the objective of the effective investigation and sanctioning of infringements of Article 81 EC [Article 101 TFEU]⁴⁸⁰ and, therefore, cannot be permitted.⁴⁸¹

9.2.3.2 Konkurransetilsynets vurdering

- (967) Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug har deltatt i et ulovlig samarbeid om å utveksle fremtidige priser og annen konkurransesensitiv informasjon via bokdatabasen og Mentor Forlag, jf. kapittel 7.2.7.
- (968) Konkurransetilsynets vurdering er partenes omsetning knyttet til salg av bøker i Norge i bokgruppene 2, 3, 4, 5, 8.1, 8.5 og 9, se kapittel 5.2.1, er direkte eller indirekte omfattet av samarbeidet, jf. forskrift om overtredelsesgebyr § 3 tredje ledd. Bokgruppe 2 omfatter fagbøker til profesjonsmarkedet og lærebøker til høyere utdanning. Bokgruppe 3 omfatter sakprosa, bokgruppe 4 omfatter skjønnlitteratur og bokgruppe 5 omfatter pocket/heftede bøker, samtlig for allmennmarkedet. Bokgruppe 8.1 omfatter lydbøker i fysisk format for allmennmarkedet, mens bokgruppe 8.5 omfatter e-bøker for allmennmarkedet. Bokgruppe 9 omfatter serieromaner, oversatte underholdningsromaner samt sakprosa og skjønnlitteratur på originalspråket.
- (969) Etter Konkurransetilsynets oppfatning vil utmåling av overtredelsesgebyr med utgangspunkt i hele omsetningen knyttet til bøker i disse bokgruppene på best mulig måte gjenspeile overtredelsens økonomiske betydning og den relative betydningen av det enkelte foretaks deltakelse i overtredelsen, jf. avsnitt (965). Utgangspunktet for beregningen av grunnbeløpet er derfor omsetningen knyttet til bøker i bokgruppene 2, 3, 4, 5, 8.1, 8.5 og 9.
- (970) Det er videre Konkurransetilsynets vurdering at omsetning i bokgruppene 2, 3, 4, 5, 8.1, 8.5 og 9 for selskap som er en del av de berørte foretakene, er direkte eller indirekte omfattet av samarbeidet, jf. avsnitt (965), og inngår dermed i beregningen av grunnbeløpet.
- (971) Gyldendal anfører at grunnbeløpet som er fastsatt av Konkurransetilsynet er uriktig. Forlaget viser til at tilsynet ved utmålingen ikke kan inkludere omsetning til selvstendige fellesforetak som fastsetter sin egen markedsadferd i beregningen av grunnbeløpet. Fellesforetakenes omsetning skal, ifølge Gyldendal, kun inkluderes om morselskapene i felleskap har kontrollert fellesforetakets opptreden i markedet. Dette er ifølge Gyldendal ikke tilfelle når det gjelder Bestselgerforlaget og Kunnskapsforlaget, og omsetningen fra disse selskapene skal derfor ikke inkluderes i grunnbeløpet. Den relevante omsetningen for Gyldendal skal derfor være 312 713 000 kroner.
- (972) Konkurransetilsynet viser til at formålet bak regelen om beregningen av grunnbeløpet er at beløpet skal gjenspeile overtredelsens økonomiske betydning og den relative betydningen av hvert enkelt foretak som deltar i overtredelsen, jf. avsnitt (965). Bestselgerforlaget og Kunnskapsforlaget var eid av Gyldendal og Aschehoug i perioden for overtredelsen, jf. avsnitt (49) og (54). Det er derfor tilsynets vurdering at omsetningen i Bestselgerforlaget og Kunnskapsforlaget knyttet til de aktuelle bokgruppene må anses som "*direkte eller indirekte*" omfattet av samarbeidet. Tilsynet viser i denne sammenheng til at måten foretaket er organisert på, ikke skal gi partene en uberettiget fordel, jf. *Forlagssaken*.⁴⁸²
- (973) Vigmostad & Bjørke anfører, som nevnt ovenfor, at vurderingen av den økonomiske og rettslige konteksten som kreves tilsier at bokgruppene 2 og 9 skal tas ut av saken, jf. avsnitt (843). Ifølge Vigmostad & Bjørke er Konkurransetilsynets varsel og argumentasjon innrettet mot allmennlitteratur hvor forlaget ikke har sin hovedvirksomhet, og bokgruppe 2 og 9 er videre ikke direkte eller indirekte omfattet av overtredelsen.
- (974) Vigmostad & Bjørke viser til at innkjøp og etterspørsel etter bøker innenfor bokgruppe 2 (fagbøker) avviker fra innkjøp og etterspørsel etter allmennlitteratur. Etterspørselen etter disse bøkene avhenger i stor grad av beslutninger knyttet til pensumlistene for lærestedene. Ifølge

⁴⁸⁰ Konkurransetilsynets tilføyelse.

⁴⁸¹ Sak C-444/11 P *Team Relocations m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 76 og 77, jf. også avsnitt 79–81. Se også sak C-227/14 P *LG Display og LG Display Taiwan mot Kommisjonen*, avsnitt 50–57.

⁴⁸² Sak HR-2021-1086-A (*Forlagssaken*), avsnitt 103. Se også sak C-231/14 P *InnoLux*, avsnitt 63.

forlaget er det nødvendig med tidlig informasjon om tittel, innhold og pris, slik at lærestedene kan ta en vurdering av pensumlitteratur. Videre påpekes det at fagbøker møter sterk konkurranse fra utenlandsk faglitteratur og at bruktmarkedet for fagbøker er av betydning for konkurransen.

- (975) Konkurransetilsynet viser til at Vigmostad & Bjørke gjennom Mentor Forlag fikk tilgang til konkurransesensitiv informasjon om konkurrentenes utgivelser innenfor bokgruppe 2, jf. blant annet kapittel 5.4.4.2. Selv om det ikke kan utelukkes at læresteder kunne ha behov for informasjon om faglitteratur tidligere enn en forbruker hadde behov for informasjon om allmennlitteratur, viser tilsynet til at forlagene fikk tilgang til informasjon om fremtidig pris på kommende fagbøker lenge før forventet utgivelsestidspunkt, jf. Vedlegg 73. Informasjonen om blant annet fremtidig pris ble dermed etter tilsynets vurdering delt før lærestedene kan ha hatt behov for denne informasjonen. Tilsynet er videre enig i at det innenfor flere fagområder kan være konkurransepress fra utenlandsk faglitteratur, og at det kan være en større andel brukt bøker i omløp innen faglitteratur. Etter tilsynets vurdering medfører dette imidlertid ikke at bøker innenfor bokgruppe 2 ikke er direkte eller indirekte omfattet av samarbeidet. Omsetningen knyttet til bøker i bokgruppe 2 tas derfor ikke ut av saken.
- (976) Når det gjelder bøker innenfor bokgruppe 9, anfører Vigmostad & Bjørke at disse bøkene må anses å utgjøre et eget marked med en egen målgruppe. Det vises til at omsetning av bøker i bokgruppe 9 skiller seg vesentlig fra det som anses som allmennmarkedet. Omsetningen knyttet til bøker i bokgruppe 9 må av denne grunn holdes utenfor ved beregningen av overtredelsesgebyret.
- (977) Vigmostad & Bjørke påpeker at bøker innenfor bokgrupper 9.1 (norske serieromaner) og 9.2 (oversatte underholdningsromaner) i hovedsak produseres for massemarkedet. Registreringen i bokbasen av bøker innenfor bokgruppe 9.1 skjer normalt tre uker før utgivelse, mens trykkingen ifølge forlaget normalt startet seks uker før utgivelse, og pris trykkes på omslaget. I tillegg blir bøker som er bestilt av abonnenter sendt ut rundt to uker før utgivelse. Det er derfor i praksis ikke mulig å endre pris etter at boken er registret i bokdatabasen, og forlaget er ved direktesalg rettslig bundet av prisen gjennom abonnementsordningen. Forlaget viser også til at det i forbindelse med lansering av en ny serie gjennomføres markedsføringskampanjer før registrering i bokdatabasen hvor prisene offentliggjøres. Videre viser Vigmostad & Bjørke til at titlene i bokgrupper 9.2 som klar hovedregel ikke registreres i bokdatabasen, og må derfor tas ut av saken. I bokgruppe 9.1 og 9.2 er det ifølge forlaget kun Vigmostad & Bjørke og Cappelen Damm som er aktive.
- (978) Videre viser Vigmostad & Bjørke til at det kun er de som i deler av perioden har hatt virksomhet i bokgruppe 9.3 (sakprosa på originalspråket) og 9.4 (skjønnlitteratur på originalspråket). Forlaget anfører at de kun importerer disse bøkene fra utenlandske forlag, og at prissettingen skjer på en annen måte enn for forlagsvirksomheten. Det vises videre til at bøkene innenfor disse bokgruppene selges i konkurranse med internasjonale forhandlere, slik som Amazon.
- (979) Konkurransetilsynet viser til at Mentor Forlag ga tilgang til informasjon om bøker i alle bokgrupper, herunder også bøker i bokgruppe 9. Etter tilsynets vurdering vil det kunne være en konkurranseflate mellom bøker tilhørende ulike bokgrupper. Bøker i en spesifikk bokgruppe vil derfor ikke nødvendigvis kun konkurrere med bøker i samme bokgruppe. Som nevnt legges det til grunn at bøker i tilgrensende sjangre, vil kunne være i konkurranse med hverandre, jf. avsnitt (847). Videre vil prisnivået for de ulike bokgruppene kunne ha sammenheng med det generelle prisnivået i markedet. Tilsynet viser til at både Cappelen Damm og Vigmostad & Bjørke delte informasjon om bøker i bokgruppe 9.1 og 9.2 via bokdatabasen og Mentor Forlag. Når det gjelder bokgruppene 9.3 og 9.4, viser tilsynet også til at fremmedspråklige bøker ofte er et alternativ til norske bøker, jf. avsnitt (599). Etter tilsynets vurdering er bøker i bokgruppene 9.1–9.4 derfor i det minste indirekte omfattet av overtredelsen.
- (980) Det er etter dette Konkurransetilsynets vurdering at bøker i bokgruppe 2 og 9 er omfattet av overtredelsen.

- (981) Konkurransetilsynets vurdering er på denne bakgrunn at partenes omsetning knyttet til salg av bøker i Norge i bokgruppene 2, 3, 4, 5, 8.1, 8.5 og 9 er direkte eller indirekte omfattet av samarbeidet og skal legges til grunn som omsetningsverdi, jf. forskrift om utmåling § 3 tredje ledd. Partenes omsetning i disse bokgruppene danner dermed utgangspunktet for beregningen av grunnbeløpet i denne saken.

9.2.4 Siste regnskapsår

9.2.4.1 Rettslig utgangspunkt

- (982) I henhold til forskrift om overtredelsesgebyr § 3 tredje ledd kan Konkurransetilsynet ved fastsettelsen av grunnbeløpet *"ta utgangspunkt i omsetningsverdien [...] for det siste hele regnskapsåret foretaket deltok i overtredelsen"*. Tilsvarende følger det av ESAs retningslinjer for utmåling at det normalt tas utgangspunkt i omsetningsverdien for siste hele regnskapsår.⁴⁸³
- (983) Forskrift om overtredelsesgebyr § 3 tredje ledd er en *"kan"*-regel, som innebærer at utgangspunktet om å legge siste regnskapsår til grunn, kan fravikes. I EU-retten er formålet bak regelen styrende for tolkningen og vurderingen av om utgangspunktet skal fravikes. Det siteres fra Underrettens avgjørelse i *Esso*:

*"According to the case-law, even though the Commission may, as a rule, rely on the last year of participation in the infringement as the reference period in order to calculate the value of sales, such a choice does not always have to be made. A method should be chosen that permits account to be taken of the size and economic power of each of the undertakings concerned, as well as of the scope of the infringement committed by each of them, in light of the economic reality as it appeared at the time the infringement was committed."*⁴⁸⁴

- (984) Utgangspunktet kan således fravikes når siste regnskapsår ikke er representativt for overtredelsens omfang.

9.2.4.2 Konkurransetilsynets vurdering

- (985) Konkurransetilsynet vil ved beregning av grunnbeløpet i denne saken ta utgangspunkt i omsetningen for det siste hele regnskapsåret det enkelte foretak deltok i overtredelsen.
- (986) Konkurransetilsynet legger til grunn at det ulovlige samarbeidet mellom Bokbasen, Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehoug pågikk i perioden fra 26. november 2009 og frem til 16. januar 2018. Videre legger tilsynet til grunn at Vigmostad & Bjørke tok del i dette samarbeidet fra 16. januar 2013 til 16. januar 2018, jf. kapittel 7.2.3.2 og 7.2.6.2.
- (987) Det siste hele regnskapsåret Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug deltok i overtredelsen var dermed regnskapsåret 2017. Konkurransetilsynet legger derfor regnskapsåret 2017 til grunn ved beregning av grunnbeløpet.
- (988) Samlet omsetning for hvert av forlagene i 2017 knyttet til relevante bokgrupper, jf. avsnitt (981), er presentert i Tabell 5.

Tabell 5 Direkte eller indirekte omfattet omsetning per forlag.⁴⁸⁵

Cappelen Damm	555 438 706 ⁴⁸⁶
Vigmostad & Bjørke	294 077 370 ⁴⁸⁷

⁴⁸³ ESAs retningslinjer for utmåling, avsnitt 13. Se også Kommisjonens retningslinjer for utmåling, avsnitt 13.

⁴⁸⁴ Sak T-540/08 *Esso m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 95. Se også sak C-291/98 P *Sarrió mot Kommisjonen*, avsnitt 86 og sak T-40/06 *Trioplast Industrier mot Kommisjonen*, avsnitt 92.

⁴⁸⁵ Omsetningstallene inkluderer selskaper som er en del av de berørte foretakene, jf. avsnitt (970), og er justert for eierandel. For Cappelen Damm gjelder dette Larsforlaget AS. For Aschehoug gjelder dette Universitetsforlaget, Spektrum Forlag AS, Forlaget Oktober AS, Kunnskapsforlaget, Bestselgerforlaget og Lydbokforlaget. For Gyldendal gjelder dette Kunnskapsforlaget, Bestselgerforlaget og Lydbokforlaget. Brev fra Cappelen Damm 20. mai 2019, bilag 2; brev fra Vigmostad & Bjørke 14. mai 2019, bilag 2; brev fra Gyldendal 14. mai 2019, bilag 2 og brev fra Aschehoug 20. mai 2019, bilag 1.

⁴⁸⁶ Brev fra Cappelen Damm 20. mai 2019, bilag 2, svar på spørsmål 2c.

⁴⁸⁷ Brev fra Vigmostad & Bjørke 14. mai 2019, bilag 2, svar på spørsmål 2c.

Gyldendal	337 720 069 ⁴⁸⁸
Aschehoug	361 761 719 ⁴⁸⁹

9.2.5 Overtredelsens grovhet

9.2.5.1 Rettslig utgangspunkt

- (989) I henhold til forskrift om overtredelsesgebyr § 3 tredje og fjerde ledd vil gebyrets grunnbeløp bli fastsatt til en andel av den relevante omsetningsverdien og multiplisert med antall år overtredelsen varte.
- (990) Som utgangspunkt vil den andel av omsetningsverdien som tas i betraktning, fastsettes på et nivå som kan utgjøre opptil 30 prosent av omsetningsverdien, jf. forskrift om overtredelsesgebyr § 3 tredje ledd annet punktum. Nivået vil avhenge av overtredelsens grovhet. Forskrift om overtredelsesgebyr § 3 annet ledd angir momenter som Konkurransetilsynet særlig skal ta hensyn til ved vurderingen av grovheten. Angivelsen er ikke uttømmende, og andre momenter kan også være av betydning ved utmålingen.⁴⁹⁰
- (991) Konkurransetilsynet skal for det første ved vurderingen av hvor grov overtredelsen er, særlig ta hensyn til "*overtredelsens art*", jf. forskrift om overtredelsesgebyr § 3 annet ledd bokstav a.
- (992) Horisontale avtaler om prisfastsettelse, markedsdeling og begrensning av produksjon regnes generelt for å være særlig grove overtredelser, jf. forskrift om overtredelsesgebyr § 3 femte ledd.⁴⁹¹ Det fremgår av ESAs retningslinjer for utmåling at andelen av omsetningsverdien normalt ligger på øvre del av skalaen for slike grove overtredelser, mellom 15 og 30 prosent.⁴⁹²
- (993) Forskrift om overtredelsesgebyr § 3 annet ledd bokstav b og c fastsetter videre at det ved vurderingen av overtredelsens grovhet skal tas hensyn til "*overtredelsens faktiske innvirkning på markedet*" og "*størrelsen på det berørte marked*". I *Gran Ekran* uttalte Høyesterett at disse momentene måtte tre noe i bakgrunnen ved alvorlige overtredelser.⁴⁹³ Tilsvarende har EU-domstolen lagt til grunn at arten av overtredelsen er avgjørende ved fastsettelse av overtredelsens grovhet.⁴⁹⁴
- (994) Forskrift om overtredelsesgebyr § 3 annet ledd bokstav d fastsetter videre at det ved overtredelsens grovhet også skal tas hensyn til "*utvist skyld*".
- (995) Endelig fastsetter forskrift om overtredelsesgebyr § 3 annet ledd bokstav e og f at det ved vurderingen av overtredelsens grovhet skal tas hensyn til "*den kombinerte markedsandelen til de berørte foretak*" og "*om avtaler eller tiltak er gjennomført*".

9.2.5.2 Konkurransetilsynets vurdering

- (996) Konkurransetilsynets legger til grunn at forlagene har deltatt i et ulovlig samarbeid om å utveksle informasjon om fremtidige priser og annen konkurransesensitiv informasjon via bokdatabasen og Mentor Forlag, jf. kapittel 7.2.7. Samarbeidet mellom Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehoug pågikk over flere år, i perioden fra 26. november 2009 til bevisikring 16. januar 2018, og Vigmostad & Bjørke tok del i dette samarbeidet fra 16. januar 2013 til bevisikring 16. januar 2018, jf. kapittel 7.2.6.2.
- (997) Utveksling av informasjon mellom konkurrenter om blant annet fremtidig pris er blant de mest alvorlige overtredelsene av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53, og er å anse som en formålsovertredelse, jf. avsnitt (752) flg. Konkurransetilsynet har funnet det bevist

⁴⁸⁸ Brev fra Gyldendal 14. mai 2019, bilag 2, svar på spørsmål 2c.

⁴⁸⁹ Brev fra Aschehoug 20. mai 2019, bilag 1, svar på spørsmål 2c.

⁴⁹⁰ Se blant annet sak T-486/11 *Orange Polska mot Kommisjonen*, avsnitt 111 og 112.

⁴⁹¹ Se også sak T-587/08 *Fresh Del Monte Produce mot Kommisjonen*, avsnitt 779–784 og 786–789.

⁴⁹² ESAs retningslinjer for utmåling, avsnitt 23.

⁴⁹³ Rt. 2012 side 1556 (*Gran Ekran*), avsnitt 78 og 79.

⁴⁹⁴ Sak C-554/08 P *Carbone-Lorraine mot Kommisjonen*, avsnitt 44. Se også sak T-587/08 *Fresh Del Monte Produce mot Kommisjonen*, avsnitt 770.

med klar sannsynlighetsovervekt at samarbeidet har hatt et konkurransebegrensende formål, jf. kapittel 7.2.4.2. Skadevirkningene av et slikt samarbeid kan være betydelige og vidtrekkende.

- (998) Overtredelsens alvorlige art er særlig vektlagt av Konkurransetilsynet ved vurderingen av overtredelsens grovhet i denne saken.
- (999) Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke og Gyldendal anfører at samarbeidet ikke kan anses som grovt og at den varslede prosentsatsen på 16 prosent er for høy. Gyldendal anfører at bruken av bokdatabasen skjedde åpent og at samarbeidet trolig ikke har hatt noen faktisk virkning på markedet. Vigmostad & Bjørke fremholder at argumentasjonen i tilsynets varsel er rettet mot markedet for skjønnlitteratur og sakprosa, der forlaget er en liten aktør og de fire forlagene heller ikke har en samlet markedsandel på 90 prosent.
- (1000) Konkurransetilsynet viser til at det ved formålsovertredelser ikke er nødvendig å påvise virkning i det relevante markedet, jf. avsnitt (747). Selv om det ikke er nødvendig påvise virkning, vil tilsynet likevel peke på at samarbeidets innhold og markedsforholdene tilsier at samarbeidet kan ha hatt betydelig virkning på markedet, jf. avsnitt (997).
- (1001) Bokmarkedet er kjennetegnet av mange kontaktflater mellom aktørene, blant annet gjennom bransjeorganisasjoner, felleseide selskaper og vertikale eierforhold, jf. kapittel 5.2.2. I tillegg bidrar fastprisreguleringen gjennom Bokavtalen til økt gjennomsiktighet i markedet, jf. kapittel 5.2.3.2. Forlagene er de største aktørene i bokmarkedet med en samlet omsetning på omtrent 90 prosent av totalmarkedet i perioden 2011–2017, jf. avsnitt (147). Markedsforholdene i bokmarkedet bidro på denne måten til å legge til rette for samarbeid. Det vises videre til at saken gjelder et ulovlig samarbeid som pågikk over flere år, og som blant annet omfatter utveksling av fremtidige priser mellom de største aktørene i markedet. Disse momentene taler for at samarbeidet kan ha hatt en betydelig virkning på markedet.
- (1002) Konkurransetilsynet viser videre til at det ikke er nødvendig å avgrense det relevante markedet, jf. avsnitt (842).⁴⁹⁵ Etter tilsynets vurdering er det heller ikke nødvendig å skille mellom de ulike bokgruppene i vurderingen av overtredelsens grovhet, se også avsnitt (968) og (980).
- (1003) Konkurransetilsynet viser også til at åpenhet om et samarbeid ikke utelukker at samarbeidet kan anses som grovt, jf. Underrettens dom i *Raiffeisen Zentralbank Österreich*.⁴⁹⁶ Forlagene utvekslet fremtidige priser og annen konkurranse sensitiv informasjon via en database som ikke var offentlig tilgjengelig, og forlagene fikk tilgang til informasjonen gjennom et kostnadsbelagt abonnement som var tilpasset forlagene, jf. avsnitt (177), (179) og (180). Samarbeidet skjedde dermed ikke helt åpent, jf. avsnitt (920). Det er tilsynets vurdering at det i denne saken ikke er tale om en åpenhet om samarbeidet som fratar overtredelsens karakter av å være grov.
- (1004) Som nevnt i avsnitt (848), anfører Gyldendal at bruken av Mentor Forlag medførte effektivitetsgevinster. Ifølge Gyldendal må dette tas hensyn til i vurderingen av overtredelsens grovhet.
- (1005) Konkurransetilsynet viser til vurderingen av de anførte konkurransefremmende virkninger i avsnitt (849), hvor det fremgår at det er tilsynets vurdering at eventuelle konkurransefremmende virkninger ikke knytter seg til utveksling av konkurranse sensitiv informasjon mellom forlagene, og at det dermed ikke foreligger konkurransefremmende virkninger som gir rimelig tvil om samarbeidets konkurransebegrensende formål.
- (1006) Gyldendal og Vigmostad & Bjørke viser videre til at utvist skyld skal vektlegges i vurderingen av overtredelsens grovhet. Gyldendal anfører i den forbindelse at skyldgraden er svært lav. Vigmostad & Bjørke anfører at det i høyden foreligger simpel uaktsomhet.

⁴⁹⁵ Forente saker T-71/03 m.fl. *Tokai Carbon m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 90 og sak T-38/02 *Group Danone mot Kommisjonen*, avsnitt 99 med videre henvisninger.

⁴⁹⁶ Forente saker T-259/02 m.fl. *Raiffeisen Zentralbank Österreich m.fl. mot Kommisjonen*, avsnitt 252, Underrettens avgjørelse ble opprettholdt av EU-domstolen i forente saker C-125/07 P m.fl. *Erste Group Bank m.fl. mot Kommisjonen*.

- (1007) Konkurransetilsynet viser til vurderingen i kapittel 8.3.2, hvor tilsynet legger til grunn at overtredelsen er utført med forsett. Dette er vektlagt av tilsynet i vurderingen av overtredelsens grovhet.
- (1008) Overtredelsens alvorlige art og dens vidtrekkende skadepotensiale, samt de øvrige ovennevnte forhold, tilsier samlet sett at overtredelsen i denne saken må anses som særlig grov. Dette taler for at det bør ilegges et betydelig overtredelsesgebyr for å reflektere overtredelsens grove karakter.
- (1009) Konkurransetilsynet finner på denne bakgrunn at beløpet det tas utgangspunkt i ved utmåling av gebyrene, bør settes til 16 prosent av det enkelte forlags relevante omsetningsverdi.

9.2.6 Overtredelsens varighet

9.2.6.1 Rettslig utgangspunkt

- (1010) Ved utmåling av overtredelsesgebyr skal Konkurransetilsynet særlig legge vekt på varigheten av overtredelsen, jf. konkurranseloven § 29 annet ledd og forskrift om overtredelsesgebyr § 3 første ledd.
- (1011) Etter forskrift om overtredelsesgebyr § 3 fjerde ledd første punktum kan beløpet som fremkommer når det er tatt hensyn til momentene i andre og tredje ledd, multipliseres med antall år foretaket har deltatt i overtredelsen. Det følger av bestemmelsen at perioder på under seks måneder vil bli medregnet som et halvt år, og perioder på mer enn seks måneder, men under ett år, vil bli medregnet som et helt år.
- (1012) Det følger av utmålingspraksis fra EU at retningslinjene for utmåling er fraveket på dette punkt, slik at varigheten ikke lenger avrundes oppover til nærmeste halvår, men at det i stedet brukes en multiplikator basert på den faktiske varigheten av overtredelsen. Praksisendringen er til gunst for foretakene, og formålet med praksisendringen er å ivareta hensynet til likebehandling og proporsjonalitet.⁴⁹⁷

9.2.6.2 Konkurransetilsynets vurdering

- (1013) Konkurransetilsynet legger til grunn at samarbeidet mellom Bokbasen, Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehoug foregikk i perioden 26. november 2009 til 16. januar 2018. Vigmostad & Bjørke tok del i dette samarbeidet fra 16. januar 2013 til 16. januar 2018, jf. kapittel 7.2.6.2.
- (1014) Samarbeidet mellom Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehoug var senest kommet i stand 26. november 2009, og Vigmostad & Bjørke tok senest del i dette samarbeidet fra 16. januar 2013. Konkurransetilsynet viser til at det første eksempelet som viser at konkurrentinformasjon ble hentet ut fra bokdatabasen i en Excel-fil er fra 26. november 2009, jf. avsnitt (873). På dette tidspunktet var Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehoug abonnenter på Mentor Forlag. Vigmostad & Bjørke hadde ikke Mentor Forlag abonnement på dette tidspunktet, jf. avsnitt (186). Beslaglagte dokumenter viser at Vigmostad & Bjørke eksporterte konkurrentinformasjon fra bokdatabasen 16. januar 2013, jf. avsnitt (299)–(300).
- (1015) Konkurransetilsynet gjennomførte bevissikring hos partene 16. januar 2018, jf. avsnitt (58). Ingen av forlagene i samarbeidet har erkjent å ha samarbeidet i strid med konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53. Videre tok ingen av forlagene offentlig avstand fra samarbeidet på noe tidspunkt i perioden for samarbeidet, jf. avsnitt (670) og (734). Tilsynet legger til grunn at overtredelsen pågikk frem til bevissikring 16. januar 2018, jf. avsnitt (875).
- (1016) Vigmostad & Bjørke anfører at likebehandlingsprinsippet medfører at Konkurransetilsynet kun kan inkludere omsetning fra relevante markeder som berøres av den delen av et eventuelt

⁴⁹⁷ Bellamy & Child, *European Union Law of Competition*, 8. utgave, 2018, side 1266, avsnitt 14.031; Jonathan Faull og Ali Nikpay, *The EU Law of Competition*, 3. utgave, 2014, avsnitt 8.574–8.575 og Kerse & Kahn, *EU Antitrust Procedure*, 7. utgave, 2012, side 426. Se også Konkurransklagenemndas vedtak i V03/2019 (*Telenor*), avsnitt 582 og Kommisjonens avgjørelse i sakene Comp/39.881 *Occupant Safety Systems*, avsnitt 81 og 120; Comp/39.920 *Braking systems*, avsnitt 24 flg. og 103; Comp/40.013 *Lighting Systems*, avsnitt 86 og 88; Comp/40.113 *Spark plugs*, avsnitt 98 og 99 og Comp/40.481 *Occupants Safety Systems II*, avsnitt 35–39, 99 og 107.

ulovlig samarbeid som forlaget har vært en del av. I den forbindelse vises det til at det kun var Fagbokforlaget som abonnerte på Mentor Forlag før 7. juni 2016, og at varigheten når det gjelder bøker fra Vigmostad & Bjørke i andre bokgrupper enn bokgruppe 2, derfor ikke kan være lenger enn fra 7. juni 2016 til 18. januar 2018.

- (1017) Konkurransetilsynet viser til at Mentor Forlag ga tilgang til hele bokdatabasen uavhengig av hvilke bøker forlaget selv solgte. Det kan derfor etter tilsynets vurdering ikke være av betydning at det var Fagbokforlaget i Vigmostad & Bjørke som var abonnent på Mentor Forlag.
- (1018) Konkurransetilsynet har lagt til grunn at varigheten for overtredelsen tilsvarer antall dager hvert enkelt foretak deltok i overtredelsen, jf. avsnitt (1012). Dette er presentert i Tabell 6.

Tabell 6 Varighet lagt til grunn i beregning av grunnbeløpet

Foretak	Varighet	Antall dager	Multiplikator
Cappelen Damm	26. november 2009 til 16. januar 2018	2974	8,14
Vigmostad & Bjørke	16. januar 2013 til 16. januar 2018	1827	5,00
Gyldendal	26. november 2009 til 16. januar 2018	2974	8,14
Aschehoug	26. november 2009 til 16. januar 2018	2974	8,14

- (1019) Varigheten for Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehoug er dermed 8,14 år, mens varigheten for Vigmostad & Bjørke er 5,00 år.
- (1020) Konkurransetilsynet vil etter dette multiplisere beløpet som fremkommer etter å ha multiplisert den relevante omsetningsverdien med grovhetsprosenten, med 8,14 for Cappelen Damm, Gyldendal og Aschehoug og med 5,00 for Vigmostad & Bjørke.

9.2.7 Tillegg for særlig grovhet

9.2.7.1 Rettslig utgangspunkt

- (1021) Det følger av forskrift om overtredelsesgebyr § 3 femte ledd at Konkurransetilsynet ved særlig grove overtredelser av konkurranse-loven § 10 kan ilegge et tillegg på 15 til 25 prosent av relevant omsetning. Horisontale avtaler om prisfastsettelse, markedsdeling og begrensning av produksjonen nevnes i bestemmelsen som eksempler på særlig grove overtredelser.⁴⁹⁸ Et slikt tillegg kan også ilegges ved andre overtredelser.⁴⁹⁹

- (1022) Det fremgår av ESAs retningslinjer for utmåling at det ved slike overtredelser vil bli inkludert et tillegg i grunnbeløpet. Dette er også i samsvar med Kommisjonens praksis. Det siteres fra ESAs retningslinjer for utmåling:

*"I tillegg vil EFTAs overvåkningsorgan [...] inkludere i grunnbeløpet et beløp på mellom 15 % og 25 % av omsetningsverdien [...] for å avskrekke foretak fra i det hele tatt å delta i horisontale avtaler om prisfastsettelse, markedsdeling og begrensning i produksjonen. Overvåkningsorganet kan også legge til et slikt beløp ved andre overtredelser."*⁵⁰⁰

- (1023) Formålet med tillegget er å avskrekke foretak fra å involvere seg i horisontale avtaler om prisfastsettelse, markedsdeling og begrensning av produksjon. I teorien omtales dette tillegget

⁴⁹⁸ Se også sak T-587/08 *Fresh Del Monte Produce mot Kommisjonen*, avsnitt 779–784 og 786–789.

⁴⁹⁹ ESAs retningslinjer for utmåling, avsnitt 25.

⁵⁰⁰ ESAs retningslinjer for utmåling, avsnitt 25. Det samme fremgår av Kommisjonens retningslinjer for utmåling, avsnitt 25.

derfor som "*the entry fee*".⁵⁰¹ Tillegget for "*særlig grove overtredelser*" er med andre ord først og fremst begrunnet i allmennpreventive hensyn. Tillegget ilegges uavhengig av hvor lenge overtredelsen har vart.

9.2.7.2 Konkurransetilsynets vurdering

- (1024) Vigmostad & Bjørke og Gyldendal anfører at det ikke er grunnlag for et tillegg for særlig grovhet med henvisning til samme anførsler som vist til under vurderingen av overtredelsens grovhet, jf. kapittel 9.2.5.2. Vigmostad & Bjørke anfører i tillegg at denne saken ikke er omfattet av sakstypene som er nevnt i forskriften § 3 femte ledd, og at et tillegg for særlig grovhet derfor krever en særlig begrunnelse. Vigmostad & Bjørke anfører også at Konkurransetilsynet må differensiere mellom de ulike partenes deltakelse i overtredelsen når det gjelder et mulig tillegg for særlig grovhet.
- (1025) Konkurransetilsynet viser til at saken gjelder et ulovlig samarbeid knyttet til utveksling av fremtidige priser og annen konkurransesensitiv informasjon via bokdatabasen og Mentor Forlag. Mentor Forlag var et verktøy for markedsovervåkning, jf. kapittel 5.4.3 og 7.2.3.2. Foretakenes handlinger inngikk i en overordnet felles målsetning om utveksling av konkurransesensitiv informasjon via bokdatabasen og Mentor Forlag, jf. avsnitt (868). Et ulovlig samarbeid om utveksling av blant annet fremtidige priser må i seg selv anses å påkrevne et tillegg for særlig grovhet for å ivareta allmennpreventive hensyn, jf. avsnitt (1021). EU-praksis viser at tillegg for særlig grovhet fastsettes til samme proSENTSATS som for overtredelsens grovhet.⁵⁰²
- (1026) Konkurransetilsynet har foretatt en konkret vurdering av den enkelte parts individuelle bidrag i overtredelsen. Tilsynet viser til at alle forlagene i perioden for overtredelsen løpende registrerte detaljert informasjon om egne utgivelser i bokdatabasen med kunnskap om at konkurrerende forlag kunne med abonnement på Mentor Forlag kunne se informasjonen som ble registrert. Videre vises det til at alle forlagene aktivt søkte etter og hentet ut informasjon om konkurrentenes utgivelser, jf. kapittel 7.2.3.2. Det er etter tilsynets vurdering dermed ikke grunnlag for å differensiere mellom de ulike partenes deltakelse i overtredelsen når det gjelder fastsettelse av tillegg for særlig grovhet.
- (1027) Etter Konkurransetilsynets oppfatning tilsier arten av samarbeidet i denne saken at det må ilegges tillegg for særlig grovhet på 16 prosent av omsetningsverdiene. Et slikt tillegg utgjør om lag 88,9 millioner kroner for Cappelen Damm, om lag 47,1 millioner kroner for Vigmostad & Bjørke, om lag 54 millioner kroner for Gyldendal og om lag 57,9 millioner kroner for Aschehoug.

9.2.8 Fastsettelse av grunnbeløpets størrelse

9.2.8.1 Cappelen Damm

- (1028) Grunnbeløpet fastsettes etter dette i utgangspunktet til 16 prosent av den relevante omsetningsverdien som fremgår av Tabell 5, jf. avsnitt (1009), multiplisert med antall år foretaket har deltatt i overtredelsen, som for Cappelen Damm er 8,14 år, jf. avsnitt (1013) og Tabell 6. Dette beløpet utgjør om lag 723,4 millioner kroner for Cappelen Damm.
- (1029) Ettersom overtredelsens art anses som særlig grov, har Konkurransetilsynet ilagt et tillegg på 16 prosent av den relevante omsetningsverdien ved utmålingen av grunnbeløpet, jf. kapittel 9.2.7.2. Dette tillegget utgjør om lag 88,9 millioner kroner.
- (1030) Grunnbeløpet utgjør etter dette 812,2 millioner kroner for Cappelen Damm.

⁵⁰¹ Wouter P.J. Wils, *The European Commission's 2006 Guidelines on Antitrust Fines: A Legal and Economic Analysis*, World Competition, Volume 30, No. 2, juni 2007 og Hubert de Broca, Directorate-General for Competition, *The Commission revises its Guidelines for setting fines in antitrust cases*, Competition Policy Newsletter nr 3, høst 2006. Se også pressemelding og memorandum fra Kommisjonen ved offentliggjøring av Kommisjonens retningslinjer, IP/06/857 og MEMO/06/256, 28. juni 2006.

⁵⁰² Se for eksempel Kommisjonens avgjørelse i sakene Comp/39.605 *CRT Glass*; Comp/38.344 *Pre-stressing Steel* og Comp/38.866 *Animal Feed Phosphates*.

9.2.8.2 *Vigmostad & Bjørke og Forlagshuset Vigmostad & Bjørke*

- (1031) Grunnbeløpet fastsettes etter dette i utgangspunktet til 16 prosent av den relevante omsetningsverdien som fremgår av Tabell 5, jf. avsnitt (1009). Dette beløpet er deretter multiplisert med antall år foretaket har deltatt i overtredelsen, som for Vigmostad & Bjørke er 5 år, jf. avsnitt (1013) og Tabell 6. Konkurransetilsynet fastsetter således dette beløpet til om lag 235,3 millioner kroner for Vigmostad & Bjørke/Forlagshuset Vigmostad & Bjørke.
- (1032) Ettersom overtredelsens art anses som særlig grov, har Konkurransetilsynet ilagt et tillegg på 16 prosent av den relevante omsetningsverdien ved utmålingen av grunnbeløpet, jf. kapittel 9.2.7.2. Dette tillegget utgjør om lag 47,1 millioner kroner.
- (1033) Grunnbeløpet utgjør etter dette 282,3 millioner kroner for Vigmostad & Bjørke/Forlagshuset Vigmostad & Bjørke.

9.2.8.3 *Gyldendal og Gyldendal ASA*

- (1034) Grunnbeløpet fastsettes etter dette i utgangspunktet til 16 prosent av den relevante omsetningsverdien som fremgår av Tabell 5, jf. avsnitt (1009). Dette beløpet er deretter multiplisert med antall år foretaket har deltatt i overtredelsen, som for Gyldendal er 8,14 år, jf. avsnitt (1013) og Tabell 6. Konkurransetilsynet fastsetter således dette beløpet til om lag 439,8 millioner kroner for Gyldendal/Gyldendal ASA.
- (1035) Ettersom overtredelsens art anses som særlig grov, har Konkurransetilsynet ilagt et tillegg på 16 prosent av den relevante omsetningsverdien ved utmålingen av grunnbeløpet, jf. kapittel 9.2.7.2. Dette tillegget utgjør om lag 54 millioner kroner.
- (1036) Grunnbeløpet utgjør etter dette 493,8 millioner kroner for Gyldendal/Gyldendal ASA.

9.2.8.4 *Aschehoug*

- (1037) Grunnbeløpet fastsettes etter dette i utgangspunktet til 16 prosent av den relevante omsetningsverdien som fremgår av Tabell 5, jf. avsnitt (1009). Dette beløpet er deretter multiplisert med antall år foretaket har deltatt i overtredelsen, som for Aschehoug er 8,14 år, jf. avsnitt (1013) og Tabell 6. Konkurransetilsynet fastsetter således dette beløpet til om lag 471,2 millioner kroner for Aschehoug.
- (1038) Ettersom overtredelsens art anses som særlig grov, har Konkurransetilsynet ilagt et tillegg på 16 prosent av den relevante omsetningsverdien ved utmålingen av grunnbeløpet, jf. kapittel 9.2.7.2. Dette tillegget utgjør om lag 57,9 millioner kroner.
- (1039) Grunnbeløpet utgjør etter dette 529 millioner kroner for Aschehoug.

9.2.9 **Skjerpende og formildende omstendigheter**

- (1040) Forskrift om overtredelsesgebyr § 3 sjette ledd bokstav a til g angir andre momenter som i skjerpende eller formildende retning kan påvirke utmålingen av gebyret. Angivelsen av momentene er ikke uttømmende og også andre momenter kan være av betydning.⁵⁰³
- (1041) Konkurransetilsynet har vurdert hvorvidt det foreligger øvrige skjerpende eller formildende omstendigheter i saken, jf. forskrift om overtredelsesgebyr § 3 sjette ledd bokstav b til g, samt ESAs retningslinjer for utmåling avsnitt 27–29, men funnet at det ikke foreligger slike omstendigheter.
- (1042) Gyldendal anfører at det må anses som en formildende omstendighet at det foreligger rimelig tvil med hensyn til ulovligheten av den konkurransebegrensende adferden. Gyldendal viser til at de ikke er kjent med tilsvarende saker hvor offentlig tilgjengelig informasjon knyttet til forpliktende pristilbud, er blitt ansett som strategisk informasjon og hvor det konkluderes med at det foreligger et brudd på konkurranselovgivningen. Et eventuelt samarbeid må derfor anses som en ny form for overtredelse, noe som medfører at gebyr ikke bør ilegges eller at det kun ilegges et symbolsk gebyr.
- (1043) Det er etter Konkurransetilsynets vurdering ikke grunnlag for rimelig tvil når det gjelder ulovligheten av den aktuelle adferden. Saken gjelder et ulovlig samarbeid mellom

⁵⁰³ Se ESAs retningslinjer for utmåling, avsnitt 27–29.

konkurrenter om utveksling av konkurransesensitiv informasjon, herunder blant annet informasjon om fremtidige priser. Informasjonen ble utvekslet mellom de største aktørene i markedet, og samarbeidet er i kjernen av overtredelser som etter sin art er tilstrekkelig skadelig for konkurransen, jf. avsnitt (752) flg. Prisene på kommende utgivelser var ved registrering i bokdatabasen i hovedsak fremtidige og ikke endelige og bindende fastsatt, jf. avsnitt (643)–(646). Videre var informasjonen som forlagene registrerte i bokdatabasen om kommende utgivelser, ikke å anse som offentlig informasjon, jf. avsnitt (648) og (649).

- (1044) Vigmostad & Bjørke anfører at det foreligger formildende omstendigheter som Konkurransetilsynet må vektlegge ved utmåling av gebyret. Det vises til at Vigmostad & Bjørke fikk en eierandel i Bokbasen på et senere tidspunkt enn de andre forlagene i samarbeidet, og at forlaget dermed ikke var med på etableringen eller utformingen av bokdatabasen og Mentor Forlag. Eierskapet var indirekte og Vigmostad & Bjørke kunne ikke påvirke driften i Bokbasen. Forlaget mottok videre ikke informasjon gjennom styrerepresentasjon, og eierandelen i Bokbasen på elleve prosent var lavere enn de øvrige forlagenes eierandeler.
- (1045) Vigmostad & Bjørke anfører videre at de hadde en lavere markedsandel enn de andre forlagene i samarbeidet, at uttrekkene som er foretatt nesten utelukkende gjelder historiske data og at det ikke foreligger dokumentasjon på at Vigmostad & Bjørke hentet inn og benyttet prisinformasjon om kommende utgivelser i egen prissetting.
- (1046) Det er Konkurransetilsynets vurdering at momentene som anføres av Vigmostad & Bjørke ikke kan vektlegges i formildende retning. Ved vurderingen av om det foreligger formildende omstendigheter kan ikke tilsynet se at det i denne saken må foretas en justering på bakgrunn av en ledende eller passiv rolle i overtredelsen, jf. forskrift om overtredelsesgebyr § 3 sjette ledd bokstav a, eller på bakgrunn av det enkelte forlagets markedsandel.
- (1047) Konkurransetilsynet har lagt et samlet bevisbilde til grunn ved vurderingen av samarbeidskriteriet, hvor eierskap blant annet er vektlagt, jf. avsnitt (719). Tilsynet legger til grunn at forlagene, i kraft av eierskapet i Bokbasen, og ved kjøp og bruk av abonnementet, var kjent med funksjonalitetene i Mentor Forlag, at abonnement ble solgt til andre forlag, samt hvilken informasjon forlagene kunne utveksle via Mentor Forlag. Forlagene hadde gjennom eierskap og styrerepresentasjon også mulighet til å utøve innflytelse over Bokbasen, hva slags informasjon som ble delt via bokdatabasen og tjenestene som ble levert, herunder Mentor Forlag, jf. avsnitt (665). Etter tilsynets vurdering hadde også Vigmostad & Bjørke denne kjennskapen i hele overtredelsesperioden selv om de i deler av perioden ikke hadde eierandel i Bokbasen, jf. avsnitt (720).
- (1048) Konkurransetilsynet har funnet at alle forlagene deltok aktivt i overtredelsen ved å dele informasjon, og forlagene fikk tilgang til den samme informasjonen i bokdatabasen gjennom Mentor Forlag, jf. avsnitt (656), (661), (836), (910) og (1026). Omfanget av det enkelte forlags bruk av Mentor Forlag endrer ikke tilsynets vurdering av informasjonsutvekslingen, jf. avsnitt (836).
- (1049) Vigmostad & Bjørkes individuelle bidrag til overtredelsen og størrelsen på eierandelen, hvilken del av Vigmostad & Bjørke som har vært direkte eier i Bokbasen og hvordan eierskapet har vært utøvd, er derfor etter Konkurransetilsynets vurdering ikke en formildende omstendighet som er egnet til å påvirke utmålingen av gebyret.
- (1050) Videre viser Konkurransetilsynet til presumsjonen for at et foretak som mottar strategisk markedsinformasjon og fortsatt er aktivt på markedet, har hensyntatt informasjonen ved fastsettingen av egen markedsopptreden, jf. avsnitt (631). Tilsynet viser også til at det for formålsovertredelser ikke er nødvendig å påvise konkurransebegrensende virkning av samarbeidet, jf. avsnitt (747). Det er følgelig ikke nødvendig å påvise at informasjonen ble brukt av forlagene i egen prissetting, jf. avsnitt (735) og (773). Etter tilsynets vurdering er fraværet av bevis for at Vigmostad & Bjørke har benyttet informasjonen i egen prissetting således heller ikke en formildende omstendighet som er egnet til å påvirke utmålingen av gebyret.

- (1051) Konkurransetilsynet legger etter dette til grunn at det ikke foreligger skjerpene eller formildende omstendigheter i saken av betydning for utmålingen av overtredelsesgebyret.

9.2.10 Maksimalgrensen – ti prosent av foretakets omsetning

- (1052) Overtredelsesgebyret kan ikke overstige ti prosent av foretakets samlede salgsinntekter det siste regnskapsåret, jf. forskrift om utmåling av overtredelsesgebyr § 2 annet og tredje ledd.
- (1053) Det er lagt til grunn i EU-rettspraksis at hvor et datterselskap har begått overtredelsen, og morselskapet utøver avgjørende innflytelse over datterselskapet, er det hele konsernets omsetning som er relevant ved beregningen av maksimalgrensen på ti prosent. Det samme må legges til grunn for forskrift om overtredelsesgebyr § 2 annet ledd.⁵⁰⁴
- (1054) Overtredelsesgebyret på 812,2 millioner kroner for Cappelen Damm AS vil overstige ti prosent av foretakets omsetning, jf. avsnitt (40). Konkurransetilsynet justerer derfor overtredelsesgebyret til 131,4 millioner kroner.
- (1055) Overtredelsesgebyret på 282,3 millioner kroner for Forlagshuset Vigmostad & Bjørke AS vil overstige ti prosent av foretakets omsetning, jf. avsnitt (46). Konkurransetilsynet justerer derfor overtredelsesgebyret til 92,6 millioner kroner.
- (1056) Overtredelsesgebyret på 493,8 millioner kroner for Gyldendal Norsk Forlag AS/Gyldendal ASA vil overstige ti prosent av foretakets omsetning, jf. avsnitt (51). Konkurransetilsynet justerer derfor overtredelsesgebyret til 252,1 millioner kroner.
- (1057) Overtredelsesgebyret på 529 millioner kroner for H. Aschehoug & Co W. Nygaard AS vil overstige ti prosent av foretakets omsetning, jf. avsnitt (55). Konkurransetilsynet justerer derfor overtredelsesgebyret til 64,6 millioner kroner.

9.2.11 Oppsummering av overtredelsesgebyrenes størrelse

- (1058) På dette grunnlaget har Konkurransetilsynet funnet at det skal utmåles et overtredelsesgebyr på 131,4 millioner kroner for Cappelen Damm, et overtredelsesgebyr på 92,6 millioner kroner for Vigmostad & Bjørke/Forlagshuset Vigmostad & Bjørke, et overtredelsesgebyr på 252,1 millioner kroner for Gyldendal/Gyldendal ASA og et overtredelsesgebyr på 64,6 millioner kroner for Aschehoug.

9.3 Utmåling av overtredelsesgebyr for Bokbasen

- (1059) Gjennomgangen i kapittel 7.2.3.2 og 7.2.4.2 viser at Bokbasen har tatt del i overtredelsen ved å tilrettelegge for det ulovlige samarbeidet. Dette ved å utvikle, drifte, markedsføre og tilby Mentor Forlag. Bokbasen har ved dette lagt til rette for forlagenes utveksling av konkurransesensitiv informasjon gjennom Mentor Forlag.
- (1060) Bokbasen selger ikke bøker og hadde dermed ikke omsetning som er direkte eller indirekte omfattet av samarbeidet, jf. avsnitt (968). Forskrift om overtredelsesgebyr § 3 tredje til syvende ledd er derfor ikke direkte anvendelig ved utmålingen av overtredelsesgebyr for foretaket, jf. ESAs retningslinjer for utmåling avsnitt 37. Dette er i tråd med praksis fra EU-retten, hvor to-trinnsmetoden fravikes ved utmåling av gebyr for en tilrettelegger som ikke er aktiv i det markedet hvor overtredelsen skjer, jf. *AC-Treuhand*.⁵⁰⁵
- (1061) Konkurransetilsynet har ved utmåling av overtredelsesgebyret tatt utgangspunkt i konkurranseloven § 29 annet ledd, jf. forskrift om overtredelsesgebyr § 3 annet ledd, samt rettspraksis.
- (1062) Ved utmåling av gebyr i denne typen saker er det i EU-retten lagt avgjørende vekt på overtredelsens grovhet og varighet, samt at gebyret skal ha en tilstrekkelig avskrekkende effekt.

⁵⁰⁴ Dette er blant annet lagt til grunn i Borgarting lagmannsretts dom i sak 14-076039ASD-BORG/03 (*Asfaltsaken*).

⁵⁰⁵ Se sak C-194/14 P *AC-Treuhand mot Kommisjonen*, avsnitt 65–67 og 76. Se også avsnitt 76.

- (1063) I *Heat Stabilisers* foretok Kommisjonen en utfyllende vurdering av momentene i utmålingen av overtredelsesgebyr for tilrettelegger av et ulovlig samarbeid.⁵⁰⁶ Det siteres fra avgjørelsen:
- "[...] In this case, the Commission considers it appropriate to impose fines at a level that genuinely reflects the gravity and the duration of the infringements committed by AC-Treuhand AG, as well as the need to ensure that fines have a sufficiently deterrent effect.*
- [...] The gravity of the infringement has to be determined by numerous factors, such as, in particular, the circumstances of the case, its context, and the dissuasive effects of the fine; there is no binding or exhaustive list of criteria which must be applied. In this case, the Commission has regard both to the seriousness of the cartels in which AC-Treuhand AG participated and to the actual extent of AC-Treuhand AG's participation in those cartels."*⁵⁰⁷
- (1064) Videre fremgår det av *AC-Treuhand* at det ikke er nødvendig å vise den konkrete utregningen av overtredelsesgebyret.⁵⁰⁸ Det siteres fra avgjørelsen:
- "[...] [I]n the determination of the amount of the fine in a case of infringement of the competition rules, the Commission fulfils its obligation to state reasons when it indicates in its decision the factors which enabled it to determine the gravity of the infringement and its duration, and it is not required to indicate the figures relating to the method of calculating the fines [...]"*⁵⁰⁹
- (1065) Konkurransetilsynet har ved utmålingen av gebyret til Bokbasen sett hen til nevnte EU-praksis, og vil nedenfor angi de momentene som det er lagt vekt på i utmålingen av overtredelsesgebyret, herunder hva som har hatt særlig betydning for resultatet, jf. forskrift om overtredelsesgebyr § 3 åttende ledd.
- (1066) Konkurransetilsynet legger som nevnt til grunn at Bokbasen har deltatt i et ulovlig samarbeid om utveksling av fremtidige priser og annen konkurransesensitiv informasjon. Forlagene kjøpte abonnement på Mentor Forlag av Bokbasen og fikk på denne måten tilgang til å utveksle informasjon om hverandres utgivelser via bokdatabasen og Mentor Forlag. Forlagene registrerte løpende detaljert informasjon om egne utgivelser i bokdatabasen med kunnskap om at konkurrerende forlag med abonnement på Mentor Forlag kunne se informasjonen som ble registrert. Mentor Forlag ble brukt av forlagene til å tilegne seg konkurransesensitiv informasjon om konkurrentenes kommende og utgitte bøker, herunder informasjon om blant annet fremtidig pris. Beslaglagte dokumenter inneholder også eksempler på bruk av informasjon hentet fra bokdatabasen i forbindelse med forlagenes prissetting, jf. kapittel 7.2.3.2.
- (1067) Bokbasen tilrettela for det ulovlige samarbeidet ved å tilby forlagene tilgang til all informasjon som var registrert i bokdatabasen gjennom Mentor Forlag. Bokbasen utviklet funksjonalitet og driftet bokdatabasen og Mentor Forlag, og veiledet også forlagene i bruken av abonnementet. I markedsføringen av Mentor Forlag fremhevet også Bokbasen at abonnementet var et verktøy for markedsovervåkning, jf. kapittel 7.2.3.2. Videre hadde Bokbasen en økonomisk egeninteresse i at forlag kjøpte full tilgang til bokdatabasen, jf. kapittel 7.2.3.2.
- (1068) Konkurransetilsynet har følgelig lagt særlig vekt på Bokbasens aktive bidrag til overtredelsen. Dette er i tråd med *Heat Stabilisers* hvor Kommisjonen fremhevet at tilretteleggers faktiske bidrag til overtredelsen er av vesentlig betydning for utmålingen av overtredelsesgebyr, jf. avsnitt (1063).
- (1069) Konkurransetilsynet legger til grunn at Bokbasen har tilrettelagt for samarbeidet fra 26. november 2009 til 16. januar 2018. Varigheten for overtredelsen er dermed 8,14 år, jf. avsnitt (1013) og Tabell 6 over.

⁵⁰⁶ Kommisjonens avgjørelse i saken Comp/38.589 *Heat Stabilisers*, avsnitt 744–750. Avgjørelsen ble opprettholdt i sak C-194/14 P *AC-Treuhand mot Kommisjonen*.

⁵⁰⁷ Kommisjonens avgjørelse i saken Comp/38.589 *Heat Stabilisers*, avsnitt 745 og 747.

⁵⁰⁸ Sak C-194/14 P *AC-Treuhand mot Kommisjonen*, avsnitt 68 og 69.

⁵⁰⁹ Sak C-194/14 P *AC-Treuhand mot Kommisjonen*, avsnitt 68.

- (1070) Det fremgår av forskrift om overtredelsesgebyr § 3 sjette ledd bokstav e) og f) at "*økonomien til det konsernet foretaket er en del av*" og "*overtredelsesgebyrets preventive virkning*" kan påvirke utmålingen av overtredelsesgebyret.
- (1071) Den samlede salgsinntekten til Bokbasen var henholdsvis 33 142 959 kroner, 34 364 472 kroner og 38 972 204 kroner i 2017, 2018 og 2019.⁵¹⁰ Bokbasen hadde faste abonnementsinntekter fra Mentor Forlag-abonnementet på [redacted] kroner i 2018. Abonnementsavgiften alene varierte i løpet av perioden 2010 til 2018 fra [redacted] til [redacted] kroner, tilsvarende mellom [redacted] og [redacted] prosent av total salgsinntekt.⁵¹¹ I tillegg til abonnementsinntektene fra Mentor Forlag, hadde Bokbasen også inntekter knyttet til forlagenes registrering av utgivelser, i form av avgift per ISBN.⁵¹²
- (1072) Konkurransetilsynet viser til at gebyrene som ilegges ved brudd på konkurranse-loven § 10 skal sikre en tilstrekkelig preventiv virkning, jf. avsnitt (951). Tilsynet har vektlagt at gebyret som utmåles for Bokbasen må være tilstrekkelig høyt for å sikre en individualpreventiv og allmennpreventiv virkning.
- (1073) Bokbasen anfører at det er krevende å forstå hvordan det varslede overtredelsesgebyret er utmålt, herunder hvilke momenter som er vektlagt og hvordan de ulike momentene er veid opp mot hverandre. Dette gjør det vanskelig å imøtegå utmålingen. Det er videre Bokbasens oppfatning at Konkurransetilsynets utmåling og begrunnelse ikke tilfredsstillende de kravene som stilles til utmåling av overtredelsesgebyr for tilretteleggerhandlinger.
- (1074) Bokbasen anfører at det varslede gebyret er på samme nivå som den totale omsetningen fra Mentor Forlag-abonnementet i hele perioden, og at dette vil føre til en urettmessig strengere behandling av Bokbasen sammenlignet med forlagene. Bokbasen har videre anført at det ved utmålingen ikke kan tas hensyn til at Bokbasen, i tillegg til abonnementsinntektene fra Mentor Forlag, har hatt inntekter knyttet til registreringsavgift per ISBN. Det vises til forlagenes registrering av bøkene er en forutsetning for at bokdatabasen kan innta infrastrukturrollen i det norske bokmarkedet.
- (1075) Konkurransetilsynet viser til at det i varselet kapittel 7.3 fremgår hvilke momenter som ble vektlagt i vurderingen av utmåling for Bokbasen. Tilsynet har ved utmålingen av gebyret vektlagt overtredelsens grovhet og varighet samt Bokbasens omsetning og rolle som tilrettelegger for overtredelsen, jf. avsnitt (1066)–(1071) og varselet kapittel 7.3. Det er tilsynets vurdering at gebyret ikke innebærer en urettmessig strengere behandling av Bokbasen sammenlignet med forlagene, og anser størrelsen på gebyret som forholdsmessig sett hen til momentene som her er redegjort for over.
- (1076) Videre peker Konkurransetilsynet på at Bokbasen driver privat ervervsvirksomhet, jf. kapittel 2.1.1 og avsnitt (21). Etter tilsynets vurdering er Bokbasens omsetning, herunder inntekter fra registreringsavgiften per ISBN, relevant ved utmålingen av overtredelsesgebyret. Anførselen om at registrering av bøker er en forutsetning for Bokbasens infrastrukturrolle i det norske bokmarkedet, endrer ikke tilsynets vurdering av at all omsetning er relevant ved utmålingen.
- (1077) Bokbasen bestrider videre at foretaket har bidratt vesentlig til overtredelsen på lignende måte som i *AC-Treuhand*.⁵¹³ Bokbasen viser til at bokdatabasens virksomhet tjener legitime og konkurransefremmende formål, og at forlagenes bruk av bokdatabasen for andre formål ville vært en utilsiktet bruk av databasen som Bokbasen ikke var kjent med. Bokbasen anfører at dersom Konkurransetilsynet fastholder at Bokbasen har tilrettelagt for et ulovlig samarbeid som rammes av konkurranselov-givningen, innebærer dette at kravene for tilretteleggeransvar reduseres vesentlig sammenlignet med foreliggende praksis. Dette må ifølge Bokbasen vektlegges i vurderingen av overtredelsens grovhet og utmålingen av gebyret.
- (1078) Som nevnt ovenfor i avsnitt (739), har Bokbasen etter Konkurransetilsynets vurdering hatt en sentral rolle i samarbeidet. Bokbasen var klar over at forlagene utvekslet konkurransesensitiv informasjon, og markedsførte Mentor Forlag som et markedsovervåkningsverktøy, jf. kapittel

⁵¹⁰ Tall fra Brønnøysundregistrene.

⁵¹¹ Brev fra Bokbasen 13. mai 2019, bilag 1.

⁵¹² Brev fra Bokbasen 1. februar 2019, bilag 18.

⁵¹³ Sak C-194/14 P *AC-Treuhand mot Kommisjonen*.

8.3.2. Videre legger tilsynet til grunn at det ikke foreligger konkurransefremmende virkninger som gir rimelig tvil om samarbeidets konkurransebegrensende formål, jf. avsnitt (849). Det vises også til tilsynets vurderinger av legitime formål i avsnitt (838), hvor det fremgår at både salgskanalenes behov for tilgang til informasjon og forlagenes behov for informasjon om egne titler, var fullt ut ivaretatt gjennom Bokbasens øvrige abonnementer.

- (1079) Bokbasen anfører at det varslede gebyret er høyt sammenlignet med andre saker, herunder Kommisjons praksis for utmåling av overtredelsesgebyr for tilretteleggeransvar. Bokbasen har videre anført at Bokbasens begrensede økonomi og foretakets ikke profittmaksimerende formål taler for at gebyret bør settes ned.
- (1080) Konkurransetilsynet viser til at gebyret som ilegges ved brudd på konkurranseloven § 10 skal sikre en tilstrekkelig preventiv virkning, jf. avsnitt (951). Endringer i rettsutviklingen og variasjoner i faktum fra sak til sak innebærer at foretak ikke kan ha berettigede forventninger om at bestemte typer overtredelser vil sanksjoneres med overtredelsesgebyr på et gitt nivå, jf. avsnitt (952). Tilsynet har vektlagt at gebyret som utmåles må være tilstrekkelig høyt sett i sammenheng med omsetningen for å sikre en individualpreventiv og allmennpreventiv virkning. Videre har tilsynet som nevnt en betydelig skjønnsfrihet til å sikre at gebyrnivået fører til en effektiv håndheving av konkurransereglene, jf. avsnitt (951).
- (1081) Konkurransetilsynet kan videre ikke se at Bokbasens anførte begrensede økonomi har betydning ved utmåling av overtredelsesgebyret. Det vises til at tilsynet i særlige tilfeller kan legge vekt på et foretaks manglende betalingsevne, jf. forskrift om overtredelsesgebyr § 3 siste ledd. Bokbasen har ikke påberopt seg en slik manglende betalingsevne. Tilsynet viser også til at maksimalgrensen har som formål å ta hensyn til foretakets økonomiske evne i utmåling av overtredelsesgebyret, jf. avsnitt (958). Tilsynet legger til grunn at Bokbasens økonomiske evne er tilstrekkelig hensyntatt ved utmålingen gjennom maksimalgrensen, se også kapittel 9.3.2. Videre peker tilsynet på at Bokbasen driver privat ervervsvirksomhet, jf. kapittel 2.1.1 og avsnitt (21), og at Bokbasen hadde en økonomisk egeninteresse i at forlag kjøpte full tilgang til bokdatabasen jf. kapittel 7.2.3.2. Tilsynet kan derfor ikke se at gebyret bør settes ned av hensyn til det anførte ikke profittmaksimerende formål.

9.3.1 Overtredelsesgebyrets størrelse

- (1082) Etter en samlet vurdering har Konkurransetilsynet funnet at det skal utmåles et overtredelsesgebyr på 7,5 millioner kroner for Bokbasen.

9.3.2 Maksimalgrensen på ti prosent av foretakets omsetning

- (1083) Overtredelsesgebyret kan ikke overstige ti prosent av foretakets samlede salgsinntekter det siste regnskapsåret, se kapittel 9.1.2.
- (1084) Overtredelsesgebyret på 7,5 millioner kroner for Bokbasen vil overstige ti prosent av foretakets omsetning i 2021, jf. avsnitt (22). Konkurransetilsynet justerer derfor overtredelsesgebyret til 4,1 millioner kroner.

10 Pålegg om opphør

- (1085) Ved overtredelser av konkurranseloven § 10 kan Konkurransetilsynet pålegge foretak å bringe overtredelsen til opphør i medhold av konkurranseloven § 12 første ledd. Ifølge EØS-konkurranse-loven § 6 første ledd gjelder bestemmelsen tilsvarende ved overtredelse av EØS-avtalen artikkel 53. Det følger av § 12 første ledd at pålegget kan omfatte *"ethvert tiltak som er nødvendig for å bringe overtredelsen til opphør"*. Pålegg om opphør kan gis også når tilsynet vedtar overtredelsesgebyr mot foretaket, jf. konkurranse-loven § 12 annet ledd.
- (1086) Konkurransetilsynets vurdering er at Bokbasen, Cappelen Damm, Vigmostad & Bjørke, Gyldendal og Aschehoug har deltatt i et ulovlig samarbeid som har pågått over flere år, jf. avsnitt (1013). Bokbasen tilbyr fortsatt Mentor Forlag, og tilsynet er ikke kjent med at forlagene har sagt opp sine abonnementer. Bokbasen opplyser at foretaket i mai 2019 fjernet muligheten til å se andre forlags priser før utgivelsestidspunktet, og at informasjon om utgivelsestidspunkt for kommende utgivelser ble fjernet sommeren 2020. Videre ble

informasjon om pris og utgivelsestidspunkt for allerede utgitte titler fjernet høsten 2020.⁵¹⁴ Det har imidlertid ikke blitt fremlagt dokumentasjon som bekrefter at samarbeidet, slik dette er beskrevet i kapittel 7, er opphørt. Tilsynet vedtar på denne bakgrunn pålegg om opphør av samarbeidet slik det er beskrevet i dette vedtaket og tilsvarende samarbeid, samt enhver handling eller atferd som kan ha samme eller lignende formål eller virkning.

11 Vedtak

(1087) På denne bakgrunn og med hjemmel i konkurranseloven §§ 12 og 29, jf. § 10 og EØS-avtalen artikkel 53, jf. EØS-konkurranseloven § 6 første ledd, har Konkurransetilsynet fattet vedtak med følgende slutning:

1. **Bokbasen AS ilegges et overtredelsesgebyr på 4 100 000 kroner – firemillionerett hundretusen kroner – for overtredelse av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53.**
2. **Cappelen Damm AS ilegges et overtredelsesgebyr på 131 400 000 kroner – hundreogtrettienmillionerfirehundretusen kroner – for overtredelse av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53.**
3. **Vigmostad & Bjørke AS og Forlagshuset Vigmostad & Bjørke AS ilegges solidarisk et overtredelsesgebyr på 92 600 000 kroner – nittitotmillionersekshundretusen kroner – for overtredelse av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53.**
4. **Gyldendal Forlag AS og Gyldendal ASA ilegges solidarisk et overtredelsesgebyr på 252 100 000 kroner – tohundreogfemtittotmillionerett hundretusen kroner – for overtredelse av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53.**
5. **H. Aschehoug & Co W. Nygaard AS ilegges et overtredelsesgebyr på 64 600 000 kroner – sekstifiremillionersekshundretusen kroner – for overtredelse av konkurranseloven § 10 og EØS-avtalen artikkel 53.**
6. **Bokbasen AS, Cappelen Damm AS, Vigmostad & Bjørke AS, Gyldendal Forlag AS og H. Aschehoug & Co W. Nygaard AS pålegges opphør av samarbeidet slik det er beskrevet i dette vedtaket og tilsvarende samarbeid, samt enhver handling eller atferd som kan ha samme eller lignende formål eller virkning.**

(1088) Det følger av konkurranseloven § 29 tredje ledd annet punktum at overtredelsesgebyr forfaller til betaling to måneder etter vedtaket er mottatt. Overtredelsesgebyret vil bli fakturert av Konkurransetilsynet. Vedtak om overtredelsesgebyr er tvangsgrunnlag for utlegg, jf. konkurranseloven § 29 tredje ledd tredje punktum.

(1089) Fristen for å klage på vedtak om overtredelsesgebyr etter § 29 første ledd er seks måneder etter partene mottok vedtaket, jf. konkurranseloven § 39 første ledd. Det følger av forarbeidene at når det er ilagt både overtredelsesgebyr og pålegg om opphør, vil klagefristen på 6 måneder legges til grunn for vedtaket i sin helhet.⁵¹⁵ Dersom foretaket klager til Konkurransesklagemennda eller går til søksmål mot staten for å prøve vedtaket, suspenderes tvangskraften.

(1090) Søksmål om Konkurransetilsynets vedtak kan ikke reises med mindre adgangen til å klage til Konkurransesklagemennda er benyttet. Søksmål kan likevel reises når det er gått seks måneder fra klage første gang ble fremsatt, og det ikke skyldes forsømmelse fra klagerens side at klageinstansens vedtak eller avgjørelse ikke foreligger, jf. konkurranseloven § 39 annet ledd.

(1091) Konkurransetilsynet har med hjemmel i konkurranseloven § 26 annet ledd, jf. forvaltningsloven § 19 første ledd bokstav b og annet ledd bokstav b, gjort unntak for innsyn i enkelte opplysninger i vedtaket og i vedlagte dokumenter. Disse opplysningene er sladdet.

⁵¹⁴ Bokbasens merknader til varselet 25. januar 2021, side 42.

⁵¹⁵ Se Prop. 37 L (2015-2016) Endringer i konkurranseloven (Konkurransesklagemennda, kartellforlik mm.) side 88.

Med hilsen

Gjermund Nese (e.f.)
avdelingsdirektør

Dokumentet er elektronisk godkjent

Vedlegg:

- Vedlegg 1** Brev fra Bokbasen, 1. februar 2019
- Vedlegg 2** E-post med vedlegg fra B1 (Bokbasen) til V1 (ebok.no), med kopi til X1 (Schibsted Forlag), 27. august 2013
- Vedlegg 3** Utkast til aksjonæravtale for Bokbasen datert xx.xx.2015 [sic]
- Vedlegg 4** Protokoll for ordinær generalforsamling i Bokbasen, 11. mai 2015
- Vedlegg 5** Innstilling fra Valgkomiteen, 28. april 2015
- Vedlegg 6** Protokoll for ordinær generalforsamling i Bokbasen, 4. mai 2017
- Vedlegg 7** Innstilling fra Valgkomiteen, 3. april 2017
- Vedlegg 8** E-post fra Cappelen Damm, 19. oktober 2022
- Vedlegg 9** Bergen tingretts beslutninger om bevissikring 8. januar 2018
- Vedlegg 10** Bergen tingretts beslutning om bevissikring 13. juni 2018
- Vedlegg 11** Forklaringsopptak B1, 7. februar 2019
- Vedlegg 12** Forklaringsopptak B2, 7. februar 2019
- Vedlegg 13** Forklaringsopptak C2, 10. april 2019
- Vedlegg 14** Forklaringsopptak C3, 10. april 2019
- Vedlegg 15** Forklaringsopptak C4, 10. april 2019
- Vedlegg 16** Forklaringsopptak V3, 8. april 2019
- Vedlegg 17** Forklaringsopptak V4, 8. april 2019
- Vedlegg 18** Forklaringsopptak G2, 5. mars 2019
- Vedlegg 19** Forklaringsopptak G3, 5. mars 2019
- Vedlegg 20** Forklaringsopptak A2, 18. mars 2019
- Vedlegg 21** Forklaringsopptak A1, 18. mars 2019
- Vedlegg 22** Bokbasens merknader til varselet, 25. januar 2021
- Vedlegg 23** Cappelen Damms merknader til varselet, 25. januar 2021
- Vedlegg 24** Vigmostad & Bjørkes merknader til varselet, 25. januar 2021
- Vedlegg 25** Betenkning av Erling Hjelmeng, 21. januar 2021
- Vedlegg 26** Gyldendals merknader til varselet, 25. januar 2021
- Vedlegg 27** Aschehougs merknader til varselet, 25. januar 2021
- Vedlegg 28** Møtepresentasjon Gyldendal, 13. juni 2018
- Vedlegg 29** Møtepresentasjon Bokbasen, 21. mai 2021
- Vedlegg 30** Møtepresentasjon Bokbasen, 7. juni 2022
- Vedlegg 31** Møtepresentasjon Vigmostad & Bjørke, 17. juni 2021
- Vedlegg 32** Møtepresentasjon Vigmostad & Bjørke, 1. juli 2022
- Vedlegg 33** Møtepresentasjon Vigmostad & Bjørke, 8. juli 2022
- Vedlegg 34** Møtepresentasjon Aschehoug, 16. april 2021
- Vedlegg 35** Brev fra Aschehoug, med bilag, 2. juni 2021 og brev fra Aschehoug, 19. oktober 2022
- Vedlegg 36** Rapport *"Konkurransøkonomisk vurdering av forlagenes informasjonstilgang gjennom Mentor Forlag"* fra Oslo Economics, 22. februar 2022
- Vedlegg 37** Presentasjon fra Oslo Economics, 9. mai 2022
- Vedlegg 38** Konkurransetilsynets oversendelser av beslagsdokumenter og dokumentasjon om prisendringer til Cappelen Damm, 8. og 22. april 2022
- Vedlegg 39** Konkurransetilsynets oversendelse av beslagsdokumenter og dokumentasjon om prisendringer til Vigmostad & Bjørke, 8. og 22. april 2022
- Vedlegg 40** Konkurransetilsynets oversendelser av beslagsdokumenter og dokumentasjon om prisendringer til Gyldendal, 8. april og 22. april 2022
- Vedlegg 41** Konkurransetilsynets oversendelser av beslagsdokumenter og dokumentasjon om prisendringer til Aschehoug, 8. april og 22. april 2022
- Vedlegg 42** Kommentarer fra Cappelen Damm, 31. mai 2022
- Vedlegg 43** Kommentarer fra Vigmostad & Bjørke, 20. mai 2022
- Vedlegg 44** Kommentarer fra Gyldendal, 20. mai 2022
- Vedlegg 45** Kommentarer fra Aschehoug, 31. mai 2022
- Vedlegg 46** Kommentarer fra Vigmostad & Bjørke, 26. juli 2022
- Vedlegg 47** Kommentarer fra Cappelen Damm, 13. september 2022
- Vedlegg 48** E-post med utdrag fra vedlegg sendt fra B2 (Bokbasen) til X4 (Boknett), 27. august 2008
- Vedlegg 49** E-post med utdrag fra vedlegg sendt fra B1 (Bokbasen) til B3 (Bokbasen), 22. august 2013
- Vedlegg 50** E-post fra B1 (Bokbasen) til C5 (Cappelen Damm), 22. april 2016. Videre sendt internt i Cappelen Damm, 25. april 2016
- Vedlegg 51** E-postkorrespondanse mellom X5 (Saxo), B1 (Bokbasen) og B2 (Bokbasen), 22. juni–24. august 2016
- Vedlegg 52** E-postkorrespondanse mellom X6 og C6 (Cappelen Damm), 7. juni–10. oktober 2016

- Vedlegg 53** E-postkorrespondanse mellom V5 (Vigmostad & Bjørke) og V1 (Vigmostad & Bjørke), m.fl., [REDACTED]
- Vedlegg 54** E-post fra G4 (Gyldendal) til G5 (Gyldendal) med kopi til G6 (Gyldendal), G3 (Gyldendal) og G7 (Gyldendal), 26. april 2014
- Vedlegg 55** E-post fra G6 (Gyldendal) til G8 (Gyldendal) med kopi til G9 (Gyldendal), [REDACTED]
- Vedlegg 56** Konkurransetilsynets uttrekk fra bokdatabasen, 11. april 2014
- Vedlegg 57** E-post fra G10 (Gyldendal) til Gyldendal Salg og Marked, [REDACTED]
- Vedlegg 58** Presentasjon "pres15102001", hentet fra Bokbasens fellesområde, sist endret 14. november 2001
- Vedlegg 59** Presentasjon "2015 Videregående kurs i Mentor_Mentor_B4", hentet fra Bokbasens fellesområde, sist endret 4. oktober 2015
- Vedlegg 60** E-postkorrespondanse mellom C7 (Cappelen Damm) og B3 (Bokbasen), 27. oktober–27. november 2015
- Vedlegg 61** E-post fra C7 (Cappelen Damm) til C8 (Cappelen Damm), C9 (Cappelen Damm) og C6 (Cappelen Damm), med kopi til C5 (Cappelen Damm), 3. november 2015
- Vedlegg 62** E-post med vedlegg fra C7 (Cappelen Damm) til 350 Norsk skjønnlitteratur (Cappelen Damm) og 370 Dokumentar (Cappelen Damm), med flere, 15. november 2015
- Vedlegg 63** E-postkorrespondanse mellom V6 (Vigmostad & Bjørke) og V4 (Vigmostad & Bjørke), 28. oktober 2015
- Vedlegg 64** E-postkorrespondanse med vedlegg mellom B2 (Bokbasen), V4 (Vigmostad & Bjørke) og V7 (Vigmostad & Bjørke), 7.–8. juni 2016
- Vedlegg 65** E-post fra V4 (Vigmostad & Bjørke) til Forlag – VB-Salg-og-redaksjon, 8. juni 2016
- Vedlegg 66** E-post fra Katalog (Bokbasen) til Gyldendal_Sentralbord, 13. juli 2017. Videre sendt internt i Gyldendal, 13. juli 2017
- Vedlegg 67** E-post med vedlegg fra B5 (Bokbasen) til A2 (Aschehoug), 7. oktober 2015
- Vedlegg 68** E-post med vedlegg fra C4 (Cappelen Damm) til C10 (Cappelen Damm) og C11 (Cappelen Damm), med kopi til C3 (Cappelen Damm) og C6 (Cappelen Damm), 2. desember 2015
- Vedlegg 69** E-postkorrespondanse mellom C6 (Cappelen Damm) og C12 (Cappelen Damm), 2. desember 2015
- Vedlegg 70** E-post fra C11 (Cappelen Damm) til C4 (Cappelen Damm) og C10 (Cappelen Damm), med kopi til C3 (Cappelen Damm), C6 (Cappelen Damm) og C13 (Cappelen Damm), 2. desember 2015
- Vedlegg 71** E-post med vedlegg fra C4 (Cappelen Damm) til C14 (Cappelen Damm) og C3 (Cappelen Damm), med kopi til C8 (Cappelen Damm) og C6 (Cappelen Damm), 2. desember 2015
- Vedlegg 72** E-post fra C3 (Cappelen Damm) til C4 (Cappelen Damm) og C14 (Cappelen Damm), med kopi til C8 (Cappelen Damm) og C6 (Cappelen Damm), 2. desember 2015
- Vedlegg 73** E-post med vedlegg fra V8 (Fagbokforlaget) til V3 (Fagbokforlaget), med kopi til V9 (Fagbokforlaget) og V10 (Fagbokforlaget), 16. januar 2013
- Vedlegg 74** E-post med utdrag av vedlegg fra V11 (Fagbokforlaget) til Redaksjon Akademisk (Fagbokforlaget), med kopi til V3 (Fagbokforlaget), V12 (Fagbokforlaget) og V13 (Fagbokforlaget), 11. mars 2013
- Vedlegg 75** E-post med vedlegg fra V8 (Fagbokforlaget) til V3 (Fagbokforlaget), med kopi til V12 (Fagbokforlaget) og V9 (Fagbokforlaget), 1. desember 2013
- Vedlegg 76** E-postkorrespondanse med vedlegg mellom V14 (Fagbokforlaget), V3 (Fagbokforlaget), V12 (Fagbokforlaget), V15 (Fagbokforlaget), V16 (Fagbokforlaget), V9 (Fagbokforlaget) og V17 (Fagbokforlaget), 2.–3. januar 2014
- Vedlegg 77** E-post med vedlegg fra V3 (Fagbokforlaget) til V14 (Fagbokforlaget), V12 (Fagbokforlaget), V15 (Fagbokforlaget) og V16 (Fagbokforlaget), med kopi til V9 (Fagbokforlaget) og V17 (Fagbokforlaget), 3. januar 2014
- Vedlegg 78** E-post med vedlegg fra V3 (Fagbokforlaget) til V18 med flere, 6. januar 2014
- Vedlegg 79** E-post med vedlegg fra V3 (Fagbokforlaget) til V17 (Fagbokforlaget), V15 (Fagbokforlaget), V14 (Fagbokforlaget), V16 (Fagbokforlaget) og V19 (Fagbokforlaget), med kopi til V12 (Fagbokforlaget), 20. oktober 2015
- Vedlegg 80** E-post med vedlegg fra V11 (Fagbokforlaget) til Forlag - Redaksjon Akademisk, med kopi til V12 (Forlagshuset Vigmostad & Bjørke) og V3 (Fagbokforlaget), 18. mars 2016
- Vedlegg 81** E-post med vedlegg fra V11 (Fagbokforlaget) til Forlag – Redaksjon Akademisk, med kopi til V12 (Forlagshuset Vigmostad & Bjørke), 4. april 2016
- Vedlegg 82** E-postkorrespondanse mellom G11 (Gyldendal), G12 (Gyldendal), G7 (Gyldendal), G13 (Gyldendal) og G14 (Gyldendal), 17. februar 2009
- Vedlegg 83** E-post med vedlegg fra G9 (Gyldendal) til G13 (Gyldendal) og G7 (Gyldendal), med kopi til G16 (Gyldendal), 26. november 2009
- Vedlegg 84** E-post med vedlegg fra G3 (Gyldendal) til G9 (Gyldendal), 23. mars 2012
- Vedlegg 85** E-postkorrespondanse med vedlegg mellom G17 (Gyldendal) og G3 (Gyldendal), 7.–8. januar 2013
- Vedlegg 86** E-postkorrespondanse mellom G3 (Gyldendal) og G11 (Gyldendal), 6. februar 2013

- Vedlegg 87** E-postkorrespondanse med vedlegg mellom G3 (Gyldendal) og G17 (Gyldendal), 12.–13. august 2013. Videre sendt til G13 (Gyldendal) og G18 (Gyldendal), 13. august 2013
- Vedlegg 88** E-post med vedlegg fra G17 (Gyldendal) til G3 (Gyldendal), 11. desember 2013. Videre sendt til G19 (Gyldendal), G20 (Gyldendal), G21 (Gyldendal), G22 (Gyldendal) og G10 (Gyldendal), 11. desember 2013
- Vedlegg 89** E-post fra G20 (Gyldendal) til G23 (Gyldendal) og G24 (Gyldendal) m.fl., med kopi til G3 (Gyldendal), 11. desember 2013
- Vedlegg 90** E-post med utvalgte vedlegg fra G4 (Gyldendal) til G7 (Gyldendal), 14. august 2014
- Vedlegg 91** E-post med vedlegg fra G17 (Gyldendal) til G3 (Gyldendal), 17. desember 2014. Videre sendt til G10 (Gyldendal), G20 (Gyldendal), G19 (Gyldendal) og G22 (Gyldendal), 17. desember 2014
- Vedlegg 92** E-post med vedlegg fra G25 (Gyldendal) til G7 (Gyldendal), G26 (Gyldendal), G3 (Gyldendal) og G10 (Gyldendal), 8. januar 2015
- Vedlegg 93** E-post fra G7 (Gyldendal) til GL (Ledergr.), 13. januar 2015
- Vedlegg 94** E-post med vedlegg fra G19 (Gyldendal) til Sakprosa Red (Gyldendal), 12. august 2015
- Vedlegg 95** E-post med vedlegg fra G17 (Gyldendal) til G3 (Gyldendal) og G20 (Gyldendal), 8. desember 2015. Videre sendt til G27 (Gyldendal), G11 (Gyldendal), G30 (Gyldendal), G4 (Gyldendal), G23 (Gyldendal) og G26 (Gyldendal), med kopi til Gyldendal Salg og Marked, 9. desember 2015
- Vedlegg 96** E-post med vedlegg fra G27 (Gyldendal) til G10 (Gyldendal), G21 (Gyldendal), G28 (Gyldendal), G29 (Gyldendal), G20 (Gyldendal), G19 (Gyldendal), med kopi til G3 (Gyldendal), 9. desember 2015
- Vedlegg 97** E-post med vedlegg fra G2 (Gyldendal) til GL Ledergr. 19. mai 2016
- Vedlegg 98** E-post fra G30 (Gyldendal) til Sakprosa Red (Gyldendal), med vedlegg, 20. mai 2016
- Vedlegg 99** E-post med vedlegg fra G2 (Gyldendal) til G22 (Gyldendal) og G10, 7. august 2016
- Vedlegg 100** E-post med vedlegg fra G2 (Gyldendal) til G21 (Gyldendal), 7. august 2016
- Vedlegg 101** E-postkorrespondanse med vedlegg mellom G30 (Gyldendal) og G21 (Gyldendal), 9. august 2016
- Vedlegg 102** E-postkorrespondanse med vedlegg mellom G2 (Gyldendal) og G21 (Gyldendal), 11.–12. juni 2017
- Vedlegg 103** E-post med vedlegg fra G2 (Gyldendal) til G10 (Gyldendal), 11. juni 2017
- Vedlegg 104** E-postkorrespondanse med vedlegg mellom G2 (Gyldendal) og G31 (Gyldendal), 13. november 2017
- Vedlegg 105** E-post med vedlegg fra G31 (Gyldendal) til G32 (Gyldendal), G33 (Gyldendal), G34 (Gyldendal), G35 (Gyldendal) og G36 (Gyldendal), 13. november 2017
- Vedlegg 106** E-postkorrespondanse mellom G2 (Gyldendal) og G27 (Gyldendal), 15. november 2017
- Vedlegg 107** E-postkorrespondanse med vedlegg mellom G2 (Gyldendal) og G3 (Gyldendal), 15.–16. november 2017
- Vedlegg 108** E-post med vedlegg fra G4 (Gyldendal) til G6 (Gyldendal), G37 (Gyldendal), G38 (Gyldendal), G9 (Gyldendal) og G39 (Gyldendal), 16. november 2017
- Vedlegg 109** E-postkorrespondanse mellom A1 (Aschehoug) og A25 (Aschehoug), Ledelsesgr., Ledergruppe Litteratur, A26 (Aschehoug), A18 (Aschehoug), A2 (Aschehoug) og A27 (Aschehoug), 15.–16. april 2010
- Vedlegg 110** E-post fra A2 (Aschehoug) til A1 (Aschehoug) og A3 (Aschehoug), med kopi til A4 (Aschehoug) og A5 (Aschehoug), 11. februar 2011. Videre sendt til Aco_LedergruppeLitteratur, Aco_Ledelsesgruppen og A2 (Aschehoug), 11. februar 2011
- Vedlegg 111** E-postkorrespondanse mellom A2 (Aschehoug), A1 (Aschehoug), A3 (Aschehoug), A6 (Aschehoug), A7 (Aschehoug), A8 (Aschehoug), A9 (Aschehoug), A10 (Aschehoug) og A11 (Aschehoug), 5.–6. desember 2013
- Vedlegg 112** E-post med vedlegg fra A12 (Aschehoug) til Dokumentar og Fakta redaksjon og A9 (Aschehoug), 16. juni 2017
- Vedlegg 113** E-postkorrespondanse mellom A13 (Aschehoug), A14 (Aschehoug), A15 (Aschehoug), A1 (Aschehoug), A16 (Aschehoug) og A17 (Aschehoug), 25. august 2017
- Vedlegg 114** Utgivelsestidspunkt Øyvind Torseter *"Mulysses: Muleguten drar til sjøs"*
- Vedlegg 115** Utgivelsestidspunkt Anna Fiske *"Hallo skogen"*
- Vedlegg 116** E-post fra A18 (Aschehoug) til A12 (Aschehoug), med kopi til A20 (Aschehoug), 14. november 2017. Videre sendt fra A12 (Aschehoug) til Dokumentar og Fakta (Aschehoug), 15. november 2017. Besvart av A19 (Aschehoug), 15. november 2017
- Vedlegg 117** Søkelogg fra Bokbasen, vedlagt brev fra Bokbasen 15. august 2019
- Vedlegg 118** Konkurransetilsynets utdrag av søkene fra perioden 16. juni 2016 til 15. januar 2018
- Vedlegg 119** Utdrag av e-postkorrespondanse mellom B6 (Bokbasen) og X7 (Juritzen), 15. august 2014
- Vedlegg 120** E-postkorrespondanse internt i Cappelen Damm der e-post fra X8 (Platekompaniet) til C15 (Cappelen Damm) videreformidles, 1.–3. august 2011
- Vedlegg 121** E-postkorrespondanse internt i Cappelen Damm, 2.–3. juli 2009

- Vedlegg 122** E-postkorrespondanse mellom C3 (Cappelen Damm), C4 (Cappelen Damm) og C13 (Cappelen Damm), 24.–27. juni 2016
- Vedlegg 123** E-postkorrespondanse mellom C3 (Cappelen Damm) og C4 (Cappelen Damm), 12. september 2016
- Vedlegg 124** E-post fra C7 (Cappelen Damm) til flere mottakere internt i Cappelen Damm, 17. juni 2015
- Vedlegg 125** E-postkorrespondanse mellom C8 (Cappelen Damm), C4 (Cappelen Damm), C13 (Cappelen Damm) og C17 (Cappelen Damm), 22. september 2016
- Vedlegg 126** E-postkorrespondanse mellom C4 (Cappelen Damm), C8 (Cappelen Damm), C13 (Cappelen Damm) og C17 (Cappelen Damm), 22. september 2016
- Vedlegg 127** E-post fra C13 (Cappelen Damm) til C4 (Cappelen Damm), C17 (Cappelen Damm) og C8 (Cappelen Damm), 22. september 2016
- Vedlegg 128** E-post fra C8 (Cappelen Damm) til C4 (Cappelen Damm), C17 (Cappelen Damm) og C13 (Cappelen Damm), 22. september 2016
- Vedlegg 129** E-post fra C4 (Cappelen Damm) til X11 (Bokklubben), med vedlegg, 3. juni 2016
- Vedlegg 130** E-post fra V6 (Vigmostad & Bjørke) til Salg og Redaksjon (Vigmostad & Bjørke), m.fl., 24. november 2017
- Vedlegg 131** E-post fra V4 (Vigmostad & Bjørke) til V5 (Vigmostad & Bjørke), V21 (Vigmostad & Bjørke) og Ordre – Fagbokforlaget AS, 26. august 2016
- Vedlegg 132** E-post med vedlegg fra V22 (Vigmostad & Bjørke) til V5 (Vigmostad & Bjørke) og V1 (Vigmostad & Bjørke), [REDACTED]
- Vedlegg 133** E-post fra X13 (Ark Bokhandel) til G20 (Gyldendal), med kopi til G2 (Ark Bokhandel), 3. juli 2015. Videre sendt internt i Gyldendal, 3. juli 2015
- Vedlegg 134** E-postkorrespondanse mellom G42 (Gyldendal), G11 (Gyldendal), G41 (Gyldendal), G40 (Gyldendal) og G3 (Gyldendal), 9. –10. oktober 2014
- Vedlegg 135** E-post fra G42 (Gyldendal) til X14 (Forlagssentralen), med kopi til G27 (Gyldendal), G20 (Gyldendal), G19 (Gyldendal), G10 (Gyldendal), G43 (Gyldendal) og G3 (Gyldendal), 20. oktober 2014
- Vedlegg 136** E-post fra G42 (Gyldendal) til G11 (Gyldendal), G22 (Gyldendal), m.fl., 14. september 2016
- Vedlegg 137** E-post fra G42 (Gyldendal) til G32 (Gyldendal), G10 (Gyldendal), G20 (Gyldendal), m.fl., 27. november 2017
- Vedlegg 138** E-postkorrespondanse mellom G10 (Gyldendal), G13 (Gyldendal), G3 (Gyldendal) med kopi til flere, 30. november 2012
- Vedlegg 139** E-post fra X15 (Haugen Bok) til A6 (Aschehoug), A23 (Aschehoug) og A3 (Aschehoug), 16. desember 2013 og etterfølgende korrespondanse internt i Aschehoug, 17.–19. desember 2013
- Vedlegg 140** E-post fra A8 (Aschehoug) til flere mottakere internt i Aschehoug, 17. desember 2013
- Vedlegg 141** E-post fra A1 (Aschehoug) til A3 (Aschehoug), 19. desember 2013 med videre sendt e-postkorrespondanse mellom A8 (Aschehoug) og X16 (Bokkilden)
- Vedlegg 142** E-postkorrespondanse internt i Aschehoug, 13.–15. juni 2016
- Vedlegg 143** E-postkorrespondanse mellom A24 (Aschehoug) og X9 (Adlibris), 19. desember 2014 – 9. januar 2015
- Vedlegg 144** E-postkorrespondanse mellom X13 (Ark Bokhandel), A23 (Aschehoug) og G2 (Ark Bokhandel), 3. juli–7. desember 2015. Videre sendt internt i Aschehoug, 7. desember 2015
- Vedlegg 145** E-post med vedlegg fra A24 (Aschehoug) til G2 (Ark Bokhandel), X12 (Ark Bokhandel) og X17 (Ark Bokhandel) med kopi til X18 (Ark Bokhandel), 12. desember 2014
- Vedlegg 146** Brev fra Norli, 22. mars 2022
- Vedlegg 147** Brev fra Bokklubben, 25. mars 2022
- Vedlegg 148** Brev fra Adlibris.com, 4. april 2022
- Vedlegg 149** Brev fra Platekompaniet, 5. april 2022
- Vedlegg 150** Brev fra Ark Bokhandel, 5. april 2022
- Vedlegg 151** Brev fra Akademika, 8. april 2022
- Vedlegg 152** Brev fra Norli, 4. september 2019
- Vedlegg 153** Brev fra Bokkilden AS, 10. september 2019
- Vedlegg 154** Brev fra Ark Bokhandel, 18. september 2019
- Vedlegg 155** Brev fra Tanum, 18. september 2019
- Vedlegg 156** Brev fra Platekompaniet, 18. september 2019
- Vedlegg 157** Brev fra VB Bok AS, 19. september 2019
- Vedlegg 158** Brev fra Adlibris.com, 23. september 2019
- Vedlegg 159** E-post fra B3 (Bokbasen) til Forlagssentralen, Sentraldistribusjon, Cappelen Damm og Fagbokforlaget, 4. desember 2013
- Vedlegg 160** E-post fra C2 (Cappelen Damm) til C5 (Cappelen Damm), 3. desember 2015
- Vedlegg 161** E-postkorrespondanse mellom C2 (Cappelen Damm) og C5 (Cappelen Damm), 20. januar 2016
- Vedlegg 162** E-post med vedlegg fra V4 (Vigmostad & Bjørke) til V13 (Vigmostad & Bjørke) med flere, 27. desember 2017

- Vedlegg 163** E-post fra G44 (Gyldendal) til G45 (Gyldendal) m.fl., 13. desember 2017
- Vedlegg 164** E-post med vedlegg fra A2 (Aschehoug) til A18 (Aschehoug), med kopi til A3 (Aschehoug), 5. desember 2016